JÎN

KOVARA KURDÎ–TİRKÎ ✲ KÜRDÇE–TÜRKÇE DERGİ

1918–1919

Cild V

Wergêr
ji tîpên Erebî
bo tîpên Latînî:

Arap harflerinden
Latin harflerine
çeviren:

M. EMÎN BOZARSLAN

JÎN

WEŞANXANA DENG
Box 3050
750 03 Uppsala
Sweden

DENG YAYINEVİ
Box 3050
750 03 Uppsala
Sweden

Tarîxa çapê:
Çirîya Pêşîn 1988

*

Baskı tarihi:
Ekim 1988

Fyris-Tryck AB
Storgatan 30, Uppsala-Sweden

ISBN 91-970702-6-2

JÎN

KOVARA KURDÎ–TİRKÎ ⁂ KÜRDÇE–TÜRKÇE DERGİ

1918–1919

Cild V

Wergêr
ji tîpên Erebî
bo tîpên Latînî:

Arap harflerinden
Latin harflerine
çeviren:

M. EMÎN BOZARSLAN

Birinci sene 18 Haziran 1335 Aded 21

Seneliği 220 kuruştur
Altı aylığı 130 kuruştur

JÎN

HAYAT

Salek 220 quriş e
Nîv sal 130 ”

Mesleğimize muvafık makalât maalmemnuniye derc olunur

Derc olunmayan makaleler iade edilmez

Din, edebiyat, ictimaiyat ve iktisadiyattan bahseder
Türkçe-Kürdçe mecmuadır

MÜNDERECAT

TÜRKÇE KISMI

KÜRDÇE KISMI

Nüshası 5 kuruştur
Necm-i İstikbal Matbaası

KÜRDÇE HARFLERİ(1148)

(1148) Wek hin jimareyên berîn, di vê jimareyê da û di jimareya hatî ya 22'yan da jî jibo alfaba Kurdî bi tîpên Erebî hin numûne hatine çapkirin; belam ji ber ku ew gişt bi tîpên Erebî ne, wergerandina wan bo tîpên Latînî ne mimkun e, ne jî pêwîst e; ji ber vê yêkê, me ew numûne wernegerandin tîpên Latînî (Bundan önceki bazı sayılarda olduğu gibi, bu sayıda ve gelecek 22'nci sayıda da Kürd alfabesi Arap harfleriyle basılıp yayınlanmış ve bazı örnekler de gösterilmiştir; ancak bunlar Arap harfleriyle olduğu için Latin harflerine çevrilmesi hem olanaksız, hem de gereksizdir; bu nedenle biz bu örnekleri Latin harflerine çevirmedik).

Birinci sene 18 Haziran 1335 Aded 21

Seneliği 220 kuruştur
Altı aylığı 130 kuruştur

JÎN
HAYAT

Salek 220 quriş e
Nîv sal 130 ”

Mesleğimize muvafık makalât maalmemnuniye derc olunur

Derc olunmayan makaleler iade edilmez

Din, edebiyat, ictimaiyat ve iktisadiyattan bahseder
Türkçe-Kürdçe mecmuadır

KÜRD KULÜBÜNDE BİR MUSAHABE(*)

Geçenlerde **Kürdistan Tealî Cemiyeti** Merkez-i Umumîsinde bir zat-ı muhterem tarafından uzun bir konferans verilmişti. Mecmuamız muharrirlerinden birinin bu konferans hakkında bir yevmî gazetede neşrolunan makalesini **"Jîn"** kari'leri için bervech-i zîr derc ediyoruz:

İlân olunduğu vechile, **Kürdistan Tealî Cemiyeti**'nde salahiyetdar bir zat tarafından, cemiyetin bidayet-i teşekkülünden bu ana kadar olan icraât ve suret-i faaliyeti hakkındaki musahabe, geçen cuma günü icra edildi. İctimada, İstanbul'daki umum Kürd münevverleri, mütefekkirleri ve genclerinden ve zevât-ı mühimmeden mürekkeb büyük bir ekseriyet bulunuyordu.

Hatibin pek uzun olan beyanâtını bervech-i âtî beş-on satırla hulasa, bâdehü mütalâa edelim:

*

"10 Temmuz inkılabından sonra, (1149) İstanbul'da ilk defa **Kürd Teavün ve Terakkî Cemiyeti** namıyle, Kürdlerin maddî ve fikrî terakkiyâtı için bir cemiyet teşekkül etti. Sonraları, **Kürd Tamim-i Maarif** ve **Kürd Talebe Hêvî** cemiyetleri teşkil kılındı. Bu cemiyetlerde toplanan mesaînin hepsi, Kürdleri terakkiyât-ı medeniyeye mazhar etmek gayesine mâtuf idi. Eski hükümetlerin bu cemiyetlere karşı [2] tâkib ettiği siyaset ve Harb-i Umumî (1150) neticesi olarak İstanbul'da sekteye uğrayan ve fakat harb esnasında mevziî ve münferid şekilde devam eden toplu faaliyetler, harbin son zamanlarında yine başladı ve hükümet-i Osmaniyenin Wilson prensiplerinin kabulüyle akdettiği mütarekeden sonra daha vesî' bir daire dahilinde devam etti.

Cemiyet, Kürdlerin umumî ve millî menafiini sıyanet etmeye borçlu olduğundan, mütarekeden sonra işlerin aldığı şekil ve mahiyet ve dünyaca kabul edilip hükümet-i Osmaniyece de mütarekenin akdiyle beraber memalik-i Osmaniye idaresine esas ittihaz olunan Wilson presiplerinin bahşettiği hukuk-ı milliyeyi istihsal maksadını, tabiatıyle programı miyanına idhal etti. Çünkü aksî takdirde Kürdlerin hakkı tanınmamış, Kürdler yine ezilmiş, Kürdler ihtimal asırlarca devam edecek bir esaret devresine girmiş olacaklardı.

Bunun için ilk evvel Kürdistan hakkında coğrafî, etnografî, tarihî, iktisadî delâili ihtiva eyleyen ve Kürdlerin âmâl-ı milliyesinden, nasıl bir idare istediklerinden bahseden mufassal muhtırayı İstanbul'daki dört devlet-i muazzama mümessillerine tebliğ etti. (1151) Bu muhtıra, mümessilîn-i kiramca teveccühkâr bir hüsn-i kabule mazhar oldu.

Aynı zamanda Paris'teki Sulh Konferansına bir heyet-i murahhasa gönderilmek hususundaki müşkilât hasebiyle, Paris'te bulunan Şerif Paşa'nın Sulh Konferansı huzurunda Kürdlerin menafiini müdafaaya memur edilmesi düşünüldü ve müşarünileyh de bu işi deruhde etti.

Harb esnasında Mısır'da teşekkül edip epeyce faaliyet ibraz eden diğer bir Kürd heyetince Paris Sulh Konferansı için tâyin olunan Arif Paşa riyasetindeki heyet-i murahhasanın, Şerif Paşa'nın riyaseti altında müşarünileyhe iltihakı temin edildi.

Musul Süleymaniyesinde teşekkül eden Kürd hükümetinin (1152) Paris'e

(1149) 10 Temmuz inkılabı: "10 Temmuz devrimi" anlamına gelen bu ad, Milâdî takvime göre 23 Temmuz 1908 tarihinde gerçekleştirilen ve İkinci Meşrutiyet'in kurulmasıyle sonuçlanan hareket için kullanılırdı. O zaman Rumî takvim kullanıldığı ve o hareket de o takvime göre 10 Temmuz 1324 tarihine rastladığı için, adına "10 Temmuz inkılabı" denilmiştir.

(1150) Harb-i Umumî: "Genel Savaş" anlamına gelen bu ad, o dönemde I. Dünya Savaşı için kullanılırdı.

(1151) "Büyük devletler" anlamına gelen "düvel-i muazzama" adı, Osmanlı döneminde Almanya, Avusturya-Macaristan imparatorluğu, Fransa, İngiltere, İtalya ve Rusya için kullanılırdı. Avusturya-Macaristan imparatorluğu savaş sonrasında dağıldığı, Rusya'da da 1917'de Çarlık rejimi devrildiği için, burada diğer dördü söz konusudur.

(1152) Güney Kürdistan'da Süleymaniye kentinde Şeyh Mahmud Berzencî'nin liderliği altında kurulmuş olan Kürd hükümetini kastediyor.

gönderdiği heyet-i murahhasanın dahi Şerif Paşa riyasetindeki heyet ile müştereken hareket [3] etmekte olduğuna cemiyet muttali ayrıca olmuştur.(1153)

Muhtıraların mümessillere îtasından ve Paris'le tesis-i muhaberât ederek Şerif Paşa da bunlardan haberdar edildikten sonra, cemiyetin buradaki teşebbüsât-ı siyasiyesi, mümessillerle zaman-zaman temasdan ve Kürdistan hakkında îta-i mâlumât etmekten ibaret kaldı.

Cemiyet, Kürdistan'da bir taraftan şubeler küşad etti ve oralarda sükûnetin muhafazasına bu şuubât-ı merkeziyenin tesir-i azîmi oldu. Cemiyetin teşebbüsât-ı siyasiyesi derecesinde en mühim işi, Anadolu'nun her tarafına dağılan pek çok mikdardaki Kürd mühacirlerini yerlerine iade ettirmekti. Cemiyet bu hususda, mütarekeden beri teşekkül eden hükümetlerden musırrane mutalabâtta bulundu ve hepsinin suret-i kat'iye ve resmiyede vaadlarına rağmen hiç bir şey yapılmadı. Cemiyet, mühacirlerin çektikleri sefaletlere tamamen ve bütün acılığıyle vâkıftır. Bunları hükümete de anlatmıştır. Şimdiye kadar bu mühacirlerin iade edilmemeleri esbabı, hükümetin suret-i samimiyede arzu etmemesinden başka şeylerde görülmüyor. Cemiyetin diğer bir arzusu da, Kürdistan'a Kürd memurlar tâyin ettirmek keyfiyeti idi. Ve bunu istemek hakkımızdı. Cemiyet bu hususta da sesini ve mütalâât-ı mâkulesini hükümete dinlettiremedi.

İşte, **Kürdistan Tealî Cemiyeti**'nin mesaîsi bu şekilde devam etmiştir. Mütarekeyi müteakib re's-i kâra gelen kabine, Kürdlerin hakkını hakikaten hüsn-i niyetle karşıladı ve memleketin menafi-i hakikiyesine tevafuk eden bu maksada karşı îka-i müşkilât etmedi. Fakat gün geçtikçe cemiyet, dünyanın ve dünya ile beraber hükümet-i Osmaniyenin de tanıdığı bir hakkı isterken büyük ve çok manialara tesadüf ettirildi. Ne olursa olsun cemiyet, hukuk-ı milliyeyi muhafazaya mâtuf olan arzu-i kat'îsinde aynı azm ile sebat edecektir".

*

Mümkün olabildiği kadar telhîs ettiğimiz yukarıdaki beyanâtı üç kısma ayırabiliriz:

1- Bidayet-i inkılabdan(1154) beri olan Kürd cereyanı.

[4] 2- Wilson prensipleri mucibince Kürd hukukunun muhafazasına müteallik teşebbüsât-ı siyasiye.

3- Mütarekeden beri hükümet-i Osmaniye ile olan münasebât.

Bu musahabe dolayısıyle şu üç nokta hakkında ilâveten, bazı mütalâât ityan etmek isteriz:

Kürd milleti, bilihtiyar kabul ettiği idarenin kendi ihtiyac ve seciyesiyle mütevafık ve onları tatmine kâfi olmadığını hissettiği günden beri, şerait-i mahsusasına uygun bir idareye mazhariyeti arzusunu izhar etmeye başlamıştır. Yani Kürd millî cereyanının mebdeini, ne 10 Temmuz inkılabından,

(1153) Bu cümlenin sonu, kanımızca dizgi yanlışlığı sonucu böyle çıkmıştır ve doğrusu "cemiyet ayrıca muttali olmuştur" olmalıdır.

(1154) "Devrim" demek olan "inkılab"dan maksat, Meşrutiyet'tir.

ne de Sultan Hamid devrinden addedebiliriz. Bu, pek eskidir. Yalnız şurasını kaydetmek gerektir ki bu millî cereyan, hiç bir vakit camia-i İslâmiyenin veya bu camiayı temsil eden kuvvetlerin zararına ve zıddına bir mecrada gitmemiştir. Alelekser, "Kürdler isyan ediyor, Kürdler hükümete itaat etmiyor, Kürdler idare altına girmiyor" suretinde tarif edilen hareketler, Kürd'ün bu ihtiyac-ı ruhî ve vaziyet-i mahsusasının takdir olunmamasından mütevellid, pek tabiî aksülamellerdir.

Kürd, ihtiyacını tatmin edecek idareye nail olmadıkça feryad etmiştir. Hakkı, ihtiyacı tanıyan ve tanımak isteyen her âkıl ve münevver idare, bir milletin bu nevi feryadlarını haklı görür. İhtiyacı susturulmayan milletlerin feryadlarını yükseltmemeleri, kendileri için zillet ile hemmâna bir nakîse sayılır. Halbuki Kürdlerin her feryadında ihtiyacları değil, feryadları iskât edilmiştir.

Demek istiyoruz ki Kürdler, bir millet olarak yaşamak, benliklerini muhafaza ederek yaşamak, mes'ûd yaşamak ve ancak kendi ruhlarından doğan bir idare altında yaşamak gayesini, ta eski zamanlardan beri candan gönülden tâkib edegelmişlerdir. Kürd milleti ve her millet için bir fazilet olan bu hakkı tanıyamayanların suiniyetinden veya suizihniyetinden şübhe etmekte haklıyız.

İşte, bu kadar uzak ve saf menbalardan akıp gelen bu millî cereyan, Osmanlı inkılabından sonra, tabiî olarak [5] "cemiyet" şeklinde tekâüf etmeye başladı.(1155) En ilmî ve fennî cemiyetler için bile bir müsbet "ideal" olduğunu —kendimizi aldatmamak için— itiraf edersek, bugünkü **Kürdistan Cemiyeti**'nin ve O'na takaddüm eden diğerlerinin de bu son neticede karar kılmalarını soğukkanlılıkla görebiliriz.

Harb-i Umumînin zuhuruna kadar ve Harb-i Umumî esnasında en mühim iş olmak üzre maarif ve umur-ı hayriye ile uğraşanlar, artık âlemin kabul ettiği maddeleri de Kürdlerin "hayat programı"na idhal ettiler. Çünkü meydanda bir "Wilson prensipleri" vardı ve çünkü her muazzam devlet, her hür olmak ve hür olarak yükselmek isteyen millet, hak tanımak ve hakla idare etmek iddiasını güden her hükümet ve hükümet-i Osmaniye de bu prensipleri uknûm ittihaz ve ilân ettiler. Madem ki bu asra kadar payidar olmuş ve bu asırda, gözümüzün önünde pek ayan olarak lisanıyle, secayâsıyle, âdâtıyle, ihtiyacâtıyle, muhîtiyle başkalarına benzemeyen bir ırk vardı ve buna nazaran ister istemez "bir Kürd milleti vardır" demek zarureti mevcuddu, o halde diğer milletlerin ve komşu, hemseviye heyetlerin istifade ettiği bir hakkı istihsal için çalışmak, O'nun da hakkı idi.

O da, şimdiye kadar diğer asırların ve diğerlerinin zekâları, kuvvetleri, eserleri içinde kaynayıp başkalarına mal olmuş bir zekâsı, bir kudreti, bir eseri olduğunu isbat edecekti. O da, yani Kürd de, bu asra ve gelecek asırlara

---

(1155) Bu cümledeki "tekâüf" sözcüğü, derginin aslında böyle çıkmıştır. Ancak bunun bir dizgi yanlışlığı soncu böyle çıktığı ortadadır. Çünkü Arapçada böyle bir sözcük yoktur. Kanımızca doğrusu, "biçimlenme, şekillenme" anlamına gelen "tekeyyüf" olmalı ve cümlenin sonu "cemiyet şeklinde tekeyyüf etmeye başladı" olmalıdır; yani "örgüt biçiminde biçimlenmeye başladı".

kendi irfanıyle, kendi sa'yıyle, kendi harsıyle takdim edilecek bir medeniyet hazırlamak isterdi; ve en basit hak olarak O da kendi dertlerinin kendi lisanlarını bilenlerce dinlenmesini, yaralarının kendini anlayanlar tarafından sarılmasını, kendini idare edecek kanunların kendi dimağından çıkmasını, kendini mes'ûd edecek şeraitin kendisince düşünülmesini ve kendi yurdunda istediği gibi yaşamasını isterdi.

İşte Kürdler, bu kadar zülvucuh esbab ve sevaik ilcasıyle Wilson prensiplerini telâffuz ettiler. Teşebbüsât-ı vakıa, hadisâtın Kürdlere ümidbahş olacak mecralara girdiğini göstermektedir.

*

[6] Hatibin, cemiyetin siyasî faaliyetinden ziyade ehemmiyet verdiği nokta, hükümetle olan münasebâtı idi ki bunu da, mühacirler ve Kürdistan'da muhafaza-i sükûnet meselelerinde göstermek mümkündür.

Harb esnasında sırf rabıta-i İslâmiye sevkiyle Anadolu içerilerine dökülen Kürdlerin dört sene zarfında verdiği zayıata ve halen yaşayanların çektikleri sefaletlere Türk hükümeti herkesten fazla muttalidir. **Kürdistan Cemiyeti,** milletinin bu yürek yakıcı vaziyeti karşısında, bittabı' hükümete söylenmesi lâzım gelen şeyleri söylemekten geri durmamıştır.

Diğer her milletin mühacirleri müreffehen ve mültezemen yurdlarına iade edilirken, Kürd mühacirlerinin şimdiki yerlerinde karınlarını doyurmak çareleri olsun düşünülmemesi, insanı, Kürdlerin bir bednazara uğradığı fikrine sevkediyor. Mühacirlerin sefaletine gerek **Kürdistan Cemiyeti** ve gerek Anadolu'ya tenezzüh eden Heyet-i Nâsıha vasıtasıyle ıttıla-ı tam hâsıl eyleyen hükümet-i seniyye,(1156) son zamanlarda bunların —şimdiye kadar edilen mevaıd-ı kat'iye hilâfında— sevkinden de sarfınazar etmiş gibi durmaktadır. Bu sebeble mühacirlerden mütemadiyen, pek şiddetli ve acıklı tazallümnameler alan **Kürdistan Cemiyeti,** mesuliyet-i maddiye ve mâneviyenin bu hususta sahib-i kudret olanlara aid olduğunu beyana mecbur kalmıştır.

Harbin müncer olduğu hezimet ve idare-i Osmaniyenin az-çok mâruz kaldığı tezebzüb netice-i tabiiyesi olarak payıtaht yakınlarına kadar muhtell olan sükûnetin muhafazasında, vilâyetlerde açılan şuubât-ı merkeziyenin tesir-i azîmleri vardır.(1157) Merkez-i umumînin ve şubelerin hulûs-ı niyetlerinden doğmuş olan bu tesirlerin kıymetini takdir edemeyen ve ihtimal ki hükümet-i merkeziyenin de hüsn-i telkînâtına mazhar olmayan vilâyet idareleri, —bilakis— her vesîle ile cemiyete ihdas-i müşkilât etmekten başka bir

(1156) "Yüce hükümet" anlamına gelen "hükümet-i seniyye" deyimi, Osmanlı döneminde Osmanlı hükümeti için kullanılırdı.

(1157) "Merkez şubeleri" anlamına gelen "şuubât-ı merkeziye"den maksat, **Kürdistan Tealî Cemiyeti**'nce Kürdistan illerinde açılmış olan şubelerdir. Bundan sonraki cümlenin başında gelen ve "genel merkez" anlamında olan "merkez-i umumî"den maksat da **Kürdistan Tealî Cemiyeti**'nin genel merkezidir.

şey yapmamışlardır. Mühacirler meselesi ve bu keyfiyet, İttihad ve Terakkî hükümetinin Arnavudluk ve Arab meselelerinde irtikâb ettiği [7] hatîâtın ve o zihniyet-i sakîme mevlûdâtının tekerrür etmekte olduğunu bize vâzıhan gösteriyor. Hüsn-i niyetimizdir ki bu noktaları —daha vakit varken— alâkadarların nazarlarına vaz'etmeye saik oluyor.

*

Hatibin beyanâtını, müteaddid zevâtın Kürdlük ve Kürdistan hakkında mütalâaları ve mesaînin suret-i idare ve tevsîine dair teklifleri tâkib etti. Bizce en mühim ve şayan-ı teemmül olan cihet, Kürdlerin İstanbul'daki en mütefekkir ve münevverlerinden ve genclerinden mürekkeb olan bu ictimada, camia-i İslâmiyeye kavî marbutiyeti ve İngiltere'ye karşı derin ve samimî itimadı gösteren halet-i ruhiye idi. Gaye ve gayenin tarz-ı tâkibi, heyet-i umumiyece mazhar-ı kabul olmuş ve umum Kürdlerin arzu ve ihtiyaclarına tercüman olan bu yolda devam edilerek Kürdistan'ın teessüsünde ve maksad-ı terakkîsini istihsalda İngiltere devlet-i fahîmesinin behemehal temin-i müzaheretine muvaffak olunması, müttefikan taleb ve temennî edilmiştir.

İctimaı terkedenler, umumen kanaat getirmişlerdi ki, Kürd ruhundan doğmayan hiç bir idare, Kürdistan'da payidar olamayacak, Kürd mukadderâtına ancak Kürd arzuları hakim olacak ve Kürd yaşayacak ve yükselecektir.

1 Haziran 1919

Memduh Selimbegî

Tashih: 20 numrolu "**Jîn**"deki masrû' sansürce(1158) "Eser-i Mebrur" unvanlı makalemizin sehv-i tertib ile başka kalıba giren en son satırı şu şekilde olacaktır: "Hayal ve ihtirasın, neticesi zehirnak bir acılık olan sukut-ı hirmanını da unutmamalı. . ."

(1158) Buradaki "masrû' sansürce" sözcüklerinin bu paragrafla hiç bir ilgisi yoktur. Anlaşılan, bu sözcükler, derginin bu sayfasının altında yer alan aşağıdaki iki orijinal dipnottan birinden buraya yanlışlıkla karışmıştır.

BİR MÜHACİRİN NAZLI NİYAZI(*)

Gam-ı hicretle perişan sürünen bîkesler
koşuyor bir pula can vermeye amade bugün

Kime naz eyleyecek ehl-i basîret! Hayret!
Hakkı var, gelmiyor Allah bile imdada bugün[*]

Ey ulûhiyyeti mir'atına meftun Allah
Sûrdan gayrı lüzum kalmadı feryada bugün(1159)

Bari asvatını dinlet bize İsrafil'in
Ne ki, zerrât-ı cihan var ise şekvada bugün

[8] Ey ilâh-ı müteâl, nâzım-ı elvah-ü kalem[*]
Çaresaz ol, yine sensin sebeb âbâda bugün

Gerçi Musa-i Kelîm, "fitne" demiş "sendendir"(1160)
Ona nisbet yerimiz esfel-i süflâda bugün

Ye's-i mutlakla niyaz kalb oluyormuş naza
Hep mutî', meyyitiniz "seng-i musalla"da bugün(1161)

Destegîr ol yine sen, padişeh-i kevn-ü mekân
sendedir feth-ü zafer kahr-ü cefaya da bugün

Hangi suretle tecellî buyurulursa İslâm
yine tuğyan edemez bak dil-i naşada bugün

Şer görülse anın altında celîdir hayrın
Yarın esrarını görsün, acı ahfada bugün

---

[*] Buradan iki mısra sansürce tayyedilmiştir.

(1159) Sûr: Kıyamet gününde İsrafil adındaki melek tarafından üflenecek ve ölülerin dirilmesini sağlayacak olan boru.

[*] Buradan on bir mısra sansürce tayyedilmiştir.

(1160) Musa-i Kelîm: Tanrı ile konuşmuş olan Musa Peygamber.
Fitne: Kargaşa, karışıklık, insanların aralarının bozulması ve birbirlerine girmeleri.

(1161) Mutî': Boyun eğen, itaat eden, itaatkâr.
Meyyit: Ölü.
Seng-i musalla: Musalla taşı, ölünün namazı kılınsın diye üzerine konulduğu taş.
Buradaki "meyyitiniz" sözcüğü derginin aslında böyle çıkmışsa da, bunun bir dizgi yanlışlığı sonucu böyle çıktığı anlaşılmaktadır ve doğrusu "ölümüz" anlamına gelen "meyyitimiz" olmalıdır.

Za'f-ı iman ile isyanda garîkız elhak
Ehl-i İslâmı bağışla büyük ecdada bugün

Şem'i tevhîdin, evet, haşre kadar kudret-elin
yakacaktır, biliriz, düşmanın itfada bugün

Beşerin havsalası sığdıramaz, esrarın
sallıyor âlemi, âlem yeni sevdada bugün

İntibah namına çok kimsede yok zerre kadar
Mütebessim ne sebebden ise mevta da bugün

Sorsalar reyimi hürriyet-i vicdana göre
isterim rahatımı âlem-i ihfada bugün

1 Mart 332(1916), Mardin

Kalender

[9] KÜRDLER "İRANÎ" DEĞİL MİDİR!(*)

—GEÇEN NÜSHADAN MÂBÂD—

Birkaç asır devam eden hicret safhası, "İranî" ailesinin şimdiki yurtlarına muvasalatıyle hitam buluyor. İranîlerin yeni malikâneye yerleşmeleri, muhtelif eşkâl ve suretlerde vaki oldu. Eski sekene, her yerde müstevlîlere mukavemet ediyordu.

Farisistan'a teveccüh eden kol, güzergâhındaki yerlileri sühuletle tenkil ederek, onları, eski müverrihlerin "Gadrozya" dedikleri bugünkü Belücistan kıtasına sürdüler. İran efsanelerine nazaran, buradaki yerli ahali "Ham" nesline mensub idi. "Medya"ya giren kısmın talihi o kadar yaver olmadı. "Medya"yı dolduran "Turanî" bir milletin müstevlîlere mukavemetleri pek şedid oldu. Memleketi adım-adım zabtetmek mecburiyetiyle karşılaşan ecdadımız, neticeten galebe kazandılar. Fakat memlekette büyük bir kesafet-i nüfusa sahib bulunan "Turan" evlâdını bilkülliye imha veya tard-ü ihrac edemediler. Hindistan'da olduğu gibi burada dahi galibler, mağlubların fevkında bir tabaka halinde kıt'anın hakimi oldular. Bir türlü sakin kalamayan Turanîler, az bir müddet sonra kıyam ile, "**Şehname**"nin tasvir ettiği esatîrî menakıbın vesîle-i husulü oldular. Bu mücadele-i hunrîzane, on asır kadar devam etti. Turanoğulları bu defa da mağlub oldular; bir daha kımıldanamadı ve madûn tabakalar halinde, galiblerin taht-i hakimiyetinde yaşamayı kabul ettiler. Uzun müddet devam eden İranî hakimiyeti, bunları yavaş yavaş bünye-i asliyesi içine aldı, eritti, bitirdi.

Dikkat buyurulmuştur ki, buraya kadar tâdad edilen vakayıa aid hiç bir rakam zikredilmedi. Cumhur-i ulemanın ekseriyetle kabul ve zikrettikleri bir adede nazaran, "Arya" mühacereti Milâddan 3000 sene evvel başlamıştır.

Tarihin, adedleri pek kesîr olan mechulâtından birçoklarını tenvîr [10] eden Babil ve Asur keşfiyâtı, bize, bu adedin tahkikine yarayacak mühim bir vesika veriyor. Keldanî Rahibi "Behros"un eseriyle teeyyüd eden bir rivayete nazaran, Milâddan 2400 sene evvel Dicle ve Fırat vadilerini tâkiben aşağılara sarkan "İranî" bir istilâ kuvveti, "Babil"i zabtederek Keldanî hükümetinin Birinci Sülâlesine hitam vermiştir. Müstevlîler Babil'de tesis-i hükümetle, tamam 224 sene hükümran oldular. Bu istilânın mebdeini işaret eden 2400 adediyle "**Vandîdad**" mecmuasının zikrettiği 14 merhale-i hicretin kat'ı için sarfedilen zaman takribî olarak hesab edilirse, 3000 sene, hakikate mukarın bir rakam gibi kabul olunabilir.

Milletimiz, tarihe bu zamanda dahil oldu. Bazen kendi âleminde uğraşmaya mecbur kaldığından, nazar-ı tarihten kayboluyor, biraz sonra tekrar zuhur eyliyordu. Milâddan takriben 1000 sene evvel, "Medya" eyalât-ı cenubiyesine Asurîlerin tehattî ve istilâsı, milleti, bir daha nazardan kaybolmamak üzre sahne-i tarihe idhal eyledi. Bu tarihten 212 sene sonra, bir millet-i muazzama sıfatıyle inkişaf ve teşkilâtını tamam eden "Medya" İranîleri, kablelmilâd 878 senesinde ilk hükümetlerini tesis eylediler.

Maksadım bir İran tarihi yazmak değildir. Mevzuun tavzihi için dermiyan edilen bu kadarcık tafsîlâtı kâfi gördüğümden, eski "İranî"lerin kabile teşkilâtına dair birkaç sözle bahse hitam vereceğim.

Evvelâ şunu arzedeyim ki teşkilât-ı ictimaiye hakkındaki mâlumât, tamamen ve kat'iyen tarihîdir.

*

İranî teşkilât-ı ictimaiyesinde esas, milletin yaşamakta olduğu hayat-ı cengâverane ve râiyaneye pek ziyade tevafuk eden kabile teşkilâtıdır. Birkaç aileden terekküb eden kabilelerin birleşmesinden meydana gelen daha kuvvetli kitleler, memleketi, âdeta zamanımızın nahiye veya kaza teşkilâtı vüs'atinde lâyuadd küçük parçalara ayırırdı. "İranî" mizacının çok sevdiği hürriyet-i ferdiye [11] ve mahalliyeyi temin eden bu tarz-ı inkısamdan doğan parçalar, yekdiğerinden tamamen ayrı yaşıyorlardı. Bunların başında, bazen münferid bir reis ve ekseriya bir kabile meclisi bulunurdu. İdare, tam mânasıyle cumhurî idi.

İstiklâl-ı umumîyi tehdid eden haricî büyük tehlikeler karşısında millet, ittihad etmeyi bilirdi. Mühim anlarda, hemen, diktatör salahiyetine malik bir reis-i münferid ve mutlak intihab ile, onun hüküm ve nüfuzu altına toplanırlardı. Fakat bu reisin hükmü muvakkat ve tehlikenin zevalıyle mahdud idi. Daimî bir belâ haline gelen Asur taarruzâtına —Nineva'yı zabt-ü tahrib ile— bir müddet-i muvakkata için sedd çeken "Arbakes"(Arbaces)in intihabı da bu neviden idi. İadeten teessüs eden Asur hükümetinin tekrar tecavüze başlaması, milletin temayülât-ı cumhuriyesine son bir misal daha verdi. Memleketin münkasım bulunduğu bütün eczanın murahhasları, büyük bir meclis-i umumî halinde bilictima, hali müzakere ve aralarında adalet-i mutlakaya temessüküyle, umumun hürmet ve muhabbetini kazanmış bulunan "Diyokes"(Déjokcés)i kral intihab ettiler(Milâddan evvel 710). Bu zat, milleti tanzim ve tensik ile hakikî bir hükümet-i mutlaka tesis ve inkısamât-ı sağîreye nihayet verdi. (4)

Hulasa:

1- Kürdler "İranî" bir millettir.

2- Kürd'ün menşei, "İran" namıyle yad edilen mecmuun menşeinden ibarettir.

3- Kürd'ün tarihi, bilâ tefrik "İran" kitle-i azîmesinin tarihinden terekküb eder.

Kurdîyê Bitlîsî

(4) Makalenin tarihî kısımları, "Lö Norman", "Maspéro" ve "Leon Kaon"un akvam-ı kadîme-i Şarkiyeye dair âsârına istinad eder.

[12] KÜRD TALEBE HÊVÎ CEMİYETİ BEYANNAMESİ(*) (*)

Bundan tamam yedi sene evvel, İstanbul'da mekâtib-i muhtelifeye müdavim Kürd gencleri, milletlerinin duçar kılındığı mahrumiyet ve cehaleti mekteblerinin bağçelerinde baş başa konuşurken, bu acı hikâyenin kalblerine biriktirmiş olduğu derd-i hirmanı biri birlerine tevdi ederlerken, birleşmek ve müştereken çalışmak ihtiyacının sevkiyle, **"Kürd Talebe Hêvî Cemiyeti"**ni tesis etmiş idiler. İstanbul'un izbe köşelerinde, mahrum-ı hayat bir milletin evlâdı sıfatıyle toplanmış olan bir avuç genc, yürüdükleri karanlık, çetin ve hatarnak yolda, ellerindeki titrek meş'al üzerine, —cemiyetin isminden de anlaşıldığı üzre— "Ümid" yazmışlardı.(1162) Ümid ve temennî bu genclerin rehber-i âmâlı, sabır ve sebat şiarları, ölüm bu dünyada yegâne mükâfatları idi. Filhakika derin bir yokluk içerisinde çırpınıyorlardı. Çok dudaklarda hande-i istihfaf, çok çehrelerde manzara-i istiskal, çok nazarlarda mâna-i gayz-ü kahr görmüşlerdi. Ümid ve emelleri uğrunda mahbese girmiş, tâkibâta mâruz kalmış, mahkemelere yollanmışlardı. Kurdukları müessesenin bütün mahrumiyetlere ve manialara rağmen yaşamasını bir "namus-ı millî" meselesi bildiklerinden ve bu müessesenin geçireceği maceranın Kürd'ün kabiliyetine bir misal-ı vecîz teşkil edeceğine emin olduklarından idi ki, bıkmadan, usanmadan çalıştılar ve yokluk içinden varlıklar çıkardılar.

Tarih-i beşerin hürmet ve şerefle yad ettiği düşkün bir millete darû-i hayat hazırlamak gibi kudsî bir endişe etrafında toplanan yüzlerce gencin huviyet-i mâneviyesine ruh-ı fedakârî ve gurur-ı millî sâri oldu. Kürdistan'ın her tarafından genc dimağlardan sada-i icabet yükseldi. Her hafta çıkan ve kapandıkça yenisi çıkarılan gazete ve risaleleriyle âmâl-ı milliyeye tercüman oldular; onları Küridstan'ın her köşesine ve "Kürd" denince nigâh-ı istihza beliren gözlerin önüne kadar neşrettiler. İctimalarıyle, konferanslarıyle, müsamereleriyle teyid-i ravabıt ve teşdid-i [13] muhadenet kıldılar. Akvam-ı mücavire gencleriyle hürmet-i mütekabile esası üzerine tesis-i münasebet eylediler. Avrupa'da küşad edilen şube ile yar-ü ağyarın enzar-ı gıbta ve tahsinini Kürd gencleri üzerine isticlâb eylediler. İstanbul'un, Amerika'nın, Diyar-

(1162) Burada, edebiyatta "tevriye" adı verilen anlatım biçimi kullanılmıştır. Arapça olan "tevriye" sözcüğü, "birden çok anlam taşıyan bir sözcük kullanıp onun en uzak anlamını kasdetmek" anlamına gelmektedir. Farsça olan ve Türkçeye de geçmiş olan "ümid" sözcüğü, Kürdçe "hêvî" sözcüğünün karşılığıdır. Bu sözcük burada, hem **"Hêvî"** derneğini kurmuş olan Kürd gençlerinin taşıdıkları "ümid"in anlamını vermekte, hem de **"Hêvî"** derneğinin adının Türkçe karşılığını vermektedir. Kasdedilmiş olan da bu ikinci anlamdır.

bekir'in, Savçbulağ'ın. .(1163) vesair Kürdistan merakizinin zevât-ı mütehayyize ve efkâr-ı münevveresinin tahassüsât-ı milliyesini temin ve bunu faaliyet-i milliyeye sevk-ü imale eylediler. Bilhassa İstanbul'da Kürd ekâbir-i münevveranı miyanında dellal-ı ikaz oldular.

*

Aradan çok geçmeden Harb-i Umumî(1164) terrakesi dünyayı temelinden oynattı. Beş seneye karîb bir müddetle devam eden sarsıntının ortada bıraktığı enkaz-ı tarümar üstünde bugün bir mahşer-i akvam görüyoruz. Kürd milletinin, etraf-ı âlemde ve bizzat kendi evinin içerisinde çarpışan, kuduran fırtınaların mahiyet ve mealinden haberdar olmayarak, beş sene için için çektiği masaibin, mâruz kaldığı fecayiin arefesinde, acaba nasîbe-i tarihiyesi ne olacaktır?(1165)

Bu endişenak sualin cevab-ı elyakını vermek için, mütarekenin akdı tarihinden beri izhar-ı mücahedât eyleyen müessesât-ı milliye yanında, **"Kürd Hêvî Talebe Cemiyeti"** dahi, beş sene zarfında Kürd milletinin tekmelendiği hufre-i imha ve idamın zahmını, kaybetmiş olduğu kıymetli ve fedakâr uzuvlarının matem-i zıyaıyle tezyîd ederek, aynı şule-i ümîd ve aynı iman-ü itmînan ile milletinin huzuruna çıkıyor.

Evet, **"Kürd Hêvî Talebe Cemiyeti"** bu kıyam-ı akvam hengâmında ne yapmak istiyor? Ve hangi prensipler etrafında tesbit-ü teşdid-i faaliyet etmek istiyor?

"Kürd Hêvî Talebe Cemiyeti" her şeyden evvel, bir milletin refah ve ikbalini ebedmüddet kılacak avamil-i esasiyenin iman, sâmân, irfan üslerinden mürekkeb bulunduğuna mu'tekiddir. Filhakika, iman ve seciyesine vehn târî olmuş, servet-ü sâmânı mefkud, irfan-ü kemali mağşuş milletlerin uğrayacakları âkıbet, esarette zelîl olmak ve zevale mahküm bulunmaktır. Tarih, bu kaziyenin misal ve emsalını ibretengîz vakayi'le huzur-ı ahfada hikâye ede ede bitiremiyor.

(Mâbâdı gelecek nüshada)

(1163) Savçbulağ: Doğu Kürdistan'da yer alan Sablax, yanî Mehabad.

(1164) 1150 numaralı dipnota bakınız.

(1165) Bu cümledeki "arefesinde" sözcüğü derginin aslında böyle çıkmışsa da, kanımızca bu bir dizgi yanlışlığı sonucu olarak böyle çıkmıştır ve doğrusu "sonunda" anlamına gelen "akabinde" olmalıdır. Çünkü "**Hêvî**" derneğinin bu bildirisi, Kürd halkının savaş sırasında uğradığı facialarn "arefesinde" yani öncesinde değil, sonunda yayınlanmıştır. Ayrıca, Kürd halkının tarihsel nasibinin ne olacağı konusundaki soru da, yine savaş sonrasına aittir.

[14] BEYANNAMA
CİVATA FEQÎHÊ HÊVÎ KURDAN (1166)

Va civat, sala 328(1167) de ji alîyê lepek feqîhê Kurdan vebû. Berî me, yê ku di nav civatê de xebitîn wan gelek şixul dîtin. Li wî zemanî de çavê Kurdistanê li vira bû. Çi çare kî Şerê Mezin(1168) hat; hinek ciwanê Kurdan çûn seferê, hinek bela bûn. Îttîhadçîyê xêrnexwazyan(1169) civat bela kirin. Îro ji me zarûyê Kurda lazim e ku wê civata mibarek di nuh da bijînin.

Îşte bi hîmmeta heval û feqîhê Kurdan, me dîsa ji nuh da rakir. Em hêvî dikin kî dîsa bi hîmmeta hemû Kurdan ew civata yê dewam bike. Meqseda me wekî berê ye:

Feqîhê Kurdan li hevdin naskirin din, ji bêxwedîya ra yardim bikin, edebîyat û tarîxê Kurdan qeyd û berhev bikin, sin'et, zîraet û tîcaretê wan pêşda bibin. Liboy vê şixulê **"Civata Ta'mîm û Neşrê Mearif"** vekir. Me va şixula mezin û bixêr li ser ustîyê xwe girtîye.

Elbet ku hemû Kurdan bi çavê rindîyê li me mêze kin, em dixwazin ku her şehr û qesebê de şu'be vekin. Gişk zanin ku sebeba halê me yê hazir ji nezanîya me yî. Weqtê şûr derbaz bû. Nuka çaxa qelem û zanîn e.

Şixula **"Hêvî"** bi civatê dina tune. Sîyaset ji wê dûr e. Mezin û maqûlê mena bira bi wî şixulê sîyasetê da bixebitin. Meqseda me mileta Kurdan, wetena Kurdan, îlm û îrfana Kurdan bilind bikîn.

Her milet li bin destê miletekî din da demekê dirêj dimîne, (1170) zulm dibîne, esîr dibe, malê xwe, heya canê xwe, ewladê xwe winda dike. Feqet qet'îyen mehû nabe, ji ortê ranabe. Eger tarîx, edebîyat, zivanê xwe veşartibese, kînga weqt'î bê ew'ê dîsa hurrîyet û serbestîya xwe bigire.(1171) Mîsal dixwazin? Îşte Lehistan,(1172) Îran, Bulgar, Yunan, File,(1173) Ereb. . .îlx.(1174)

(1166) Peyvika "feqîh" peyvikeka Erebî ye û ketîye zimanê Kurdî jî. Di Kurdî da ev peyvik bi mana "şagirtê zanîna dînî" tê. Li vir bi awayekî giştî bi mana "şagirt, xwendekar" hatîye karanîn.
Ji alîyekî dî ve, di vê belavoka **"Hêvî"**yê da gelek şaşîyên rêzimanî hene. Lê ji ber ku me nexwest em metnê belavokê biguhêrin, me ew li ser halê wê hîşt û bi wan şaşîyên tê da wergerand tîpên Latînî.

(1167) Li gora tarîxa Mîladî dibe 1912.

(1168) Şerê Mezin: Şerê Cîhanî yê Pêşîn.

(1169) Îttîhadçîyê xêrnexwazyan: Îttîhadçîyên xêrnexwaz, yanî kargêrên Partîya Îttîhad û Tereqqî.

(1170) Yanî, "her neteweyê ku di binê destê neteweyekî dî da demeka dirêj dimîne".

(1171) Veşartibe: Parastibe.

(1172) Lehistan: Polonya.

(1173) File: Ev peyvik di eslê xwe da bi mana "pêgirtîyên dînê Îsa Pêxember" tê. Li vir mexsed jê Ermenî ne.

(1174) Îlx: Ev peyvik, kurtepeyvikeka Erebî ye, temamê wê "îla axirîhî" ye; bi mana "wekî dî(û wd.) tê karanîn.

(1175)

[15] Vana her yek sed, du sed sal. . .îlx. li bin desta man. Feqet mewcûdîyeta mileta xwe winda nerkirin. Îşte îro roj, li dinyayê miletê hakim jî ew in.

Elhemdu lîllah, em jî xwedîyê zivan û edebîyatekê fire, tarîxekê kevn, nufûsekê pirr, welatekî mezin wekî cinet in. Erdê kesekî qwasê ya me tunîne. Ji qurûnê ûlayî heya nuka zivan û adeta xwe winda nekir.(1176) Li bin dest û zulmê xelkê da mewcûdîyeta xwe veşart. Dêmek ku her tiştê me he yî. Dil dixwazê ku em hişê xwe berhev kin serê xwe, doralîyê xwe mêze kin.

Ah, tiştekî me tune ku vaya pirr mezin e, ji me ra pirr felaketek gir e. Ew jî îttîhad û îttîfaqa me ye!(1177) Vîya bîr mekin ku, eger em mehûbûna xwe naxwazin, gelî biran berhev bin ser hev, şerê bêmane û bêsebeb berdin. Ji nîfaq û şîqaqa me xelkê cîranê me îstîfade dikin. Lazim jiboy me ku em hişyar bin. Necata me li îttîhad û li îttîfaqê ye.(1178) Îşte meqseda **"Civata Hêvî"** yek jî, vê îttîfaq û wehdetê temîn bike. (1179) Welhasil, vîya bizanin ku, xewa ku em tê da sersem, bêhiş manin, eger em ji wê ranebin, çavê xwe venekinse —Xwedê sitar bike— dawî mirina kûr e. Mezinê mena gotine:

Ez bi te, tu bi bi min; em her du bi Xwedê.

(1175) Di eslê kovarê da, di dûwayîya vê rûpelê da du jêrenot hatine çapkirin. Li ber yekê ji wan jimara "1", li ber a dî jî jimara "2" hatîye nivîsîn. Lê di metnê kovarê da nehatîye kifşkirin ku ew herdu jêrenot jibo kîjan peyvik in. Ew herdu jêrenot ev in:

(1) Baban Kürdçesidir. Kot=Kelepçe.

(2) Rabin, Baban lisanından helistin.

(1176) Qurûnê ûla: Sedsalên berêya berê, sedsalên despêka dîrokê, zemanê pêşîn.

(1177) Îttîhad; Yekîtî.

(1178) Necat: Rizgarî, xilasî.

(1179) Wehdet: Yekîtî.

JİBO ŞERÎF PAŞA

Dîsa ji şecaeta te ey xan(1180)
derîyek vebû jibo me Kurdan

Êdî bes e ev cefa û zîllet(1181)
bê ilm û fezil bimîne millet(1182)

Ev esre bilindîyê dixwazit(1183)
heta we ku jîn çi ye, binasit

Fexrê dikin em bi te, tu Kurd î(1184)
Elheq ku tu mêr î, hem tu merd î(1185)

[16] Pişta te ye cumle Kurd, Kurmanc
Lewra ku te heq kirîye armanc(1186)

Kurmanc heqîqetaşîna ne(1187)
Lewra di wê rîyê da fîda ne

1 Hezîran 335(1919)

Ji Mala Hekarîyan
E. Rehmî

(1180) Şecaet: Wêrîn, cesaret.
(1181) Zîllet: Nizmî, kêmrûmetî.
(1182) Fezil: Bilindayî, serfirazî.
(1183) Esr: Sedsal.
(1184) Fexrê dikin: Dipesinin.
(1185) Elheq: Bi rastî.
(1186) Armanc: Hozanê hêja Evdirehîm Rehmî gerçi ev peyvik li vir weha bi awayê "armanc" bi kar anîye, lê awayê wê yê rast "amanc" e. Melayê Cizîrî jî ev peyvik bi awayê "amanc" bi kar anîye û di helbesteka xwe da weha gotîye:

"Kirim amancê mîzraqan
Di dil da tîr çû afaqan
Bi celladê xwe ew xaqan
Dibêjit hêj tu xencer de"(**Dîwan**, rûpel 52, Stanbol-1922).

Xanî jî ev peyvik bi awayê "amanc" bi kar anîye û di "**Mem û Zîn**"ê da weha gotîye:

"Hem ehlê nezer nebên ku Kurmanc
işqê nekirin jibo xwe amanc"(**Mem û zîn**, rûpel 15, Stanbol-1919).

Hozanê vê helbestê Evdirehîm Rehmî bi xwe jî di pirtûka xwe ya bi navê "**Gazîya Welat**" da ev peyvik bi awayê "amanc" bi kar anîye û weha gotîye:

"Behane bo Bilîsê daleqandin şêxê Hîzanî
Kirin amancê zulmê wan Silêmanî, Bedirxanî"(**Gazîya Welat**, rûpel 16, desnivîsar).

Wisa tê zanîn ku, ji ber ku peyvika paşîn a malika berî vê malikê "Kurmanc" e û tîpa "r" tê da heye, hozên ev peyvik jî bi "r" û bi awayê "armanc" nivîsîye, bi wî awayî qafîya her du malikan li hev anîye.
(1187) Heqîqetaşîna: Heqîqetnas, heqnas, rastînas, rastîbîn. Yanî "Kurd heqî û rastîyê dinasin, rastîyê qebûl dikin, heqî û rastîyê dibînin".

HEMÛMAN

(Bo Miçey Qazî)

Kurdan, werin hemû be yek û des be des bidîn
Bo komele hejarekeman ba le naw neçîn

Xelqî le jêrî sêberî îrfan hesawetew
Ême xerîkî "min-min" û "to-to"y cehalet în

Bêjge le komelî Kurd kes nemawetew
Jêrdesteyî em û ew ka be nawî dîn

Dînman le dînî xelqî bequwwet, metîntir e
L'em rêge da le pêşeweyn û mezintir în

Komel be dîn û ilm û marîfetew berz ebêtewe
Werne, le jêr çingî cehalet de pertew kîn

Jêrdesteyî lebo Kurd şeyn e, zîllet e
Bo çî le jêr emrî xelqî bimênîn, esîr bibîn!

Eqwam be emrî hezretî Wîlson xelas buwe
Serbest e, hurr e; wêle le zincîrî asin în

Wextî qisey helît û pelît royî, birrayewe
Bes e, le kaselîsî hemûman ruha bibîn

Helsîn û milletî Kurd berz bikeynewe
Kurmanc û Kurd û Lur be yek û îttîfaq bikîn

Dawer Ardelanî

Necm-i İstikbal Matbaası Sahib-i İmtiyaz ve Müdîr-i Me'ûl: Memduh

[17] KARİ'LERİMİZE

Kari'lerimizden bazı zevâtın "Jîn" kelimesinin medlûlünü bulmakta müşkilâta düştüğünü anlıyoruz. Birtakımları bu tesmiyede, Kürdçe kadın mânasına gelen "jin" mefhumunu görüyorlar. Halbuki unvanın altındaki "Hayat" kelimesi, doğrudan doğruya "Jîn"in tam mukabilidir. Kürdçe "Jîn=Gin" yaşamak, hayat demektir;(1188) imlâsında "j" ve "n" arasında bir "y", yani mahdud bir kesre vardır; Farisî "zen" mukabili olan "jin", "y"siz yazılır, kesir ile okunur.(1189)
Şekl-i hurufumuzun ufak bir iltibasla ne acîb mânasızlıklar tevlîd edebildiğini irae eden bu misal, hakikaten fecîdir. Ne yapalım, Arî bi lisan Samî elifba kisvesiyle ancak bu kadar müfîd olabilir. Fe'tebirû!(1190)

JÎN

"MEM Û ZÎN"İN TAB'I HİTAM BULDU

Melâ Ehmedê Xanî hazretlerinin **"Kürd Tamim-i Maarif ve Neşriyat Cemiyeti"** tarafından öteden beri tab'ettirilmekte bulunan **"Mem û Zîn"** namındaki kitabı, şimdiye kadar ilân ettiğimiz vechile saha-i intişara çıktı. **"Mem û Zîn"**, cemiyetin neşredeceği külliyatın birinci kitabıdır. İstanbul'da kâğıd fiatının ve tertib masarıfının pek yüksek olmasına rağmen **"Mem û Zîn"**, mevcud kâğıdların en iyisine ve pek nefîs surette tab'ettirilmiştir. Cemiyet hiç bir menfaat-i maddiye gözetmeyerek, yalnız Kürd edebiyat ve irfanına hizmet etmek istediğinden, bu kadar masarıf-ı azîme ile meydana gelen bu kitaba, idarehaneden alınmak şartıyle 50 ve taşraya taahhüdlü olarak posta ile gönderilmek üzre 60 kuruş fiat konulmuştur. Kitabın aded-i tab'ı pek az olduğundan, en evvel Kürdistan'daki kari'lerin arzularını is'af etmeyi istiyoruz. Arzu edenlerin idarehaneye müracaat etmeleri ve taşradakilerin de kitab bedelini posta ile nakden göndermeleri lâzımdır.

TEB'A "MEM Û ZÎN"Ê TEMAM BÛ

"Mem û Zîn"a Mela Ehmedê Xanî, di sûretekê nefîs da hatîye tebi'kirin. Her kesê arzûya xwendin û kirîna wê biket, ji îro paşê di îdarexana me da "50", jibo xaricê ji İstanbul digel mesarifa postê "60" quriş e.

(1188) **"Jîn"** sözcüğünün doğru okunup anlaşılması için burada sözcük hem Arap harfleriyle "Jîn", hem de Latin harfleriyle "Gin" biçiminde yazılmıştır. Buradaki "g" Fransızcada "j" okunduğu için yazılmıştır.

(1189) Bu cümlede sözü edilen "y", Arap alfabesine özgü olan ve kimi durumlarda "î" sesini veren bir harftir. "Kesre" ise, yine Arap harflerine özgü bir telâffuz biçimidir ve "i" sesini verir.
"Jîn" ve "jin" sözcüklerinin Arap harfleriyle yazılışlarına ilişkin bu açıklama Latin harflerine göre yapılacak olursa şöyle denilebilir: "Hayat" anlamındaki sözcüğün sesli harfi aksanlıdır, uzun okunur ve sözcük "jîn" biçiminde yazılır. "Kadın" anlamındaki sözcüğün sesli harfi noktalıdır, kısa okunur ve sözcük "jin" biçiminde yazılır.

(1190) Fe'tebirû: İbret alınız.

ADRES:

Babıâlî Civarı Ebussuud Caddesinde
Necm-i İstikbal Matbaasında
"**Jîn**" İdarehanesi

TEVZİ MAHALLİ:

Babıâlî Caddesinde Yeni Şark Kitabhanesi

ABONELERİMİZE

Abonelerimize gönderdiğimiz birtakım nüshaların vâsıl olmadığı şikâyeti, öteden beri merciinin nazar-ı dikkatine vaz'edildiği halde, el'an tevalî ediyor. Bu şikâyeti tekrar arzetmekle beraber, abonelerimize vâsıl olmamış nüshalar var ise numrolarını hemen idareye bildirmelerini rica eyleriz.

EMRAZ-I CİLDİYE VE EFRENCİYE MÜTEHASSISI

DOKTOR ŞÜKRÜ MEHMED BEY

Hemşehrilerimizden Doktor Şükrü Mehmed Bey, pazardan maada her gün sabahtan akşama kadar Galatasaray Mektebi karşısındaki Hıristaki ve nam-ı diğerle Said Paşa Hanındaki muayenehanesinde hastaları kabul ve en mükemmel usullerle tedavi eder.

Telefon: Beyoğlu, 1812

(*) Heyet-i Tahririyemizden Hakkârili Abdurrahim Rahmi Bey'in bu defa da "**Gazîya Welat**" ismindeki mecmua-i eş'arıyle "**Memê Alan**" ismindeki Kürdçe piyesi iki kitab mevki-i intişara konuldu. İşbu kitabların edebiyat-ı hazıra ile mukayesesi neticesinde, gerek nesren ve gerek nazmen Kürd lisanının derece-i mükemmeliyeti yek nazarda anlaşılır. Şu mühim eserleri Kürdlere ve bilhassa Kürdçeye alaka peyda etmek isteyenlere tavsiye eyleriz:

MUMAİLEYHİN İDAREHANEMİZDE BULUNAN ESERLERİ:

KURUŞ		
5	**Esir Bir Çocuğun Başına Gelenler**.....	(Türkçe manzum)(1191)
5	**Eqîda Kurdan**(manzum ilmihal)........................	Kürdçe(1192)
5	**Memê Alan** mensur....................................	Kürdçe piyes(1193)
10	**Gazîya Welat** manzum..................	Kürdçe mecmua-i eş'ar(1194)

(1191) Manzum: Şiir biçiminde yazılmış.
(1192) İlmihal: Din kitabı.
(1193) Mensur: Düzyazı ile yazılmış.
(1194) Mecmua-i eş'ar: Şiir derlemesi.

WERGERANÊN JİMAREYA 21'Ê

21'İNCİ SAYININ ÇEVİRİLERİ

KÜRD KULÜBÜNDE BİR SÖYLEŞİ

Geçenlerde **Kürdistan Tealî Cemiyeti** Genel Merkezinde saygıdeğer bir zat tarafından uzun bir konferans verilmişti. Dergimiz yazarlarından birinin bu konferans hakkında bir günlük gazetede yayınlanan yazısına, **"Jîn"** okuyucuları için aşağıdaki biçimde yer veriyoruz:

Açıklandığı biçimde, **Kürdistan Tealî Cemiyeti**'nde yetkili bir zat tarafından, derneğin ilk kuruluşundan bu ana kadar olan çalışmaları ve eylem biçimi hakkındaki söyleşi, geçen cuma günü yapıldı. Toplantıda, İstanbul'daki tüm Kürd aydınlarından, düşünürlerinden, gençlerinden ve önemli kişilerden oluşan büyük bir çoğunluk bulunuyordu.

Konuşmacının pek uzun olan açıklamalarını aşağıdaki biçimde beş-on satırla özetleyelim, sonra da inceleyelim:

*

"10 Temmuz devriminden sonra,(1195) İstanbul'da ilk kez, Kürdlerin maddî ve düşünsel gelişmeleri için, **Kürd Teavün ve Terakkî Cemiyeti** adıyle bir dernek kuruldu. Sonraları, **Kürd Tamim-i Maarif Cemiyeti** ile **Kürd Talebe Hêvî Cemiyeti** adlı dernekler oluşturuldu. Bu derneklerde toplanan çalışmaların hepsi, Kürdleri uygarlık gelişmelerine ulaştırmak amacına yönelikti. Eski hükümetlerin bu derneklere karşı izlediği siyasetin ve Büyük Savaşın(1196) sonucu olarak İstanbul'da sekteye uğrayan ve fakat savaş sırasında yerel ve bireysel biçimde süren toplu çalışmalar, savaşın son zamanlarında yine başladı ve Osmanlı hükümetinin Wilson prensiplerinin kabulüyle yaptığı ateşkesten sonra daha geniş bir alan içinde sürdü.

Dernek, Kürdlerin genel ve ulusal çıkarlarını korumakla yükümlü olduğundan, ateşkes antlaşmasından sonra işlerin aldığı biçim ve nitelik karşısında, ve dünyaca kabul edilip Osmanlı hükümetinince de ateşkes antlaşmasının imzalanmasıyle birlikte Osmanlı ülkeleri yönetimine temel kabul edilen Wilson prensiplerinin verdiği ulusal hakları elde etmek amacını, doğal olarak programına aldı. Çünkü, bu ulusal hakların elde edilmemesi durumunda, Kürdlerin hakkı tanınmamış, Kürdler yine ezilmiş, Kürdler belki de yüzyıllarca sürecek olan bir tutsaklık dönemine girmiş olacaklardı.

Bunun için ilk önce, Kürdistan hakkında coğrafî, etnografik, tarihsel, ekonomik kanıtları içeren ve Kürdlerin ulusal özlemlerini ve nasıl bir yönetim istediklerini belirten ayrıntılı bir muhtırayı İstanbul'daki dört büyük devletin temsilcilerine verdi.(1197) Bu muhtıra, saygıdeğer temsilcilerce de ilgiyle ve iyi bir şekilde kabul edildi.

(1195) 1149 numaralı dipnota bakınız.

(1196) "Büyük Savaş" adını, Osmanlıcada "Genel Savaş" anlamına gelen "Harb-i Umumî" adının karşılığı olarak kullandık.

(1197) 1151 numaralı dipnota bakınız.

Aynı zamanda, Paris'teki Barış Konferansına bir delegasyon gönderilmesi konusundaki güçlükler dikkate alınarak, Paris'te bulunan Şerif Paşa'nın Barış Konferansı huzurunda Kürdlerin çıkarlarını savunmakla görevlendirilmesi düşünüldü ve kendisi de bu işi üzerine aldı.

Savaş sırasında Mısır'da kurulup epeyce faaliyet gösteren diğer bir Kürd topluluğunca Paris Barış Konferansı için tayin edilen Arif Paşa başkanlığındaki delegasyonun da, Şerif Paşa'nın başkanlığı altına girip kendisine katılması sağlandı.

Musul Süleymaniyesinde kurulan Kürd hükümetinin(1198) Paris'e gönderdiği delegasyonun da Şerif Paşa'nın başkanlığındaki delagasyon ile ortaklaşa hareket etmekte olduğunu dernek ayrıca haber almıştır.

Muhtıranın temsilcilere verilmesinden ve Paris'le haberleşme sağlanıp Şerif Paşa'nın da bu konuda bilgilendirilmesinden sonra derneğin buradaki siyasal girişimleri, zaman zaman temsilcilerle ilişkiden ve Kürdistan hakkında bilgi vermekten ibaret kaldı.

Dernek bir yandan da Kürdistan'da şubeler açtı. Oralarda dinginliğin ve huzurun korunmasında merkeze bağlı bu şubelerin büyük etkisi oldu. Derneğin siyasal girişimleri düzeyindeki en önemli işi, Anadolu'nun her tarafına dağılan pek çok sayıdaki Kürd göçmenlerini yerlerine geri göndertmekti. Dernek bu konuda, ateşkesten beri kurulan hükümetlerden ısrarla istemde bulundu ve hepsinin kesin ve resmî biçimde söz vermelerine rağmen hiç bir şey yapılmadı. Dernek, göçmenlerin çektikleri sefaletleri tümüyle ve bütün acılığıyle bilmektedir; bunu hükümete de anlatmıştır. Şimdiye kadar bu göçmenlerin geri gönderilmemelerinin nedenleri, hükümetin içtenlikli bir biçimde bunu istememesinden başka bir şeyde görülmemektedir.

Derneğin bir başka isteği de, Kürdistan'a Kürd memurların atanması işiydi. Ve bunu istemek hakkımızdı. Dernek bu konuda da sesini ve makul görüşlerini hükümete dinletemedi.

Kürdistan Tealî Cemiyeti'nin çalışmaları işte bu şekilde sürmüştür. Ateşkesten sonra işbaşına gelen kabine, Kürdlerin hakkını gerçekten iyi niyetle karşıladı ve ülkenin gerçek çıkarlarına uygun olan bu amaca karşı güçlükler çıkarmadı. Ne var ki gün geçtikçe dernek, dünyanın ve dünya ile birlikte Osmanlı hükümetinin de tanıdığı bir hakkı isterken birçok büyük engellere uğratıldı. Ne olursa olsun dernek, ulusal hakları korumaya yönelik olan kesin isteğinde aynı azimle diretecektir".

*

Mümkün olabildiği kadar özetlediğimiz yukarıdaki açıklamaları üç bölüme ayırabiliriz:

1- Devrimin(1199) başlangıcından beri olan Kürdlük akımı.

(1198) 1152 numaralı dipnota bakınız.

(1199) 1154 numaralı dipnota bakınız.

2- Wilson prensipleri uyarınca Kürd haklarının korunmasına ilişkin siyasal girişimler.

3- Ateşkesten beri Osmanlı hükümetiyle olan ilişkiler.

Bu söyleşi dolayısıyle, bu üç nokta hakkında ayrıca bazı görüşler belirtmek isteriz:

Kürd ulusu, kendi isteğiyle kabul ettiği yönetimin kendi gereksinmelerine ve karakterine uygun olmadığını ve gereksinmelerini karşılamaya yeterli olmadığını hissettiği günden beri, özel koşullarına uygun bir yönetime kavuşma isteğini açıkça göstermeye başlamıştır. Demek oluyor ki Kürd ulusal akımının başlangıcını ne 10 Temmuz devriminden, ne de Sultan Hamid döneminden itibaren sayabiliriz. Bu, pek eskidir. Yalnız şurasını kaydetmek gerekir ki bu ulusal akım, hiç bir zaman İslâm topluluğunun ya da bu topluluğu temsil eden güçlerin zararına ve onalara karşıt olan bir kanalda gitmemiştir. Tersine, "Kürdler başkaldırıyor", "Kürdler hükümete boyun eğmiyor", "Kürdler yönetim altına girmiyor" biçiminde tanımlanan davranışlar, Kürd'ün bu psikolojik gereksinmelerinin ve özel durumunun anlayışla karşılanmamasından doğan ve pek doğal olan tepkilerdir.

Kürd, gereksinmelerini karşılayacak yönetime kavuşmadıkça çığlık atmıştır. Hakkı ve gereksinmeleri tanıyan ve tanımak isteyen her akıllı ve aydın yönetim, bir ulusun bu tür çığlıklarını haklı görür. Gereksinmeleri susturulmayan ulusların çığlıklarını yükseltmemeleri, kendileri için aşağılanma ile eşanlamlı bir eksiklik sayılır. Oysa Kürdlerin her çığlığında, gereksinmeleri değil de çığlıkları susturulmuştur.

Demek istiyoruz ki Kürdler, bir ulus olarak yaşamak, benliklerini koruyarak yaşamak, mutlu yaşamak ve ancak kendi ruhlarından doğan bir yönetim altında yaşamak amacını, ta eski zamanlardan beri candan gönülden güdegelmişlerdir. Gerek Kürd ulusu ve gerekse her ulus için bir erdem olan bu hakkı tanıyamayanların kötü niyetlerinden ya da kötü anlayışlarından kuşku duymakta haklıyız.

İşte, bu kadar uzak ve duru kaynaklardan akıp gelen bu ulusal akım, Osmanlı devriminden(1200) sonra, doğal olarak "dernek" biçiminde biçimlenmeye başladı. En bilimsel ve teknik olanaklara sahip dernekler için bile bir olumlu "ideal" bulunduğunu kendimizi aldatmamak için itiraf edersek, bugünkü **Kürdistan Cemiyeti**'nin ve O'ndan önceki diğerlerinin de bu son sonuçta karar kılmalarını soğukkanlılıkla görebiliriz.

Büyük Savaşın başgöstermesine kadar ve Büyük Savaş sırasında en önemli iş olmak üzere kültür ve hayır işleriyle uğraşanlar, artık dünyanın kabul ettiği maddeleri de Kürdlerin "yaşam programı"na aldılar. Çünkü meydanda bir "Wilson prensipleri" vardı ve çünkü her büyük devlet, özgür olmak ve özgür olarak yükselmek isteyen her ulus, hak tanımak ve hakla yönetim yapmak iddiasını güden her hükümet ve Osmanlı hükümeti de, bu prensipleri esas kabul edip açıkladılar. Madem ki bu yüzyıla kadar varlığını sürdürmüş ve bu yüzyılda da gözümüzün önünde pek açık olarak diliyle, karakte-

(1200) "Osmanlı devrimi"nden maksat, yine Meşrutiyet hareketidir.

ristik özellikleriyle, gelenekleriyle, gereksinmeleriyle, çevresiyle başkalarına benzemeyen bir ırk vardı ve buna göre ister istemez "bir Kürd ulusu vardır" demek zorunluluğu vardı, o halde öteki ulusların, komşu ve aynı düzeyde olan toplulukların yararlandıkları bir hakkı elde etmeye çalışmak O'nun da hakkıydı.

O da, şimdiye kadar geçmiş yüzyıllarda, başkalarının zekâları, güçleri ve eserleri içinde kaynayıp başkalarına mal olmuş bir zekâsı, bir gücü, bir eseri olduğunu kanıtlayacaktı. O da, yani Kürd de, bu yüzyıla ve gelecek yüzyıllara kendi bilgisiyle, kendi çabasıyle, kendi kültürüyle sunulacak bir uygarlık hazırlamak isterdi. Ve en basit hak olarak O da kendi dertlerinin kendi dilini bilenlerce dinlenilmesini, yaralarının kendisini anlayanlar tarafından sarılmasını, kendisini yönetecek yasaların kendi beyninden çıkmasını, kendisini mutlu kılacak koşulların kendisince düşünülmesini ve kendi yurdunda istediği gibi yaşamasını isterdi.

İşte Kürdler, bu kadar çok yönlü nedenlerin ve itici etmenlerin zorlamasıyle Wilson prensiplerini ağızlarına aldılar. Gerçekleştirilen girişimler, olayların Kürdlere ümit verecek kanallara girdiğini göstermektedir.

*

Konuşmacının, derneğin siyasal çalışmalarından daha çok önem verdiği nokta, hükümetle olan ilişkileriydi; bunu da, göçmenler ve Kürdistan'da dirlik düzenliğin korunması sorunlarında göstermek mümkündür.

Savaş sırasında sadece Müslümanlık bağlarının itici etkisiyle Anadolu'nun içlerine dökülen Kürdlerin(1201) dört yıl içinde verdikleri kayıpları ve halen yaşayanların da çektikleri sefaleti Türk hükümeti herkesten iyi bilmektedir. **Kürdistan Cemiyeti,** ulusunun bu yürek yakıcı durumu karşısında, hükümete söylenmesi gereken şeyleri söylemekten doğal olarak geri durmamıştır.

Diğer her ulusun göçmenleri sıkıntı çektirilmeden, bolluk içinde ve kayrılarak yurtlarına geri gönderilirlerken, Kürd göçmenlerinin şimdiki yerlerinde karınlarını doyurma çarelerinin bile düşünülmemesi, insanı, Kürdlerin bir kemgöze uğradıkları görüşüne götürüyor. Göçmenlerin sefaletini gerek **Kürdistan Cemiyeti** ve gerekse Anadolu'ya gezi düzenleyen "Öğüt Verme Delegasyonu" aracılığıyle tam olarak öğrenen yüce hükümet, şimdiye kadar verilen kesin sözlerin tersine, son zamanlarda bunların gönderilmesinden de vazgeçmiş gibi durmaktadır. Bu nedenle, sürekli olarak göçmenlerden pek sert ve acıklı yakınma ve sızlanma mektupları alan **Kürdistan Cemiyeti,** maddî ve manevî sorumluluğun bu konuda iktidar sahibi olanlara ait olduğunu açıklamak zorunda kalmıştır.

Savaşın yolaçtığı yenilginin ve Osmanlı yönetiminin az-çok uğradığı düzensizlik ve istikrarsızlığın doğal sonucu olarak başkent yakınlarına kadar bile bozulan dirlik düzenliğin korunmasında, illerde açılan ve merkeze bağlı

(1201) Kürd göçmenlerini kastediyor.

olan şubelerin büyük etkileri vardır.(1202) Genel Merkezin ve şubelerin içtenlikli niyetlerinden doğmuş olan bu etkilerin değerini takdir edemeyen ve ihtimal ki merkezî hükümetçe de kendilerine iyi telkinlerde bulunulmayan il yönetimleri, tersine, her vesileyle derneğe güçlük çıkarmaktan başka bir şey yapmamışlardır. Göçmenler sorunu ve çıkarılan bu güçlükler, İttihad ve Terakkî hükümetinin Arnavutluk ve Arap sorunlarında işlediği hataların ve o katı anlayışın doğurduğu sonuçların yinelenmekte olduğunu bize açık olarak gösteriyor. İyi niyetimizdir ki bu noktaları, daha vakit varken ilgililerin dikkati önüne sermeye bizi sevkediyor.

*

Konuşmacının açıklamalarını, birçok zatın Kürdlük ve Kürdistan hakkındaki görüşleri ve çalışmaların yönetilmesi biçimi ile bu çalışmaların genişletilmesine ilişkin önerileri izledi.

Bizce en önemli ve en düşünülmeye değer yön, Kürdlerin İstanbul'daki en düşünür ve aydınlarından ve gençlerinden oluşan bu toplantıda İslâm topluluğuna güçlü bağlılığı ve İngiltere'ye karşı derin ve içten güveni gösteren psikolojik durum idi. Amaç ve amacın izlenmesi yöntemi, toplananların tümü tarafından kabul edilmiş ve tüm Kürdlerin arzu ve ihtiyaçlarını dile getiren bu yolda devam edilerek, Küridstan'ın kurulmasında ve gelişmesine ilişkin amaca ulaşılmasında İngiltere büyük devletinin desteğinin kazanılmasının mutlaka başarılması oybirliğiyle istenmiş ve bir dilek olarak belirtilmiştir.

Toplantıdan çıkanlar genellikle şuna inanmışlardı ki, Kürd'ün ruhundan doğmayan hiç bir yönetim Kürdistan'da kalıcı olamayacak, Kürd'ün kaderine ancak Kürd'ün arzuları egemen olacak, Kürd yaşayacak ve yükselecektir.

1 Haziran 1919

Memduh Selimbegî

Düzeltme: 20 sayılı "**Jîn**"deki "İki Hayırlı Eser" başlıklı yazımızın düzenleme yanlışlığı ile başka bir kalıba giren en son satırı şu şekilde olacaktır: "Hayal ve ihtirasın, sonucu zehirli bir acılık olan yoksunluklu çöküşünü de unutmamalı. . ."

(1202) 1157 numaralı dipnota bakınız.

BİR GÖÇMENİN NAZLI YAKARIŞI

Göç derdiyle perişan sürünen kimsesizler
koşuyor, bir pula can vermeye hazırdır bugün

Kime naz eyleyecek basiret sahipleri! Hayret!
Hakkı var, gelmiyor Allah bile imdada bugün(1)

Ey tanrılığı aynasına tutkun olan Allah
Sûrdan başka gerek kalmadı feryada bugün(1203)

Bari seslerini dinlet bize İsrafil'in
Ne ki, dünyanın zerreleri varsa yakınmada bugün

Ey levhalarla kalemin düzenleyicisi yüce Tanrı(2)
Çare bul, yine sensin ülkeyi imar eden bugün

Gerçi Hazreti Musa "kargaşa sendendir" demiş
O'na oranla yerimiz en aşağılardadır bugün

Salt ümitsizlikle yakarış dönüşüyormuş naza
Hep boyun eğiyoruz, ölümüz musalla taşında bugün

Sen elimizden tut yine, ey evrenin padişahı Allah
ezilmişliğe ve acıya karşı zafer sendedir bugün

Hangi biçimde lütfedilip yansıtılırsa İslâm
bak sevinçsiz gönle, yine başkaldırmaz bugün

Kötülükler de görülse, altında görünür iyiliğin
Yarın sırlarını görsünler diye acı torunlarımıza bugün

İnanç zayıflığıyle günaha batmışız gerçekten
Müslümanları büyük atalara bağışla bugün

Birliğinin mumunu, evet kıyamete dek kudretinin eli
yakacaktır biliriz, düşmanların söndürmekte bugün

---

(1) Buradan iki dize sansürce çıkartılmıştır.
(1203) 1159 numaralı dipnota bakınız.
(2) Buradan on bir dize sansürce çıkartılmıştır.

İnsanın kavrama yetisi sığdıramaz, sırların
sallıyor dünyayı, dünya yeni sevdada bugün

Çok kimsede uyanış adına zerre kadar yok
Buna her nedense ölüler bile gülmekte bugün

Sorsalar görüşümü, vicdan özgürlüğüne göre
isterim rahatımı görünmeyen dünyada bugün

1 Mart 332(1916), Mardin

Kalender

KÜRDLER İRANLI DEĞİL MİDİR!

—GEÇEN SAYIDAN DEVAM—

Birkaç yüzyıl sürüp giden göç evresi, "İranlı" ailesinin şimdiki yurtlarına ulaşmaları ile son buluyor. İranlıların yeni topraklara yerleşmeleri, değişik biçimlerde gerçekleşti. Eski sakinler her yerde istilâcılara karşı direniyorlardı.

Fars ülkesine yönelen kol, yolu üzerindeki yerlileri kolaylıkla ortadan kaldırarak, eski tarihçilerin "Gadrozya" dedikleri bugünkü Belücistan topraklarına sürdüler. İran efsanelerine göre, buradaki yerli halk Ham soyundan gelmeydi.

Medya'ya giren bölümün talihi ise o kadar yaver olmadı. Medya'yı dolduran Turanlı bir ulusun istilâcılara karşı direnişi pek sert oldu. Ülkeyi adım adım ele geçirmek zorunluluğu ile karşılaşan atalarımız, sonunda zafer kazandılar; fakat ülkede büyük bir nüfus yoğunluğuna sahip bulunan Turan çocuklarını tümüyle ne yok edebildiler, ne da kovup ülkeden çıkarabildiler. Hindistan'da olduğu gibi burada da, üstün gelenler, yenilgiye uğrayanların üzerinde bir tabaka halinde toprakların egemeni oldular. Bir türlü sakin kalamayan Turanlılar, kısa bir süre sonra başkaldırarak, **"Şehname"**nin tasvir ettiği mitolojik olaylarla dolu öykülerin meydana gelmesine neden oldular. Bu kanlı kavga on yüzyıl kadar sürdü. Turanoğulları bu kez de yenilgiye uğradılar, bir daha kımıldanamadılar ve alt tabakalar durumunda, üstün gelenlerin egemenliği altında yaşamayı kabul ettiler. Uzun süre devam eden İranlıların egemenliği, bunları yavaş yavaş asıl bünyesi içine aldı, eritti, bitirdi.

Dikkat buyrulmuştur ki, buraya kadar sayılan olaylara ilişkin hiç bir sayı belirtilmedi.(1204) Bilginler kitlesinin çoğunlukla kabul edip belirttikleri bir sayıya göre, "Arya" göçü, Milâddan 3000 yıl önce başlamıştır.

Sayıları pek çok olan tarihteki göçlerden birçoklarını aydınlatan Babil ve Asur keşifleri, bize, bu sayının araştırılmasına yarayacak önemli bir belge veriyor. Keldanî Rahibi Behros'un eseriyle pekişen bir söylentiye göre, Milâddan 2400 yıl önce Dicle ve Fırat vadilerini izleyerek aşağılara sarkan İranlı bir istilâ kuvveti, Babil'i ele geçirerek Keldanî hükümetinin Birinci Hanedanına son vermiştir. İstilâcılar Babil'de hükümet kurdular ve tam 224 yıl egemen oldular. Bu istilânın başlangçını belirten 2400 sayısı ile **"Vandîdad"** dergisinin belirttiği "göçün 14 aşaması"nın aşılması için harcanan zaman yaklaşık olarak hesabedilirse, 3000 yıl, gerçeğe uygun bir sayı gibi kabul edilebilir.

Ulusumuz, tarihe bu zamanda girdi. Bazen kendi iç dünyasıyle uğraşmak zorunda kaldığından, tarihin gözünden kayboluyor, biraz sonra yine görünüyordu. Milâddan yaklaşık olarak 1000 yıl önce, Asurluların Medya'nın güney eyaletlerini çiğneyip istilâ etmeleri, ulusu, bir daha gözden kaybolmamak üzere tarih sahnesine getirdi. Bu tarihten 212 yıl sonra, muazzam bir

(1204) Bu cümledeki "sayı"dan maksat, aşağıdaki paragraftan da anlaşılacağı gibi, tarihleri belirten sayılardır.

ulus sıfatıyle gelişen ve örgütlenmesini tamamlayan Medya İranlıları, Milâddan 878 yıl önce ilk hükümetlerini kurdular.

Amacım bir İran tarihi yazmak değildir. Konunun açıklanması için anlatılan bu kadarcık ayrıntıları yeterli gördüğümden, eski İranlıların aşiret örgütlenmesine ilişkin birkaç sözle konuyu sona erdireceğim.

Önce şunu arzedeyim ki sosyal örgütlenmeler hakkındaki bilgiler, tümüyle ve kesin olarak tarihseldir.

*

İran tipi sosyal örgütlenmede esas, ulusun yaşamakta olduğu savaşkanlık ve çobanlık yaşamına pek fazla uygun düşen kabile örgütüdür. Birkaç aileden oluşan kabilelerin birleşmesinden meydana gelen daha güçlü kitleler, ülkeyi, âdeta zamanımızın bucak ya da ilçe örgütü genişliğinde sayısız küçük parçalara ayırırdı. İranlıların karakterinin çok sevdiği kişisel ve yöresel özgürlüğü güvence altına alan bu bölünme biçiminden doğan parçalar, birbirlerinden tümüyle ayrı yaşıyorlardı. Bunların başında kimi zaman tek başına yöneten bir başkan, çoğunlukla da bir kabile meclisi bulunurdu. Yönetim biçimi tam anlamıyle cumhuriyetti.

Kamu bağımsızlığını tehdit eden büyük dış tehlikeler karşısında, ulus birleşmeyi bilirdi. Önemli anlarda hemen, diktatör yetkisine sahip bir tek başkan sınırsız yetkilerle seçilir ve onun hükmü ve nüfuzu altında toplanılırdı. Ne var ki bu başkanın iktidarı geçiciydi ve tehlikenin ortadan kalkmasıyle sınırlıydı. Sürekli bir belâ durumuna gelen Asur saldırılarına Nineva'yı ele geçirerek ve yakıp yıkarak geçici bir süre için set çeken "Arbakes"(Arbaces)in seçilmesi de bu tür seçimlerdendi. Yeniden kurulan Asur hükümetinin tekrar saldırıya başlaması, ulusun cumhuriyetçilik eğilimlerinin son bir örneğini daha verdi. Ülkenin bölünmüş olduğu bütün parçaların temsilcileri, büyük bir genel meclis halinde toplanarak, durumu görüştüler ve aralarında mutlak adalete bağlılığıyle kamunun saygı ve sevgisini kazanmış bulunan "Diyokes"(Déjocés)i Milâddan önce 710 yılında kral seçtiler. Bu zat, ulusu örgütleyerek ve koordine ederek gerçek bir monarşik hükümet kurdu ve küçük bölünmelere son verdi.(4)

Özetlersek:

1- Kürdler "İranlı" bir ulustur.

2- Kürd'ün kökeni, "İran" adıyle anılan topluluğun kökeninden ibarettir.

3- Kürd'ün tarihi, ayrımsız olarak "İran" büyük kitlesinin tarihinden oluşmaktadır.

Kurdîyê Bitlîsî

---

(4) Yazının tarihsel bilgilere ilişkin bölümleri, Lö Norman, Maspéro ve Leon Kaon'un Doğulu eski halklara ilişkin eserlerine dayanmaktadır.

KÜRD TALEBE HÊVÎ CEMİYETİ BİLDİRİSİ

Bundan tam yedi yıl önce, İstanbul'da değişik okullara devam eden Kürd gençleri, uluslarının uğratıldığı yoksunluk ve bilgisizliği okullarının bahçelerinde baş başa konuşurlarken, bu acı öykünün yüreklerinde biriktirmiş olduğu yoksunluk derdini birbirlerine emanet ederlerken, birleşme ve birlikte çalışma ihtiyacının etkisiyle, **"Kürd Talebe Hêvî Cemiyeti"**ni kurmuşlardı. İstanbul'un izbe köşelerinde, yaşamdan yoksun bir ulusun çocukları olarak toplanmış olan bir avuç genç, yürüdükleri karanlık, çetin ve tehlikeli yolda, ellerindeki titrek meşalenin üzerinde, derneğin adından da anlaşılacağı gibi "Ümit" yazmışlardı.(1205) Ümit ve dilek bu gençlerin isteklerinde kılavuzları, sabır ve direnç parolaları, ölüm ise bu dünyada tek ödülleri idi.

Gerçekten de derin bir yokluk içinde çırpınıyorlardı. Çok dudaklarda hafife alma gülümseyişlerini, çok yüzlerde soğuk davranma görünümlerini, çok bakışlarda da kızgınlık ve kahretme anlamlarını görmüşlerdi. Ümit ve istekleri uğrunda hapse girmiş, kovuşturulmuş, mahkemelere yollanmışlardı. Kurdukları örgütün bütün yoksunluklara ve engellere rağmen yaşamasını bir "millî namus" sorunu bildiklerinden ve bu örgütün geçireceği serüvenlerin Kürd'ün yeteneklerine bir küçük örnek oluşturacağına emin olduklarından, bıkıp usanmadan çalıştılar ve yokluk içinden varlıklar çıkardılar.

İnsanlık tarihinin saygı ve onurla andığı düşkün bir millete yaşam ilâcı hazırlamak gibi kutsal bir kaygı çevresinde toplanan yüzlerce gencin manevî kimliğine fedakârlık ruhu ve ulusal gurur aşılanmıştı. Kürdistan'ın her tarafından genç beyinlerden onların çağrısına uyma sesleri yükseldi. Her hafta çıkan ve kapandıkça yenisi çıkarılan gazete ve büroşürleriyle ulusal istekleri dile getirdiler; onları Kürdistan'ın her köşesine ve "Kürd" denince alaycı bakışları beliren gözlerin önüne kadar dağıttılar. Toplantılarıyle, konferanslarıyle, müsamereleriyle ilişki ve bağlantılarını pekiştirdiler ve dostluklarını sağlamlaştırdılar. Komşu halkların gençleriyle karşılıklı saygı temeli üzerinde ilişki kurdular. Avrupa'da açılan şube ile, dost ve düşmanın imrenme ve beğenme dolu dikkatlerini Kürd gençlerinin üzerine çektiler. İstanbul'un, Amerika'nın, Diyarbekir'in, Savçbulağ'ın(1206) ve Kürdistan'ın öteki merkezlerinin ilerigelenlerinin ve aydın fikirlilerinin ulusal duygulara sahip olmalarını sağladılar ve bu duyguları ulusal çalışmalara doğru eğilimli duruma getirip o çalışmalara çektiler. Özellikle İstanbul'da aydın Kürd ilerigelenleri arasında uyarı görevini yerine getirebilmek için çağrı üstüne çağrı yaptılar.

*

(1205) 1162 numaralı dipnota bakınız.
(1206) 1163 numaralı dipnota bakınız.

Aradan çok geçmeden Büyük Savaşın(1207) gümbürtüsü dünyayı temelinden oynattı. Beş yıla yakın bir süreyle devam eden sarsıntının ortada bıraktığı darmadağınık yıkıntılar üstünde bugün bir "halklar kıyameti" görüyoruz. Kürd ulusunun, dünyanın çevresinde ve bizzat kendi evinin içinde çarpışan, kuduran fırtınaların niteliği ve anlamı konusunda bilgi sahibi olmayarak, beş yıl için için çektiği felâketlerin, uğradığı trajedilerin sonunda, acaba tarihsel nasibi ne olacaktır?

Kaygı ile dolu bu sorunun en layık yanıtını vermek için, ateşkes antlaşmasının yapıldığı tarihten beri çalışma ve eylemlerini ortaya koyan ulusal örgütlerin yanında **"Kürd Hêvî Talebe Cemiyeti"** de, beş yıl içinde Kürd ulusunun tekmelendiği imha ve idam çukurunun verdiği itici gücü, kaybetmiş olduğu değerli ve fedakâr üyelerinin kaybından doğan matemin verdiği itici güçle artırarak, aynı ümidin ateşiyle ve aynı inanç ve güvenle ulusunun huzuruna çıkıyor.

Evet, **"Kürd Hêvî Talebe Cemiyeti"** halkların bu ayaklanması sırasında ne yapmak istiyor? Ve hangi ilkeler etrafında çalışmalarını saptayıp pekiştirmek ve artırmak istiyor?

"Kürd Hêvî Talebe Cemiyeti" her şeyden önce, bir ulusun refah ve ikbalini sonsuzlaştıracak olan temel etmenlerin inanç, maddî varlık ve bilgi üslerinden oluşmuş bulunduğuna inanmaktadır. Gerçekten, inanç ve karakterinde gevşeme başgöstermiş, servet ve maddî varlığı ortadan kaybolmuş, bilgi ve yüce değerleri karışık duruma gelmiş ulusların uğrayacakları âkıbet, tutsaklıkta aşağılanmaya ve ortadan kalkmaya mahküm olmaktır. Tarih, bu yargının örneklerini ve benzerlerini ibret verici olaylarla birlikte torunların önünde anlata anlata bitiremiyor.

(Devamı gelecek sayıda)

(1207) 1196 numaralı dipnota bakınız.

* *
*

Yazı Kurulumuzdan Hakkârili Abdurrahim Rahmi Bey'in bu kez de **"Gazîya Welat"** adındaki şiir derlemesiyle **"Memê Alan"** adındaki Kürdçe piyesi olmak üzere iki kitabı yayınlandı. Bu kitapların günümüz edebiyatı ile karşılaştırılması sonucunda, gerek düzyazıda ve gerekse şiirde Kürd dilinin mükemmellik derecesi bir bakışta anlaşılır. Şu önemli eserleri, Kürdlere ve özellikle de Kürdçeye ilgi göstermek isteyenlere tavsiye ederiz:

ADI GEÇENİN YÖNETİM YERİMİZDE BULUNAN ESERLERİ:

KURUŞ		
5	**Esir Bir Çocuğun Başına Gelenler**.....	(Türkçe manzum)(1208)
5	**Eqîda Kurdan**.........................	(Kürdçe manzum ilmihal)(1209)
5	**Memê Alan**..	(düzyazı, Kürdçe piyes)
10	**Gazîya Welat**..........................	(manzum, Kürdçe şiir derlemesi)

(1208) 1191 numaralı dipnota bakınız.
(1209) 1192 numaralı dipnota bakınız.

BELAVOKA KOMELA XWENDEKARÊN KURD HÊVÎ

Ji vir tam heft sal berê, ew ciwanên Kurd ên ku li Stanbolê li xwendegehên cure-cure dixwendin, dema ku di baxçeyên xwendegehên xwe da xwe bi xwe li ser wê bêparî û nezanîya ku pêşkarê neteweyê wan hatîye kirin peyivîbûn, û dema ku derdê bêparîyê yê ku vê çîroka azarde di dilê wan da pingirandibû emanetê hev kiribûn, bi dafdana îhtîyaca yekbûnê û xebata tevayî, **"Komela Xwendekarên Kurd Hêvî"** damezirandibûn.(1210)

Ew mistek ciwan bûn ku, wek ewladên neteweyekî ji jînê bêpar, di goşeyên Stanbolê yên çepel da civîyabûn. Rîya ku dabûn ser'ê, tarî û asê û taluke bû. Wek ku ji navê komelê jî tê famkirin, wan, li ser wê mêledeya lerzok a ku di destê wan da bû, "Hêvî" nivîsîbû.(1211) Rêbirê daxwaza wan ciwanan hêvî bû;(1212) parola wan sebr û sebat bû; di vê dinê da xelata wan a yekîn jî mirin bû.(1213) Bi rastî, ew di nava tunebûneka bêbinî da diperpitîn.(1214) Wan, li ser lêvên gelek kesan kena kêmdîtînê, li ser sînçeyên gelek kesan xuyaneka diltengîyê, di awirên gelek kesan da jî maneya hêrsê û qehrê dîtibûn.(1215) Di oxira hêvî û daxwaza xwe da ketibûn girtîxanan, ketibûn binê taqîbatan, ketibûn dadgehan. Digel hemî tunebûn û ritman, jîyana wê sazgeha xwe ji

---

(1210) Azarde: Tiştê ku azar dide mirov, mirov dêşîne. Me ev peyvik di beranberê peyvika "acı" ya Tirkî da nivîsî.
Pingirandin: Civandina di demeka dirêj da. Me ev peyvik di beranberê peyvika "biriktirmek" a Tirkî da nivîsî.
Dafdan: Ajotina tiştek yan kesek ber bi pêş yan ber bi paş yan jî ber bi alîyek, bê ku ew ji cî bê rakirin. Me ev peyvik di beranberê peyvika "sewq" a Erebî da nivîsî.

(1211) Mêlede: Şivek yan jî şîşeka dirêj a ku bi serê wê ve maddeyeka teviştinê heye û ditevişe, ronayî dide dora xwe. Me ev peyvik di şûna peyvika "meş'al" a Erebî da nivîsî.
Hêvî: Bi nivîsîna vê peyvikê li vir, awayê "tewrîye"ya edebî hatîye karanîn. "Tewrîye" peyvikeka Erebî ye û mana wê ev e "ku mirov peyvikeka çendmane bi kar bîne, lê belê qesta mirov mana wê ya dûrtirîn be". Bi nivîsîna peyvika "Hêvî" li vir, hem îşaret bi alîyê hêvîya wan ciwanan a di heqê pêşedema Kurd û Kurdistanê da hatîye kirin, hem jî îşaret bi alîyê navê komela **"Hêvî"** ve hatîye kirin. Belam qest ew komele ye.

(1212) Rêbir: Kes yan jî tiştê ku rê nîşanê mirov dide. Me ev peyvik di beranberê peyvika "rehber" a Farisî da nivîsî.

(1213) Yekîn: Kesek yan jî tiştekî ku di babetek da, di karek da tenê be, di wî babetî û karî da ji bil wî kesekî dî yan jî tiştekî dî tunebe. Me ev peyvik di şûna peyvika "yegane" ya Farisî da nivîsî.

(1214) Perpitîn: Hilatin û daketina laş, xasma dest û lingan, ji ber êş û azarek. Bi awayê mecazî bi mana vê yekê jî tê "ku mirov ji ber hin alûzîyan şaş bibe û nizanibe ka çi bike". Li vir mexsed jê ev mana mecazî ye. Me ev peyvik di şûna peyvika "çırpınmak" a Tirkî da nivîsî.

(1215) Sînçe: Awa û şeklê rû. Me ev peyvik di beranberê peyvika "çehre" ya Farisî da bi kar anî.
Xuyanek: Tiştê ku ji mirov dixuye, mirov wî dibîne. Me ev peyvik di şûna peyvika "menzere" ya Erebî da nivîsî.

xwe ra kiribûn namûsa neteweyî;(1216) ewle bûn ku serpêhatîyên wê sazgehê, dê jibo hêginîya Kurd bibe numûneyeka biçûk;(1217) loma jî, bê ku bikerixin û bibetilin, xebitîn û ji tunebûnê hebûn çêkirin.

Ew ciwanên ku jimara wan bi sedan bû, li dora vê daxwaza qudsî civîyabûn: Amadekirina dermanê jîyanê jibo neteweyek ku dîroka mirovîyê bi rêzdarî û şeref qala wî dike. Bi wê daxwazê, gîyanê fîdakarîyê û gurûra neteweyî ket huwîyeta wan a manewî. Ji her derê Kurdistanê, ji mejîyên ciwan, dengê erîn bilind bû.(1218) Rojname û broşurên wan her hefte derdiketin;(1219) dema ku dihatin girtin jî, yên nû dihatin weşandin. Ew ciwan bi wan rojname û broşurên xwe, ji daxwazên neteweyî ra bûn tercuman; rojname û broşurên xwe gîhandin her goşeyekî Kurdistanê û li ber çavên wan kesan belav kirin ku, dema ku navê "Kurd" dihat gotin ji çavên wan awirên tinazan dirijîyan. Bi civînên xwe, bi konferansên xwe, bi musamereyên xwe, pêwendîyên xwe pît kirin û dostanîya xwe zexm kirin. Digel ciwanên gelên cîran li ser bingehê rêzdarîya hevber pêwendî saz kirin.(1220) Bi şaxa komelê ya ku li Ewrupayê hatibû vekirin, bala bijî û ecibandina dost û dijminan kişandin ser ciwanên Kurd.(1221) Li nik zatên pêşketî û li nik kesên rewşenbîr ên Stanbolê, Emrîkayê, Dîyarbekrê, Sawçblaxê û merkezên dî yên Kurdistanê pêjnên neteweyî peyda kirin û berê wan pêjnan dan xebata neteweyî.(1222) Xasma li Stanbolê, di nava pêşketîyên Kurdan ên rewşenbîr da bûn delalên balkêşîyê û jibo hişyarkirina wan qîrîyan.(1223)

Di navberê ra demeka dirêj derbas nebû, şemate û gurîna Şerê Cîhanî, dinya ji bingeh ve hejand.(1224) Ew heja ku nêzê pênc salan dom kir, li meydanê kavilekî belavbûyî hîşt. Em îro li ser wî kavilî mehşereka gelan dibînin.

(1216) Ritim: Tiştê ku rîya pêkanîna karek yan jî gîhana daxwazek li mirov digire, nahêle ku mirov wî karî bike yan jî bigîje wê daxwazê. Me ev peyvik di şûna peyvika "manîe" ya Erebî da nivîsî.
Sazgeh: Vêkxistineka ku li gora hin bingehokan tê sazkirin û bi destê hin organan karên wê tên gêran. Me ev peyvik di şûna peyvika "muessese" ya Erebî da nivîsî.

(1217) Hêginî: Ku mirov bikare tiştek bike, ji heqê wî tiştî derkeve, bi kêrê wî tiştî bê, ehlê wî tiştî be, jibo wê yekê hêz û zanîna ku pêwîst e di mirov da hebe. Me ev peyvik di şûna peyvika "qabilîyet" a Erebî da nivîsî.

(1218) Erîn: Tiştê qebûlkirinê, tiştê ku mirov wî qebûl dike û jê ra dibêje "erê". Me ev peyvik di şûna peyvika "îcabet" a Erebî da nivîsî. Di zimanên Ewrupî da ji tiştê weha ra tê gotin "positive".

(1219) Broşur: Pirtûka biçûk. Me ev peyvik di beranberê peyvika "rîsale" ya Erebî da bi kar anî.

(1220) Hevber: Tiştê ku du kes yan jî çend kes ji hev ra dikin. Me ev peyvik di şûna peyvika "muteqabil" a Erebî da nivîsî.

(1221) Bijî: Pêjna dêrana tiştek yan jî xwarina xurekek, ku bijîya mirov bi tiştek yan jî bi xurekek bê û mirov bixwaze wî tiştî bi destê xwe bixe yan jî bixwaze wî xurekî bixwe. Me ev peyvik di şûna peyvika "xibte" ya Erebî da nivîsî.

(1222) Sawçblax: Bajarê Mehabadê.

(1223) Delal: Kesê ku diqîre û tiştekî giring bi xelkê dide zanîn, bûyereka giring bi xelkê radigîhîne.

(1224) Mexsed ji "Şerê Cîhanî" Şerê Cîhanî yê Pêşîn e ku di sala 1914'an da derket û heta payiza 1918'an dom kir.

Neteweyê Kurd, bê ku ji mane û mahîyeta wan bagêran haydar be ku li hawirdorên dinyayê û di mala wî bi xwe da jî li hev dikevin û har dibin, pênc sal rastê felaketan hat û derdê musîbetan kişand.(1225) Îcar, piştê wan felaket û musîbetan, gelo para neteweyê Kurd a tarîxî dê çi be?

Hin sazgehên neteweyî, jibo ku bersîva layiqtirîn bidin vê pirsa tatêlde, ji tarîxa Peymana Agirbirrînê vir ve eşkera têkoşîn dikin.(1226) **"Komela Xwendekarên Kurd Hêvî"** jî li rexê wan sazgehên neteweyî, bi eynê mêledeya hêvîyê û bi eynê bawerî û ewletîyê derdikeve huzûra neteweyê xwe. Dema ku ev komele derdikeve huzûra neteweyê xwe, hêza xwe ji wê korta idam û tunekirinê distîne ku di pênc salan da dijminan bi pihînan li neteweyê Kurd xistibûn û ew avêtibûn'ê; û ev hêz bi şîna berzebûna wan endamên fîdakar û hêja zêde dibe ku komelê ew winda kirine.(1227)

Belê, di vê dema bizava gelan da, gelo **"Komela Xwendekarên Kurd Hêvî"** dixwaze çi bike û dixwaze li dora kîjan prensîpan xebata xwe bicî bike û gurr bike?(1228)

"Komela Xwendekarên Kurd Hêvî" berî her tiştî bi vê yekê bawer dike ku, ew faqtorên bingehîn ên ku refah û îqbala neteweyek ebedî dikin, ji bingehên bawerîyê, dewlemendîyê û zanînê pêktên. Bi rastî jî, ew neteweyên ku li qerekter û bawerîya wan sistî peyda bûye, hebûn û dewlemendîya wan winda bûye, zanîn û rûmetên wan ên bilind bi tiştên xirab têkil bûne, ew netewe dûwayîya dûwayîn dîl dikevin, di dîlîyê da ji rûmetê dikevin û mehkûmê berzebûnê dibin. Tarîx, çîroka mînak û emsalên vî hukmî digel bûyerên îbretde ji nevîyan ra qal dike û qal dike, dûwayî lê nayê.(1229)

(Dûmayîk di jimareya hatî da)

(1225) Bagêr: Bayê pirr dijwar ê ku carna daran werdigerîne, sevgalên xanîyan hildiweşîne. Bi awayê mecazî bi mana "bûyera ku li gelek yan jî li çend gelan diqewime û wan dihejîne, wan dixe rewşên giran û zîyanên mezin" jî tê. Li vir mexsed jê Şerê Cîhanî yê Pêşîn e. Me peyvika "bagêr" di şûna peyvika "firtina" ya Îtalî da nivîsî. Peyvika "firtina" ketîye Kurdî jî û di Kurdî da bûye "virtone".

(1226) Tatêlde: Tiştê ku tatêl û endîşe û fikar dide mirov, mirov dixe tatêlê, dilê mirov ditirsîne. Me ev peyvik di şûna peyvika "endîşenak" a Farisî da nivîsî.
Peymana Agirbirrînê: Ew peymana agirbirrînê ku di navbera dewleta Osmanî ya zorbirî û dewletên Ewrupayê yên zorbir da di tarîxa 30/10/1918'an da hat îmzakirin.

(1227) Berzebûn: Windabûn. Bi awayê mecazî bi mana "mirin" jî tê. Li vir mexsed jê şehîdbûna hin endamên komela **"Hêvî"** ye. Me peyvika "berzebûn" di şûna peyvika "ziya" a Erebî da bi kar anî.

(1228) Bizav: Şoriş, rabûna li dijê rejimek yan jî dewleteka dagirkar, serhildana gelî. Me ev peyvik di şûna peyvika "qiyam" a Erebî da nivîsî. Peyvika "qiyam" gerçi di Erebî da tenê bi mana "rabûn" e jî, lê di zimanê Osmanî da bi mana "serhildan" jî hatîye karanîn; di Tirkîya nû da di beranberê wê peyvikê da peyvika "kalkışma" hatîye çêkirin.

(1229) Îbretde: Tiştê ku îbret û ders û tecrube dide mirov. Me ev peyvik di şûna peyvika "îbretengîz" da bi kar anî, ku ew jî ji peyvika "îbret" a Erebî û pêveka "engîz" a Farisî pêkhatîye.

Birinci sene | 2 Temmuz 1335 | Aded 22

Seneliği 220 kuruştur
Altı aylığı 130 kuruştur

Salek 220 quriş e
Nîv sal 130 ”

JÎN

HAYAT

Mesleğimize muvafık makalât maalmemnuniye derc olunur

Derc olunmayan makaleler iade edilmez

Din, edebiyat, ictimaiyat ve iktisadiyattan bahseder
Türkçe-Kürdçe mecmuadır

MÜNDERECAT

TÜRKÇE KISMI

KÜRDÇE KISMI

Nüshası 5 kuruştur
Necm-i İstikbal Matbaası

(1230) Ev, sernivîsara helbestek e, li vir weha nîvçe derketîye. Sernivîsar di helbestê bi xwe da weha ye: "Jibo Civata Dayikan".

KARİ'LERİMİZE

Bazı zevâtın "**Jîn**" kelimesinin medlûlünü bulmakta müşkilâta düştüğünü anlıyoruz. Birtakımları bu tesmiyede, Kürdçe kadın mânasına gelen "jin" mefhumunu görüyorlar. Halbuki unvanın altındaki "Hayat" kelimesi, doğrudan doğruya "Jîn"in tam mukabilidir. Kürdçe "Jîn=Gin" yaşamak, hayat demektir; imlâsında "j" ve "n" arasında bir "y", yani mahdud bir kesre vardır; Farisî "zen" mukabili olan "jin", "y"siz yazılır, kesir ile okunur. Şekl-i hurufumuzun ufak bir iltibasla ne acîb mânasızlıklar tevlîd edebildiğini irae eden bu misal, hakikaten fecîdir. Ne yapalım, Arî bir lisan Samî alfabe kisvesiyle ancak bu kadar müfîd olabilir. Fe'tebirû!

JÎN

"MEM Û ZÎN"İN TAB'I HİTAM BULDU

Melâ Ehmedê Xanî hazretlerinin "**Kürd Tamim-i Maarif ve Neşriyat Cemiyeti**" tarafından öteden beri tab'ettirilmekte bulunan "**Mem û Zîn**" namındaki kitabı, şimdiye kadar ilân ettiğimiz vechile saha-i intişara çıktı. "**Mem û Zîn**", cemiyetin neşredeceği külliyatın birinci kitabıdır. İstanbul'da kâğıd fiatının ve tertib masarıfının pek yüksek olmasına rağmen "**Mem û Zîn**", mevcud kâğıdların en iyisine ve pek nefîs surette tab'ettirilmiştir. Cemiyet hiç bir menfaat-i maddiye gözetmeyerek, yalnız Kürd edebiyat ve irfanına hizmet etmek istediğinden, bu kadar masarıf-ı azîme ile meydana gelen bu kitaba, idarehaneden alınmak şartıyle 50 ve taşraya taahhüdlü olarak posta ile gönderilmek üzre 60 kuruş fiat konulmuştur. Kitabın aded-i tab'ı pek az olduğundan, en evvel Kürdistan'daki kari'lerin arzularını is'af etmeyi istiyoruz. Arzu edenlerin idarehaneye müracaat etmeleri ve taşradakilerin de kitab bedelini posta ile nakden göndermeleri lâzımdır.

TEB'A "MEM Û ZÎN"Ê TEMAM BÛ

"**Mem û Zîn**"a Mela Ehmedê Xanî, di sûretekê nefîs da hatîye tebi'kirin. Her kesê arzûya xwendin û kirîna wê biket, ji îro paşê di îdarexana me da "50", jibo xaricê ji İstanbul digel mesarifa postê "60" quriş e.

Birinci sene 2 Temmuz 1335 Aded 22

Seneliği 220 kuruştur
Altı aylığı 130 kuruştur

JÎN
HAYAT

Salek 220 quriş e
Nîv sal 130 ”

Mesleğimize muvafık makalât maalmemnuniye derc olunur

Derc olunmayan makaleler iade edilmez

Din, edebiyat, ictimaiyat ve iktisadiyattan bahseder
Türkçe-Kürdçe mecmuadır

ÎD-İ FITIR(1231)(*)

Harb-i Umumî ile başlayan Kürd sefalet akını, gittikçe mütezayıd bir suretle el'an üzerlerimizden geçmekte berdevamdır.

Sefalet, yani açlık, çıplaklık, yurtsuzluk, hastalık, ölüm ve bunların kafile kafile fecaat taşıyan peykleri. . .

Kürd'ü bu ölüme ve yokluğa doğru sürükleyen akın, hal-i tabiînin ve hal-i imkânın avdetine rağmen hâlâ durdurulmadı. Durmadı demiyoruz; çünkü Kürdleri az-çok bu acılardan kurtarmak o kadar mümkün ve kolaydı ki. . .

(Buradan on sekiz satır sansür tarafından çıkarılmıştır)

Îd-i fıtrı umum Müslümanlarla beraber Kürdlere de tebrik ederiz ve Cenab-ı vâhibulatâyadan tazarru' eyleriz ki, dergâh-ı izzetine yükselen binlerce âh-ı şüheda ve mazlumîn hürmetine, üzerlerimize çöken şu masaib mündefi', Kürdler mes'ûd ve Kürdistan az vakitte nail-i ikbal olsun.

JÎN HEYET-İ TAHRİRİYESİ

(1231) Îd-i fıtır: Fitre bayramı, Ramazan bayramı.

[2] BİR MEKTUB(*)

Gayet eski bir tarihle Bitlis'ten aldığımız bir mektubu aynen zîrde derc ediyoruz. Wilson cenablarına keşîde edildiği mektubda bahsedilen telgrafı, kesret-i münderecatımıza binaen ancak bilahare derc edebileceğiz.

*

(1232) Milletimin öksüzlüğüne ağladığım bir anda "**Jîn**" beni buldu.

"**Jîn**"e, tarif edemeyeceğim derecede minnetdarım. Benden O'na çok selâm ve ihtiram.

Kürdlük, varlığını, o koca mevcudiyetini idrak ediyor; "**Jîn**" gibi mübeşşiri var. Fakat varlığını idrak eden Kürdlük, acaba varlıkta sebatını da izhar edecek mi?

Ben, hayat-ı akvamı, hâkisterle örtülmüş bir ateşpareye teşbih ederim. Bazen bir sarsar, bazen bir nesîm-i zafer onun nikab-ı ârızını atabilir. Fakat açılan ruhsarını ağyardan muhafaza, muhafızlarının sebat-ü metanetine, bilhassa sabr-ü tahammüle tevakkuf eder. Tarih bize birçok misal terketmiştir. Ancak biz, tarihin o pejmürde, o karanlık sahaifi arasından akvamın güzariş-i hayatını öğrenmeyeceğiz; gözümüzün önünde cereyan eden vakayi ve hâdisâtı, bu arada çırpınan, alçalan, yükselen, düşen, kalkan akvamı tedkik edecek, ibretbîn olmaya çalışacağız. Benim bildiğime göre, bizim için üssülhareke budur. Bu yol bizi, kader-i ictimaî mâbedine tevcih eder.

"**Jîn**", iyi bir meslek tâkib ediyor. O'nun gaye-i hayali, milletini uyandırmak, ilim ve mârifetle techiz etmek, Heyet-i Muhtereme-i Tahririyesinin dediği gibi cemiyetgâh-ı milele bir elinde tarih, diğerinde kamus-ı millî bulunduğu halde sokmak. İşte bu, üssül-esas. . Yalnız bu, "**Jîn**"in vazifesi. Kürd'ün eâzım-ı mütefekkirînine, şuyûh-ı muazzamasına düşen vazaif ise daha başka, daha etraflıdır. Haddim değil, fakat bitarîkirrica, her iki zümre-i muvazzafînin her ne suretle olur [3] ise olsun tevhîd-i mesaî etmesi şarttır diyeceğim. Yoksa, bir yenilik eskilik kavgası, bina-i ümidin sebeb-i indirası olur.

"**Jîn**" Heyet-i Tahririyesi benden daha iyi bilir ki, müstesnası müstesna, ancak ekseriyet, "**Jîn**"in iniltilerine mukabil bir ayîn-i dinî icra etmeyi tercih ederler. Bundan daha fazla fikrimi izah etmeyeceğim.[*]

Kürdlüğün hareket-i milliyesi, varlığını idraki, hiç bir milleti rencîde edeceğine ihtimal vermiyorum. Ve ümid ederim ki Kürdlerdeki iman ve itikad, varlıklarını idrak ile daha ziyade hiss-i irtibat, hiss-i uhuvvet tevlîd eder. Şübhesiz ki bilerek sevgi ve itaat, muztarıbane irtibattan daha iyidir. Şiddet "vahdet" temin etmez, daha ziyade tebrid eder.

Fahrla, sürurla görüyorum ki "**Jîn**" Heyet-i Muhtereme-i Tahririyesi arasında Bitlis'in, bu bedbaht ilin yetiştirdiği feyyaz, münevver dimağlar da var.

(1232) Mektup burada başlıyor.

[*] Kari'lerimiz bu fıkra üzerinde biraz düşünseler iyi etmiş olurlar.

JÎN

Evet, Bitlis'in, bugün sefîl ve zelîl bir hayat yaşayan bu harab turab-ı yurd insanlarının evvel-âhir kavmiyetine fart-ı sadakat, bilhassa hiss-i hürriyet, medar-ı fahr-ü mübahatlarıdır. Pîşevalık şerefi daha başka hanedan-ı Ekrada aid olsa bile, Bitlislilerin Kürdlük sandali-i tarihîsinde sadra yakın bir mevki-i mümtaz ve şerefleri de inkâr edilmese gerektir.

Vakayi-i sâlife, Bitlislilerde muhrık bir mefkûrenin vücudunu inkâr değil, isbat eder.

Eski istibdada karşı kıyam edenler Bitlisliler, dünkü kanlı, katil müstebidlere karşı ref'i liva-i iştikâ ile eâzım-ü ekâbirini kurban veren, yine Bitlislilerdir.(1233)

29 Nisan(1234) poyrazının darağaclarında sağa sola tahrik ettiği eâzım-ı Ekradın ecsad-ı mübareki, Bitlis ve muhîtinin nâsiye-i pâkine bir varlık damgası, bir hayat, bir hakk-ı beka beratı nakşetmiştir. Havene-i İttihad'ın,(1235) o sanadîd-i istibdadın dediği ve hâlâ bazı evrak-ı matbuâtın şuna buna medar-ı fahr [4] olacak tarzda sutûr-ü sahaifini doldurduğu o vakayi, hâşâ Hilâfet-i muazzamaya karşı bir kıyam, bir irtica değildi; o, İttihad ve Terakkî zulm-ü istibdadını, kanlı ellerini kırmak için bir hareket idi ki, o harekâtın uğradığı âkıbet, gördüğü mukabele, İttihadçıların defter-i a'mâlinde kanlı sutûr-ü sahaif ile nakşolunmaya sezâdır.

O, öyle bir zulüm ile karşılanmış idi ki, mücerred Mustafa Abdulhâlık'ların sandali-i ikbalini yükseltmek gayesini istihdaf ediyordu. Bu bahsin burada yeri yoktur. Bunun için yazdığım yazıları, bunun örtündüğü kisveyi yırtıp atacak hakayıkı, delâil-i müsbitesiyle sonra yazar, teşhir ederim. Geçen gün, lâzım gelen makamâtın tavassutuyle Wilson'a yazılan telgrafın suretini takdim ediyorum.

Bakî harr-ü samimî ihtiramâtımın kabulünü rica ile, bütün muhterem Heyet-i Tahririye ve müteşebbisenizi selâmlarım efendim.

Bitlis, 21 Mart 335(1919)

Bitlis Kürdlerinden
Y. Ziya

(1233) Burada sözü edilen ve "eski diktatörlük" demek olan "eski istibdad", İttihad ve Terakkî iktidarıdır; sözü edilen ve "kanlı, katil diktatörler" anlamına gelen "kanlı, katil müstebidler" de İttihad ve Terakkî yöneticileridir.
Bu ve bundan sonraki paragrafta sözü edilen olaylar ve idamlar, "Jîn"in 16. ve 17. sayılarında yer alan "Bir Hikâye-i Tarih" başlıklı yazıda ayrıntılı olarak anlatılan Hizan direnişi ve onu izleyen idamlardır.

(1234) Bu tarih, derginin aslında "329 Nisan" olarak çıkmıştır. Ancak bunun bir dizgi hatası sonucu böyle çıktığı ortadadır. Burada sözü edilen tarih, Hizan direnişinden sonra yöresel Kürd liderlerinin Bitlis'te idam edildikleri tarihtir. Olayın ve idamların ayrıntılı biçimde anlatıldığı 16. ve 17. sayılardaki yazılarda, idamların hangi tarihte yapıldığı ne yazık ki belirtilmemiştir. Bu nedenle biz, bu tarihin en akla yakın ihtimalle 29 Nisan olabileceğini düşünerek, yukarıdaki tarihi 29 Nisan olarak yazdık.

(1235) Havene-i İttihad: İttihad'ın hainleri, yani İttihad ve Terakkî Partisi'nin hain yöneticileri.

BİR HİTABE

Haziranın yirminci çarşamba günü, **"Kürd Kadınları Tealî Cemiyeti"** tarafından okutturulan Mevlûd-i şerîfte, Encum Yamülkî Hanımefendi'nin irticalen îrad ettikleri calib-i dikkat hitabenin mühim aksamını bervech-i zîr derc eyliyoruz:

*

Muhterem hanımefendiler!

Pek âlî maksadlarla teessüs eden **"Kürd Kadınları Tealî Cemiyeti"**, fatiha-i mesaîsi olarak bu Mevlûd-i şerîfi okuttu.

Evvelâ, Cenab-ı Hak'tan hayırlı ve büyük muvaffakıyetlerle devamını temennî edelim ve sonra, bu ictimaa iştirak buyuran hanımlara Kürd milleti namına takdim-i teşekkürât etmekle beraber, birkaç söz söylemeye müsaade buyurmanızı rica ederim.

[5] Hanımefendiler, biz Kürdler, ihtilâfât-ı ümemi, "innemelmü'minûne ihvetun"(1236) nass-ı celîli ile bertaraf ederek, akvam-ı muhtelifeyi kardeşleştiren İslâmiyetin zuhurundan, yani asırlardan beri Türk milletinin en sadık bir muhibbi, en kavî bir dostu ve en zahîr bir kardeşi olarak bulunuyoruz.

Bugün bütün milletlerin mukadderâtı başka şekiller aldığı ve herkese bir hak verildiği bir zamanda, bizler de kendi hakkımızı istiyoruz. Çünkü ortada milyonlarla Kürd var ve büyük bir Kürdistan var. Mukaddes emeller uğrunda en ziyade çalışmak isteyenlere ve milletlerine olan muhabbetlerini göstermiş oldukları fedakârlıklarla isbat eyleyenlere cümlemiz mevcudiyetlerimizle medyun-ı şükranız.

Cemiyetin küşad-ı merasimine koşarak gelen muhterem hanımlarımız ve kardeşlerimiz, her suretle muavenet edeceklerini ve Kürdlüğün tealîsi için ne yapılmak lâzımsa bilâ tereddüd yapacaklarını Kürd vaadı üzre söz verdiler. Öteden beri, "Kürd sözünden dönmez" cümlesi, bir darbımesel olmuştu.

Ben kanaatlerim ile iman ederek diyorum ki, Kürd her şeye söz vermez; fakat vermiş olduğu bir sözden de kat'iyen dönmez.

İşte, hanımefendiler, bu cemiyete dahil olanlar, Kürd ve Kürd muhibbeleridir. Bizim maksadımız Türklüğe karşı durmak değil, belki ona zahîr olmak ve kendimizi tanıtmaktır. Netekim Paris'te tekmil Kürd hukukunu müdafaaya memur edilen Şerif Paşa da, verdiği muhtırada bu maksaddan ayrılmamıştır.

Hiç bir vakit, hakikî Müslüman kalbi birbirinden ayrılmaz; çünkü onları en sağlam rabıta ile bağlayan din vardır. İnşaallah bundan böyle, biz İslâm kavimleri, adalet ve saadet gayesini rehber ittihaz ederek öylece çalışır ve İslâmiyetin medeniyete, insaniyete ne kadar muvafık olduğunu anlatmak için harekâtımızla kendimizi misal gösteririz.

(1236) Bir ayetten alınmış olan bu cümle, "iman edenler ancak kardeştirler" anlamına gelir.

Müsaadenizle bir-iki sözle de, cemiyetimizin gayesinden bahsetmek isterim:

Hanımfendiler, cemiyetin gayesi, memleketimizde ne kadar muhtac-ı muavenet Kürd kadın ve çocukları varsa onlara iş bulmak, idarehaneler küşad etmek, mektebler [6] açarak bîkes yavrularını maarife dâvet etmek ve tedrise muktedir olanlarımız da fahrî muallimelikler deruhde etmektir. Demek istiyorum ki cemiyet, mümkün olduğu kadar nakden ve bedenen yardım edecektir.

Bu Mevlûd-i şerîf, Kürd olan ve Kürdleri seven muhterem hanımlarla ilk temas oluyor. İnşaallah bunun gibi birçok ictimalar, konferanslar, müsamereler vesaireler, bizleri birbirlerimize tanıttırır ve bu tanışmaktan milletimize pek hayırlı menfaatler doğar. Cemiyet, milletin yaralarını sarmak için sizlerden fedakârlığa muhtacdır. Her Kürd, bize muavenet için elini uzatır ve her fedakârlığı muvaffakıyetle yaparsa, millî emellerimizin de hakikat olduğunu göreceksiniz.

Heman Cenab-ı Hak milletimizi mes'ûd etsin!

KÜRD MASALLARI(*)

Her milletin başlı başına bir tarihi olmakla beraber, tarihin hudud-ı mekşufesinden uzak, (yani kablettarih ezmine-i mütebaidedeki) vakayiin bir kisve-i hayale bürünerek masal tarzında nakledilen efsaneleri vardır ki, derin ve esaslı bir tefahhus-ı ilmî ile müteselsilen araştırılacak olursa, bunlarla, muhakkaktır ki yine o milletin perde-i reyb-ü zalam altında gizlenen birtakım ibtidaî hakaik-i tarihiyesine imkân-ı vusûl temin edilmiş olur. Bugüne kadar hiç bir milletin ahval-ı ibtidaiyesinin ilmî usullere iktifaen bir suret-i muayyenede keşfedildiği iddia edilemez.

Tarih, heyet-i hazırasıyle, herhangi bir milletin hâl-i ibtidaîsini göstermekte izhar-ı acz eder; hususiyle vesaik-i hakikiye ve delâil-i mukniaya arz-ı ihtiyac ettikten sonra. . . Bununla beraber, hadisât-ı tarihiyenin hemen ekserîsi, hakaik-i mutlakanın tercümanı olamazlar. Bir vakanüvisin müşahedât-ı indiye ve mülâhazât-ı hususiyesinde, bir müverrihin tedkikat-ı şahsiye ve muhakemât-ı mafruzasında bir hakikat-ı mutlaka vardır demek, âdeta hakaikin taaddüdünü kabul etmek demektir. Zira ki, ictihadât-ı muhtelifenin başka başka esaslara istinad [7] veya aynı esaslardan inşiab ettikleri meydandadır. Bir fikir veya bir vak'a-i tarihiyenin etrafında toplanan rivayâtın da aynı hakikat olduğunu ileri sürmek doğru değildir. Fennin nisbet kabul etmez tahavvülâtı, hadisât-ı tarihiyeyi âdeta bir baziçe haline getirdi. Dün bir hakikat-ı kat'iye olarak telâkkî edilen şeylerin bugün duçar-ı tâdil olduğunu, yarın büsbütün başka bir şekilde tecellî ederek eski halinden ayrılacağını, yani birçok hakaik-i maziye-i tarihiyenin âdeta birer efsane-i müstakbel şekline gireceğini görmemek, tahmin etmemek mümkün olmuyor. Fennin müsbet usulleri, bize bu kanaati pek vâzıh bir surette bahş-ü irae ediyor.

Tarih, hakikî ulema-i müverrihîne, ezcümle Kizo,(1237) Tyer, Saint Simon, Fostel de Qolanj gibi eâzım ve hükema-i müverrihîne göre, rivayât ve menkulâtı aynen tesbit etmekle kalmıyor; teakub-ı hadisâtın esbab-ı evveliyesini keşf-ü tedkik etmeyi, yani bir milletin güzariş-i hayatında duçar olageldiği vakayiin, derece-i inhitat ve terakkîsinin, münasebât-ı beynelmileldeki kıymet ve ehemmiyetinin, unsur-ı millî ve bünye-i ictimaiyesinin, icabât-ı muhîtiye ile kabiliyet-i te'lifiyesinin. . .ilh. esbab-ı ibtidaiye ve avamil-i felsefiyesini esas ittihaz ediyor. Şübhesiz ancak bu suretledir ki, tarih denilen bir bahr-ı bîgeran-ı ezelden iktitaf-ı fevaid eylemek kabil olacaktır.

Tarihin kardeşi ve yoldaşı olan ilimlerin de noksanî-i hizmetleri meydanda! Arkeoloji henüz cenîn halindedir. Abideler ise çok defalar bir serdar-ı muzlimin, hakikatten biraz inhiraf eden veya pek yanlış, sernüvişt-i zalimini(1238) ahfada yadigâr bırakıyor. Âsâr-ı mektubenin heyet-i umumiyesi de daima bir vahdet-i ilmiye temin edememiştir. Halbuki ilim vahdeti emreder.

Tarihin ihtiyar bir anası sayılan coğrafyaya gelince; maatteessüf o da tarihe muavenet hususunda pek tama'kâr ve bahîl davranmıştır. Henüz tecrübesiz bir çocuk olan tarih, ne zaman ki uzun a'sar-ı medeniyenin şehrah-ı müstakbelinde hayli kat'ı merahil ederek, birçok ilim fedaîlerini kurban verdikten sonra, milletlerin ahval-ı ibtidaiyesini bir hakikat-ı kat'iye ve mutlaka halinde ahfada naklederse, o zaman, bugünkü ocak [8] eğlenceleri mesabesinde olan tatlı efsanelerden hemen birçoğunun da birtakım hakaik-i ibtidaiyeye delâlet ettikleri anlaşılacaktır.

*

Efsaneler, tarih gibi tamamıyle bir hususiyet arzetmezler. Milel-i muhtelifenin lisan, ahval ve âdât-ı ictimaiyesinde olduğu gibi, masallarında da yekdiğerine benzer birtakım nıkat-ı müteşabihe izleri müşahede olunur. Bu da insanların aynı menşeden teşa'ub ettiklerini gösterir. Binaenaleyh, hiç bir efsane yoktur ki melez bir halde olmasın! Arab efsanelerinin birçokları Acem hurafelerinden mülhem olduğu gibi, bugünkü Arab edebiyatında yüksek mevziler teşkil eden kadîm Yunan esatîri de Şark'ın birçok hurafelerini ihtiva etmektedir. Zaten Şarklı olan Yunan hurafâtındaki "Titan"lar ne ise, Kürd'ün hikâyelerindeki "Yedibaşlı Dev"ler de hemen odur. İddia edebiliriz ki, Kürd hurafeleri büsbütün Şarklı olmak haysiyetiyle diğerlerinden daha kadîmdir ve bîşübhe hiç birisinden mülhem değildir. Aralarında bir nevi vech-i müşabehet olabilir. Kürd'ün de edvar-ı evveliyesinde tanıdığı, itikad ettiği şeyler yok değildir. Elbette O'nun da "Kea"sı, "Rea"sı, "Hira"sı, "Apollon"u, "Minrev"i, "Zevs"i ilh. vardır. Fakat marifet, onu Kürd'ün hurafelerinden çıkarıp ilmin enzar-ı ıttılaına vaz'etmektedir.

(1237) Bu ve bundan sonraki üç yabancı adın orijinal yazılış biçimlerini, yani Latin harfleriyle yazılış biçimlerini saptayamadık. Bu nedenle bu adları, Osmanlıcada Arap harfleriyle yazılıp okundukları biçimde yazdık. Bu yazılış biçimi ise, çoğunlukla orijinal yazılış biçiminden farklı olur.

(1238) Doğrusu "zulmünü" olmalı.

Her şeyi gibi, bîçare milletin o güzel, o tatlı efsaneleri de remad-ı nisyan altında kalmıştır. Ben işittiklerimi, şahsiyetimden hiç bir şey ilâve etmeksizin aynen nakledivorum. Muhtelif zaman ve mekân zarfında bu efsanelerin şekilden şekle girdikleri müsteb'ad değildir. Aynı bir hikâye, Kürd'ün başka bir mahallinde başka bir suretle tahkiye edilebilir. Esas bir olduktan sonra teferruâtta beis yoktur.

Bu efsaneleri, kari'lerim emin olsunlar ki, Kürd'ün viran köylerinde tandır başlarında ihtiyar Kürd kadınlarından tatlı tatlı dinleyerek bugünkü Türkçeye gayet açık ve anlaşılır bir lisanla yazdım. Bu hususta uzaktan ve yakından olsun bana muavenete şitab edenlere Kürdlük namına teşekkür etmeyi bir vazife [9] addederim. Muarızlarımızın birçoğu, hurafelerimizin olmadığını, mevcud olanlarının da İslâmiyetten sonra teşekkül ettiğini iddia etmektedirler. Dini âdeta bir şekl-i millîde kabul eden Kürd, nasıl oluyor da hurafelerini dinî ve gayri millî bir mahiyette ortaya koyuyor! Burası cidden ca-i teemmüldür.

Kürd hurafelerini bildiğim, toplayabildiğim kadar "Jîn"in muhterem sahifelerine ve ulema-i esatîrin enzar-ı insaf ve tedkikine vaz'edeceğim. İhtimal bu yazılarda, Diyarbekir'in güzel Kürd efsanelerini "Dede Korkut" masallarına uydurmak suretiyle tâdil ve tağyir eden nankör bir Diyarbekirlinin de insafsızlığı meydana çıkacaktır.(1239)

Kemal Fevzi

KÜRD EFSANELERİNDEN

ALTUN KÂKÜLLÜ ÇOCUK(*)

İhtiyar padişah, altun şamdanlı, karyolalı sarayının —zümrüd çiçeklerle bezenen— bağçesinde mahzun ve bîkarar dolaşıyordu. Ağır ve üzüntülü düşüncelerinin verdiği bir bezginlikle, muattar gölgeler altında titreyen şeffaf bir havuzun kenarında oturdu; yorgun başını titrek avuçları arasına aldı. Derin bakışları uzak, hayalî bir ufkun sarayına doğru süzülüyordu. Nagihan, bağçe kapısı vuruldu. Kapı kethüdası,

—Padişahım, bir derviş! dedi.

—Gelsin! diye ferman edildi.

Ak sakallı, kıvırcık saçlı, geniş omuzları, uzun boyu ile bir hayali andıran derviş içeri girdi; esrarlı bir nazarla padişaha doğru yaklaştı. "Otur" emrini almadan,

(1239) Burada sözü edilen nankör Diyarbekirli, siyasal yaşamının başlangıcında Kürd yurtseveri olarak yola çıkan ve fakat daha sonra ulusuna ve ulusunun davasına hıyanet ederek Türkçü ve Turancı olan Ziya Gökalp olsa gerektir.

—Padişahım, niçin böyle düşünüyorsun? sualini ortaya fırlattı. Dervişin bakışları altında ürperen padişah, düşüncesinin sebebini ihtiyarsız bir tevekkülle anlattı:

[10] —Baba dedi, görüyorsun ya, demir kapılarında gürbüz, levend mızraklılar bekleyen bu elmas sarayın, kenarında neyler çalınan, rakkaseler oynayan, kenarında billur kadehlerle gülgûn badeler sunan bu gümüş fıskıyeli şeffaf havuzun, her dalında başka kuş öten bu zümrüd bağçenin ben öldükten sonra kimlere kalacağını düşünüyorum. Ecelin bana ne kadar müsaade edeceğini kestirebilir misin! Mezar ile aramızda hemen ölçülebilecek ne kadar bir mesafe kalmıştır! Ölümün siyah elleri beni ebediyete dâvet ettiği gün, bu tac-ü tahtın bir tek evlâdıma olsun kalacağını bilseydim dünyaya yanık hasretle göz yummayacaktım.

Padişahın fersiz gözleri bu sözleri söylerken artık yaşarmıştı. Heyecanını bir türlü tutamıyor; azıcık bir şikâyet daha, hemen gözyaşlarını damlatacaktı.

Derviş, padişahın arkasını sıvadı;

—Hiç merak etme şevketlûm! Gelecek sene üç evlâdın birden olacaktır. Fakat bir tanesini herhalde bana nezredeceksin, dedi.

Dervişin böyle gaibden haber verdiğini gören padişah and içti;

—Baba, eğer dediğin olursa bir evlâdım sana feda olsun, dedi.

Derviş, bağçe kapısını açmadan göz önünde inip batmıştı. Senesi dolmadan padişahın üç mini mini erkek yavrusu birden dünyaya geldi. Çocuklar günle, ayla büyüyorlardı. Derviş bir sene sonra koşup geldi. Padişah, çocuklarının henüz süt nineleri kucaklarından ayrılamayacaklarını anlattı; iki sene daha müsaade vermesini dervişten rica etti. Çocuklar dört yaşlarına ayak basmışlardı. Derviş yine sarayın kapısına dikildi. Kendisine verilecek yavruyu istiyordu. Padişah babalık merhametine mağlub oluyor, vaadını yerine getiremiyordu; dervişi yine aldatırım diye bin türlü vesileler, bahaneler ileri sürüyor, uzun yalvarışlarla bir müddet daha müsaade diliyordu. Derviş sözünde şiddetle ısrar ediyor, büyük [11] bir sabırsızlık gösteriyordu. Nihayet, cevab vermeksizin küskün ayrılıp gitti.

(Mâbâdı var)

K.F.

KÜRD TALEBE HÊVÎ CEMİYETİ BEYANNAMESİ(*)(*)

—GEÇEN HÜSHADAN MÂBÂD VE HİTAM—

İmanını, mefkûresini asabiyetle müdafaa eden ve bu uğurda feda-i nefs etmekten zevk alan, esbab-ı refah-ü saadetini tarsîn-ü tahkîm eylemiş, salim, metîn ve meş'ûr bir zihniyet-i dimağıye ile mütehallî olan milletler, görüyoruz ki kâinatın nâzım-ı mukadderâtı kesiliyorlar.

Binaenaleyh Kürd gencliği, Kürd milletinin hasail ve tabayi-i mümtazesiyle mütenasib bir paye-i şerefnake vusulü için, her şeyden evvel Kürd akîdesini, namusunu, mefkûresini ölmez bir imanla muhafaza etmesi vücubuna kanidirler.

Bunun gibi, hazain-i milliyesi kataât-ı âlemin cümlesinden zengin olan milletlerinin sair milletlere karşı ve genclerinin de müessesât-ı umumiye önünde bir sail-i zelîl vaziyetini iktisab(1240) eylemelerinin Kürd milleti için ağır bir felâket olacağına da emindirler.

Bu emniyet ve kanaatin sevkiyledir ki, Kürd milletinin tarîk-i ilm-ü irfanda bir an evvel ilerlemesi zaruretini, **"Kürd Talebe Hêvî Cemiyeti"** esas meslek ittihaz eylemiştir. Ve bu gaye etrafında bu defa nizamnamesini tâdil ve tevsî' eylemiştir. Bu maksada vusul için Kürdistan'ın her tarafında şubeler küşad eyleyeceği gibi, âzasını da, medeniyet-i hazıra esaslarıyle peyda-i istînas eylemek için Avrupa'ya izam eyleyecektir.

Asur salnamelerinde, Medya ve Part âbidelerinde, Arab, Türk ve bilhassa İran tarihlerinde medîd ve şerefnak bir hayat-ı tarihiyeye malik bulunan Kürdistan'ın, birtakım dinî ve siyasî müesseselerle, cebrî ve askerî saltanatların tasallutundan [12] masun kalabilmiş olduğu devrelerde kendi örf ve âdâtı, ananât ve temayülâtı dairesinde âdil ve irfanperver hükümetler tesis eyleyen Kürd milletinin mühmel ve mensî kalmış "tarih-i millî"sini telfîk vesaitini ihzar eylemek dahi, cemiyetin makasıd-ı esasiyesi cümlesindendir.

Bu cümleden olmak üzre, Fürs ırkının vâsi' ve ahengdar lisanından, "Acem" diline kıdem-ı tarihî ile mütefevvik, fakat nesc-ü imal hususlarında geri kalmış olan "Kürd" dilinin müfîd ve amelî bir surette kabiliyet-i ifadiyeyi haiz ve az bir zaman zarfında "lisan-ı tahrir" olmasına, cemiyetimiz sarf-ı mesaî eyleyecektir. Bu lüzumun tahakkuku, tasavvur olunduğu kadar güç ve uzun değildir. Bugün tâlî ve ârızî birtakım sevaik ve mevani' dolayısıyle muhtelif kabail nezdinde şive-i telâffuz ve ufak tefek tebeddül-i kelimât itibarıyle tahavvüle mâruz kalmış olan "Kürdçe"nin bir lisan-ı tahrir ve ifade şeklinde tesbiti, kabail-i muhtelife lehceleriyle ilm-i elsineye vâkıf zevât-ı kiramdan mürekkeb bir heyetin bir an evvel tertib edeceği "Kamus-ı Mil-

(1240) Bu sözcük derginin aslında yanlış dizgi sonucu olarak "iktisat" şeklinde çıkmıştı. Burada tarafımızdan doğru şekli olan ve "kazanma" demek olan "iktisab" yazıldı.

lî"nin tanzimine mütevakkıftır. Kürd hayat-ı umumiyesinde âtiyen başlayacak olan ihtilât ve münasebâtın, tedrisât ve neşriyatın, "lisan-ı tahrir"i çok zaman geçmeden merakiz-i umumiyede "lisan-ı beyan" haline getireceği, bir emr-i muhakkaktır. Bu ümniye-i mübremenin husulünü temin için, huzurlarıyle cemiyetimizi ihya edecek Kürd zevât-ı mütefekkire ve münevveresinin himmet ve gayretlerine müracaat edilecektir. Nizamnamenin mevadd-ı mahsusası ahkâmına tevfîkan teşekkül edecek "Tamîm-i Maarif Heyeti", bu suretle Kürd harsının intibah ve inkişafı hususunda bir âmil-i mühim olacaktır.

"Kürdçe"nin kadîm âsâr-ı edebiyesini toplayıp neşretmek de, cemiyetimizin uhdesine müterettib vazaif miyanındadır. Xanî'nin **"Mem û Zîn"**ini, Nalî'nin, Melayê Cizîrî'nin **"Dîwan"**ı ile Elîyê Herîrî, Feqîyê Teyran, Mistefa Begê Kurdî, Şêx Qadir, Şêx Riza'nın Kürd tarih-i edebiyatını zengin ve rengin bedîalarla dolduran metrukât-ı edebiyeleri tâkibedecektir.

[13] Cemiyetimiz, milletin kesîr olan ihtiyacât-ı ictimaiye, iktisadiye, ilmiyesi miyanında bugün şedîden mahsûs ihtiyaclara tekabül eden ve yapılması daire-i imkân tahtinde bulunan hususâtı sairlerine tercihi fikrini muhafaza etmektedir.

Tarîk-i mesaîmizde tevfîkat-ı Samedaniyeye mazhariyetimizle, milletimizin millî, mes'ûd bir idareye nailiyeti temennîsini ref'i barigâh-ı Ehadiyet eyleriz.

Gayret bizden, Kürdler, yardım sizlerden!

MUHTEREM KARİ'LERİMİZE VE ABONELERİMİZE(*)

1- Mecmuamız namına posta ile birtakım paralar geliyor. Paraları gönderen zevât, isimlerini ve ne için gönderdiklerini bildirmediklerinden, arzularını îfa edemiyoruz.

Bundan başka, bazı zevâttan, abone bedeli gönderildiği halde mecmualarının kendilerine vâsıl olmadığına dair şikâyetnameler alıyoruz. Biz mecmuamızı her türlü şahsî kâr ve menfaat düşüncelerinden azade olarak, yalnız milletimizin irfanı maksadıyle neşrettiğimizden, abone olan zevâtın mecmualarını muntazaman göndermeyi de büyük bir vazife biliriz. Binaenaleyh, abone bedelâtını gönderdikleri halde mecmua alamayan zevâtın paraları —birçok emsali gibi— ya idarehanemize gelmemiştir veyahut postahaneye tevdî ettiğimiz mecmualar, —keza birçok emsali gibi— kari'lerimize gitmemiştir. Şu halde kabahat idarehanemizde değil, açıkça söyleyelim, postahanelerdedir. Ne yapalım, makam-ı âlî-i aidinin her nüsahamızda celb-i nazar-ı dikkatine aid olan fıkramız, bir faide vermiyor demektir.

Bâdemâ, idarehanemize para gönderen zevâtın, mikdarını ve ne için gönderdiklerini ayrıca mektubla bildirmelerini ve mecmualarını tamamen veya kısmen almayan zevât-ı kiramın da tekrar gönderilmek üzre muvazzah adresleriyle beraber iş'ar buyurmalarını rica ederiz.

2- Senelik abonemiz kırk dört ve altı aylığımız yiğirmi iki nüshadır. Mecmuamıza altı aylık abone olan zevât-ı kiramın aboneleri bu nüshada hitam bulmuş olduğundan, mütebakî nüshalara yeniden abone olmaları lâzım gelir.

[14] Mecmuamızın lâyuadd müşkilât içindeki bu muvaffakıyeti, mesaîmizin millet-i muhterememizce mazhar olduğu muavenet-i kadirşinasane sayesindedir. Her muavenet ve teveccüh, bizi, başladığımız tarîk-i faaliyette daha büyük fedakârlıklarla yürümeye saik olacaktır. Teşvik milletten, tevfik Allah'tan.

JÎN İDARESİ

ÎDA REMEZANÊ

Jibo her milletekî rojêd ye(1241) xweşîyê hene, dibêjî îde. Îde jî yan millî û îctîmaî, yan jî dînî ne. Îdêd dînî, ku temamê Musulmanan kêfxweş dikin, ji wan yek jî îda Remezanê ye. Hemî Musulman bi yekdû(1242) şa dibin, biçûk diçine destê mezinan, mezin çavê biçûkan radimûsin. Dikine şahîyane.(1243) Lewra roja mexfîretê ye,(1244) ku Xwedê ji ber xatirê Remezanê hemî gunehan dibexşit. Lazim têt em bi wê hindê zehf şayanî bikin. Hal ew hal e felaketa di memleketê me da, ah û zarîya dayikan, nala(1245) qelbêd birîndar, cihê şahîyane ronikan li me dibarînit.(1246)

Belê, ew ke şahîyane ji me nayêt ji xêrê girînê,(1247) girîn, hem merhemetkirina bi halê Kurdan, muhaciran; Xweda Teala îdekê şahîyane û bi halxweşî qismetê hemî Musulmanan biket û bi vê munasebetê îda hemî Musulmanan tebrîk dikin, duaya seadetê ji bargaha Yezdan hêvî dikin.(1248)

MUNACAT

Rebbena sakin kewtin, çi xulam û çi emîr
Weku yek ehlî nîyaz in, çi xenî û çi feqîr

Bê umîdî keremit şam û seher giryekunan
deken îzharî heqaret, çi geda û çi wezîr

Be nezer rehmetî to we le nezer ehlî beser
cumle nezdîkî necat in, çi qelîl û çi kesîr

[15] Sethî dunya weku gewhere ye bo tiflî beşer
şîrxwarî keremî ton, çi sexîr û çi kebîr

Keremêk in le keffî bexşişî to her weku xak
Zêwerêk in le hewadîs, çi herîr û çi hesîr

Babanzade
Merhûm Ebdurrehman Salim

(1241) Wisa tê zanîn ku ev peyvika "ye" zêde ye û bi şaşî li vir hatîye çapkirin. Levra çu maneyek jê ra tune.
(1242) Yekdû: Hevdû, hevdî, hev.
(1243) Dikine şahîyane: Şayî çêdikin, şayî pêktînin.
(1244) Mexfîret: Nuxaftin û poşana gunehan.
(1245) Nal: Nalîn.
(1246) Ronik: Histirên çavan.
(1247) Ji xêrê girînê: Ji bil girînê, xeyn ji girînê. Yanî "madem ku ji bil girînê kêfxweşî û şayî ji me nayê".
(1248) Bargaha Yezdan: Huzûra Xwedê.

JİBO ZARWÊ KURDAN

1

SERÊ SİBÊ

Sibê da zû radibim
Desta dişom, şa dibim

Dayê çedikî bo me nan
Ji mi ra dibê "biwan"(1249)

Mêze dikî kincê min(1250)
Derbaz dikî xincê min(1251)

Bavê min jî cotar î(1252)
Xwedê bikî sitarî(1253)

Xwenga min dew dinîre(1254)
Pezê me gişk bişîr e

Dest birê da bilûr e(1255)
Li ber sînga zinêr e

Destê dayê ramîstan
Enîya min wê nivîstan

Ez çûm xoce bixwînim
ke nezanîn nemînim

Hîlmîyê Siwêrekî

(1249) Biwan: Bixwe.
(1250) Kinc: Cil.
(1251) Xinc: Kîn, rik, înat.
(1252) Cotar î: Cotkar e.
(1253) Sitarî: Parastin. Yanî "Xwedê wî biparêze".
(1254) Dinîre: Dikile.
(1255) Birê: Bira.

[16] JİBO CİVATA DAYİKAN

Pirsî ji esrê dewran: "Fenn û tereqqîya te(1256)
dewlet serê çi ye?" Got "dewlet serê jinan e"(1257)

Lewra qe nahewin ew, şev û roj ewan xebat e(1258)
ca zarîyek mezin kin; jîna welat bi wan e

Însan bi eslê fitret ne qenc e, ne xirab e
Qenc û xirabîya me bi rakirina dîyan e(1259)

Emrê Resûl e: "Cennet bin pîyê ummehatan"(1260)
Lewra deha, zekawet bi terbîya ewan e(1261)

İlm, fezîleta wan hindî biket tereqqî,
techîz bibin mukemmel bi exlaqê maderane(1262)

em dê bilind bin hindê, heta bigîhîne ewcan(1263)
Wextê felahbûnê, zeman jî ev zeman e(1264)

Gotin vekirine dayan civatekê bilindî
Ya Reb tu pêkve bîne, tewfîqekê de wane(1265)

Rehmî nedît ku laiq teqdîm biket hedîyye
Hedîyye ger qebûl bit wî daye cîsm û cane

Ji Mala Hekarîyan
Ebdurrehîm Rehmî

(1256) Esrê dewran: Sedsala dewranê, sedsala gerdûnê. Mexsed jê zeman e.
Fenn; Teknîk.
Tereqqî: Pêşketin,
(1257) Dewlet serê çi ye: Bi saya çi ye, bi xêra çi ye.
(1258) Nahewin: Naqerin, hêsa nabin, nasekinin.
(1259) Peyvika "qenc" di eslê kovarê da weha derketîye. Lê bi dîtina me ev bi şaşî weha hatîye çapkirin û awayê wê yê rast "qencî" ye.
(1260) Resûl: Pêxember.
Ummehatan: Dîyan, dayikan.
(1261) Deha: Jîrîya pirr zêde, aqilê pirr zêde.
Zekawet: Zeka, jîrî.
(1262) Mader: Dê, dayik.
(1263) Ewc: Cîyê bilintirîn.
(1264) Felahbûn: Îflahbûn, xilasbûn.
(1265) Tewfîq: Rastanîn û lêkanîna şolan.
De: Bide.

Necm-i İstikbal Matbaası Sahib-i İmtiyaz ve Müdîr-i Mes'ûl: Memduh

[17] KÜRDÇE HARFLERİ(1266)

(1266) 1148 numaralı dipnota bakınız.

ADRES:

Babıâlî Civarı Ebussuud Caddesinde
Necm-i İstikbal Matbaasında
"Jîn" İdarehanesi

TEVZİ MAHALLİ:

Babıâlî Caddesinde Yeni Şark Kitabhanesi

Heyet-i Tahririyemizden Hakkârili Abdurrahim Rahmi Bey'in bu defa da **"Gazîya Welat"** ve **"Memê Alan"** isimlerinde biri mecmua-i eş'ar ve diğeri bir piyes olan iki kitabı mevki-i intişara konuldu. İşbu kitabların edebiyat-ı hazıra ile mukayesesi, gerek nesren ve gerek nazmen Kürd lisanının derece-i mükemmeliyetini yek nazarda isbat eden şu mühim eserleri Kürdlere ve bilhassa Kürdçeye alaka peyda etmek isteyenlere tavsiye eyleriz.

MUMAİLEYHİN İDAREHANEMİZDE BULUNAN ESERLERİ:

KURUŞ

5	**Esir Bir Çocuğun Başına Gelenler**	Türkçe manzume
5	**Eqîda Kurdan** (manzum ilmihal)	Kürdçe
5	**Memê Alan** mensur	Kürdçe piyes
10	**Gazîya Welat** manzum	Kürdçe mecmua-i eş'ar

Sebîlürreşad cerîde-i İslâmiye, kıymetdar makalelerle intişar etti. Her Müslümana tavsiye eyleriz.

(*) Refîk-i mesaîmiz **"Kürdistan"** mecmuasının 10'uncu nüshası da intişar etmiştir. Birçok güzîde makaleleri hâvî olan mezkûr mecmuayı kariîn-i kirama tavsiye eyleriz.

WERGERANÊN JİMAREYA 22'YAN

22'NCİ SAYININ ÇEVİRİLERİ

RAMAZAN BAYRAMI

Büyük Savaş(1267) ile başlayan Kürd sefalet akını, gittikçe artan bir biçimde hâlâ üzerimizden geçmeye devam etmektedir.

Sefalet, yani açlık, çıplaklık, yurtsuzluk, hastalık, ölüm ve bunların öbek öbek acılar taşıyan yan etkileri.

Kürd'ü bu ölüme ve yokluğa doğru sürükleyen akın, doğal duruma ve olanakların bulunduğu duruma dönülmüş olmasına rağmen hâlâ durdurulmadı. "Durmadı" demiyoruz; çünkü Kürdleri az-çok bu acılardan kurtarmak o kadar mümkün ve kolaydı ki. .

(Buradan 18 satır sansür tarafından çıkartılmıştır)

Ramazan bayramını tüm Müslümanlarla birlikte Kürdler için de kutlarız ve dilekleri bahşeden Allah'a yakarırız ki, ulu dergâhına yükselen binlerce şehidin ve mazlumun ahının hatırı için, üzerimize çöken bu felâketler defolsun, Kürdler ve Kürdistan az zamanda baht açıklığına kavuşsunlar.

JÎN YAZI KURULU

(1267) 1196 numaralı dipnota bakınız.

BİR MEKTUP

Çok eski bir tarihle Bitlis'ten aldığımız bir mektubu aşağıda aynen yayınlıyoruz. Mektupta, Sayın Wilson'a çekildiğinden sözedilen telgrafı ise, dergimize girecek yazı ve şiirlerin çokluğu dolayısıyle ancak daha sonra yayınlayabileceğiz.

*

(1268) Ulusumun öksüzlüğüne ağladığım bir anda "**Jîn**" beni buldu.

"**Jîn**"e, tanımlayamayacağım ölçüde minnettarım. Benden O'na çok selâm ve saygı.

Kürdlük, varlığını, o koca varlığını anlayıp kavruyor; "**Jîn**" gibi müjdecisi de vardır. Ne var ki varlığını anlayıp kavrayan Kürdlük, acaba varlıkta direncini de gösterecek mi?

Ben, ulusların yaşamını, kül ile örtülmüş bir ateş parçasına benzetirim. Kimi zaman bir sert rüzgâr, kimi zaman da bir zafer esintisi, onun üstünü geçici olarak kapatan örtüyü atabilir. Fakat açılan yüzünü yabancılardan korumak, koruyucularının direnç ve sağlamlığına, özellikle de sabır ve dayanıklılığına bağlıdır. Tarih, bize birçok örnek bırakmıştır. Ancak biz, halkların yaşamının gidiş ve seyrini tarihin o eski-püskü, o karanlık sayfaları arasından öğrenecek değiliz; gözümüzün önünde olup biten olayları ve bu arada çırpınan, alçalan, yükselen, düşen, kalkan ulusları inceleyecek, ibret almaya çalışacağız. Benim bildiğime göre, bizim için hareket noktası budur. Bu yol bizi, sosyal kader tapınağına yöneltir.(1269)

"**Jîn**" iyi bir tutum izliyor. O'nun düşüncesinin amacı, ulusunu uyandırmak, bilim ve kültürle donatmak, saygıdeğer Yazı Kurulunun dediği gibi uluslar topluluğu alanına bir elinde tarih, öbür elinde de ulusal sözlük bulunduğu halde sokmaktır. İşte bu, hareketin temel noktası ve ağırlık merkezidir.(1270) Yalnız bu, "**Jîn**"in görevidir. Kürd'ün büyük düşünürlerine, ulu şeyhlerine düşen görevler ise daha başka, daha ayrıntılı ve geniş kapsamlıdır. Haddim değil ama, rica yolu ile, "üzerlerine görev düşen bu her iki zümrenin her ne şekilde olursa olsun çalışmalarını birleştirmeleri şarttır" diyeceğim. Yoksa, bir yenilik eskilik kavgası, ümit binasının yıkılmasına neden olur.

(1268) Mektup burada başlıyor.

(1269) "Sosyal kader tapınağı"ndan maksat, öyle anlaşılıyor ki, ulusların kaderini ve geleceğini etkileyip biçimlendiren sosyal olaylardır. Yazar bu olayların ve gelişmelerin incelenmesi gerektiğini belirtmiş olabilir.

(1270) "Hareketin temel noktası ve ağırlık merkezi" sözleri, Arapça bir deyim olup Osmanlıcaya da geçen ve Türkçede tek sözcükle karşılığı bulunmayan "üssül-esas"ın karşılığı olarak kullanılmıştır.

"**Jîn**" Yazı Kurulu benden daha iyi bilir ki, istisnalar bir yana, çoğunluk, dinsel bir tören yapmayı "**Jîn**"in iniltilerine tercih eder. Görüşümü bundan daha fazla açıklamayacağım.(1)

Kürdlüğün ulusal hareketinin, varlığının bilincine varmasının hiç bir milleti inciteceğine ihtimal vermiyorum. Ve ümit ederim ki Kürdlerdeki inanç, varlıklarının bilincine varmakla daha çok bağlılık duygusu, kardeşlik duygusu doğuracaktır. Kuşkusuz ki bilerek sevgi ve itaat, kargaşalı bağlılıktan daha iyidir. Şiddet birlik sağlamaz, daha çok soğukluk getirir.

Kıvanç ve sevinçle görüyorum ki "**Jîn**"in saygıdeğer Yazı Kurulu içinde Bitlis'in, bu talihsiz ilin yetiştirdiği feyizli ve aydın beyinler de vardır.

Evet, milliyetlerine aşırı ölçüde bağlılık ve özellikle de özgürlük duygusu, Bitlis'in, bugün sefalet içinde bulunan ve düşük düzeyli bir yaşam yaşayan bu yıkılmış yurt topraklarının insanları için evvel-âhir kıvanç ve övünç kaynağıdır.(1271) Önderlik şerefi daha başka Kürd hanedanlarına ait olsa bile, Kürdlüğün tarihsel kürsüsünde Bitlislilerin baş tarafa yakın seçkin ve onurlu bir yerinin bulunduğu da inkâr edilmese gerektir.

Geçmiş olaylar, Bitlislilerde yakıcı bir idealin varlığını inkâr değil, ispat eder.

Eski diktatörlüğe karşı ayaklananlar Bitlislilerdir; dünkü kanlı, katil diktatörlere karşı şikâyet ve yakınma bayrağını kaldırarak ulu büyüklerini kurban verenler yine Bitlislilerdir.(1272)

29 Nisan(1273) poyrazının darağaçlarında sağa sola salladığı Kürd büyüklerinin mübarek cesetleri, Bitlis ve çevresinin temiz alnına bir varlık damgası, bir yaşam ve bir beka(1274) hakkı beratı nakşetmiştir. İttihatçı hainlerin,(1275) o dikta liderlerinin dediği ve hâlâ kimi basın yapraklarının şuna buna övünç dayanağı olacak biçimde sayfa ve satırlarını doldurduğu o olaylar, hâşâ yüce Halifeliğe karşı bir başkaldırma, bir gericilik değildi; o, İttihad ve Terakkî'nin zulüm ve diktatörlüğünü, kanlı ellerini kırmak için girişilen bir hareketti. O hareketin uğradığı âkıbet ve gördüğü karşılık, İttihatçıların bilanço defterine kanlı satırlar ve sayfalarla işlenmeye değer.

---

(1) Okuyucularımız, bu paragraf üzerinde biraz düşünseler iyi etmiş olurlar.
JÎN

(1271) Bu cümledeki "evvel-âhir", iki Arapça sözcükten oluşup Osmanlıcaya da geçen bir deyimdir ve "eskiden de, sonra da", "önceleri de, sonraları da" anlamına gelmektedir. Türkçede tam karşılığı bulunmadığı için biz deyimi burada aynen kullandık.

(1272) 1233 numaralı dipnota bakınız.

(1273) 1234 numaralı dipnota bakınız.

(1274) Beka: Kalıcılık, kalıcı olma durumu, sonsuz yaşam.

(1275) 1235 numaralı dipnota bakınız.

O,(1276) öyle bir zulüm ile karşılaşmıştı ki o zulüm, sadece Mustafa Abdulhâlık'ların ikbal sandalyesini yükseltmeyi amaçlıyordu. Bu konunun burada yeri yoktur. Bunun için yazdığım yazıları, olayın örtündüğü perdeyi yırtıp atacak gerçekleri, kanıtlayıcı kanıtlarıyle birlikte daha sonra yazar, teşhir ederim.

Geçen gün, gerekli makamların aracılığıyle Wilson'a yazılan telgrafın kopyasını sunuyorum.

Kalıcı sıcak ve içten saygılarımın kabulünü rica ile, bütün saygıdeğer Yazı Kurulunuzu ve girişimcilerinizi selâmlarım efendim.

Bitlis, 21 Mart 335(1919)

Bitlis Kürdlerinden
Y. Ziya

BİR KONUŞMA

20 Haziran çarşamba günü **Kürd Kadınları Tealî Cemiyeti** tarafından okutulan kutsal Mevlüd sırasında Encum Yamülkî Hanımefendi'nin irticalen yaptığı ilgi çekici konuşmanın önemli bölümlerini aşağıda yayınlıyoruz:(1277)

*

Saygıdeğer hanımefendiler!

Pek yüce amaçlarla kurulan **Kürd Kadınları Tealî Cemiyeti,** çalışmalarının başlangıcı olarak bu kutsal Mevlüdü okuttu.

Önce, Cenab-ı Hak'tan hayırlı olmasını ve büyük başarılarla devamını dileyelim; sonra da, bu toplantıya lütfedip katılmış bulunan hanımlara Kürd ulusu adına teşekkürler sunar ve birkaç söz söylememe müsaade buyurmanızı rica ederim.

Hanımefendiler, biz Kürdler, ulusların anlaşmazlıklarını, Allah'ın "iman edenler ancak kardeştirler" buyuran yüce sözü ile bir kenara atıp, değişik halkları kardeşleştiren İslâm dininin doğuşundan beri, yani yüzyıllardan beri Türk ulusunun en içtenlikli bir sevgi besleyeni, en güçlü bir dostu ve en destekleyici bir kardeşi olarak bulunuyoruz.

(1276) Bitlis'i kastediyor.
(1277) Bu cümledeki "irticalen" sözcüğü Arapça bir sözcük olup Osmanlıcaya da geçmiştir ve "hazırlık yapmadan konuşma yapılması, fazla düşünmeden ve kâğıda bir şey yazmadan konuşma yapılması" demektir. Türkçede tam karşılığı bulunmadığı için biz sözcüğü burada aynen kullandık.

Bugün bütün milletlerin mukadderatı başka şekiller aldığı ve herkese bir hak verildiği bir zamanda, bizler de kendi hakkımızı istiyoruz. Çünkü ortada milyonlarla Kürd var ve büyük bir Kürdistan vardır. Kutsal amaçlar uğrunda en çok çalışmak isteyenlere ve uluslarına olan sevgilerini göstermiş oldukları fedakârlıklarla kanıtlayanlara, hepimiz teşekkür borçluyuz.

Derneğin açılış törenine koşarak gelen saygıdeğer hanımlarımız ve kardeşlerimiz, her türlü yardımı yapacaklarına ve Kürdlüğün gelişmesi için ne yapılması gerekirse tereddütsüz olarak yapacaklarına Kürd sözü üzerine söz verdiler. "Kürd sözünden dönmez" cümlesi, öteden beri bir atasözü olmuştur.

Ben kanılarımla inanarak diyorum ki, Kürd her şeye söz vermez, fakat vermiş olduğu sözden de kesinlikle dönmez.

İşte, hanımefendiler, bu derneğe girenler Kürddür ya da Kürdlere sevgi besleyen hanımlardır. Bizim maksadımız Türklüğe karşı durmak değil, tersine ona destek olmak ve kendimizi tanıtmaktır. Netekim Paris'te tüm Kürd haklarını savunmakla görevlendirilmiş olan Şerif Paşa da verdiği muhtırada bu amaçtan ayrılmamıştır.

Gerçek Müslümanların gönülleri hiç bir zaman birbirlerinden ayrılmaz; çünkü onları en sağlam bağlarla bağlayan din vardır. İnşallah bundan böyle, biz Müslüman halklar, adalet ve mutluluk amacını kılavuz alarak öylece çalışacağız ve İslâm dininin uygarlığa, insanlığa ne denli uygun olduğunu anlatmak için davranışlarımızla kendimizi örnek göstereceğiz.

Müsaadenizle bir-iki sözle de, derneğimizin amacından sözetmek isterim: Hanımfendiler, derneğin amacı, ülkemizde yardıma muhtaç ne kadar Kürd kadın ve çocukları varsa onlara iş bulmak, yönetim merkezleri açmak, okullar açarak öksüz yavrularını bilgilenmeye çağırmak ve öğretmenlik yapabilenlerimizin de gönüllü öğretmenlik yapmalarıdır. Demek istiyorum ki dernek, mümkün olduğu kadar nakdî ve bedenî yardımda bulunacaktır.

Bu kutsal Mevlüd, Kürd olan ve Kürdleri seven saygıdeğer hanımlarla ilk ilişki oluyor. İnşallah bunun gibi birçok toplantılar, konferanslar, müsamereler ve benzeri çalışmalar, bizleri birbirimize tanıtır ve bu tanışmadan ulusumuza pek hayırlı yararlar doğar.

Dernek, ulusun yaralarını sarmak için sizlerin fedakârlığına muhtaçtır. Her Kürd, yardım için bize elini uzatır ve her fedakârlığı başarı ile yaparsa, ulusal isteklerimizin gerçekleşeceğini de göreceksiniz.

Cenab-ı Hak ulusumuzu her zaman mutlu kılsın!

KÜRD MASALLARI

Her ulusun başlı başına bir tarihi olmakla birlikte, tarihin görünen sınırlarından uzak, tarihöncesi uzak dönemlerdeki olaylara ait, bir düş perdesine bürünerek masal biçiminde aktarılıp anlatılan efsaneler de vardır. Bu efsaneler, derin ve köklü bir bilimsel araştırma ile ve birbirlerine zincirleme bağlanarak araştırılacak olursa, bunlarla, kesin olarak, yine o ulusun kuşku ve karanlık perdesi altında gizlenen birtakım ilkel tarihsel gerçeklerine ulaşma olanağı sağlanmış olur. Bugüne kadar hiç bir ulusun ilkel durumlarının bilimsel yöntemlere uygun olarak ve belli bir biçimde keşfedildiği iddia edilemez.

Tarih, bugünkü durumu ve biçimiyle, herhangi bir ulusun ilkel durumunu göstermekte güç yetmezliğini ortaya koyar; özellikle gerçek belgelere ve inandırıcı kanıtlara gereksinme gösterdikten sonra. . . Bundan başka, tarihsel olayların hemen hemen çoğunluğu, salt gerçekleri yansıtamazlar. Bir vakanüvisin (1278) kişisel ve sübjektif gözlemlerinde ve özel düşüncelerinde, bir tarihçinin kişisel incelemelerinde ve varsayımlara dayanan yargılarında bir salt gerçek vardır demek, âdeta gerçeklerin çokluğunu kabul etmek demektir. Çünkü değişik görüşlerin başka başka temellere dayandıkları ya da aynı temellerden çıkıp çeşitli dallara ayrıldıkları ortadadır. Bir düşüncenin ya da tarihsel bir olayın çevresinde toplanan söylentilerin de aynen gerçek olduğunu ileri sürmek doğru değildir. Tekniğin oran kabul etmez dönüşümleri, tarih olaylarını âdeta bir oyuncak durumuna getirdi. Dün tarihsel bir gerçek olarak anlaşılan şeylerin bugün değişikliğe uğradığını, yarın büsbütün başka bir biçimde ortaya çıkarak eski durumundan ayrılacağını, yani birçok geçmiş tarihsel gerçeğin âdeta geleceğin birer efsanesi biçimine gireceğini görmemek ve tahmin etmemek olanaksızdır. Tekniğin tanıtlanmış yöntemleri, bize bu kanıyı pek açık bir biçimde veriyor ve gösteriyor.

Gerçek tarih bilginlerine ve bu arada Kizo,(1279) Tyer, Saint Simon, Fostel de Qolanj gibi büyük tarih bilginlerine ve tarih düşünürlerine göre tarih, söylentileri ve alıntıları olduğu gibi saptamakla kalmıyor; olayların birbirini izlemesinin ilk nedenlerini ortaya çıkarıp incelemeyi esas alıyor. Yani tarih, bir ulusun yaşamını geçirirken uğrayageldiği olayların, o ulusun düşüş ve gelişme ölçüsünün, uluslararası ilişkilerdeki değer ve öneminin, ulusal ögelerinin, sosyal yapısının, çevre koşullarının gereklerine uyum sağlama yeteneğinin ve benzeri durumlarının ilk nedenlerini ve felsefî etmenlerini esas alıyor.

Kuşkusuz ancak bu şekildedir ki, tarih denilen ezelî bir dipsiz denizden yarar elde etmek mümkün olacaktır.

(1278) Vakanüvis: Osmanlılar döneminde, meydana gelen olayları yazıp kaydetmekle görevli devlet tarihçisi. "Olay yazıcısı" demek olan bu terim, Türkçe tam karşılığı bulunmadığı için burada tarafımızdan aynen kullanıldı.

(1279) 1237 numaralı dipnota bakınız.

Tarihin kardeşleri ve yoldaşları olan bilimlerin de hizmetteki eksiklikleri ortadadır. Arkeoloji henüz yavru durumundadır. Anıtlar ise, çok kez, karanlık bir komutanın, gerçekten biraz sapan ya da pek yanlış bir biçimde, zulmünün özetini torunlara anı olarak bırakıyor. Yazılı eserlerin toplamı da her zaman bilimsel bir bütünlük sağlayamamıştır. Oysa bilim birliği emreder.

Tarihin yaşlı bir anası sayılan coğrafyaya gelince; ne yazık ki o da tarihe yardım etmek konusunda pek cimri davranmıştır. Henüz tecrübesiz bir çocuk olan tarih, ne zaman, uzun yüzyıllar süren uygarlığın gelecekteki geniş yolunda hayli mesafe alarak, birçok bilim fedaîlerini kurban verdikten sonra, ulusların ilkel durumlarını kesin ve salt bir gerçek biçiminde torunlara aktarırsa, o zaman, bugünkü ocakbaşı eğlenceleri niteliğinde olan tatlı efsanelerden hemen birçoğunun da birtakım ilkel gerçekleri içerdikleri anlaşılacaktır.

*

Efsaneler, tarih gibi tümüyle bir özellik göstermezler. Çeşitli ulusların dillerinde, sosyal durumlarında ve sosyal geleneklerinde olduğu gibi, masallarında da birbirlerine benzeyen birtakım benzer noktaların izleri görülür. Bu da, insanların aynı kökenden doğup değişik kollara ayrıldıklarını gösterir. Bu nedenle, hiç bir efsane yoktur ki melez bir durumda olmasın. Arap efsanelerinin birçoğu Acem efsanelerinden esinlenilmiş olduğu gibi, bugünkü Arap edebiyatında yüksek mevziler oluşturan eski Yunan efsaneleri de Doğu'nun birçok boşinanlarını içermektedirler. Zaten Doğulu olan Yunan boşinanlarındaki Titanlar ne ise, Kürd'ün masallarındaki Yedibaşlı Devler de hemen odur. İddia edebiliriz ki Kürd boşinanları, büsbütün Doğulu olmaları nedeniyle öbürlerinden daha eskidir, ve kuşkusuz ki hiç birinden esinlenilmiş değildir; aralarında bir çeşit benzerlik bulunabilir. Kürd'ün de ilkel dönemlerinde tanıdığı, inandığı şeyler yok değildir. Elbette O'nun da "Kea"sı, "Rea"sı, "Hira"sı, "Apollon"u, "Minrev"i, "Zeus"u vb. vardır. Ne var ki önemli olan, bunları Kürd'ün boşinanlarından çıkarıp bilimin gözleri önüne koymaktır.

Her şeyi gibi, çaresiz ulusun o güzel, o tatlı efsaneleri de unutulmuşluk külü altında kalmıştır. Ben işittiklerimi, kendimden hiç bir şey eklemeksizin, olduğu gibi aktarıyorum. Değişik zamanlarda ve değişik yerlerde bu efsanelerin biçimden biçime girdikleri uzak bir ihtimal değildir. Aynı masal, başka bir Kürd yöresinde başka bir biçimde anlatılabilir. Esas bir olduktan sonra ayrıntılarda sakınca yoktur.

Okuyucularım emin olsunlar ki bu efsaneleri Kürd'ün viran köylerinde tandır başlarında yaşlı Kürd kadınlarından tatlı tatlı dinleyerek bugünkü

Türkçeye gayet açık ve anlaşılır bir dille yazdım.(1280) Bu konuda uzaktan yakından bana yardıma koşanlara Kürdlük adına teşekkür etmeyi bir görev sayarım. Bize karşı olanların birçoğu, boşinanlarımızın olmadığını, var olanların da İslâm dininden sonra oluştuklarını iddia etmektedirler. Dini âdeta ulusal bir biçimde kabul eden Kürd, nasıl oluyor da boşinanlarını dinsel bir nitelikte ve ulusal olmayan bir nitelikte ortaya koyuyor! Bunun üzerinde gerçekten düşünülmesi gerekir.

Kürd boşinanlarını bildiğim, toplayabildiğim kadar "Jîn"in saygıdeğer sayfalarına ve mitoloji bilginlerinin gözleri önüne serip insaf ve incelemelerine sunacağım. Ola ki bu yazılarda, Diyarbekir'in güzel Kürd efsanelerini "Dede Korkut" masallarına uydurarak değiştiren nankör bir Diyarbekirlinin de insafsızlığı meydana çıkacaktır.(1281)

Kemal Fevzi

KÜRD EFSANELERİNDEN

ALTIN KÂKÜLLÜ ÇOCUK

Yaşlı padişah, altın şamdanlı, karyolalı sarayının zümrüt çiçeklerle bezenen bahçesinde üzgün ve kararsız bir durumda dolaşıyordu. Ağır ve üzüntülü düşüncelerinin verdiği bir bezginlikle, güzel kokuların saçıldığı gölgeler altında titreyen duru bir havuzun kenarına oturdu ve yorgun başını titrek avuçları arasına aldı. Derin bakışları, uzak, hayalî bir ufkun sarayına doğru süzülüyordu. Ansızın bahçe kapısı vuruldu. Kapıcı,

—Padişahım, bir derviş! dedi.

—Gelsin, diye emir verildi.

Ak sakallı, kıvırcık saçlı, geniş omuzları ve uzun boyu ile bir hayali andıran derviş içeri girdi ve esrarlı bir bakışla padişaha doğru yaklaştı. Daha "otur" emrini almadan,

—Padişahım, niçin böyle düşünüyorsun? sorusunu ortaya attı.

Dervişin bakışları altında ürperen padişah, elinde olmadan işi Tanrı'nın buyruğuna bıraktığını gösteren bir tavırla, düşüncesinin nedenini şöyle anlattı:

(1280) Yazarın bu cümlede sözünü ettiği "bugünkü Türkçe"den maksat o günkü Türkçedir, yani Osmanlıcanın o günkü biçimidir. Oysa, derginin bu sayısında yayınlanmış olan masalın ilk bölümü, bugünkü kuşaklarca anlaşılması güç bir dille yazılmıştır. Bu nedenle, biz masalın bu bölümünü ayrıca günümüz Türkçesine de çevirdik. Masalın bundan sonraki sayılarda yayınlanacak olan iki bölümü ise daha kolay anlaşılabilir bir dille yazılmıştır. Bu nedenle biz onları günümüz Türkçesine çevirmeye gerek görmedik, sadece içlerinde yer alan bazı Arapça ve Farsça sözcüklerin Türkçe karşılıklarını dipnot olarak yazmakla yetindik.

(1281) 1239 numaralı dipnota bakınız.

—Baba, görüyorsun ya! Demir kapılarında gürbüz, boylu poslu mızraklıların beklediği bu elmas sarayın, kenarında neylerin çalındığı, rakseden kızların oynadığı, billur kadehlerle gülrengi içkilerin sunulduğu bu gümüş fıskıyeli duru havuzun, her dalında başka bir kuşun öttüğü bu zümrüt bahçenin ben öldükten sonra kimlere kalacağını düşünüyorum. Ecelin bana ne kadar müsaade edeceğini kestirebilir misin! Mezar ile aramızda hemen ölçülebilecek ne kadar bir mesafe kalmıştır! Ölümün siyah elleri beni sonsuzluğa çağırdığı gün, bu taç ve tahtın bir tek çocuğuma olsun kalacağını bilseydim, dünyaya yanık bir özlemle göz yummayacaktım.

Padişahın fersiz gözleri, bu sözleri söylerken artık yaşarmıştı. Heyecanını bir türlü tutamıyordu. Azıcık bir yakınma daha, hemen gözyaşlarını damlatacaktı.

Derviş padişahın arkasını sıvadı ve şöyle dedi:

—Hiç merak etme şevketlûm!(1282) Gelecek yıl üç çocuğun birden olacak. Fakat bir tanesini herhalde bana adayacaksın.

Dervişin böyle geleceğe ilişkin haber verdiğini gören padişah ant içti ve dedi ki:

—Baba, eğer dediğin olursa bir evlâdım sana feda olsun.

Derviş bahçe kapısını açmadan, âdeta yere batmış gibi göz önünden kayboldu. Bir yıl dolmadan padişahın üç mini mini erkek yavrusu birden dünyaya geldi. Çocuklar günden güne, aydan aya büyüyorlardı. Derviş bir yıl sonra koşup geldi. Padişah, çocuklarının henüz süt nineleri kucaklarından ayrılamayacaklarını anlattı ve dervişten iki yıl daha müsaade vermesini rica etti. Çocuklar dört yaşına ayak basmışlardı. Derviş yine sarayın kapısına dikildi. Kendisine verilecek yavruyu istiyordu. Padişah ise babalık merhametine yeniliyor, sözünü yerine getiremiyordu ve "dervişi yine aldatırım" diye bin türlü neden ve bahaneler ileri sürüyor, uzun yalvarışlarla bir süre daha müsaade diliyordu. Derviş, sözünde şiddetle diretiyor ve büyük bir sabırsızlık gösteriyordu. Sonunda, yanıt vermeksizin küskün olarak ayrılıp gitti.

(Devamı var)

K. F.

(1282) Şevketlû: Osmanlılar döneminde padişahlar için kullanılan bir unvan olan bu sözcük, "güç ve kudret sahibi, güç ve kudretten doğan görkemli bir saltanatın sahibi" anlamına gelmektedir. Sözcük, Türkçede tam karşılığı bulunmadığı için burada tarafımızdan aynen kullanıldı.

KÜRD TALEBE HÊVÎ CEMİYETİ BİLDİRİSI
—GEÇEN SAYIDAN DEVAM VE SON—

İnancını, idealini asabiyetle(1283) savunan ve bu uğurda canını feda etmekten zevk alan, refah ve mutluluğunun yol ve etmenlerini sağlamlaştırıp pekiştiren, sağlıklı, sağlam ve bilinçli bir beyinsel kavrayışa sahip olan uluslar, görüyoruz ki dünyanın mukadderatının düzenleyicisi kesiliyorlar.

Bu nedenledir ki Kürd gençliği, Kürd ulusunun kendi seçkin nitelik ve özelliklerine uygun şerefli bir konuma ulaşması için, her şeyden önce Kürd inancının, namus ve idealinin ölmez bir inançla korunması gerektiği kanısındadır.(1284)

Ayrıca Kürd gençleri, ulusal zenginliklerinin tüm dünya kıtalarınınkinden daha zengin olan uluslarının öteki uluslara karşı ve gençlerinin de kamu kuruluşları önünde düşük düzeyli bir dilenci durumunu kazanmalarının Kürd ulusu için ağır bir felâket olacağına da emindirler.

Bu güven ve bu inancın itici gücüyledir ki, Kürd ulusunun bilim ve kültür yolunda bir an önce ilerlemesi zorunluluğunu, **Kürd Talebe Hêvî Cemiyeti** esas tutum olarak kabul etmiştir. Ve bu amaç çevresinde bu kez tüzüğünü değiştirip genişletmiştir. Bu amaca ulaşmak için Kürdistan'ın her tarafında şubeler açacağı gibi, üyelerini de, çağdaş uygarlığın temel kuralları ile alışkanlık edinmeleri için Avrupa'ya gönderecektir.

Asur yıllıklarında, Medya ve Part anıtlarında, Arap, Türk ve özellikle de İran tarihlerinde uzun ve şerefli bir tarihsel yaşama sahip bulunan Kürdistan'ın, ve birtakım dinsel ve siyasal kurumların ya da zorba ve askerî otoritelerin tasallutundan uzak kalabilmiş olduğu dönemlerde kendi gelenek ve göreneklerí ve kendi eğilimleri sınırları içinde adaletli ve kültürsever hükümetler kuran Kürd ulusunun ihmal edilmiş ve unutulmuş olarak kalmış bulunan "ulusal tarih"ini toplama olanaklarını hazırlamak da, derneğin temel amaçlarındandır.

Bu arada, Fars ırkının geniş ve uyumlu dilinden olup "Acem dili"ne tarihsel kıdem ile üstün olan ve fakat sözcüklerin dokusu ve türetimi konularında geri kalmış olan "Kürd dili"nin yararlı bir duruma gelmesi ve pratik bir biçimde anlatım yeteneğine sahip ve az bir zaman içinde "yazı dili" olması için derneğimiz çalışmalar yapacaktır.(1285) Bu gereğin yerine getirilmesi,

(1283) Asabiyet: Arapça olup Osmanlıcaya da geçen bu sözcük şu iki anlama gelir: 1- Sinirlilik, sinirli olma durumu. 2- Kişinin kendi yakınlarını, yurdunu, ulusunu ya da dinini koruması ve savunması, bunlardan birine ya da bazılarına ya da tümüne karşı duyduğu bağlılık. Burada sözcüğün ikinci anlamı söz konusudur. Sözcük, Türkçede tam karşılığı bulunmadığı için tarafımızdan aynen kullanıldı.

(1284) "Kürd inancı, namus ve ideali"nden maksat, Kürdlük inancı, Kürdlük namusu ve Kürdlük idealidir.

(1285) Bu cümlenin başındaki "Fars ırkının geniş ve uyumlu dili"nden maksat, Kürdçenin de içinde bulunduğu İran dil topluluğudur. Cümledeki "Acem dili"nden maksat ise Farsçadır. Cümledeki "doku" sözcüğü "nesc" sözcüğünün, "türetim" sözcüğü ise "imal" sözcüğünün karşılığı olarak kullanılmıştır.

sanıldığı kadar güç ve uzun değildir. Bugün ikincil ve geçici birtakım itici etmenler ve engeller dolayısıyle, telâffuz biçimi ve ufak tefek sözcük değişiklikleri bakımından çeşitli kabilelerde değişikliğe uğramış olan Kürdçenin yazı ve anlatım dili biçiminde saptanması, değişik kabilelerin lehçelerini ve dilbilgisini bilen saygıdeğer zatlardan oluşan bir kurulun bir an önce hazırlayacağı "ulusal sözlük"ün düzenlenmesine bağlıdır. Kürd genel yaşamında gelecekte başlayacak olan karışım ve ilişkilerin, öğretim ve yayınların, çok zaman geçmeden, yazı dilini büyük merkezlerde konuşma dili durumuna getireceği kuşkusuzdur. Vazgeçilmez olan bu özlemin gerçekleşmesini sağlamak için, hazır bulunmalarıyle derneğimize yaşam verecek olan Kürd düşünür ve aydın zatlarının himmet ve gayretlerine başvurulacaktır. Tüzüğün özel maddelerinin hükümlerine uygun olarak oluşacak olan "Tamim-i Maarif Heyeti"(1286) böylece Kürd kültürünün uyanışı ve gelişmesi konusunda önemli bir etmen olacaktır.

Kürdçe eski edebiyat eserlerini toplayıp yayınlamak da, derneğimizin omuzlarına yüklenen görevler arasındadır. Xanî'nin **"Mem û Zîn"**ini, Nalî'nin ve Melayê Cizîrî'nin **"Diwan"**ı ile Elîyê Herîrî'nin, Feqîyê Teyran'ın, Mistefa Begê Kurdî'nin, Şêx Qadir'in ve Şêx Riza'nın Kürd edebiyat tarihini zengin ve renkli bedîalarla dolduran edebiyat eserleri izleyecektir.(1287)

Derneğimiz, ulusun çok olan sosyal, ekonomik ve bilimsel ihtiyaçları arasında bugün şiddetli bir biçimde duyulan ihtiyaçları karşılayan ve yapılması olanak sınırları içinde bulunan konulara öncelik verme görüşünü korumaktadır.

Çalışmalarımız yolunda Tanrı'nın bizi başarılı kılması ve ulusumuzun ulusal ve mutlu bir yönetime kavuşması dileğini eşsiz olan Cenab-ı Allah'ın yüce huzuruna sunarız.

Gayret bizden, Kürdler, yardım sizlerden!

(1286) Tamim-i Maarif Heyeti: Bilgi ve kültürü yaygınlaştırma kurulu.

(1287) Bedîa: Arapça olup Osmanlıcaya da geçen bu sözcük "gözalıcı, gözü gönlü okşayan, herkes tarafından beğenilen güzel şey" demektir. Burada anlatılmak istenen, bu eserlerin taşıdıkları gözalıcı ve gözü gönlü okşayan üstün sanat değerleridir. Sözcük, Türkçede tam karşılığı bulunmadığı için çeviride tarafımızdan aynen kullanıldı.

SAYIN OKUYUCULARIMIZA VE ABONELERİMİZE

1- Dergimiz adına posta ile birtakım paralar geliyor. Paraları gönderen zatlar, adlarını ve ne için gönderdiklerini bildirmediklerinden, isteklerini yerine getiremiyoruz.

Bundan başka, bazı zatlardan, abone bedeli gönderildiği halda dergilerinin kendilerine ulaşmadığına ilişkin yakınma mektupları alıyoruz. Biz dergimizi her türlü kişisel kâr ve çıkar düşüncelerinden uzak olarak, yalnız ulusumuzun bilinçlendirilmesi amacıyle yayınladığımızdan, abone olan zatların dergilerini düzenli olarak göndermeyi de büyük bir görev biliriz. Bu nedenle, abone bedellerini gönderdikleri halde dergi alamayan zatların paraları, birçok benzeri gibi, ya yönetim yerimize gelmemiştir ya da postaneye verdiğimiz dergiler, yine birçok benzeri gibi, okuyucularımıza gitmemiştir. O halde kusur yönetim yerimizde değil, açıkça söyleyelim, postanelerdedir. Ne yapalım, yüce ilgili makamın dikkatini çekmeye ilişkin olan ve her sayımızda çıkan paragrafımız bir fayda vermiyor demektir.

Bundan böyle, yönetim yerimize para gönderen zatların, paranın miktarını ve ne için gönderdiklerini ayrıca mektupla bildirmelerini ve dergilerinin tümünü ya da bir bölümünü almayan saygıdeğer zatların da, yine kendilerine dergi gönderilmek üzere, açık adresleriyle birlikte lütfen durumu bildirmelerini rica ederiz.

2- Yıllık abonemiz 44, altı aylık abonemiz ise 22 sayıdır. Dergimize altı aylık abone olan saygıdeğer zatların aboneleri bu sayıda tamamlanmış olduğundan, bundan sonraki sayılara yeniden abone olmaları gerekir.

Dergimizin sayısız güçlükler içindeki bu başarısı, çalışmalarımızın saygıdeğer ulusumuzca gördüğü kadirbilirce yardım ve destek sayesindedir. Her yardım ve ilgi, bizi, başladığımız faaliyet yolunda daha büyük fedakârlıklarla yürümeye teşvik eden bir etmen olacaktır.

Teşvik ulustan, başarı Allah'tandır.

JÎN YÖNETİMİ

* *
*

Çalışma arkadaşımız "**Kürdistan**" dergisinin 10'uncu sayısı da yayınlanmıştır. Birçok seçkin yazıları içeren adı geçen dergiyi saygıdeğer okuyuculara tavsiye ederiz.

BELAVOKA
KOMELA XWENDEKARÊN KURD HÊVÎ
—JÎ JÎMAREYA BERÎN DEWAM Û DÛWAYÎ—

Neteweyên ku xwedîyê hiş û mejîyên sax û zexm û têgînîştî ne,(1288) her weha bawerî û îdeala xwe bi xîret mudafee dikin û di wê oxirê da ji fîdakirina gîyanê xwe zewq distînin,(1289) rê û wasîteyên dewlemendî û bextyarîya xwe zexm dikin,(1290) em dibînin ku ew netewe dibin karsazên pêşedema dinyayê.(1291)

Ji ber vê yekê, ciwanên Kurd bawer dikin ku, jibo ku neteweyê Kurd bigîje mertebeka xwedîşeref a ku layiqê xislet û xwîyê wî yê bijare be, berî her tiştî divê ku bawerî û namûs û îdeala Kurdîtîyê bi bawerîyeka nemir bê parastin.(1292)

Her weha, ciwanên Kurd ewle ne ku, neteweyê wan ê ku xizneyên wî yên neteweyî ji yên hemî parçeyên dinyayê dewlementir in, eger li pêşberê neteweyên dî têkeve rewşa parsekên kêmqedir, û eger ciwanên Kurd jî li ber sazgehên giştî têkevin rewşa parsekên kêmqedir, ev yek dê jibo neteweyê Kurd bibe felaketeka giran.(1293)

"Komela Xwendekarên Kurd Hêvî"yê, zerûreta pêşveçûna neteweyê Kurd di rîya zanînê da, jibo xwe şopa sereke qebûl kirîye û li dora vê amancê vê carê nîzamnama xwe guhartîye û fire kirîye. **"Hêvî"**, jibo gîhana vê mexsedê, dê li her derê Kurdistanê şax veke;(1294) her weha, jibo hînbûna medenîyeta nuhayîn jî dê endamên xwe bişîne Ewrupayê.

Kurdistan di salnameyên Asûrîyan da, di abîdeyên Med û Farisan da, di tarîxên Ereban û Tirkan û xasma jî Îranê da xwedîyê jîyaneka tarîxî ya dirêj û bişeref e;(1295) her weha neteweyê Kurd jî, di wan dewran da ku karîye xwe ji hin sazgehên dînî û sîyasî û ji teselluta hin seltenetên zordar û eskerî biparê-

---

(1288) Sax: 1- Kesê ku dijî, ne mirî. 2-Kesê li ser sihheta xwe, ne nexweş. 3- Tiştê yeker, ne nîvçe û parçe. 4- Tiştê ne pûç û rizî. Li vir mexsed jê mana 4'an e. Me ev peyvik di şûna peyvika "salim" a Erebî da nivîsî.

(1289) Îdeal: Amanc û daxwaza ku mirov bi fikra xwe, bi ramana xwe pê bawer dike û di rîya pêkhatina wê da dikoşe, wê di fikra xwe da tim dijîne û dixwaze ku bigîje wê. Me ev peyvika Yunanî di şûna peyvika "mefkûre" ya Erebî da nivîsî.

(1290) Me peyvikên "rê û wasîte" di beranberê beyvika "esbab" a Erebî da bi kar anîn.

(1291) Karsaz: Kes yan jî sazgeha ku kar û barên kesan, weletan, dewletan, vêkxistinan saz dikin, sererast û organîze dikin. Me ev peyvik di şûna peyvika "nazim" a Erebî da nivîsî.

(1292) Xwî: Tebîet, qerekter, awayê tebîî yê jîyan û tevgerên mirov. Me ev peyvik di şûna peyvika "tebayi" a Erebî da nivîsî, ku ew jî piranîya peyvika "tebîet" e.

(1293) Mexsed ji "xizneyên wî yên neteweyî" serwet û dewlemendîyên Kurdistanê yên bin'erd û ser'erd e. Bi peyva kurt, yanî "dewlemendîyên Kurdistanê".

(1294) Şax: Gulîya biçûk a ku ji gulîya darê ya mezin vediqete. Bi awayê mecazî bi mana "milekî vêkxistinek" jî tê. Li vir mexsed jê mana mecazî ye. Me ev peyvik di şûna peyvika "şu'be" ya Erebî da nivîsî.

(1295) Abîde: Avayîya ku bûyereka giring temsîl dike û digîhîne neslên pêşedemê. Bi Înglîzî "monument".

ze, di nava çarçova tore û adetên xwe da û li gora kêfxwestina xwe hin hukumetên dadevîn û zanînevîn sazkirine;(1296) lê belê, tarîxa neteweyî ya Kurd û Kurdistanê îhmalkirî û bîrkirî maye. Aha, hazirkirina wasîteyên berhevkirina vê tarîxê jî, di nava mexsedên bingehîn ên komelê da ye.

"Zimanê Kurdî" yê ku yek ji zimanên irqê Faris ên fire û ahengdar e, li gora qîdema tarîxî bi ser "zimanê Ecem" ra ye; lê belê di babetê raçandin û çêkirina peyvikan da li paş maye.(1297) Jibo ku zimanê Kurdî bibe zimanekî mefadar û kêrhatî, bigîje hêginîya îfadekirinê û di demeka kurt da bibe "zimanê nivîsînê", komela me dê xebat bike.(1298) Pêkanîna vî karê pêwîst, bi qasê ku tê texmînkirin ne zor e, ne jî demeka dirêj dixwaze. Ji rûyê hin semed û ritmên peyîn û berdem, li nik qebîleyên cure-cure awayê teleffuza hin peyvikan guherîye û di hin peyvikan da jî hin guhartinên hûrik-mûrik peyda bûne;(1299) Aha ji ber vê yekê, îro di zimanê Kurdî da hin guhartin qewimîne. Jibo ku zimanê Kurdî wek zimanekî nivîsînê û peyivînê bê tespîtkirin, divê ku gavek zûtir "Ferhenga Neteweyî" ji alîyê qomîtek ve bê amadekirin; divê ku ew qomîte jî ji zatên berrêz ên wisa pêkbê ku bi zarên cure-cure bizanin û zimanzan bin. Ew têkilhevî û pêwendî û xwendin û weşanên ku dê di pêşedemê da di jîyana Kurdan a giştî da dest pê kin, dê di merkezên giştî da "zimanê nivîsînê" di demeka kurt da hemin bikin "zimanê peyivînê" jî.(1300) Jibo pêkanîna vê xwezîya ku dest jê nayê kişandin, dê muraceetê hîmmet û xîreta zatên bîrewer û rewşenbîr ên Kurd bê kirin ku ew'ê bi hazirîya xwe jîyan bidin komela me.(1301) "Qomîta Belavkirina Zanînê", ku dê li gora maddeyên taybetî yên nîzamnamê bê pêkanîn, di babetê hişyarî û pêşketina çandeya Kurd da dê bibe faqtoreka giring.

Berhevkirin û weşandina eserên edebî yên mêjîn ên Kurdî jî, di nava wan wezîfan da ye ku hatine ser milê komela me.(1302) Piştê **"Mem û Zîn"**a Xa-

---

(1296) Dadevîn: Kes yan jî vêkxistina ku dadê, edaletê dievîne, alîkarîya dadê dike. Me ev peyvik di beranberê peyvika "adil" a Erebî da nivîsî.
Zanînevîn: Kes yan vêkxistina ku zanînê dievîne, alîkarîya zanînê dike. Me ev peyvik di şûna peyvika "îrfanperwer" da bi kar anî, ku ew jî ji peyvika "îrfan" a Erebî û pêveka "perwer" a Farisî da nivîsî.

(1297) Mexsed ji "irqê Faris" irqê gelên Îranî ye ku yek ji wan jî gelê Kurd e.

(1298) Mefadar: Tiştê ku mefa û fêde dide, mirov mefa û fêde jê dibîne. Me ev peyvik di şûna peyvika "mufîd" a Erebî da nivîsî.

(1299) Peyîn: Tiştê ku ne di dereca pêşîn da ye, li pey ê dereca pêşîn tê; tiştê ne sereke yê ku li pey tiştê sereke tê. Me ev peyvik di şûna peyvika "talî" ya Erebî da nivîsî.
Berdem: Tiştê ku di demek da heye û bi wê demê ve girêdayî ye, bi rabûna mercên wê demê ew jî ji holê radibe û tune dibe, ne timî û daîmî ye. Me ev peyvik di şûna peyvika "arizî" ya Erebî da nivîsî. Peyvika "muweqqet" jî hema-hema bi wê manê ye.

(1300) Mexsed ji "merkezên giştî" bajarên mezin, sazgehên wek karxanan û zanîngehan û daîrên dewletê û wd. ne, ku ji hemî herêmên welêt hevwelat di wan de dicivin.

(1301) Mexsed ji "hazirî"yê hatin û çûyin, dayin û standin û pêwendîyên bi komelê ra ne. Me ev peyvik di şûna peyvika "huzûr" a Erebî da nivîsî.

(1302) Weşandin: Çapkirin û belavkirina pirtûkan, kovaran, rojnaman û wd. Me ev peyvik di beranberê peyvika "neşr" a Erebî da bi kar anî.
Mêjîn: Tiştê ku di demên berê da, di mêj da çêbûne, hatine afirandin, yan jî bûyerên ku di mêj da qewimîne. Me ev peyvik di şûna peyvika "qedîm" a Erebî da nivîsî.

nî, dê "**Dîwan**"a Nalî û "**Dîwan**"a Melayê Cizîrî û mîrasên edebî yên Elîyê Herîrî, Feqîyê Teyran, Mistefa Begê Kurdî, Şêx Qadir û Şêx Riza bên weşandin, ku hemî jî dîroka edebîyata Kurdî bi xeml û xêzên dewlemend û rengîn dadigirin.(1303)

Îhtîyacên neteweyê me yên komelî, abûrî û zanyarî gelek in;(1304) dîtina komela me ev e ku, ji nava van îhtîyacan, îhtîyacên ku pirrtir tên hiskirin û pêkanîna wan jî mimkun e, divê ku ji yên dî bên pêşxistin.

Em vê daxwaza xwe bilindê bargaha Xwedayê bêheval dikin ku, di rîya xebata me da me bigîhîne kargêrîyeka neteweyî û bextyar.

Kurdno, xîret ji me, alîkarî jî ji we!

(1303) Me peyvikên "xeml û xêz" di beranberê peyvika "bedîe" ya Erebî da bi kar anîn. "Bedîe" bi mana "tiştê pirr xweşik ê ku dilê mirov ber bi xwe dikişîne û zewqeka pirr dide mirov" tê. Ji ber ku peyvikeka bi vê manê di zimanê Kurdî da tune, me mana peyvikên "xeml û xêz" di vir da nêzê mana peyvika "bedîe" dît û di şûna wê da ew her du peyvik nivîsîn.

(1304) Komelî: Tiştê ku pêwendîya wî digel komelê heye, komel wî bi kar tîne yan jî dixwaze. Me ev peyvik di şûna peyvika "îctîmaîye" ya Erebî da nivîsî.

Birinci sene | 28 Ağustos 1335 | Aded 23

Seneliği 220 kuruştur
Altı aylığı 130 kuruştur

JÎN

HAYAT

Salek 220 quriş e
Nîv sal 130 "

Mesleğimize muvafık makalât maalmemnuniye derc olunur

Derc olunmayan makaleler iade edilmez

Din, edebiyat, ictimaiyat ve iktisadiyattan bahseder
Türkçe-Kürdçe mecmuadır

MÜNDERECAT

TÜRKÇE KISMI

KÜRDÇE KISMI

Nüshası 5 kuruştur
Necm-i İstikbal Matbaası

MUHTEREM KARİ'LERİMİZE VE ABONELERİMİZE(*)

Gerek **"Kürd Tamim-i Maarif ve Neşriyat Cemiyeti"** ve gerekse **"Jîn"** gazetesi namına abone, teberru ve sair suretlerle gönderilecek her türlü mebalığın doğrudan doğruya "cemiyet" ve **"Jîn"** namına gönderilmelerini kari'lerimizden ehemmiyetle rica eyleriz. Başka vasıtalarla ve başka namlara gönderecekleri paraların zıyaından ve bu sebeble arzularının is'af olunamamasından dolayı kari'lerimizce mes'ûl tutulamayacağımızı arzederiz.

MUHABERE-İ ALENİYE(*)

El'an ku disekine li qeza Kilîsî
Meşxûl e bi tehsîla pare, filûsî
Ya Reb tu ji cemaeta Kurdan binivîsî
Mexmûm û feqîr Yûsifê Bitlîsî(1305)

sözleriyle tazallum eyleyen Yusuf Ziya Bey'e:

Faaliyetinize pek çok teşekkür ederiz. Emirlerinizi îfa ettik. Faaliyetinizin devamını hamiyet-i milliyenizden bekleriz.

(1305) Kürdçe olan bu dörtlüğün Türkçe çevirisi şöyledir:

"Şimdilerde Kilis ilçesinde oturan
Para ve mangır tahsiliyle uğraşıp duran
üzgün ve yoksul Bitlisli Yusuf
Tanrım, Kürd toplumundan yazıver O'nu".

Birinci sene 28 Ağustos 1335 Aded 23

Seneliği 220 kuruştur
Altı aylığı 130 kuruştur

JÎN
HAYAT

Salek 220 quriş e
Nîv sal 130 "

Mesleğimize muvafık makalât maalmemnuniye derc olunur

Derc olunmayan makaleler iade edilmez

Din, edebiyat, ictimaiyat ve iktisadiyattan bahseder
Türkçe-Kürdçe mecmuadır

KARİ'LERİMİZDEN İTİZAR(*)

Kürdistan'ın ihtiyacını ve Kürdlerin arzularını tatmin etmek üzre "Jîn"i siyasî olarak neşretmeye teşebbüs ettik. Muamele-i resmiye henüz maalesef hitam bulmamıştır. Bu nüshamızın teahhur-ı intişarı da bu muamelenin hitamına intizar ve mükemmel, mütenevvi münderecat ile neşrini arzu ettiğimizdendir. "Jîn" kari'lerini sabırsızlıktan kurtarmak için daha fazla beklemeyerek bu defa da böyle çıkardık. Yed-i ihtiyarımızda olmayan ve bizi de rencîde eden bu ufak sekte-i teahhurdan dolayı muhterem kari'lerimizden itizar ve temennî-i af eyleriz.

YEVMÎ GAZETELERDEN(*)

Ağustosun on birinci pazarertesi günü, Amerika Tahkik Komisyonu tarafından Kürd demokratları namına kabul edilen Necmeddin Hüseyin, Davavekili Aziz, "**Jîn**" gazetesi Sermuharriri Memduh Beyler, hulasaten şu beyanatta bulunmuşlardır:

Kürdlerin ekseriyetle sakin oldukları mahallerde ancak Kürd hukuk-ı milliyesi mevzu-i bahs olabilir. Kürdlerin o havalîde asırlardan beri haiz oldukları ekseriyet-i kahire bugüne kadar berdevam ve bu, ecnebî tedkikatıyle dahi sabittir. Bundan başka, Kürdlerin oralarda hukuk-ı ırkiye ve tarihiyesi [2] dahi gayri kabil-i inkârdır. Kürdlerin bugün istedikleri hak, yalnız kendi arzularıyle değil, Amerika efkâr-ı umumiyesinin ve onun mümessili olan Wilson'ın prensipleriyle de teyid olunmuş bir haktır.

Heyet-i mümessile, bu vadide lâzım gelen delail ve mâlumâtı îrad ettikten sonra, suret-i cebriyede tehcir edilerek elyevm Konya, Adana ve bu havalîde açlık ve sefalet içinde mahvolmakta ve âlem-i insaniyet için fecî' bir manzara teşkil etmekte bulunan yedi yüz bini mütecaviz Kürd hakkında Amerika heyetinin nazar-ı dikkat ve merhametini celbetmiştir.

HİCRAN-I BOHTAN(*)

Milyonlarca ehl-i vatandan bahsetmeyeceğim. Kürdleri herkes tanıyor. Benim, bunlardan başka daha vefadar, daha hassas ve fedakâr vatandaşlarım var. Kimlerdir bilir misiniz? Kimi, sergerdan ve pürheyecan, taştan taşa çarparak gülzar-ı vatan etrafında bir umman-ı mevani vücuda getirmek için koşuyor, meftûn olduğu o hâk-i paki derağûş etmeye çalışıyor.(1306) Kimi kemal-i temkin ve iclâl ile merkez-i vatanda bir heykel-i mehabet gibi dikilmiş, nigehban-ı vatandır. Bir diğeri, hâk-i payı endaz-ı tecavüz olmak isteyen ağyarı iltikam için timsah-ı zil'ecnah gibi ağzını açmış, müdhiş ve mehîb bir tavır ve eda ile "sakın gelme" diyor.

Bunların hepsi benim vatandaşlarım. Hepsi o arz-ı mukaddes evlâdı. Hepsi Kürdistan'ı hıfz-ü hiraset için, vatanlarına izafe-i ruh ve ifaza-i hayat için hilkatten beri halecanlı bir faaliyette. Ben onları ömrümde bir kere olsun görmek bahtiyarlığına nail olamadım. Onlar da beni görmemişlerdir. Fakat hüviyetimi derhatır ettikçe, namım yad olundukça bu vatandaşları tahattur etmemek mümkün olmuyor. Âfak-ı vatan etrafında koşan bu fedakâranı te-

(1306) Bu cümledeki "umman" sözcüğü "engin deniz, okyanus" demektir; "mevani" ise, "engel" demek olan "mania"nın çoğuludur ve "engeller" anlamındadır. Yazar, yazısına konu yaptığı ve aşağıda bazılarının adlarını belirteceği Kürdistan ırmaklarının yurdun çevresinde bir "engeller okyanusu" oluşturduğunu anlatmak istemiştir.

fekkür [3] edince ruhum onları tâkibe başlar; yetişemez, yorulur, durur. Hayalim, o Tûr-ı mukaddesin dâmanına sarılarak, vatanın masuniyeti hakkında ilâhî bir müjde-i temine intizar ederim.(1307)

Fikrim her zaman bu Çihar Yar-ı Güzîn ve bunların sünnet-i vefa ve sadakatine peyrev olan Tabiîn ile meşguldür.(1308) Çünkü maye-i hayatım onların(1309) mahiyetiyle, bad-ı azamet ve dâratına cevelangâh olan bu kıta-i cesîmenin merkezinden etrafına doğru cereyan eden enhar-ı hadisâtı tasavvur ediyordum. Nazarım birdenbire bir dairede tevakkuf etti. Bütün havassım o muhîte inhisar etti. Fikrimi, ihtisasâtımı başka cihâta tahvil etmek istedikçe cümlesinde irademe karşı bir tavr-ı tuğyan gördüm. Ruhum da onlara iştirak etti. Bütün benliğimle o mutalsam daire-i efsunkâr içinde kaldım. Bir müddet hayal ile hakikat arasında seyran ettikten sonra, bir nefha-i i'cazkâr ile, harita üzerindeki hutût ve işarât o derece tecessüm etti ki, her biri nazar-ı hayalimde bir şekl-i hakikate girdi. Ruhum bu hakayıkın aşina-i ezelîsi idi. Derhal kâffesiyle kesb-i ülfet ettim. Bir gün Fırat'a sordum ki:

—Bu cûş-ü hurûşun nedir? Niçin gece-gündüz bîkararsın?

—Ben aşk-ı vatanla bîser-ü sâmân oldum. Vatandaşlarım saf ve bîkes. Bunlar, Ashab-ı Kehf gibi a'sar-ı medîdeden beri derin uykuya dalmışlar.(1310) Onlar an-ı mukadderde uyanacaklar ve bütün cihan-ı insaniyete ders-i hak ve mâdelet göstereceklerdir. Ben o zaman kendilerini enzar-ı leîmandan saklamak, vatanıma uzanacak eyadî-i ihtirası kesmek için leyl-ü nehar durmayıp hudud-ı vatanın garb ve şimalini beklerim, dedi.

Dedim ki:

—Fırat, sen ağûş-ı maderden çıkar, bin naz-ü girişme ile uzun uzun akar gidersin. Vatanın birçok kapıları açık kalıyor. Vazife-i hiraseti böyle mi îfa ediyorsun?

Müstehziyane bir tebessümle:

—Pek aldanıyorsun, kardeşim Murad'ı görmüyor musun?(1311) Benim [4]

(1307) "Kutsal Tûr" anlamına gelen "Tûr-ı mukaddes"ten maksat, Musa Peygamberin Tanrı ile konuştuğu dağdır. Yazar, Kürdistan ırmaklarını kutsal Tûr dağına benzetmiştir. "Dâman" sözcüğü ise "etek" demektir.
Böylece yazar, hayalinin, Tûr dağı gibi kutsal olan Kürdistan ırmaklarının eteklerine sarıldığını belirtmek istemiştir.

(1308) "Dört seçkin dost" demek olan "Çihar Yar-ı Güzîn", Hz. Muhammed'in en önde gelen sahabeleri olan Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali'dir. "Tabiîn" ise, Hz. Muhammed'i göremeyen ve fakat onun sahabelerini görmüş olan Müslümanlardır.
Yazar, Kürdistan'ın dört büyük ırmağını "Çihar Yar-ı Güzîn"e, bu ırmakların kollarını da "Tabiîn"e benzetmiş ve fikrinin onlarla meşgul olduğunu belirtmek istemiştir.

(1309) "Maye-i hayatım olan onların" demektir ve "yaşamımın mayası olan onların" anlamına gelmektedir.

(1310) "Mağara arkadaşları" anlamına gelen "Ashab-ı Kehf", Kur'an-ı kerimin Kehf suresinde kendilerinden sözedilen ve bir mağarada 309 yıl uykuya daldıktan sonra uyandıkları bildirilen yedi kişi ile köpekleri için kullanılan bir unvandır. O yedi kişinin adları şöyledir: Yemlîha, Mekselîna, Mislîna, Mernûş, Debernûş, Şazenûş, Kefeştatayûş. Köpeklerinin adı ise Kıtmîr'dir.

(1311) Murad: Fırat'ın bir kolu olan Murad ırmağı.

giremediğim, benim takbîl-i dâmanına nail olamadığım hiç bir köşe-i vatan yoktur ki O, dağlarını taşlarını öpmeden geçsin. Vatanın şimal-ı şarkî kapılarını da ahret hemşirem Aras'a tevdi ettiğim için, oraları da taht-i temine alınmıştır. İşte biz üç kardeş, mevlid-i pakimizin tecavüz-i ağyara mâruz cihâtını efsunkâr bir hilâl-ı himayetle çevirdik. Şarkdaki vazife-i nigehbanî, bazı yerli akrabalarımızla büyük hemşireme mev'ûddur, cevabını verdi.

Ben bu sohbet-i ruhnevaz ile kendimden geçmiş idim ki, uzaktan çağlayarak, köpürerek, bir tavr-ı gazûbane ile şahin gibi süzülen Murad, o germagermî-i ülfetimize soğuk sular kattı. Fırat karşıladı. Murad çırpınarak, Fırat'ın kulağına bir peyam-ı keder söylüyordu. Fırat'ın yüzü bir anda hüzün ve hiddetten toprak rengi bağladı. Murad devam ediyordu:

—Tehlike pek büyük, uyandıralım, diyordu.

Fırat, derin bir tefekküre dalarak:

(1312)

—Fakat tehlike büyüyor; vakit, fırsat geçiyor; son pişmanlık fayda vermez, diyordu.

Aralarındaki esrarengiz muhavereyi tamamıyle işitip anlayamadımsa da, anladım ki vatan tehlikededir. Lâkin bu iki ejder-i cûşanın hurûş-ı âlâmından titremeye başladım ve hiç bir şey sormaya cesaret edemedim; hatta veda etmeden şarka doğru revan oldum. Henüz Murad'ın avaze-i dehşeti, Fırat'ın enîn-i hüzn-ü elemi samah-ı teessürümden uzaklaşmadan, nazarım nahîf ve nazik bir nazenîne tesadüf etti. Bir anda meczub-ı lâtafeti oldum ve hemen bu perireftare takarrub ettim. Gûya bu dilber-i nazperverle ezelden bir aşinalığımız var idi. Dedim ki:

—Ey ruh-ı revan, sen kimsin? Hangi sedef-i zarafetin dürdane-i an-ü şanısın?

[5] O da bir aşina-i kadîmin hitabına mâruz kalmış gibi, tavr-ı dilberanesiyle:

—Ben bir Kürd kızıyım. Şu karşıda, havz-ı Kevser'e benzeyen küçük gölü görüyor musun?(1313) İşte O, benim maderimdir. Ben, cihanın o define-i servetinden nebean ederim ve bir aşk-ı ihtiyarsûz ile gâh-ı garbe koşar giderim, dedi ve mütebessim nazarlarıyle ruhumu o kadar teshîr etti ki bilâ ihtiyar cereyanına tabi oldum. O, daima nevazişkâr sözleriyle,iltifatperver gözleriyle kalbi mahmur ediyordu.

(Mâbâdı var)

Mîrzayê Cizîrî

(1312) Burada derginin aslında birkaç satırlık yer boş çıkmıştır. Anlaşıldığına göre bu söyleşide Fırat'ın ağzından söylenip yazılmak istenen sözler sansür edilerek çıkarılmıştır. "Fakat" sözcüğüyle başlayan bundan sonraki sözün de Murad'a ait olduğu anlaşılmaktadır.

(1313) Kevser: Cennetteki havuz. Öyle anlaşılıyor ki yazarın burada konuşturduğu ırmak, Botan ırmağıdır. Ne yazık ki yazının devamı bundan sonraki sayılarda yayınlanmadığı için, yazarın bu ırmakla olan söyleşisinin tamamını öğrenmek olanaksızdır.

BABAN KÜRDLERİNDE KABİLİYET-İ HARBİYE(*)

Baban Kürdlerinin bazu-i himmetleri birer gürz-i şecaat, sine-i hamiyetleri birer siper-i satvettir. Bunlar bulundukları muharebâtın hiç birinde icab-ı gayret ve besaleti îfada kusur etmemiş olan akvamın birincilerindendir. Denilebilir ki Baban paşalarının zîr-i hükmünde bulunmuş olan Süleymaniye ve tabi mülhakatı, altı yüz seneden beri mühacemât-ı şarkiyeye karşı yıkılmak bilmez bir istihkâm mesabesinde idi.

Sultan Selim-i Evvel'in Çaldıran muzafferiyetinde ve bilhassa Sultan Murad-ı Rabı'nın Bağdad'ı feth-ü istirdadında, himaye-i şan-ü şeref için en ziyade cansiperlik eden, Süleymaniyeliler yani Baban Kürdleridir.

Bu ulviyetler, hep Müslümanlık ve Kürdlük cevherlerinin şa'şaa-i istidadları eseridir.

Asr-ı ahîrde dahi atîk Altıncı Ordunun en güzîde askerleri Süleymaniyelilerden ibaret idi.

[6] Necid ve Mentefik(1314) isyanlarını bastırmakta, müteaddid defalar eşkıyayı darb-ü tenkilde en ziyade hizmet eden, keza onlardır.

Demek isteriz ki Süleymaniye, merkez-i inayetten mehcur ve her cihetten mağdur olmakla beraber, daima ahd-ü vefasında sebat ve bab-ı Hilâfete karşı sadakatı isbattan geri durmamıştır. Fakat gördüğü mükâfat nedir? Hiç!

Yine mezalim acısını çeken, malları yağma edilen, halleri sorulmayan, Süleymaniyeliler oldu.

Bağdad'ın zaman-ı müstesna valileri ve kumandanları, Süleymaniye askerinden hiç bir vakit istiğna göstermek şöyle dursun, kabiliyet-i harbiyelerine dair olan vukufları hasebiyle her zaman, hususen ahval-ı fevkalâdede vücudlarından istifade etmişlerdir.

Baban Kürdlerinin en büyük, en mühim hizmetleri, o müstesna zamanlarda icra olunanlardır. Çünkü kıymetlerini az-çok takdir edenler bulunmuştur.

Eğer Baban hükümeti hal-i sabık üzre bırakılmış olsaydı, bugün Almanya'nın müteşekkil olduğu hükümetlerden biri derecesinde bir istinadgâh olurdu.(1315)

Baban Kürdlerinin ne derecede askerliğe müstaid olduklarını şundan anlamalı ki, hükümet-i Osmaniyece Nizam-ı Cedîd(1316) teşkil olunmadan, belki daha mukaddem, asakir-i muntazama yetiştirmek kaziyesine sarf-ı fi-

(1314) Bu adın doğru yazılış biçimini saptayamadık. Yazıldığı biçimde olabileceği gibi, "Mentef" ya da "Müntef" de olabilir.

(1315) "Almanya'nın müteşekkil olduğu hükümetler"den maksat, Almanya'yı oluşturan federe devletlerdir.

(1316) "Yeni düzen" anlamına gelen "Nizam-ı Cedîd", Osmanlı padişahı Selim III tarafından kurulmuş olan yeni ordunun adıydı.

kir ve ibzal-ı himmet eden, Baban paşaları olmuştur. Ahmed Paşa, sunûf-ı muhtelife-i askeriyenin her birinden muntazam alaylar, taburlar teşkil etmiş ve bu suretle kuvvetli bir ordu vücuda getirmiştir.

Bir de Süleymaniye'nin, hükümet-i mahalliye sayesinde vücuda gelmiş olan mâmuriyet-i sabıkası ne derecede olduğu kaziyesi vardır ki o da şayan-ı dikkattir. O zamanlar ağaların, beylerin malikânelerinden istifadeleri tamamıyle taht-i teminde olduğu gibi, zikrolunduğu üzre mühim bir kuvve-i askeriyenin de iaşe ve idaresine [7] imkân hasıl edilmişti. Bundan maada, fazla-i varidâttan, yevmiye beş bin kuruş hesabıyle senevî mühim bir meblâğın Bağdad'a gönderilmesi âdeti muhafaza olunabiliyordu.

Sonra ne oldu? Sonra, hanedanları munkarız etmek, yaşatmamak idare için bir düstur-ı hikmet zannolunduğu cihetle, Baban paşaları yerlerinden kaldırılarak, yabancısı oldukları sair vilâyetlere vali tâyin olunmakla, hükümet-i mümtazelerine nihayet verildi. Müşarünileyhim paşalar, yine sa'ylarına fütur getirmeyerek, tâyin olunmuş oldukları Haleb, Yemen, Basra gibi mühim vilâyetlerde büyük büyük hizmetler îfa edip vefatlarına kadar sıdk-ü istikametlerini muhafaza ettiler.

Artık sakîm sakîm usul-ı idareler sayesinde Süleymaniye mâmuriyetçe ol derece tenezzül etti ki kadrosu natamam bir taburu iaşe edemediği gibi, memurîn-i mahalliyenin de maaşlarını veremez bir hale geldi. Köyler harab oldu; ahalisi de kimi öldü, kimi İran'a hicret etti. Bu mebhaslar pek ciğersûz olduğundan, bundan ziyade tatvîline lüzum göremem.

Hasılı, Baban ricalinin kabiliyet-i harbiyeden istifade hususundaki isabet-i rey-ü tedbirleri, elhak şayan-ı hayrettir.

Ahmed Paşa topçu, istihkâm, piyade, süvari sınıfları için hastaneler, kışlalar, debboylar inşa ettiği gibi, levazım-ı askeriyenin hemen kısm-ı âzamını yerli mâmulâtından tedarik ve ihzar etmiştir.

Alaylar, taburlar sınıf sınıf talimler ve toplu olarak resmî geçitler icrasına başladıkları vakit, ahali fevkalhad mesrur olmuşlar. Ordunun manzara-i ruhperveriyle hakikat âşığı olan merhum Nalî Efendi'nin de hissiyât-ı şairanesi galeyana gelerek, paşanın asker nazmına karşı o da şiir nazmına başlamış. Ben de, teşkilâtın fevkalâde mükemmeliyetine dair olan beyitlerini bervech-i âtî arz ile sözüme hitam veriyorum.(1317)

Emin Feyzi

(1317) Nalî'nin yazar tarafından burada sözü edilen ve aşağıda yayınlanan bu şiiri, başka yerlerde de yayınlanmıştır. Kürd yazarı Mihemedê Mela Kerîm tarafından yazılmış olan **"Nalî le Kilawrojney Şî'rekanyewe"** adlı araştırmada da(Irak Akademisi Matbaası, Bağdad-1979) yayınlanmış olan bu şiirin oradaki metni ile **"Jîn"**de yayınlanan metni arasında bazı farklar bulunmaktadır. Her iki metnin karşılaştırılmasını sağlamak için o metni de **"Jîn"**in bu sayısının sonunda hem Arap harfleriyle, hem de Latin harfleriyle yayınlayacağız.

[8] EW TAQİME MUMTAZ E(1318)

Ew taqime mumtaz e kewa xassetî şah in
Aşubî dilî memleket û qelbî supah in

Yeksef ke dewestin be nezer xettî şua in
Helqe ke debestin weku xermaneyi mah in

Nergisnîgeh û saqesemen û kurtewenewşen
Mûsunbul û rûmetgul û hem lalekulah in

Gulzarî der û deşt in û xilmanî beheşt in
Ahûsef û ateşbekef û tîjenîgah in

Sahra be tecellî dekene Wadîyi Eymen
Qametşecer û mezherî eltafî Îlah in

Geh tawis û geh kebk in û geh bûqelemûn in
Geh ateş û geh şu'le û geh dûdî sîyah in

Layiq be beden etles û exzer ke depoşin
Newreste gul û beste legel destegîyah in

Bo seyr û xeramîden ew seriwqeddane
Sofî le teleb dan û hemû salikî rah in.

Nalî Merhûm

(1318) Emey lêre da deynûsînewe helbestekey Nalî ye, b'ew şêweyey le kovarî "**Jîn**" da bilaw kirabuwewe. Belam le hêndî cêgey dîke da têkstî her ew helbeste be şêweyekî dîk heye-w legel têkstekey "**Jîn**" da le çend rûwewe ciyawazîyan heye. Le kotay em jimareye da têkstêk be tîpî Erebî û be tîpî Latînî denûsînewe ke le pertûkî Mihemedî Mela Kerîm "**Nalî le Kilawrojney Şî'rekanyewe**"(Çapxaney Ekadêmyay Îraq, Bexda-1979) da bilaw kirawetewe.

KÜRD GENCLERİ KAVUK SALLAMAZ(1319)(*)

Mebde-i âlemde insanlar münferiden yaşamayı hislerine daha muvafık bulurlardı. Nisbî bir surette terakkiyât-ı fikriye neşv-ü nemâ bulduğu zaman insanlar her vakit ve her şeyde hissiyâta artık müracaat etmeyip, biraz da, insanlar için rehber ve mürşid olarak yaratılan akıl ve mantığa müracaat ettiler. Münferiden yaşamayı [9] bittabı' akıl ve mantıkla gayri kabil-i tev'em bulunca, heyet-i ictimaiye halinde yaşamaya ferden ferden karar verdiler. Bu ferdî karar, çok sürmeden umumîleşti. İş ferdiyetten çıkıp ictimaî halini aldı. Ferdî yaşamak yerine ictimaî hayat ikame edildi. İnsanlar artık cemiyet halinde, hükümet halinde yaşadılar. Hükümet halinde yaşama, tabiî menfaatlerine daha muvafık oldu. Maatteessüf söyleriz ki, beşer, hükümet halinde yaşamakla beraber, fikren o kadar yükselmemişti. İnsanlar cemiyet halinde yaşamakla beraber, ferdî menfaatlerinin heyet-i ictimaiye menfaatinden ayrı olduğunu farz ettiklerinden, daima ve daima ferdî menfaatlerini istihsal ve isticlâbe çalışıyorlardı ve bu tarîk-i sa'yde ictimaî menfaatlerini ayaklar altında çiğnemeden çekinmiyorlardı ve bilmeyerek kendi menfaatlerini de beraber çiğnemiş ve mahvetmiş oluyorlardı.

Bu muharrib fikri ilk ortadan kaldıran, medeniyet-i İslâmiye idi. Kemal-ı hüzünle söyleriz ki, devr-i saadet(1320) ve devr-i saadetin tevlîd ettiği medeniyet-i İslâmiyenin an-ı inkırazında, terakkiyât-ı ictimaiyenin düşman-ı bîamanı olan ferdî fikirler şedid bir surette tehacüm etti ve mühacemesinde o kadar muvaffak oldu ki, ictimaî mefkûrelerden zerre kadar eser bırakmadı. A'sarın tevalîsiyle beraber baran-ı faziletten hasıl olan verd-i mârifetlerin muhîtimizde değil, muhîtimizin etrafında demet demet görünmesine rağmen, ictimaî menfaatlere dair ne konuşuldu ve ne de ulvî mefkûreye dair bir şey hatıra geldi.

Avrupa âfakı ve Avrupalılar fikren yükselince şahsî menfaatten tamamen tenezzüh ettiler; hayat-ı ictimaiye yolunda hayat-ı şahsiye ve maliyelerini feda ettiler ve feda ediyorlar ve el'an da fedakârlıkta berdevamdırlar. İşte, hayat-ı ictimaiyelerine yaptıkları fedakârlık yüzünden Avrupa ve Avrupalıların terakkîsini ifade edecek kelime bulmadan bugün beşer âcizdir.

*

Kavuk sallamanın, birincisinden daha muharrib ve daha âdî ikinci bir zararı vardır. Kavuk sallamanın ikinci zararıdır ki kitle-i ictimaiyeden bir veya

(1319) Kavuk sallamak: Osmânlılar döneminde kullanılan bu deyim, "riyakârlık yapmak, dalkavukluk yapmak" anlamına gelmektedir. Yazar bu deyimi başlıkta kullanmakla, Kürd gençlerinin kimseye dalkavukluk ve riyakârlık yapmayacağını belirtmek istemiştir.

(1320) "Mutluluk dönemi" anlamına gelen "devr-i saadet", Hazreti Muhammed dönemi için kullanılan bir addır. O döneme "asr-ı saadet" de denir.

birkaçına istibdad fikrini verip müstebid kılmak ve bünye-i ictimaiyeyi de bir veya birkaç müstebiddin idare-i zalimanesinde [10] azmak ve azdırmaktır.(1321) Bir şahıs ne kadar iyi yaratılırsa yaratılsın, yine hilkat-ı beşerde meknûz ve merkûz olan fenalığa az-çok meyil ve arzusu vardır.

Hazreti Yusuf bir peygamber-i zîşan idi; o kadar zîşan, peygamberan arasında o kadar mümtaz idi ki, Kur'an-ı azîmüşşanda gerek ulviyetine ve gerekse sergüzeştine dair bir sure-i celîle tesbit edilmiştir. İşte, "inne'n-nefse le emmaretun bi's-sûi, illâ men rahime Rabbî"(1322) buyuran, o âlî peygamberdir. Hissiyât-ı beşeriye fenalığa maildir, meğer rahmet-i ilâhiye beşerin fenalığına mail olsun.(1323) Mâsum, ve ismeti Cenab-ı Hakk'ın şehadetiyle sabit olmakla beraber, şimdilik mevcud edyan-ı semaviyeye mensub umum ehl-i kitab,(1324) yani İslâm, Hristiyan, Yahudice takdîs kılınan Hazreti Yusuf, hayat-ı beşeriyenin fenalığa mail olduğunu ikrar ve itiraf ediyor. Cenab-ı Hak da Hazreti Yusuf'un ikrarını tesbitle, Yusuf'un bu itirafı hakikate mukarın olduğunu bize bildiriyor.

Yalnız istibdadı değil, hatta putperestliği de kavuk sallamak vücuda getirmiştir. Put dedikleri heykellerin sahiblerine vaktiyle o kadar kavuk sallamışlar, her şeylerine iyi, her sözlerine "keramet buyurdunuz" demişler ve bu tasvib ve tasdiki o kadar tekrîr, te'kîd etmişlerdir ki yar-ü ağyarı, hatta bizzat heykel sahiblerini kendi ulûhiyetlerine inandırmışlardır. İşte bu kavuk sallayanların âleme verdikleri kanaat muktazası olarak, binlerce sene yüzlerce milyon insanları ilâh-ı kâzibin putune taptırmışlardır.

*

(1321) Bu cümledeki "bünye-i ictimaiye" derginin aslında "bakiye-i ictimaiye" şeklinde çıkmıştır. Ancak bunun bir dizgi yanlışlığı sonucu böyle çıktığı açıktır. Çünkü "bakiye-i ictimaiye"nin anlamı "toplumsal kalıntı"dır ve o anlamın burada yeri yoktur. "Bünye-i ictimaiye" ise "toplumsal yapı" demektir ve buraya uygun olan da budur. Bu nedenle biz doğrusu olan "bünye-i ictimaiye" yazdık.

(1322) Bir ayetten alınmış olan bu cümlenin Türkçe çevirisi şöyledir: "Nefs, yani duygular kötülüğü emreder; Rabbimin esirgediği kişiler hariç".

(1323) Yukarıdaki ayet parçasının çevirisi niteliğinde olan bu cümlenin sonundaki "fenalığına mail olsun" sözlerinde kanımızca bir dizgi yanlışlığı vardır. Çünkü ayet parçasının son bölümü, yukarıdaki dipnotta da belirtildiği gibi "Rabbimin esirgediği kişiler hariç" anlamındadır. Buna göre, ayet parçasının yazar tarafında yapılmış olan çevirisinin son cümlesi, "meğer rahmet-i ilâhiye beşerin imdadına nail olsun" olmalıdır. Yani "meğer Tanrı'nın rahmeti insanlığın imdadına yetişsin".

(1324) "Kitap sahipleri" anlamına gelen "ehl-i kitab", bir terim olarak Müslümanlar, Hristiyanlar ve Yahudiler için kullanılır. Onların bağlı bulundukları peygamberlere Allah tarafından birer kitap gönderildiği için kendilerine böyle denilmektedir. Bu peygamberlerden Hz. Muhammed'e **Kur'an-ı** kerim, Hz. İsa'ya **İncil**, Hz. Musa'ya da **Tevrat** gönderilmiştir.

Bizim Kürdlerde de kavuk sallayan vardır. Bu kavuk sallayanların nereye mensub bulunduklarını muhtasar, lâkin sarîh bir surette ifade edebiliriz. Lâkin şimdilik bu babdaki mâlumâtımızı "Jîn" kari'lerinden esirger ve bu ervah-ı habîse hakkındaki mâlumâtımızı vakt-i merhununa terkederiz.

Yalnız makalemizin hatimesinde o kadar söyleriz ki, iyice tahsil görmüş, ulûm-ı nazariye ve fünûn-ı müsbete hakkında mâlumât edinmiş, hayat-ı ictimaiyeye vâkıf, hiss-i millî ile kalbleri çarpar Kürdlerin bir sınıf-ı münevveri vardır. Bu sınıf-ı münevver, dalkavukluğun izzet-i nefis ve hayat-ı milliyeyi rahnedar edeceğine iman ettiğinden, kimseye kavuk sallamaz ve sallamayacaktır. Ve Kürdlüğün felâhı, işte bu andan başlayacaktır.

Necmeddin Hüseyin

[11] ALTUN KÂKÜLLÜ OĞLAN

—GEÇEN NÜSHADAN MÂBÂD—(1325)

Güneşli bir bahar sabahı idi. Çocuklar saray önünde cirid oyunu taklid ediyorlardı. Köşe başında bir ihtiyar ayakta durmuş, oyunu seyre dalmıştı. Ansızın, çocuklardan en çeviğinin kolundan yakaladı, bir anda kayboldu.

Heyhat!(1326) Derviş, çocuğu artık kaçırmıştı. Arkadan koşan atlılar, mızraklılar ağlayarak, me'yûs dönüp geliyorlardı.(1327) Derviş, günlerle uzak mağarasına bir yıldırım çabukluğuyle uçup gitmişti. Saray içinde kopan vaveylânın derin akisleri, uzun mesafelerde çalkanıyordu.(1328)

Derviş yüksek, vahşî kayalıklar arasında oyulan dolambaç mağarasında, gözü bağlı şehzadeyi oturttu:(1329)

—Yavrum, sana yarın bir kızkardeş getireceğim, onunla her gün oynar, eğlenirsin, dedi.

Gönlü açık çocuk, yabancı babasının sözlerini saf gülümsemelerle dinliyordu. Akşam derviş, uzun hırkası altından küçük bir kız çıkardı, küçük şehzadeye:

—İşte bu da senin kardeşin, dedi ve başlarını okşadı.

Mağaradaki esrarengiz ahırı kendilerine gösterdi.(1330) At önünde et, it önünde ot duruyordu.

(1325) Geçen nüshadan mâbâd: Geçen sayıdan devam.
(1326) Heyhat: Yazık, çok yazık, ne yazık, ne yazık ki.
(1327) Me'yûs: Ümitsiz.
(1328) Akis: Yankı.
(1329) Şehzade: Şahoğlu, padişah çocuğu, prens.
(1330) Esrarengiz: Esrarlı, sırları olan.

—Bunları her gün nöbetle bekleyeceksiniz, dedi.

Sabah olur olmaz, yine dışarı çıkıp gitti.

Derviş, çocukları her gün başka bir çeşit yemekle besliyordu. Küçük kız, dervişin bulunmadığı zamanlar köşe bucağı tecessüsle arayıp tarıyordu.(1331) Günün birinde duvar arasında kırk anahtarlı bir halka buldu. Ahır tarafındaki iç kapıya anahtarlardan birini uydurdu. Kapı açıldı. Odanın karşılıklı köşelerinden altun ve gümüş pınarlar akıyor, ortada zümrüt ve yakuttan ehram kümeleri duruyordu.(1332) Küçük kız kapıyı kilitledi, gördüklerini kardeşine anlattı. Küçük şehzadenin canı sıkıldı. [12] Hemşiresine kızdı:(1333)

—Derviş baba duyarsa ne yapacağız! Sakın, kapıyı açtığını çaktırmayasın, dedi.

Bulutlu bir akşam mağaranın dehlizlerini karartıyordu. Derviş geldi. Etrafı keskin bakışlarla süzdü. Biraz çekingen duran kızın gözlerine dikkatle baktı. Gündüzün yapılan şeyleri sormaya lüzum görmeden anladı. Kızın yaramaz olduğuna şübhe etti. Mühim bir tecrübe yapmak icab ediyordu.(1334) Her gün eve nefîs yemekler getiren derviş, ertesi akşam köpek eti getirdi:

—Yarınki yiyeceğiniz budur çocuklar, dedi.

Derviş gidince küçük kız eti evdeki kediye yedirdi. Akşam derviş eve geldiğinde:

—Eti yediniz mi? diye sordu.

Küçük kız:

—Evet babacığım, eti ben yedim, dedi.

Derviş:

—Eti yemediğin halde ne için yalan söylüyorsun? Ben şimdi etten sorar, yiyip yemediğini anlarım:

—Et et, neredesin?

—Kedinin bağırsakları içindeyim!

Yavrucuklar dervişin bu halinden korkarak titrediler, etin dile gelmesinden pek çok ürktüler.

Derviş kızın hilesini artık anlamıştı. Tanyeri ağarırken küçük kızı omuzlayıp götürdü. Şehzade uyandığında, kardeşi mağarada yoktu. "Zalim derviş yine bir iş kayırdı, kardeşimi benden ayırdı, kim bilir hangi kuşa, kurda götürüp yedirdi" diye için için ağladı. Dikkatle baktığı atların yanına gitti. Her gün yaptığı gibi, dervişe inaden etleri köpeklerin, otları atların önüne koydu.(1335) Duru aygır bir at, şehzadenin bu büyük kalbliliğine memnun kalmıştı. Ertesi gün çocuk ahıra girince yanına çağırdı:

—Güzel şehzade, dedi. Seni ben bu hain dervişin elinden kurtaracağım. Duvar köşesinde asılı duran anahtarları al. Şu gördüğün kapı, kırk odalı köşkün birinci kapısıdır. Aç, odaya gir. Akan altun çeşmelerden kâküllerini

(1331) Tecessüs: Anlama merakı, bilme merakı.
(1332) Ehram: Piramitler. "Piramit" demek olan "herem"in çoğuludur.
(1333) Hemşire: Kızkardeş, bacı.
(1334) Mühim bir tecrübe yapmak icab ediyordu: Önemli bir deneme yapmak gerekiyordu.
(1335) Dervişe inaden: Dervişin inadına, dervişe inat olsun diye.

yıka. İkinci odadan bir kalıp sabun, üçüncüden bir demir tarak al. [13] Dördüncüdeki mavi çeşmeden bir desti su doldur. Kuyruğumdan iki uzun kıl kopar. Yularımı tak, hemen yola çık. Derviş arkadan bize yetişirse evvelâ sabunu at, bir müddet sonra tarağı fırlat, en sonda destiyi şiddetle yere çal. Ayrıldıktan sonra darda kaldığın zamanlar kılları birbirine dokundurursun, ben karşına çıkarım.

Genc şehzade, güzel atın dediklerini birer birer yaptı. Uzun ve çamlı bir ormandan geçtiler. Yüksek kayalardan, derin yarlardan atlayarak geniş bir ovaya indiler. Arkadan dervişin korkunç nâraları gürlüyordu. Derviş bir yıldırım gibi koşup geliyordu. Arada adımlanamayacak bir mesafe kalmıştı. Çocuk sabunu attı. Ortalık, şiddetle kaydırıcı bir buz deryası kesildi.(1336) Genc şehzade hayli yol aldı. Arkadan derin akislerle dağları inleten bir sada uzanıyordu.(1337) Derviş buzluktan kurtulmuş, arada adımlanamayacak bir mesafe kalmıştı. Genc şehzade demir tarağı fırlatıyordu. Dervişin uğrağı, uzun ve geçilmez bir dikenlik oldu. Can kurtaran kahramanlar hayli yol almışlardı. Derviş dikenlikten kurtulmuş, arada adımlanamayacak bir mesafe kalmıştı. Genc şehzade su destisini yere çaldı. Dervişin uğrağı derin ve engin bir umman oldu.(1338) Derviş artık geçemez oldu. Me'yûs, mağarasına döndü.

Genc şehzade rehakâr atıyle birlikte kurtuldu. Yeşil bir bostanlığa atladı; sevgili atına, gözlerini öperek veda etti. Tarla kenarında bir müddet oturup dinlendi. Biraz sonra kalktı. Başına, civarda bulduğu bir deriyi geçirerek altun kâküllerini gizledi, doğru tarla sahibinin yanına gitti, uşkalığa alınmasını rica etti. Tarlacı kabul etti. Nankör tarlacı nadasın çabuk bittiğini, ekinlerin vaktinden evvel uzandığını görünce şaştı. Artık çocuğu bir türlü çekemez oldu. Kıskançlığı gittikçe artıyordu. Kızgınlığını dindirmek, azgınlığını gidermek için vire çırağını haylıyordu.(1339)

Şehzadenin buna pek canı [14] sıkıldı. Tarlacının yolsuzluklarına artık dayanamadı. Ertesi gün kılları birbirine tokuşturdu. Güzel at çıkıp geldi. Bir kat sırma elbise, bir altun tac istedi. Göz yumulup açılması kadar bir zaman geçmeden, şehzadenin istedikleri önüne konmuştu. Genc şehzade atlas boğçayı açtı, elbiseleri giydi ve taclandı. Atın sırtına atladı, tarlayı baştan ayağa çiğnedi, örümcek ağı gibi karmakarışık bir hale getirdi. Atını elbisesiyle geri yolladı, karşı tepelere çekildi, yüksek bir çam ağacına çıkıp oturdu, altun kâküllerini güneşe doğru salıverdi.

İran şahı, ailesiyle birlikte ava çıkmıştı. Şahın küçük kızı, çam üstünde, uzaktan, sanki ikinci bir güneş parlıyor gördü. Bu parlak hayalin füsunuyle gözlerini ağaçtan bir türlü ayırmadı.(1340) Diğer iki hemşiresine de gösterdi. Çam üstünde oturanın kâkülleri altundandır diye ısrar ediyordu. Hemşireleri inanmaz oldular:

(1336) Derya: Deniz.
(1337) Sada: Yankı yapan ses.
(1338) Umman: Büyük deniz, okyanus.
(1339) Vire: Aralıksız, sürekli. "Vira" diye de söylenir.
(1340) Füsun: Büyü. "Efsun" biçiminde de söylenir.

—Mutlaka ağacın ya kendisinde veya bir yaprağında parlamak hassası vardır, dediler,(1341) küçük hemşire ile uzlaşamadılar.

Üç hemşire aralarında şart koştular, meseleyi babalarına anlattılar. Şah, kızlarını evermek çağının artık yaklaştığını anladı, kendi kendine, "kızlarım besbelli koca istiyorlar" dedi.

Tarla sahibi akşam otlaktan kulübesine dönüyordu. Gelip ortalığı alt üst olmuş görünce, uşağa:

—Kim yaptı be? diye dırlandı.

Miskin çırak(şehzade):

—Bilmiyorum, demin bir atlı geldi, tarla üstünde koşu yaptı. Bağırdım çağırdım, yalvardımsa da hiç aldırış etmedi. İri yarı olduğu için kendisine gücüm yetmedi. Ekinleri çiğnedi, geçip gitti, dedi.

Kemal Fevzi

(1341) Hassa: Özgülük, özellik.

[15] Kürdistan-ı İranî üdeba-i muhteremesinden şair-i şöhretşiar "Lahutî Xani Kermanşahî" tarafından mecmuamıza ihda buyurulan işbu şiir-i dilârayı derc-i sahife-i mefharet eyler ve bu gibi millî âsâr-ı âliyelerine kemal-i hahişle intizar ederiz:

LE BER ROHÎ KURDE BİÇÛKAN

Xelqî Kurd bo kesbî şeref hazirî ceng e
Ey milletî Kurd, helse ku em nûstine neng e

Fermûye Nebî: Hubbî weten mayeî dîn e
Munkir bi Xudê kafir û mel'ûn û neng e

Her qewmê ku esl û nesebî xo nezanit
rûy roşinî elbette sîya, weku şewezeng e

Hem tenbelî-w xeflet, û hem îzzet û îqbal
Em kare muhalat e û em qafîle leng e

Kurdan ku hemûyan "Medî" û neslî Keyan in
l'em fikre çi lewn xefletyan kird eme renge

Ey Kurdî biçûkan, hemû tarîx bixwanîn
ta babî xotan zû bişinasîn, ku dereng e

Îran wetena Kurd e, û Kurd milleta Îran
Xesmî legel xakî weten zîllet û neng e

Her kesê ku denîî kird, le Îran cîya bû
ya xaînî Kurdan e, û ya şêt û ceveng e

Tarîxî "Med" û Kurd, ku ewladî Keyan in,
sabit le nik xelqî Ewrupa û Fereng e

Îran weku cîsmêk e, û Kurmanc e le wî dest
Destê ku cuda bû le beden, mirdû û leng e

[16] Kurmanca dê îlhaq be Îran bikî axir
Dest, weqtê ku mulheq we ten xo bû qeşeng e

Neslî "Med" û Sasanî-w bêgane le Îran
Em mesele keyfîyyet ayîne be seng e

Rêgey tereb û meykede Lahûtî dezanit
Emma le fîraqî wetenî hewsele teng e

Lahûtî

GAZÎYA DÛMAHÎKÊ

Rabe ey Kurdê ji Kurdan
Ser ji êxsîrîyê hilîn
Daweşe ji toz û xubarê
Îlm û îrfanê bibîn

Dê heta kengê xulam bî
tu di bin piştîyan hemal
Şev me bûrand, roj derket
Rabe ca em çîne mal

Mala min gotî xirab e
Tê nî ye bab, bira
Hindek êtîm mayne şevê
tarîyê da, bê çira

8 Tîrmeh 335(1919)

Ji Mala Hekarîyan
E. Rehmî

Necm-i İstikbal Matbaası Sahib-i İmtiyaz ve Müdîr-i Mes'ûl: Memduh

[17] KARİ'LERİMİZE

Bazı zevâtın "**Jîn**" kelimesinin medlûlünü bulmakta müşkilâta düştüğünü anlıyoruz. Birtakımları bu tesmiyede, Kürdçe kadın mânasına gelen "jin" mefhumunu görüyorlar. Halbuki unvanın altındaki "Hayat" kelimesi, doğrudan doğruya "Jîn"in tam mukabilidir. Kürdçe "Jîn=Gin" yaşamak, hayat demektir; imlâsında "j" ve "n" arasında bir "y", yani mahdud bir kesre vardır; Farisî "zen" mukabili olan "jin", "y"siz yazılır, kesir ile okunur. Şekl-i hurufumuzun ufak bir iltibasla ne acîb mânasızlıklar tevlîd edebildiğini irae eden bu misal, hakikaten fecîdir. Ne yapalım, Arî bir lisan Samî alfabe kisvesiyle ancak bu kadar müfîd olabilir. Fe'tebirû!

"MEM Û ZÎN"İN TAB'I HİTAM BULDU

Melâ Ehmedê Xanî hazretlerinin "**Kürd Tamim-i Maarif ve Neşriyat Cemiyeti**" tarafından öteden beri tab'ettirilmekte bulunan "**Mem û Zîn**" namındaki kitabı, şimdiye kadar ilân ettiğimiz vechile saha-i intişara çıktı. "**Mem û Zîn**", cemiyetin neşredeceği külliyatın birinci kitabıdır. İstanbul'da kâğıd fiatının ve tertib masarıfının pek yüksek olmasına rağmen "**Mem û Zîn**", mevcud kâğıdların en iyisine ve pek nefîs surette tab'ettirilmiştir. Cemiyet hiç bir menfaat-i maddiye gözetmeyerek, yalnız Kürd edebiyat ve irfanına hizmet etmek istediğinden, bu kadar masarıf-ı azîme ile meydana gelen bu kitaba, idarehaneden alınmak şartıyle 50 ve taşraya taahhüdlü olarak posta ile gönderilmek üzre 60 kuruş fiat konulmuştur. Kitabın aded-i tab'ı pek az olduğundan, en evvel Kürdistan'daki kari'lerin arzularını is'af etmeyi istiyoruz. Arzu edenlerin idarehaneye müracaat etmeleri ve taşradakilerin de kitab bedelini posta ile nakden göndermeleri lâzımdır.

TEB'A "MEM Û ZÎN"Ê TEMAM BÛ

"**Mem û Zîn**"a Mela Ehmedê Xanî, di sûretekê nefîs da hatîye tebi'kirin. Her kesê arzûya xwendin û kirîna wê biket, ji îro paşê di îdarexana me da "50", jibo xaricê ji İstanbul digel mesarifa postê "60" quriş e.

ADRES:

Babıâlî Civarı Ebussuud Caddesinde
Necm-i İstikbal Matbaasında
"Jîn" İdarehanesi

TEVZİ MAHALLİ:

Babıâlî Caddesinde Yeni Şark Kitabhanesi

EMRAZ-I CİLDİYE VE EFRENCİYE MÜTEHASSISI

DOKTOR ŞÜKRÜ MEHMED BEY

Hemşehrilerimizden Doktor Şükrü Mehmed Bey, pazardan maada her gün sabahtan akşama kadar Galatasaray Mektebi karşısındaki Hıristaki ve nam-ı diğerle Said Paşa Hanındaki muayenehanesinde hastaları kabul ve en mükemmel usullerle tedavi eder.

Telefon: Beyoğlu, 1812

Heyet-i Tahririyemizden Hakkârili Abdurrahim Rahmi Bey'in bu defa da **"Gazîya Welat"** ve **"Memê Alan"** isimlerinde biri mecmua-i eş'ar ve diğeri bir piyes olan iki kitabı mevki-i intişara konuldu. İşbu kitabların edebiyat-ı hazıra ile mukayesesi, gerek nesren ve gerek nazmen Kürd lisanının derece-i mükemmeliyetini yek nazarda isbat eder. Şu mühim eserleri Kürdlere ve bilhassa Kürdçeye alâka peyda etmek isteyenlere tavsiye eyleriz:

MUMAİLEYHİN İDAREHANEMİZDE BULUNAN ESERLERİ:

KURUŞ		
5	**Esir Bir Çocuğun Başına Gelenler**	Türkçe manzume
5	**Eqîda Kurdan**(manzum ilmihal)	Kürdçe
5	**Memê Alan** mensur	Kürdçe piyes
10	**Gazîya Welat** manzum	Kürdçe mecmua-i eş'ar

Sebîlürreşad cerîde-i İslâmiye, kıymetdar makalelerle intişar etti. Her Müslümana tavsiye eyleriz.

Refîk-i mesaîmiz **"Kürdistan"** mecmuasının 10'uncu nüshası da intişar etmiştir. Birçok güzîde makaleleri hâvî olan mezkûr mecmuayı kariîn-i kirama tavsiye eyleriz.

(1342)

Em taqime mumtaz e kewa xasseyî şah in
Aşûbî dilî memleket û qelbî supah in

Gulzarî der û deşt in, û xilmanî beheşt in
Ahûsef û ateşbekef û tîznîgah in

Sehra be tecellî deken Wadîyî Eymen
Qametşecer û mezherî eltafî Îlah in

Geh tawis û geh kebk in, û geh bûqelemûn in
Geh ateş û geh şu'le, gehê dûdî sîyah in

Lale'n be beden, etlesî exder ke le ber ken
Newreste gul in, beste legel destegîyah in

Tenhayî semen bergî benewşe ke le ber kin
wek nûrî dilî mu'min û zulmatî gunah in

Bo seyrî xeramîdenî em serwqedane
Sofî le telebdan û hemû salikî rah in

Bo zulf û rux û ebruwî çun zulfî sîyatan
Alem weku Nalî hemû banale û ah in

Nalî, be Xuda heyf e derencênî dilî xot
Em taqime mexsûse hemû sahibî cah in

(1342) Bu, Nalî'nin şiirinin Mihemedê Mela Kerîm'in kitabında yayınlanmış olan metnidir.

(1343)

ئەم تاقمە موعتازە کەوا خاصصەیی شاهن
ئاشووبی دڵی مەملەکەتو قەلبی سوپاهن

گوڵزاری دەرو دەشتنو غیلمانی بەهەشتن
ئاهوو صەفو ، ئاتەش بە کەفو ، تیز نیگاهن

صەحرا بە تەجەللی دەکەنە وادی‌یی ئەیمەن
ئامەن شەجەرو ، مەظهەری ئەڵتافی ئیلاهن

گەه طاوسو ، گەه کەبکنو ، گەه بۆقەلەموونن
گەه ئاتەشو ، گەه شوعلە ، گەهێ دوودی سیاهن

لانەن بە بەدەن ، ئەتڵەسی ئەخضەر کە لەبەرکەن
نەورەستە گوڵن ، بەستە لەگەڵ دەستە گیاهن

تەنهایی سەمەن بەرگی بەنەوشە کە لەبەر کەن ،
وەك نووری دڵی موئمینو ناوڵماتی گوناهن

بۆ سەیری خەرامیدەنی ئەم سەرو قەدانە
صۆفی لە طەڵەبدانو ، هەموو سالیکی ڕاهن

بۆ زولفو ڕوخو ئەبرووی چون زوڵفی سیاتان
عالەم وەکو (نالی) هەموو با نالەوو ئاهن

(نالی) بە خودا حەیفە دەڕەنجێنی دڵی خۆت
ئەم تاقمە مەخصووصە هەموو صاحێبی جاهن

(1343) Eme ye têkstî helbestî Nalî ke le pertûkî Mihemedî Mela Kerîm da derçuwetewe.

WERGERANÊN JİMAREYA 23'YAN

23'ÜNCÜ SAYININ ÇEVİRİLERİ

SAYIN OKUYUCULARIMIZA VE ABONELERİMİZE

Gerek "**Kürd Tamim-i Maarif ve Neşriyat Cemiyeti**" ve gerek "**Jîn**" gazetesi adına abone, bağış ve başka biçimlerde gönderilecek tutarların doğrudan doğruya dernek ve "**Jîn**" adına gönderilmelerini okuyucularımızdan önemle rica ederiz. Başka aracılarla ve başka adlara gönderecekleri paraların kaybolmasından ve bu nedenle isteklerinin yerine getirilememesinden dolayı okuyucularımızca sorumlu tutulamayacağımızı arzederiz.

AÇIK HABERLEŞME (1344)

Şimdilerde Kilis ilçesinde oturan
Para ve mangır tahsiliyle uğraşıp duran
üzgün ve yoksul Bitlisli Yusuf
Tanrım Kürd toplumundan yazıver O'nu

sözleriyle sızlanıp yakınan Yusuf Ziya Bey'e:

Etkinliğinize pek çok teşekkür ederiz.(1345) Emirlerinizi yerine getirdik. Etkinliğinizin sürekli olmasını ulusal onur ve gayretinizden bekleriz.(1346)

(1344) Aşağıda yer alan ve Kürd şehidi Bitlisli Yusuf Ziya Bey tarafından yazılmış olan dört dizelik mektup-şiirin aslı Kürdçe olup, burada tarafımızdan Türkçeleştirildi.

(1345) Buradaki "etkinlik" sözcüğü, "faaliyet" sözcüğünün karşılığı olarak kullanılmıştır.

(1346) "Ulusal onur ve gayret" sözcükleri, "hamiyet-i milliye" sözcüklerinin yerinde kullanılmıştır.

OKUYUCULARIMIZDAN ÖZÜR DİLEME

Kürdistan'ın ihtiyacını ve Kürdlerin isteklerini karşılmak üzere "Jîn"i siyasal olarak yayınlamak girişiminde bulunduk. Resmî işlem ne yazık ki henüz sona ermemiştir. Bu sayımızın yayınlanmasının gecikmesi de, bu işlemin sona ermesini beklediğimizden ve eksiksiz, çeşitli içeriklerle yayınlanmasını istediğimizdendir. "Jîn" okuyucularını sabırsızlıktan kurtarmak için, daha fazla beklemeyerek bu kez de böyle çıkardık. Elimizde olmayan ve bizi de inciten bu ufak gecikme ve duraksamadan dolayı, sayın okuyucularımızdan özür ve af dileriz.

GÜNLÜK GAZETELERDEN

11 Ağustos pazartesi günü Amerikan Araştırma Komisyonu tarafından Kürd demokratları adına kabul edilen Necmeddin Hüseyin, Davavekili Aziz ve "Jîn" gazetesi Başyazarı Memduh Beyler, özet olarak şu açıklamada bulunmuşlardır:

Kürdlerin çoğunluk olarak bulundukları yerlerde ancak Kürd ulusal hakları söz konusu olabilir. Kürdlerin o dolaylarda yüzyıllardan beri sahip bulundukları ezici çoğunluk bugüne kadar sürmektedir ve bu durum yabancıların incelemeleriyle de sabittir. Bundan başka, Kürdlerin oralarda ırksal ve tarihsel haklarının inkârı da olanaksızdır. Kürdlerin bugün istedikleri hak, yalnız kendi istekleriyle değil, Amerikan kamuoyunun ve bu kamuoyunun temsilcisi olan Wilson'ın prensipleriyle de doğrulanıp sağlamlaştırılmış bir haktır.

Temsilci heyet, bu konuda gereken kanıtları ve bilgileri verdikten sonra, zorla göç ettirilerek bugün Konya, Adana ve bu dolaylarda açlık ve yoksulluk içinde yok olmakta ve insanlık dünyası için acıklı bir manzara oluşturmakta bulunan 700 bini aşkın Kürd hakkında Amerikan heyetinin acıma ve dikkatini çekmiştir.

BOTAN AYRILIĞI

Yurdun milyonlarca insanından sözetmeyeceğim. Kürdleri herkes tanıyor. Benim bunlardan başka daha vefalı, daha duygulu ve özverili yurttaşlarım vardır. Kimlerdir bilir misiniz? Kimi, başı dönmüş ve çok heyecanlı bir durumda taştan taşa çarparak, gül bahçesi güzelliğindeki yurdun çevresinde bir engeller okyanusu oluşturmak için koşuyor; tutkun olduğu o temiz toprakları kucaklamaya çalışıyor. Kimi, büyük bir temkin ve ağırbaşlılıkla yurdun merkezinde heybetli bir heykel gibi dikilmiş; yurdun kollayıcısıdır. Bir başkası, ayağını uzatıp yurt topraklarına saldırmak isteyen düşmanları kapıp yutmak için yüzgeçli timsah gibi ağzını açmış; müthiş ve heybetli bir tavır ve davranışla, "sakın gelme" diyor.

Bunların hepsi benim yurttaşlarımdır. Hepsi, o kutsal toprakların evlâtlarıdır. Hepsi de Kürdistan'ı korumak ve kollamak için, yurtlarına can katmak ve yaşam saçmak için yaratılıştan beri çarpıntılı bir etkinliktedir.

Ben onları ömrümde bir kez olsun görmek mutluluğuna eremedim. Onlar da beni görmemişlerdir. Ne var ki kimliğimi anımsadıkça ve adım anıldıkça bu yurttaşları anımsamamak mümkün olmuyor. Yurdun ufukları çevresinde koşan bu fedakârları düşününce ruhum onları izlemeye başlar. Ancak yetişemez; yorulur ve durur. Hayalim, o kutsal Tûr'un eteklerine sarılarak, yurdun dokunulmazlığı konusunda ilâhî bir güvence müjdesini beklemeye koyulurum.(1347)

Düşüncem, her zaman bu Çihar Yar-i Güzîn ve bunların vefa ve doğruluk yolunda yürüyen Tabiîn ile uğraşmaktadır.(1348) Çünkü yaşamımın mayası olan onların özü ile, görkemli ve şanlı rüzgârlarının dolaşım yeri olan bu büyük toprak parçasının merkezinden çevresine doğru ırmaklar gibi akan olayları zihnimde canlandırıyordum. Bakışlarım birdenbire bir dairede duruverdi. Bütün duyularım yalnız o çevrede kaldı. Düşüncemi, duygularımı başka yönlere döndürmek istedikçe, hepsinde irademe karşı bir başkaldırma tavrını gördüm. Ruhum da onlara katıldı. Bütün benliğimle, o tılsımlı, büyüleyici dairenin içinde kaldım. Bir süre hayal ile gerçek arasında dolaştıktan sonra, olağanüstü bir esintiyle, harita üzerindeki çizgiler ve işaretler o derece somut bir biçimde belirlendi ki, her biri hayalimin gözünde gerçek bir biçime girdi. Ruhum, bu gerçekleri ezelden beri tanıyordu. Derhal hepsiyle alışkanlık edindim. Bir gün Fırat'a sordum:

—Bu coşkunluğun ve gürültülü çağlayışın nedir? Niçin gece gündüz kararsızsın?

Dedi ki:

—Ben vatan aşkıyle perişan oldum. Yurttaşlarım saf ve kimsesizdir. Bunlar, Ashab-ı Kehf gibi uzun yüzyıllardan beri derin uykuya dalmışlar-

(1347) 1307 numaralı dipnota bakınız.
(1348) 1308 numaralı dipnota bakınız.

dır.(1349) Onlar, saptanan anda uyanacklar ve tüm insanlık dünyasına hak ve adalet dersi göstereceklerdir.(1350) Ben o zaman, kendilerini aşağılık kimselerin kemgözlerinden saklamak, yurduma uzanacak ihtiras ellerini kesmek için gece gündüz durmayıp yurdun batı ve kuzey sınırlarını beklerim.

Dedim ki:

— Fırat, sen ana kucağından çıkar, bin naz-ü cilve ile uzun uzun akar gidersin. Yurdun birçok kapıları açık kalıyor. Kollama görevini böyle mi yerine getiriyorsun?

Alaycı bir gülümsemeyle şu karşılığı verdi:

—Pek aldanıyorsun, kardeşim Murad'ı görmüyor musun?(1351) Benim giremediğim, benim eteklerini öpme olanağını bulamadığım hiç bir yurt köşesi yoktur ki O, dağlarını taşlarını öpmeden geçsin. Yurdun kuzeydoğu kapılarını da ahretlik bacım Aras'a emanet ettiğim için, oraları da güvence altına alınmıştır. İşte biz üç kardeş, temiz doğum yerimizin düşmanların saldırısına uğrayabilecek yörelerini büyüleyici bir koruyucu hilâlle çevirdik. Doğudaki nöbet ve kollama görevi de bazı yerli akrabalarımıza ve ablama bırakılmıştır.

Ben, ruhumu okşayan bu söyleşiyle kendimden geçmiştim ki, uzaktan çağlayarak, köpürerek, telâşlı ve öfkeli bir tavırla şahin gibi süzülen Murad, o sıcacık ahbaplığımıza soğuk sular kattı. Fırat, Murad'ı karşıladı. Murad çırpınarak Fırat'ın kulağına bir acı haber söylüyordu. Fırat'ın yüzü bir anda üzüntü ve kızgınlıkla toprak rengine girdi. Murad sözünü sürdürüyor ve diyordu ki:

—Tehlike pek büyüktür, uyandıralım.

Fırat derin bir düşünceye dalarak:

(1352)

—Fakat tahlike büyüyor; vakit, fırsat geçiyor; son pişmanlık fayda vermez, diyordu.

Aralarındaki esrarlı konuşmayı tümüyle işitip anlayamadımsa da, yurdun tehlikede olduğunu anladım. Ne var ki, coşan bu iki ejderhanın acılardan doğan gürültülerinden titremeye başladım ve hiç bir şey sormaya cesaret edemedim; veda bile etmeden doğuya doğru yürüyüp gittim.

Murad'ın dehşetli sesleri, Fırat'ın üzüntülü ve acıklı iniltileri, üzüntülü kulağımdan henüz uzaklaşmadan, bakışlarım ince ve nazik bir nazenine rastladı. Bir anda güzelliğinin çekiciliğine kapıldım ve hemen peri yürüyüşlü bu güzele yaklaştım. Nazla büyütülmüş olan bu dilberle sanki ezelden beri bir tanışıklığımız varmış gibi, kendisine sordum:

(1349) 1310 numaralı dipnota bakınız.

(1350) Bu cümledeki "saptanan" sözcüğü, "mukadder" sözcüğünün karşılığı olarak kullanılmıştır.

(1351) 1311 numaralı dipnota bakınız.

(1352) 1312 numaralı dipnota bakınız.

—Ey yürüyen ruhlar gibi zarif olan güzel, sen kimsin? Hangi zarif sedefin bir anda ortaya çıkan şanlı incisisin?

O da, eski bir tanıdığın seslenişine muhatap olmuş gibi, gönül kapan bir tavırla şöyle dedi:

—Ben bir Kürd kızıyım. Şu karşıda bulunan ve Kevser havuzuna benzeyen küçük gölü görüyor musun?(1353) İşte o benim anamdır. Ben, dünyanın o servet hazinesinden doğarım ve seçme irademi yakıp yok eden bir aşkla batı yörelerine doğru koşar giderim.

Gülümseyen bakışlarıyle ruhumu o kadar istilâ etmişti ki, elimde olmayarak akışına kapıldım. O, okşayıcı sözleriyle, tatlı ve gönül okşayan gözleriyle sürekli olarak gönlümü sersemletiyordu.

(Devamı var)

Mîrzayê Cizîrî

TARİH İNCELEMELERİ

BABAN KÜRDLERİNDE SAVAŞ YETENEĞİ

Baban Kürdlerinin himmet dolu pazuları birer yiğitlik gürzü, ulusal duygu ve gayretle dolu olan göğüsleri de sindirme gücünün birer siperiydi. Onlar, bulundukları savaşların hiç birinde gayret ve kahramanlığın gereklerini yerine getirmekte kusur etmemiş olan halkların önde gelenlerindendi. Denilebilir ki Baban paşalarının egemenliği altında bulunan Süleymaniye ve ona bağlı olan yerler, 600 yıldan beri doğudan gelen saldırılara karşı yıkılmak bilmez bir istihkâm niteliğindeydi.

Sultan Selim I'in Çaldıran zaferinde ve özellikle Sultan Murad IV'ün Bağdad'ı fethedip geri almasında şan ve şerefin korunması için en çok cansiperlik eden, Süleymaniyeliler yani Baban Kürdleridir.

Bu yücelikler, hep Müslümanlık ve Kürdlük cevherlerinin parlak kabiliyetlerinin eseridir.

Son yüzyılda dahi, eski Altıncı Ordunun en seçkin askerleri Süleymaniyelilerden oluşmuştu.

Necid ve Mentefik(1354) ayaklanmalarını bastırmakta, eşkıyaları çok kez vurup tepelemekte de en çok hizmet eden yine onlardır.

Demek isteriz ki Süleymaniye, dikkat ve ilgi merkezinden uzak tutulmuş ve her yönden haksızlığa uğramış olmakla birlikte, her zaman söz ve vefasında durmuş ve Hilâfet kapısına karşı bağlılığını kanıtlamaktan geri durmamıştır. Fakat gördüğü karşılık nedir? Hiç!

(1353) 1313 numaralı dipnota bakınız.
(1354) 1314 numaralı dipnota bakınız.

Yine zulüm ve baskıların acısını çeken, malları yağma edilen, halleri sorulmayanlar da Süleymaniyeliler oldu.

Bağdad'ın olağanüstü dönemlerdeki valileri ve komutanları, hiç bir zaman Süleymaniye askerlerine gereksinme duymazlık etmemişlerdir. Gereksinme duymazlık şöyle dursun, onların savaş yeteneklerini bildikleri için, her zaman ve özellikle de olağanüstü durumlarda onların varlığından yararlanmışlardır.

Baban Kürdlerinin en büyük, en önemli hizmetleri de, o olağanüstü zamanlarda yapılan hizmetleri olmuştur. Çünkü o durumlarda değerlerini az-çok takdir edenler bulunmuştur.

Eğer Baban hükümeti eski durumu üzerine bırakılmış olsaydı, bugün Almanya'nın oluşmuş olduğu müttefik hükümetlerden biri düzeyinde bir dayanak olurdu.(1355)

Baban Kürdlerinin ne ölçüde askerliğe yetenekli olduklarını şundan anlamalı ki, Osmanlı hükümetince Nizam-ı Cedîd(1356) kurulmadan, hatta daha önce, düzenli askerler yetiştirme konusunu düşünen ve bu alanda çaba harcayan, Baban paşaları olmuştur. Ahmed Paşa, değişik askerî sınıfların her birinden düzenli alaylar ve taburlar kurmuş ve böylece güçlü bir ordu meydana getirmiştir.

Bir de, Süleymaniye'nin yerel hükümet sayesinde gerçekleştirilmiş olan eski bayındır durumunun ne düzeyde olduğu sorunu vardır ki o da dikkate değer. O zamanlar ağaların, beylerin malikânelerinden yararlanmaları tümüyle güvence altında olduğu gibi, yukarıda da belirtildiği gibi önemli bir askerî gücün de beslenmesine ve diğer gereksinmelerine olanak vardı. Bundan başka, gelir fazlasından da, gündelik 500 kuruş hesabıyle her yıl önemli bir tutarın Bağdad'a gönderilmesi geleneği de korunabiliyordu.

Sonra ne oldu?

Sonra, hanedanları ortadan kaldırmak, yaşatmamak, yönetim için bir bilgelik ölçütü sanıldığı için Baban paşaları yerlerinden kaldırılarak, yabancısı oldukları öbür illere vali atandılar ve böylece seçkin hükümetlerine son verildi. Sözü edilen paşalar, yine çabalarında bezginlik getirmeyerek, atanmış oldukları Halep, Yemen, Basra gibi önemli illerde büyük büyük hizmetler yerine getirip, vefatlarına kadar doğruluk ve dürüstlüklerini korudular.

Artık yanlış ve bozuk yönetim biçimleri yüzünden Süleymaniye bayındırlık bakımından o kadar düşük düzeye düştü ki, eksik kadrolu bir taburu bile besleyemediği gibi, yerel memurların maaşlarını da veremez bir hale geldi. Köyler viran oldu; halkı da kimisi öldü, kimisi de İran'a göç etti. Bu konular pek yürek yakıcı olduğundan, bundan fazla uzatmaya gerek göremem.

Kısacası, Baban devlet adamlarının, savaş yeteneğinden yararlanma konusundaki isabetli görüş ve tedbirleri, gerçekten hayrete değer.

(1355) 1315 numaralı dipnota bakınız.
(1356) 1316 numaralı dipnota bakınız.

Ahmed Paşa topçu, istihkâm, piyade, süvari sınıfları için hastaneler, kışlalar, depolar kurduğu gibi, askerî gereçlerin hemen hemen en büyük bölümünü yerli üretimden elde edip hazırlıyordu.

Alaylar, taburlar sınıf sınıf eğitim yaptıkları ve toplu olarak resmî geçitler yaptıkları zaman, halk haddinden fazla sevinirdi. Gerçeğin âşığı olan rahmetli Nalî Efendi'nin şairce duyguları ordunun ruhları okşayan manzarasıyle galeyana gelerek, Paşa'nın askerî düzenlemesine karşı O da şiir düzenlemiştir. Ben de, ordunun örgütlenmesinin olağanüstü mükemmelliğine ilişkin olan beyitlerini aşağıda arzederek sözlerime son veriyorum.(1357)

Emin Feyzi

KÜRD GENÇLERİ KAVUK SALLAMAZ(1358)

Dünyanın ilk dönemlerinde insanlar birey durumunda yaşamayı duygularına daha uygun bulurlardı. Düşünce alanındaki ilerlemeler göreceli bir biçimde gelişip boy attığı zaman, insanlar her zaman ve her şeyde duygulara başvurmayıp, biraz da, insanlar için kılavuz ve yönlendirici olarak yaratılan akıl ve mantığa başvurdular. Birey durumunda yaşamayı doğal olarak akıl ve mantıkla bağdaşmaz bulunca, toplum biçiminde yaşamaya tek tek bireyler olarak karar verdiler. Bu bireysel karar çok sürmeden genelleşti, iş bireysellikten çıkıp toplumsallık durumunu aldı; bireysel yaşam yerine toplumsal yaşam kuruldu. İnsanlar artık toplum halinde, hükümet halinde yaşadılar. Hükümet halinde yaşamak, doğal çıkarlarına daha uygun oldu.

Üzülerek söyleyelim ki, insanlık hükümet halinde yaşamakla birlikte, düşünce alanında o kadar yükselmemişti. İnsanlar toplum halinde yaşamakla birlikte, bireysel çıkarlarının toplum çıkarlarından ayrı olduğunu farz ettiklerinden, daima ve daima bireysel çıkarlarını elde etmeye çalışıyorlardı. Ve bu çalışma yolunda toplumsal çıkarlarını ayaklar altında çiğnetmekten çekinmiyorlardı. Gerçekten de toplumsal çıkarlarını çiğniyorlardı ve bilmeyerek kendi çıkarlarını da birlikte çiğnemiş ve yok etmiş oluyorlardı.

Bu yıkıcı fikri ilk ortadan kaldıran, İslâm uygarlığıydı. Büyük bir üzüntüyle söyleyelim ki, devr-i saadet(1359) ve devr-i saadetin doğurduğu İslâm uygarlığı ortadan kalktığı anda, toplumsal gelişmelerin amansız düşmanı olan bireysel fikirler şiddetli bir biçimde saldırıya geçti ve bu saldırısında o kadar başarıya ulaştı ki, toplumsal ideallerden zerre kadar eser bırakmadı.

(1357) 1317 numaralı dipnota bakınız.
(1358) 1319 numaralı dipnota bakınız.
(1359) 1320 numaralı dipnota bakınız.

Yüzyılların birbirlerini izlemesiyle birlikte erdem yağmurundan oluşan bilgi güllerinin yöremizde değil de yöremizin çevresinde demet demet görünmesine rağmen, toplumsal çıkarlar konusunda ne konuşuldu ve ne de bu yüce ideale ilişkin bir şey hatıra geldi.

Avrupa yöreleri ve Avrupalılar düşünce alanında yükselince, kişisel çıkarlardan tümüyle uzaklaştılar; toplumsal yaşam yolunda kişisel ve malî yaşamlarını feda ettiler ve feda ediyorlar ve hâlâ da fedakârlığı sürdürmektedirler. İşte, toplumsal yaşamlarına yaptıkları fedakârlık yüzünden Avrupa'nın ve Avrupalıların gelişmişliğini anlatacak sözcük bulmaktan insanlar bugün âcizdir.

*

Kavuk sallamanın birincisinden daha yıkıcı ve daha adi bir ikinci zararı daha vardır. Kavuk sallamanın ikinci zararı da, toplumsal kitleden birine ya da birkaçına baskıcı yönetim düşüncesini verip onları baskıcı yönetici kılmak ve toplumsal yapıyı da bir ya da birkaç baskıcı yöneticinin zalimce yönetiminde azmak ve azdırmaktır. Bir kişi yaratılış olarak ne kadar iyi yaratılırsa yaratılsın, yine de, insan yaratılışında gizli bulunan ve toplanmış olan fenalığa az-çok eğilimi ve isteği vardır.

Hazreti Yusuf şanlı bir peygamberdi. O kadar şanlıydı ve peygamberler arasında o kadar seçkindi ki, ulu şanlı Kur'an'da gerek yüceliğine ve gerekse başından geçenlere ilişkin ulu bir sure vardır. İşte, "nefs, yani duygular kötülüğü emreder; Rabbimin esirgediği kişiler hariç" diye buyuran, o yüce peygamberdir. İnsan duyguları fenalığa eğilimlidir, meğer Tanrı'nın rahmeti insanın imdadına yetişsin. Masumluğu, temizliği ve günahsızlığı Cenab-ı Hakk'ın tanıklığıyle tanıtılmış olan ve ayrıca, şimdilik var olan gökten inmiş dinlere bağlı tüm ehl-i kitapça,(1360) yani Müsülmanlar, Hristiyanlar ve Yahudilerce kutsanan Hazreti Yusuf, insan duygularının fenalığa eğilimli olduğunu ikrar ve itiraf ediyor. Cenab-ı Hak da Hazreti Yusuf'un ikrarını saptamakla, Yusuf'un bu itirafının gerçeğe uygun olduğunu bize bildiriyor.

Yalnız baskıcı yönetimi değil, hatta putperestliği de kavuk sallamak meydana getirmiştir. Put dedikleri heykellerin sahiplerine vaktiyle o kadar kavuk sallamışlar, her şeylerine "iyi", her sözlerine "keramet buyurdunuz" demişler ve bu onama ve uygun görmeyi o kadar yineleyip pekiştirmişlerdir ki, dost ve düşmanları, hatta heykel sahiplerinin kendilerini de kendi tanrılıklarına inandırmışlardır. İşte bu kavuk sallayanlar, dünyaya verdikleri kanının bir gereği olarak, binlerce yıl yüz milyonlarca insanı yalancı tanrıların putlarına taptırmışlardır.

*

(1360) 1324 numaralı dipnota bakınız.

Bizim Kürdlerde de kavuk sallayanlar vardır. Bu kavuk sallayanların nereye bağlı bulunduklarını özetle, fakat açık bir biçimde belirtebiliriz. Ancak şimdilik bu konudaki bilgilerimizi "**Jîn**" okuyucularından esirgiyor, bu habis ruhlar hakkındaki bilgilerimizi belirli ve uygun zamana bırakıyoruz.

Yalnız, yazımızın sonunda şu kadarını söyleriz ki, iyice öğrenim görmüş, teorik bilimlerde ve tanıtılmış teknik bilimler konusunda bilgiler edinmiş, toplumsal yaşamı bilen, yürekleri ulusal duygularla çarpan Kürdlerin aydın bir bölümü vardır. Bu aydın bölüm, dalkavukluğun ulusal onuru ve ulusal yaşamı yaraladığına inandığından, kimseye kavuk sallamaz ve sallamayacaktır. Ve Kürdlüğün kurtuluşu, işte bu andan başlayacaktır.

Necmeddin Hüseyin

Birinci sene 3 Eylül 1335 Aded 24

Seneliği 220 kuruştur
Altı aylığı 130 kuruştur

JÎN

HAYAT

Salek 220 quriş e
Nîv sal 130 "

Mesleğimize muvafık makalât maalmemnuniye derc olunur

Derc olunmayan makaleler iade edilmez

Din, edebiyat, ictimaiyat ve iktisadiyattan bahseder
Türkçe-Kürdçe mecmuadır

MÜNDERECAT

TÜRKÇE KISMI

KÜRDÇE KISMI

Nüshası 5 kuruştur
Necm-i İstikbal Matbaası

(1361) Îd-i adhâ: Kurban bayramı.

MUHTEREM KARİ'LERİMİZE VE ABONELERİMİZE

1- Mecmuamız namına posta ile birtakım paralar geliyor. Paraları gönderen zevât, isimlerini ve ne için gönderdiklerini bildirmediklerinden, arzularını îfa edemiyoruz.

Bundan başka, bazı zevâttan, abone bedeli gönderildiği halde mecmualarının kendilerine vâsıl olmadığına dair şikâyetnameler alıyoruz. Biz mecmuamızı her türlü şahsî kâr ve menfaat düşüncelerinden azade olarak, yalnız milletimizin irfanı maksadıyle neşrettiğimizden, abone olan zevâtın mecmualarını muntazaman göndermeyi de bir vazife biliriz. Binaenaleyh, abone bedelâtını gönderdikleri halde mecmua alamayan zevâtın paraları, —birçok emsali gibi— ya idarehanemize gelmemiştir ve yahut postahaneye tevdî ettiğimiz mecmualar, —keza birçok emsali gibi— kari'lerimize gitmemiştir. Şu halde kabahat idarehanemizde değil, açıkça söyleyelim, postahanelerdedir. Ne yapalım, makam-ı âlî-i aidinin her nüshamızda celb-ı nazar-ı dikkatine aid olan fıkramız bir fayda vermiyor demektir.

Bâdemâ, idarehanemize para gönderen zevâtın, mikdarını ve ne için gönderdiklerini ayrıca mektubla bildirmelerini ve mecmualarını tamamen veya kısmen almayan zevât-ı kiramın da, tekrar gönderilmek üzre muvazzah adresleriyle beraber iş'ar buyurmalarını rica ederiz.

2- Senelik abonemiz kırk dört ve altı aylığımız yiğirmi iki nüshadır. Mecmuamıza altı aylık abone olan zevât-ı kiramın aboneleri yiğirmi ikinci nüshada hitam bulmuş olduğundan, mütebakî nüshalara yeniden abone olmaları lâzım gelir.

3- Gerek **"Kürd Tamim-i Maarif ve Neşriyat Cemiyeti"** ve gerek **"Jîn"** gazetesi namına abone, teberru ve sair suretlerle gönderilecek her türlü mebalığın doğrudan doğruya "cemiyet" ve **"Jîn"** namına gönderilmelerini kari'lerimizden ehemmiyetle rica eyleriz. Başka vasıtalarla ve başka namlara gönderecekleri paraların zıyaından ve bu sebeble arzularının is'af olunamamasından dolayı kari'lerimizce mes'ûl tutulamayacağımızı arzederiz.

Mecmuamızın lâyuadd müşkilât içindeki bu muvaffakiyeti, mesaîmizin millet-i muhteremimizce mazhar olduğu muavenet-i kadirşinasane sayesindedir. Her muavenet ve teveccüh, bizi başladığımız tarîk-i faaliyette daha büyük fedakârlıklarla yürümeye saik olacaktır. Teşvik milletten, tevfik Allah'tan.

JÎN İDARESİ

Birinci sene 3 Eylül 1335 Aded 24

Seneliği 220 kuruştur
Altı aylığı 130 kuruştur

JÎN

HAYAT

Salek 220 quriş e
Nîv sal 130 "

Mesleğimize muvafık makalât maalmemnuniye derc olunur

Derc olunmayan makaleler iade edilmez

Din, edebiyat, ictimaiyat ve iktisadiyattan bahseder
Türkçe-Kürdçe mecmuadır

ÎD-İ ADHÂ(*)

Bugün de 1337 sene-i Hicriyesinin mübarek kurban bayramını idrak ediyoruz. Böyle günler, kalblerimizdeki acılara reşaşât-ı tesliye serpen birer vesîle olur. İnsanlar bu günlerde her acıyı muvakkaten olsun uyutmak isterler. Halbuki Kürdler için böyle olmuyor. Kaç Ramazan ve kaç bayramdır ki Kürd kendi vatanından cüda düştü; garib ellerde, enîni dinlenmeyen, bir nazra-i merhamete mazhar edilmeyen yabancı ellerde işkenceli bir sefaletin her türlüsünü gördü. Vatanında nice meserretlerle tes'îd ettiği bu bayramlar, O'na düşkünlüğünü ve bedbahtlığını bir derece daha hissettiren birer sebeb oldu. Vatanda kalanlar da, her dakika zalim bir tehdidin mağdur-ı bîkesi oldular. İlk defa vâ'd-ü tesliye şuleleriyle tulû' eden dokuz ay evvelki devrin Kürdleri îsal ettiği, kurak bir nevmidî sahrasıdır.(1362) Kürd mühacirlerinin yabancı topraklardaki iniltilerine hatime vermek, salahiyetdar ve mütenef-fizler için pek kolay bir emir işi idi. Bu yapılamaz mı idi? Yapılamazdı diyen-ler, kebairden bir günah işlemiş olurlar. İşte Kürdlerin derdi. . . Bu mübarek günlerde yaralarımızın sızısını daha yanık hissettiğimizdendir ki, bayramı dindaş ve millettaşlarımıza tebrik etmek isterken, maceraları da tahattura ve tahtîre mecbur oluyoruz.

(1362) "Dokuz ay önceki dönem" anlamına gelen "dokuz ay evvelki devir"den maksat, I. Dünya Savaşı sonunda Osmanlı devletiyle itilâf devletleri arasında ateşkes antlaşmasının imzalanmasından sonra İttihad ve Terakkî Fırkası'nın iktidardan düşmesi ve Hürriyet ve İtilâf Fırkası'nın iktidara gelmesiyle başlayan dönemdir.

[2] (Buradan altı satırı sansür çıkarmıştır).

Mübarek kurban bayramını umum Müslümanlarla beraber Kürdlere de tebrik eylerken, şu tazarruâtımızı da bargâh-ı ehadiyyete ref'eyleriz: İlâhî, sen Kürdleri ve Kürdistan'ı şu masaib-i dünyeviyeden tahlîs ve az vakitte mes'ûd-ü kâmyab eyle!

JÎN HEYET-İ TAHRİRİYESİ

TÜKENMEYEN DERD(*)

Hicran yaralarının hangi sızıltılarını, hicran sahifelerinin hangi acılıklarını açayım! Hava-i mateminde Kürd'ün melâl-ü hüsranı ağlayan kimsesiz yurdumun iniltilerini hâlâ işiten yok! Bu sıcak Temmuzun şu son günleri, bana Urfa'da, Musul'da, Mardin'de, Diyarbekir'de, Adana'da, Konya'da ebediyetin zılal-ı sükûnuna tevdî-i can eden hemşehrilerimi hatırlatıyor.(1363) Beş yıl evvel bu imdadsız ellere göçen o canlı ölüler, eminim ki bugün nişansız birer makber-i pürsükûn içinde perdepûş-i nisyan oldular. Ben yine bu hicran sahifelerinde, —hissiz ve sağır kulaklara sesini işittiremediğim kırık kalemimle— bir parça daha ağlamak istiyorum.

Yine bu aylardı. Kışın canlı sefaletlerini kızgın sıcaklığıyle örten bu ateşîn aylardı. Çoluk-çocuk, kadın-erkek, genc-ihtiyardan mürekkeb bir kitle-i hicran ve sefalet, Urfa selhhanelerinin önünde birikiyor,(1364) çalkanıyor, dalgalanıyor, itişiyordu. Etrafı süngülü jandarmalar, polis nöbetçileri sarmıştı. Bu kitle kimlerdi?

Bir zamanlar zengin ve yeşil mezralarında sürüler otlayan, zümrüt korularında gûya bugünün matemlerini ezelden yad eder gibi derdli kavallar ağlayan, zümrüt [3] koruları beyaz küheylânların derin kişneyişleriyle çınlayan Kürd'ün necîb aileleriydi!

Bunlar, kahraman kocalarını şehidlik yollarına gönderen ve sonra bir lokma ekmek için mahrum-ı insaniyet ve timsal-ı mezellet birtakım ırz ve millet düşmanı dindaşların sine-i şehvetine zorla çekilen kardeşsiz, babasız, kocasız, kimsesiz gelinlerdi!

Bunlar, evlâdlarını Hilâfet uğrunda okşayarak ölüme sevkeden gözü yaşlı, bağrı taşlı analar, evlâd acısıyle gözlerinin feri sönen, saçı sakalı ağarmış babalardı!

Bunlar, babalarını, kardeşlerini hududda düşmanlara, analarını karlı yollarda kara topraklara terkeden çıplak ve kimsesiz yavrulardı!

(1363) Derginin bu sayısı 3 Eylül tarihini taşıdığı halde, yazar bu cümlenin başında "bu sıcak Temmuzun şu son günleri" dediğine göre, bu yazısını o yılın, yani 1919 yılının Temmuz ayı sonlarında yazmış olduğu anlaşılmaktadır.

(1364) Selhhane: Salhane, kasaphane, mezbaha, hayvanların kesildiği yer.

Polis bu kitleyi dağıtmak için muttasıl kamçılıyor, jandarmalar süngülerle tehdid ediyorlardı. Ne mümkün! Bir an için dağılan, yayılan o yığın yine birikiyor, toplanıyor, itişiyor, kalkışıyor, sıkışıyordu. Büyük bir müşkilâtla can kurtaranlar, ellerinde birer toprak kapla bu kitlenin arasından sıvışıyor, kısmetini kapan kurtulmaya çabalıyordu.

Bunlar, kesilen koyunların bıçak altından sızan sıcak kanlarını satın almak için didişiyorlardı. Eyvah boş dönenlerin haline! Bir okka kan yiğirmi beş kuruş gümüş akçe ile satılıyordu.(1365) Ya parası olmayanlar ne yapacaklardı? Ölüm tehlikesi ona da bir çare bulduruyordu: Sokaklara atılan kemik parçalarından bir eser görülmezdi; köşe başlarında yığın yığın çömelen yavrucuklar, ele geçirebildikleri kemik parçalarını çakıl taşları altında ezip öğüttükten sonra yiyorlardı.

Urfa'nın böyle sıcak günlerinden birinde idi. Şehrin tenha, uzak yerlerinde, kuru, çıplak ağaçların üryan gölgeleri altında açlıktan can çekişen, ölen yoksullar, dullar, kimsesizler vardı. Hiç bir garib yolcunun bile uğramadığı bu yerlerde, hiç bir kimsenin belki görmek, gezmek istemediği bu ıssız yerlerde insaniyetin şekva-i zalûmü inlerdi.

[4] Sabahleyin insan cesedleri aramaya konan,(1366) kefensiz ölü gömmeye koşan belediye memurları, o üryan gölgeler altına sinmiş bir yığın kadîd insan kümeleri görür, geri dönerlerdi. Bir gün evvel gördüklerini ertesi gün gömmeye gelirlerdi. Heyhat!.. Çok defalar cesed bile bulmak mümkün olmazdı. Yalnız, oralarda birikenlerin, taşlar, topraklar içinde perişan çırpınanların her gün bir parça daha azaldıklarını görürlerdi. Bu hal şübheyi celbetti. Her gün eli boş gelen memurlar, bu ölüm ve sefalet ziyaretçileri, artık öte-beriyi sık sık aramaya, yoklamaya konuldular.(1367)

*

Mehtaba küskün, derin bir gurbet akşamı, soluk ve yorgun gölgeleriyle şehri örtüyordu. Memurlar, vazife-i tecessüsü îfaya şitab eylemişlerdi. Karanlık, dolambaç bir çukurluktan birtakım sesler işitiliyor, ince, zayıf bir duman ağır ağır yükselerek yayılıyordu. Galiba memurlar, orada bir şeyler hissetmişlerdi. Ateş başına konmuş bir yığın insan gördüler. Bunlar, açlığın korkunç savletiyle, yanlarından ayrılıp ebediyete göçen ya bir hemşirenin veya bir kardeşin cesedinden koparılan etlerle temin-i hayat eden bir kafile-i mevt-ü sefalet idi.

Ertesi gün zavallılar sıkı bir kordon altına alındılar. Arada iki gün geçmeden, birbirinin ölümünü bekleyen, birbirinin ölüsüyle biraz daha yaşayan bedbahtlar hep birlikte ölmüşlerdi.

((1365)Okka: 1 kilo 283 gram gelen eski bir ağırlık ölçüsü.
Akçe: Para.

(1366) Aramaya konan: Aramaya koyulan.

(1367) Yoklamaya konuldular: Yoklamaya koyuldular.

333 senesinde(1368) Urfa'nın yine böyle sıcak günlerinden birinde idi. Gözlerden saklı ve gizli tutulan birkaç çürük tabut, biraz daha ötede batî' bir meşy-ü hareketle yola düşen bir araba(1369) kabristana doğru yollanıyorlardı. Sordum. "Yine onlar" dediler.

Evet, onlar! Hani Bitlis'ten, Muş'tan, Van'dan, Erzurum'dan kalkarak diyar diyar göçen, sürünenler yok mu? İşte onlar! Urfa topraklarında ebediyetin sükûn ve tesliyetini arayan kimsesizler? Ah evet, onlar! Bir iklim-i(1370) perişanın [5] sahibisiz, kimsesiz, yurtsuz kalan ve sonra bir lokma ekmek bulmadan ölen evlâdları! Onlar ki, işte bize yadigâr bıraktıkları derdler tükenmiyor ve tükenmeyecektir.

Kemal Fevzi

HUDUD-I VAZİFE — TECAVÜZ-İ HAD(*)

Ne çok uzun bir tahsil ister, ne derin bir teemmül... Biraz tahsili olanlar, onu daha idadî sıralarında "mâlumât-ı kanuniye" derslerinin ilk sahifelerinde öğrenmiş olurlar.(1371) Efrad arasındaki münasebâtı hangi kuvvetler, efrad ile devlet arasındaki münasebâtı hangi vesait tanzim ve muhafaza eder? Hukuken ve şekl-i kanunîce çabuk öğrenilecek şeylerdendir. Mekteb görmemiş olanlarsa, uzun düşünmeye muhtac olmadan bunu bilirler. Onların mantığı şu suretle amelî ve basittir: "Alıp vereceğimiz olmayan şeye karışmak ne haddimiz!" derler.

Sırf ilmî ve hukukî —kat'iyen siyasî değil— nokta-i nazardan bir-iki sözle meseleye bir vaziyet ve biçim vermek isteriz:

İstanbul'da senelerden beri teşekkül etmiş ve elyevm mevcud bir Kürd kolonisi var.(1372) Bu koloniyi, başkalarının "hammal" namı verdikleri pek büyük mikdarda Kürd amele teşkil eder. Bu adamcağızlar, Kürdistan'ın muhtelif yerlerinden hem kendi, hem ailelerinin rızklarını kazanmaya gelmiş, burada en namuskârane bir surette, bihakkın alınlarının terleriyle sabahdan akşama kadar yorulan, didinen, yıpranan zavallılardır. Her memlekette emsali olduğu gibi, bunların da hükümetçe musaddak bir "lonca" heyetleri vardır.(1373) Kendilerine aid hususâtı, miyanlarında —meşgale-i mahsusaları dolayısıyle— tehaddüs eden ihtilâfât vesaireyi bu "lonca" heyeti

(1368) Milâdî takvime göre 1917 yılı.
(1369) Doğrusu "araba ile" olmalıdır.
(1370) İklim: Yöre, bölge.
(1371) İdadî: Eskiden lise düzeyinde olan okul.
(1372) Koloni: Kendi ülkelerinden çıkıp başka bir ülkeye gitmiş ve oraya yerleşmiş olan bir insan topluluğu.
(1373) Lonca: Osmanlılar döneminde meslek kuruluşları, esnaf dernekleri ve işçi sendikaları için kullanılan ad.

hall-ü fasl eder. Hükümet de, şehremaneti vasıtasıyle bu heyeti ve amelenin harekâtını kontrol eder.(1374) Demek ki amele umurü, [6] iyi-kötü her ne suretle olursa olsun bir teşkilâta, resmî bir başa marbuttur.

Buna haricden bir şahıs veya kuvvetin el uzatması, hadnâşinaslık, cüretkârlık tâbirleriyle de izah edilemeyecek kadar çirkin ve kapkara bir harekettir.

Bu zavallı amele, bu ana kadar müktesebât ve mesaî-i şahsiyelerinden bir de menfaat-i amme tahassul etsin mülâhaza-i safiyanesiyle siyasiyâta el uzattılar. Kendinde siyasiyâta karışmak salahiyetini ve saha-i siyasiyâtta sözünü dinletmek kudretini gören herkes, bu Kürd amelesini de kendi mecra-i siyasetine sokmak istedi. Bunda muvaffak oldular mı, olmadılar mı? İzaha lüzum yoktur. Yalnız şu muhakkaktır ki, birkaç sebeble ezilen bu zümre-i sa'y, bazı zevât-ı mahsusa tarafından el'an baziçe-i hevesât edilmek isteniliyor.

*

Geçen Ağustosun nısf-ı ahîrinde "**Alemdar**"(1375) Sermuharriri Refî' Cevad Bey, Amele Loncası Kâtib-i Mes'ûlü olan mezkûr gazete Müdiîr-i Umurü Ahmed Kadri Efendi de maiyetinde olduğu halde, Sirkeci'deki(1376) iskelelerden birine uğrayarak, ameleye istedikleri birisini lonca reisi yapmak veya yaptırmak üzre, kendisine bîat etmelerini teklif eder ve daha birtakım beyanâtta bulunur.(1377) Künh-ü tafsilât-ı meseleyi söylemek muradımız değildir. Ancak işin mânasını ve gayesini bizim kadar birçoklarının da teyakkun ettiklerine eminiz. Yalnız bunun ilmen ve hukuken kitabda yeri var mı, veya avamca karışılmak haddine dahil midir?

Kuvve-i teşriiye, adliye, icraiyeden sonra matbuâta "dördüncü kuvvet" denildiğini bilirdik. Fakat bilfiil ve bizzat matbuâtçıların —velev fuzulî ve hasbî olsun— böyle miyanecilik ve fassallık ettiklerini, edebileceklerini öğrenmemiştik.(1378) Bu harekete vermek istediğimiz hukukî ve ilmî biçimi bu sözlerimizle biz veremedikse, lütfen bilenler ve bilhassa Refî' Cevad Beyefendi versinler.

Biz bundan fazlasına salahiyetdar ve kadir değiliz. Yalnız, hammal denilen bu amelenin Refî' Cevad Bey gibilere de sakal sallayacak kadar seciyesiz olmadıklarına kaniiz. İşte en basit misali. . .(1379)

(1374) Şehremaneti: Osmanlılar döneminde İstanbul Belediyesi için kullanılan ad. O dönemde İstanbul Belediye başkanlarına da "Şehremini" denilirdi.

(1375) "**Alemdar**", o dönemde İstanbul'da yayınlanan bir gazetenin adıydı.

(1376) Sirkeci: İstanbul'un bir semti.

(1377) Bîat: Bir kimsenin egemenliğini tanımak.

(1378) Miyanecilik: Aracılık.
Fassallık: Övücülük, başkalarına övgüler döşeme.

(1379) Burada, "işte en basit örneği" demek olan "işte en basit misali" denildiği halde herhangi bir misal, yani örnek belirtilmeden yazıya son verilmiştir. Yazının, söz konusu örneği de içeren son bölümü sansür edilmiş olabilir.

[7] BİR TARİH — BİR TES'ÎD(*)

Temmuzun 27'nci cuma günü, "**Hêvî Talebe Cemiyeti**"nin sekizinci sene-i devriye-i teessüsü olmak münasebetiyle, merasim-i mahsusa icra edildi. Kürd genclerinden ve muhtelif Kürd müessesâtı mümessillerinden mürekkeb bir ekseriyetin bulunduğu merasim-i mezkûrede, Kürd talebesi namına Diyarbekirli Tevfik Hamid Bey'in îrad ettiği nutkun bazı aksamını berveçh-i zîr derc ediyoruz:

*

Muhterem huzzar!

Bugün "**Hêvî**"nin sekizinci sene-i devriyesini tes'îd ile mübahîyiz. Bu münasebetle şerefli bir mazî-i mesaînin tarihini, "**Hêvî**"nin istikbaldeki ümid ve temennîlerini arzedeceğim.

Bu tarih, teceddüd-i millîmizde, vakayii bugünkü şekle sokan hadisâtta, hulasa genclik vahdetinde derin ve bariz varlıklar yaratan "**Hêvî**" tarihidir. "**Hêvî**" tarihi demek, Kürdlük tarihi içinde genclik tarihi demektir.

Sekiz sene evvel üç-dört genc, başlarında muhterem bir zat olduğu halde, Halkalı Ziraat Mektebinin bir köşesinde "**Hêvî**"nin temelini kuruyorlardı.(1380)

Onlar dünya hadisâtının cereyanını, etraftaki milletlerin tarîk-i temeddün ve tealîde nasıl yürüdüklerini görmüş, Kürd milletini kurtarmak ve yaşatmak için Kürd gencliğini i'lâdan başka çare-i felâh bulunmadığına iman etmişlerdi.

Onlar, Kürdleri, asırlardan beri yuvarlandıkları zulmetten, asrın hayat ve saadet vâdeden mertebe-i medeniyetine ıs'ad etmek istiyorlardı.

Bunun için düşündüler. Bir mahfel-i ilmî yapalım dediler. Bu mahfelde Kürdlüğün âtîsi için bizim sönmez ümidlerimiz yaşasın; o mahfelde Kürdlüğün ölmeyen hakları, dinlenmeyen emelleri ve elemleri telâffuz edilsin;(1381) orada Kürdlüğün yarınki sahibleri olan gencler tanışsın, birleşsin ve kuvvetlensin. O mahfelden aksendaz olacak sesler, Kürdistan'ın ve Kürdlüğün yarınki selâmet ve saadet müjdecileri olsun.(1382)

(1380) Burada kendisinden "muhterem bir zat" diye sözedilen zat, Halil Hayalî'dir. Zinnar Silopî'nin "**Doza Kurdistan**" adlı kitabında belirttiğine göre, Halil Hayalî "**Hêvî**"nin kuruluşundan önce ve kuruluş çalışmaları sırasında gençleri teşvik edip yönlendirmiştir. "**Hêvî**"nin kurucuları ise Kadri Cemilpaşa(Zinnar Silopî), Ömer Cemilpaşa, Fuad Temo ve Cerrahzade Zeki'dir(Zinnar Silopî, "**Doza Kurdistan**", s. 28, Stewr Matbaası, Beyrut-1969).

(1381) "Edilsin" sözcüğü derginin aslında "edilen" şeklinde çıkmıştı. Ancak bunun bir dizgi yanlışlığı olduğu açıktır. Bu nedenle biz doğrusu olan "edilsin" yazdık.

(1382) Aksendaz: Yankılanan, yankı yapan.
Aksendaz olacak sesler: Yankı yapacak sesler.

İşte o mahfele "Hêvî" dediler.

[8] "Hêvî" üç sene, azimkâr genclerin kavî imanları, fakat zayıf omuzları üzerinde yaşadı. "Hêvî" bayrağını taşıyanlar iman etmişlerdi ki, O'nu yere koymak, O'nu sarmak ve köşeye dayamak, millet için bir hayat ve haysiyet meselesi idi. Vatanın meş'al-ı ümidi bîşübhe o mahfelde yanıyordu.

Onlar ümidlerinden ve imanlarından aldıkları kuvvetle, etraflarını ihata eden mahrumiyet ve yokluklar içinde bir eser, bir varlık göstermek için çırpınıp durdular. Bir "**Rojî Kurd**" neşrettiler; bir darbe-i istibdad ile kapandı; bir genc aylarca mahbeslerde süründü.(1383) Diğer birisini, "**Hetawî Kurd**"ü çıkardılar.

Gencleri bu dâva-i millî uğrunda ıtmaa yeltenen, bu tehlikeli yollardan döndürmek için sarf-ı mesaî eden, "ben bu işlere karışamam" diyen eazım da oldu. Resmî, gayri resmî ne tehdidler, ne engeller, bu vatan mücahidlerini bir lahza yollarından çevirmedi.

Ortada yalnız gencliğin yılmaz, yıkılmaz iman-ı millîsi vardı. Gencler o müesseseyi üç sene mütemadiyen yaşattılar. Eğer onlar tehlike karşısında her kudsiyeti, her emeli unutmak zaafına düşseydiler, bu anı idrak edemeyecektik. Eğer bu teşebbüs lâyık olduğu yardım ve müzahereti görseydi, bugünkü heyet-i milliyemiz daha revnaklı ve daha kuvvetli olacaktı. Harb, o cehennemî hayat, "**Hêvî**"nin pek az olan mesnedlerini de alıp götürdü.(1384)

Gencler, yürekleri sızlayarak, başları önlerinde, fakat kalblerinde bir ateş-i ümid, ruhlarında kırılmaz bir cesaretle ayrıldılar. Onlardan kaç tanesi, muhtelif cebhelerin siyah topraklarında rahmet-i Rahman'a kavuştu!

Kürdler için pek büyük hata ve mesuliyet, ihmal ve teseyyüblerle dolu uzun bir mazî-i mesaîyi tahatturdan maksadımız, bundan böyle tâkibine azmettiğimiz tarîk-i tealîde esbab-ı muvaffakiyeti ihzar, kaçınılması lâzım hataya-i maziyeyi tekrar etmemek içindir. Mazîlerinden ders alan ve o dersin ahkâmına tebaiyet eden milletler, istikballerinden emin olabilirler.

[9] Dört harb senesinden sonra "**Hêvî**" yine işe başladı. Bugün karşınıza çıkan gencler, büyük mahrumiyetlere katılan "**Hêvî**"nin eski azim ve cesaretiyle mücehhezdirler.

Gencler, vakayiin er-gec bu şekli alacağını daha yedi sene evvelki teşebbüslerle anlamış olduklarını isbat ettiler.

Vakayi, bugün bizi tasdik ediyor. Gencler yarını keşfetmeseler bile, faaliyet ve emellerini asrın icabâtından istidlâl ve istinbat ederek yarına hazırlanmaya mecburdurlar.

Biz, yükselen ve ilerleyen, yenileşen ve kuvvetleşen milletlerin tarihinde genclerin icra ettikleri tesirâtı bildiğimizdendir ki, kaç senedir çırpındık durduk.

Biz Kürdlerin ve Kürdistan'ın terakkî ve tealîsinin, ancak genclerle büyüklerimizin, asrın kabul ve işaret ettiği hedeflere, ilmin kabul ettiği esasât dahilinde müştereken yürümekle mümkinülhusûl olacağına kani bulunmak ve bunun temini için çalışmakla mübahîyiz.

(1383) Mahbes: Hapishane, tutukevi.
(1384) Sözü edilen harb, yani savaş, I. Dünya Savaşıdır.

Her sınıf halkımız, tekâmül ve teceddüd kanunlarının lâyetegayyer ahkâmına iman ediyorlarsa, gencliğin kabil-i ihmal olamayacağını, yarının onların olduğunu, yarını arzu ettiğimiz tarz-ı tealîde ancak onların temsil edeceklerine kani olmalı, onları asra layık bir surette yetiştirmek için bütün vesaiti ve varlığıyle çalışmalıdır.

Bu vadide çok söz söylemeyi zaid görürüm. Maksadım sırf bir hasbıhaldir. Milliyetimizden istediğimiz, pek kat'î ve aşikârdır:

Biz, Kürd heyet-i milliyesindeki bize aid vazaifi gücümüzün yettiği derecede îfaya çalışıyoruz. Bu vazifeleri îfa ederken, büyüklerimiz, âlimlerimiz, zenginlerimiz, bilumum Kürdler, malik bulundukları maddî ve mânevî vesait ile muînimiz olmalıdırlar. Genclik, bu vazifelerin îfasından kaçmayacaktır. Ecdadımızın asırlardan beri [10] yazdığı tarih-i hamaset buna şahiddir. Biz cehl-ü zulmün kesîf karanlık bulutlarıyle örtülen Kürdistan'ı ilmin, irfanın, ahlakın daima parlayan nurlarıyle aydınlatmak isteriz.

Sa'y bizden, muvaffakiyet Allah'dandır.

ALTUN KÂKÜLLÜ OĞLAN

—YİĞİRMİ ÜÇÜNCÜ NÜSHADAN MÂBÂD VE HİTAM—(1385)

Aradan beş-on gün geçti. Şah altun bir köprü yaptırdı. Üç tane elmas top yuvarlağını kızlarının ellerine verdi. Dellal çağırttı.(1386) Şah'ın kurdurduğu altun köprü altından —ayırd edilmeksizin— herkes geçecekti. Kızlar köprü kenarında duracak, geçenlerden beğendiklerine elmas yuvarlaklarını atacaklardı. Büyük kızlar toparlaklarını birer şehzadeye vurdular. Küçük kız topunu kimseye atmadı. Köprünün altından geçecek kalmamıştı. Dellallar dört bucağı aramaya konuldular.(1387) Bir tarla kulübesinde çömelmiş, yalnız başına, düşünen bir çocuk gördüler. Hemen kolundan tutup getirdiler. Küçük kız toparlağını bu tarlacı yamağına fırlattı. Şah bundan huylandı:

— Bu çoban kılıklı herifi mi beğenecektin! diye kızına darıldı. Sarayına yakıştıramadığı biçimsiz damadını içeri almadı, kızıyle birlikte karanlık bir izbeye attırdı. Küçük kız bu insan kümesine girince süslü ve yaldızlı odalar, elmas lambalar, ipek halılar gördü. İki şehzade sönmez, ebedî sevgilerle kucaklaşıyor, sevişiyor, esîrî bir hayat yaşıyorlardı.(1388) Kendilerini bir kerecik olsun ne soran, ne de sorduran vardı.

(1385) Yiğirmi üçüncü nüshadan mâbâd ve hitam: 23'üncü sayıdan devam ve son.
(1386) Dellal: Tellal, çağırıcı.
(1387) Aramaya konuldular: Aramaya koyuldular.
(1388) Esîrî bir hayat: Havadaymış gibi tatlı, romantik ve insanı uçacakmış gibi zevke daldıran bir yaşam.

Şah sınır düşmanlarına cenk açmıştı.(1389) Oklu süvariler kavga meydanına koşuyorlardı. Küçük damad kılları birbirine tokuşturdu. Eski [11] aşinası çıkıp geldi.(1390) Güzel, sevimli at, şehzadesinin önünde dikildi. Genc şehzade, atın getirdiği keskin kılıcı kuşandı. Gözlerini öperek, yelesini okşayarak üstüne atladı. Doğruca düşman saflarına daldırdı. Her ölümlü vuruşunda binlercesini toprağa seriyordu. Düşman umulmaz bir bozgunluğa uğradı, Şah'ın askerleri önünde dikiş tutturamaz oldu. Kolundan yaralanan Şah, bu genc kahramana saatlerce bayılıp kaldı, kim olduğunu tanıyamadı. Küçük damad, kolundan al kan sızan pederinin yarasını beyaz çevresiyle sardı,(1391) göz önünden sıvışıp kayboldu. Şah cengi kazanmış, sarayına dönüyordu. Kolundaki sargıyı çözdürdüğü zaman, yarasını sağalmış gördü.(1392) Şaşakaldı. Aklından, gördüklerini bir türlü çıkaramaz oldu.

*

Aradan bir müddet geçmişti. Şah dermansız bir hastalığa tutuldu. Hekimler:

—Bu keyifsizlik ancak arslan sütüyle geçer, dediler.

Saray damadları atlandılar, arslan sütü aramaya koyuldular. Uzak ve kimsesiz bir köye vardılar. Bir kaynak başında oturdular. Duru bir atlı, ufuktan kopmuş siyah bir fırtına bulutu gibi, çalakamçı geliyordu. Bekleyenlere yaklaşınca sordu.

—Şah babamız hastadır, arslan sütü bulmaya çıktık, dediler.

Genc atlı gülümsedi:

—Siz burada biraz daha eğlenin, ben size aradığınız sütü bulur getiririm, dedi. Dik ve sarp bir tepenin yalçın eteklerine kadar dolu dizgin bir koşuda vardı. Bacaklarını tek bir kaya üstünden derin bir uçuruma sallayan ak sakallı bir ihtiyar seslendi:

—Delikanlı, uğrağın neresi? Buraları kuş uçmaz, kervan konmaz yerlerdir. Yolun sapa düştüyse çekil, geri dön git. Uçurumlarda boğulmak istiyorsan var önümden geç, dedi.

Küçük şehzade, atının [12] verdiği büyük bir pervasızlıkla ihtiyara yanaştı, derdini döktü ve anlattı:

—Arslan sütü istiyorum baba, dedi.

Genc şehzadenin yakıcı güzelliğine, sevimli gencliğine, düşüncesiz ataklığına, tosunluğuna bakakalan ihtiyar:

—Yavrum, dedi, bu yolda nice canlar yandı, nice kahramanlar kıyıldı. Sana acıyorum. Kendini iyi koru, söylediklerime de kulak ver, dinle. Arslan şu karşıdaki dere içinde uyukluyor. Sağ ayağında çıkan büyük bir çıbanı inleye inleye yalıyor. Okla, çıbanına nişan alır vurursun. Yarası deşilirken ortalığı

(1389) Cenk: Savaş.
(1390) Aşina: Tanıdık, bildik. "Eski tanıdık" anlamına gelen "eski aşina"dan maksat, şehzadenin kıllarını birbirine dokundurduğu attır.
(1391) Çevre: Sırma ile işlenmiş olan mendil.
(1392) Sağalmış: Sağlamlaşmış, iyileşmiş, onulmuş.

sarsan korkunç bağırtılarına kulak asmazsın. Seni çağırırsa aldırmaz, beklersin. İrinleri bir müddet aktıktan sonra istirahate çekilir, "beni vuran kimse gelsin, dilediğini vereyim" der. O vakit koşar, yanına gidersin.

Genc şehzade, ihtiyarın dediklerini tıbkı tıbkısına yaptı. Varıp arslandan dilediğini istedi. Ağzından beyaz köpükler akan arslan:

—Ey beni oklayan bahtiyar delikanlı, dilediğini vermek borcumdur, dedi, şu gördüğün karşıki yarda bir çift yavrum vardır. Beraberine al, sesleri kulağıma ermeyecek uzak bir dağ ardına götür, kes, derilerini soy, iki tulum yap, getir. Tulumun birine, akıttığın şu kanlı irinleri doldur. Ötekisine, daha insan eli dokunmayan memelerimden sütümü sağ. Gözümün ilişemeyeceği yerlerden uzaklaş, git.

Genc şehzade, arslanın dediğini de aynıyle yaptı. Yola düştü. Öğüt veren yaşlı başlı sakallıyı gördüğü yerde rastladı.(1393) İhtiyar, şehzadenin bu umulmaz işleri başa çıkarabilmesinden memnun kaldı:

—Oğlum, dedi, bu kahramanlığını, ancak şu gördüğün damgayı sana hediye etmekle mükâfat edebileceğim.(1394) Al da cebine at. Geçtiğin dağlar ardında, senden arslan sütü bekleyenler var. Onlar uzun bir su akıntısı kenarında karınca avlamakla uğraşıyorlar. Önlerinden geçerken, korkak ve ümitsiz bir yürekle, [13] senden, elde edemediklerini isterler. İrin dolu tulumu kendilerine arslan sütü yerine verirsin. Fakat sağ kollarını şu damga ile dağlamaksızın dediklerini yerine getirmezsin. Var git arslanım, yolun uğurlu, işin doğru düşsün!

Genc şehzade, yolunu bekleyenlere irin tulumunu vermiş, dağlatmak üzre güle güle uzattıkları kollarını damgalamış, o da sevgilisine kavuşmuştu. Damadların Şaha arslan sütü bulup getirdikleri haberi ortaya yayıldı. Şahın o kadar sevdiği, yanından ayıramadığı damadlar, büyük bir muzafferiyet neşesiyle, gûya bizzat elde ettikleri sütü takdim ettiler.(1395) Doktorlar, getirilen sütün arslan sütü olmadığını ileri sürdüler:

—Şaha bundan içirirsek, şakasız ağulanacaktır, dediler.

Küçük kız bunu haber aldı, kocasının getirdiği arslan sütünü babasına götürdü. Doktorlar:

—İşte arslan sütü, diye Şaha içirdiler. Şah, ilk yudumda yataktan irkilip ayağa kalktı. Hastalığından hiç bir eser kalmadı. Genc, dinç bir halde saray içinde gezinmeye başladı. Ürkek, beceriksiz damadlar gururlandılar:

—Bu sütü de biz getirdik, diye iddia ettiler.

Küçük kız buna dayanamadı:

—Hayır babacığım, dedi, bu sütü senin beğenmediğin, yüz vermediğin damadın getirdi. Doktorların beğenmedikleri, irin dedikleri sütü yine o, senden hiç yüz bulmayan damadın bunlara vermiş. İnanmazsan çağır da sor.

(1393) Doğrusu "sakallıya" olmalıdır.

(1394) Mükâfat edebileceğim: Ödüllendirebileceğim.

(1395) Muzafferiyet: Zafer kazanmış olma durumu, üstün gelme, giriştiği işin üstesinden gelme.

Küçük şehzade içeri girince damadların beti benzi attı. Şahın sorgusuna meydan vermeden, içinin yanık elemlerini acı bir dille döktü:(1396)

—Şevketlûm,(1397) dedi, zafer kazandığın gün yaralı kolunu beyaz çevresiyle saran duru atlı kahraman kimdi?(1398) O kahraman ki göz önünden sıvışıp belirsiz olmuştu. Senin de bakakaldığın o güzel delikanlı ardınız sıra koşup gelmeseydi, mızraklılarınız ilk bozgunluğu bu parlak sarayınızın yüksek surları önünde son kanlarını akıtmakla temizleyeceklerdi. [14] Arslan sütünü getiren de benim. Getirdim diye karşında iftihar eden yiğit, getirdiğinden bir nişane göstersin! Yanından ayırmadığın sevgili damadlarının kollarını açtır da bak! Elimde tuttuğum şu esrarengiz damganın yanık izlerini göreceksin!

Şah işi anlamış, yaptıklarına pişman olmuştu. Damadlar birer utangac köle gibi, boynu bükük, yere bakarak düşünüyorlardı. Genc şehzade odadan çıkarken Şah seslendi:

—Gel evlâdım gel! Bu tac ve tahtın lâyıkı sensin! Ülkemin ziveri sen, veziri de ben olalım!(1399)

Küçük damad, büyük ve ziynetli bir alayla tahta çıkarıldı.(1400) Küçük kız sarayın sultanı oldu. Genc Şah ve genc Sultan, lâhutî bir ömrün lahzalarını yaşayarak muradlarına erdiler.(1401)

(Hitam)

K. F.

(1396) Elem: Acı, dert, keder.

(1397) 1282 numaralı dipnota bakınız.

(1398) Bu cümledeki "duru" sözcüğü derginin aslında "dört" biçiminde çıkmıştı. Ancak bunun bir dizgi yanlışlığı sonucu böyle çıktığı açıktır. Bu nedenle biz sözcüğün doğru biçimi olan "duru" yazdık.

(1399) Ziver: Süs. Burada maksat şahtır. Eskiden şahlar ve padişahlar ülkelerin süsü sayıldıklarından, yaşlı Şah genç Şaha böyle demiştir.

(1400) Ziynetli: Süslü.

(1401) Lâhutî: İlâhî, kutsal.
Lahza: Sözlük anlamı, "göz açıp kapayıncaya kadar geçen zaman parçası" demek olan bu sözcükten buradaki maksat, genel olarak zamandır.

KÜRDLERDE DURÛB-I EMSAL(*)

—EVVELKİ NÜSHALARDAN MÂBÂD—

"Jin hene, jinik hene".(1402)
Kadın var, kadıncık var.

Hakkâri şivesinde de buna göre:

"Hinek jin in, hinek jan in, hinek melhema dilan in, hinek xenîmê kundiran in".(1403)

Burada kadınları dört sınıfa taksim ediyor:
Bir kısmı hakkıyle kadındır, bir kısmı refîki için daima muacciz bir hastalık, bir kısmı da melhem-i dildir, diğer bir kısmı da hiç bir şey bilmez, ziyandan başka bir şeye yaramaz.

"Dê û dotê pev çînî, kêmaqilan înan kir".(1404)
Ana ve gelin kavga etmişler, aklı noksan olanlar bunu ciddî telâkkî etmişlerdir.(1405)

[15] Türkçe mukabili:
Et ile tırnak arasına girilmez.

Fransızca:
Ağac ile kabuk arasına parmak sokmamalıdır.
(Entre l'abre et l'ecorce, il ne faut pas mettre le doigt).

"Xidiro, her şev li viro".(1406)
Hıdır her akşam buradadır.

Bu darbımesel, sık sık misafirliğe gidip konak sahiblerini tâciz edenler hakkında îrad olunur.

(1402) Ev Peyva pêşîyan li hin hêlên Kurdistanê jî weha tê gotin: **"Jin hene, jinikok hene".**
(1403) Peyvika "kundiran" di eslê kovarê da bi xeletî "kurdinan" hatibû çapkirin. Me li vir ew rast nivîsî.
(1404) Awayê rast ê vê peyva pêşîyan weha ye: **"Dê û dotê şer kir, kêmaqilan bawer kir".**
(1405) Doğru çeviri, "ana ve kız kavga etmişler" şeklindedir.
(1406) Ev peyva pêşîyan li hin hêlên Kurdistanê jî weha tê gotin: **"Mamê Xidir e, her roj li vir e".**

"Nivişt, nabî bê tişt".(1407)
Nusha bedelsiz olmaz.(1408)

Bu darbımesel, cehele-i nâsı soymak için nusha ve tılsımcılar tarafından uydurulmuştur.

"Deng li xwedîyan xweş tê".(1409)
Ses, sahiblerine hoş gelir.

"Gîyayê hewşê tal e".
Havlide biten otlar acıdır.(1410)

Hanesinden memnun olmayanlar hakkında zikredilir.

"Dûr e, nûr e".(1411)
Uzaktır, nurdur.

Uzakta olan, nur kadar sevimlidir.

"Kêf li Ereban nayê".
Sevinmek Arablara gelmez.

Bir adam yaptığı işten dolayı memnun olup, sonra herhangi bir sebebden dolayı sukut-ı hayale uğrarsa söylenir.(1412)

(Mâbâdı var)

Siverekli
Hilmi

(1407) Ev peyva pêşîyan li hin hêlên Kurdistanê jî weha tê gotin: **"Nivişt bê tişt, ecêb xwedîyê xwe nekuşt".**
(1408) Nusha: Muska.
(1409) Peyvika "xwedîyan" di eslê kovarê da "xwedrîyan" hatibû çapkirin. Me li vir ew rast nivîsî.
(1410) Havli: Avlu.
(1411) Ev peyva pêşîyan li piranîya Kurdistanê weha tê gotin: **"Dûr e, binûr e".**
(1412) "Söylenir" sözcüğü derginin aslında "sevinir" biçiminde çıkmıştı. Biz burada doğru biçimi olan "söylenir" yazdık.

[16] ÎDA QURBANÊ

Ev roj em îda qurbanê da nin. Rojê mubarek de her kes dixwazê kî nav mal û zarê xwe da şad bibe.(1413) Hemû kesan li royê wisa de derd û xincê xwe bîr dike. Çi fayde kî jiboy Kurda wer nabe. Çend rocî û çend îdî ye ku Kurdan ji welatê xwe dûr ketin.(1414) Li ser rîya de, çol û çolistana de, li memleketê xerîba de, tî, birçî, tazî, xwas man. Mal, zarû, bav û birayê xwe winda kirin. Xelk îd û erefata dike, em şîn û şêwanîyê da nin. Va derdana tê bîra me, dil û hundirê me tijî xwîn dibe. Bira Xwedayê Teala hemû Kurdan mes'ûd û mureffeh bike.(1415) Heyeta "**Jîn**"ê îd û erefata Kurdan tebrîk dike, ji wan ra saxî û silametî dixwaze.

(1413) Zarê xwe: Zarûyên xwe, zarûkên xwe.
(1414) Rocî: Rojî.
(1415) Bira: Bila.

JİBO "JÎN"Ê Dİ ŞEMENDUFERÊ DA [1]

FÎRQET(1416)

Hatifî wê gote min: Hîcran e, zû karê xwe ke(1417)
Aşiqan ser bir girîne, rohnîyan bi narê xwe ke(1418)

Rohnîyan bi agir birêje, da nesojit alemê
Der'eqeb çavan cihab da'yê, mijan ketine xemê(1419)

Kanîya derdan ku der bû, cû, cûbar ketine rû(1420)
Rengê sîmayê mulewwen gah sipî, gah zer dibû(1421)

Min nema taqet, her dem rûhê medhûş bêxeber(1422)
Saiqa hîcrê ku vêket, min nema ji jînê eser(1423)

Şênîya royê li me girtî tarîya di şiklê me da(1424)
Wan di navbeyna xwe çêkir, qet ruhî emrek neda

25 Tîrmeh 335(1919)

Ji Mala Hekarîyan
E. Rehmî

---

[1] Şemenduferin Kürdçe mukabili "rîya hesin"dir. JÎN
(1416) Fîrqet: Cudayî, dûrketina ji kesek yan ji cîyek yan jî ji tiştek.
(1417) Hatif: Kesê ku dengê wî tê, lê ew bi xwe naxuye, dîyar nabe.
Hîcran: Dûrketin, barkirin.
(1418) Rohnî: Ronik, histirên çavan.
Nar: Agir.
Yanî, "histiran li agirê xwe ke, li agirê xwe birêje".
(1419) Der'eqeb: Hema paşê, piştê vê peyvê.
Cihab: Cewab, bersîv, welam.
Mijan: Bijangan.
(1420) Ketine rû: Bi rû ketin, derketin, pêkhatin.
(1421) Mulewwen: Rengîn, xwedîreng.
Gah: Geh, carna.
(1422) Medhûş: Sersem, sergêj.
(1423) Saiqa hîcrê: Birûska dûrketinê, birûska barkirinê.
(1424) Şênîya royê: Şênayî û geşîya rojê.

Necm-i İstikbal Matbaası Sahib-i İmtiyaz ve Müdîr-i Mes'ûl: Memduh

[17] KARİ'LERİMİZE

Bazı zevâtın "Jîn" kelimesinin medlûlünü bulmakta müşkilâta düştüğünü anlıyoruz. Birtakımları bu tesmiyede Kürdçe kadın mânasına gelen "jin" mefhumunu görüyorlar. Halbuki unvanın altındaki "Hayat" kelimesi, doğrudan doğruya "Jîn"in tam mukabilidir. Kürdçe "Jîn=Gin" yaşamak, hayat demektir; imlâsında "j" ve "n" arasında bir "y", yani mahdud bir kesre vardır; Farisî "zen" mukabili olan "jin", "y"siz yazılır, kesir ile okunur. Şekl-i hurufumuzun ufak bir iltibasla ne acîb mânasızlıklar tevlîd edebildiğini irae eden bu misal, hakikaten fecîdir. Ne yapalım, Arî bir lisan Samî alfabe kisvesiyle ancak bu kadar müfîd olabilir. Fe'tebirû!

"MEM Û ZÎN"İN TAB'I HİTAM BULDU

Melâ Ehmedê Xanî hazretlerinin **"Kürd Tamim-i Maarif ve Neşriyat Cemiyeti"** tarafından öteden beri tab'ettirilmekte bulunan **"Mem û Zîn"** namındaki kitabı, şimdiye kadar ilân ettiğimiz vechile saha-i intişara çıktı. **"Mem û Zîn"**, cemiyetin neşredeceği külliyatın birinci kitabıdır. İstanbul'da kâğıd fiatının ve tertib masarıfının pek yüksek olmasına rağmen **"Mem û Zîn"**, mevcud kâğıdların en iyisine ve pek nefîs surette tab'ettirilmiştir. Cemiyet hiç bir menfaat-i maddiye gözetmeyerek, yalnız Kürd edebiyat ve irfanına hizmet etmek istediğinden, bu kadar masarıf-ı azîme ile meydana gelen bu kitaba, idarehaneden alınmak şartıyle 50 ve taşraya taahhüdlü olarak posta ile gönderilmek üzre 60 kuruş fiat konulmuştur. Kitabın aded-i tab'ı pek az olduğundan, en evvel Kürdistan'daki kari'lerin arzularını is'af etmeyi istiyoruz. Arzu edenlerin idarehaneye müracaat etmeleri ve taşradakilerin de kitab bedelini posta ile nakden göndermeleri lâzımdır.

TEB'A "MEM Û ZÎN"Ê TEMAM BÛ

"Mem û Zîn"a Mela Ehmedê Xanî, di sûretekê nefîs da hatîye tebi'kirin. Her kesê arzûya xwendin û kirîna wê biket, ji îro paşê, di îdarexana me da **"50"**, jibo xaricê ji İstanbul digel mesarifa postê "60" quriş e.

ADRES:

Babıâlî Civarı Ebussuud Caddesinde
Necm-i İstikbal Matbaasında
"Jîn" İdarehanesi

TEVZİ MAHALLİ:

Babıâlî Caddesinde Yeni Şark Kitabhanesi

Heyet-i Tahririyemizden Hakkârili Abdurrahim Rahmi Bey'in bu defa da **"Gazîya Welat"** ve **"Memê Alan"** isimlerinde biri mecmua-i eş'ar ve diğeri bir piyes olan iki kitabı mevki-i intişara konuldu. İşbu kitabların edebiyat-ı hazıra ile mukayesesi, gerek nesren ve gerek nazmen Kürd lisanının derece-i mükemmeliyetini yek nazarda isbat eder. Şu mühim eserleri Kürdlere ve bilhassa Kürdçeye alâka peyda etmek isteyenlere tavsiye eyleriz.

MUMAİLEYHİN İDAREHANEMİZDE BULUNAN ESERLERİ:

KURUŞ		
5	**Esir Bir Çocuğun Başına Gelenler**	Türkçe manzum
5	**Eqîda Kurdan**(manzum ilmihal)	Kürdçe
5	**Memê Alan** mensur	Kürdçe piyes
10	**Gazîya Welat** manzum	Kürdçe mecmua-i eş'ar

Sebîlürreşad cerîde-i İslâmiye, kıymetdar makalelerle intişar etti. Her Müslümana tavsiye eyleriz.

(*) Refîk-i mesaîmiz **"Kürdistan"** mecmuasının 12'nci nüshası da intişar etmiştir. Birçok güzîde makaleleri hâvî olan mezkûr mecmuayı kariîn-i kirama tavsiye eyleriz.

WERGERANÊN JİMAREYA 24'AN

*

24'ÜNCÜ SAYININ ÇEVİRİLERİ

KURBAN BAYRAMI

Bugün de 1337 Hicrî yılının mübarek kurban bayramına ermiş bulunuyoruz. Böyle günler, yüreklerimize avunma çiseleri serpen birer vesile olur. İnsanlar bu günlerde her acıyı geçici bir biçimde olsun uyutmak isterler. Oysa Kürdler için böyle olmuyor. Kaç Ramazan ve kaç bayramdır ki Kürd, kendi yurdundan ayrı düştü; yabancı ellerde, iniltisinin dinlenilmediği, bir acımalı bakışa kavuşmadığı yabancı ellerde işkenceli bir sefaletin her türlüsünü gördü. Yurdunda nice sevinçlerle kutladığı bu bayramlar, O'na düşkünlüğünü ve talihsizliğini bir kat daha hissettiren birer neden oldu. Yurtta kalanlar da her dakika, zalim bir tehdidin mağdur kimsesizleri oldular. İlk kez vaat ve avutma ışınlarıyle doğan dokuz ay önceki dönemin Kürdleri ulaştırdığı yer, kurak bir ümitsizlik sahrası oldu.(1425) Kürd göçmenlerinin yabancı topraklardaki iniltilerine son vermek, nüfuz sahibi yetkililer için pek kolay bir emir işiydi. Bu yapılamaz mıydı? Yapılamazdı diyenler, büyük günahlardan birini işlemiş olurlar. İşte Kürdlerin derdi. . . Bu mübarek günlerde yaralarımızın sızısını daha yanık hissettiğimizdendir ki, dindaş ve millettaşlarımızın bayramını kutlamak isterken, başımızdan geçenleri de hatırlamaya ve hatırlatmaya zorunlu oluyoruz.

(Buradan altı satırı sansür çıkarmıştır).

Bütün Müslümanlarla birlikte Kürdlerin de mübarek kurban bayramını kutlarken, şu yakarışlarımızı da bir ve eşsiz olan Cenab-ı Allah'ın huzuruna sunuyoruz:

Allah'ım, sen Kürdleri ve Kürdistan'ı şu dünya felâketlerinden kurtar ve az zamanda mutlu ve bahtiyar kıl.

JÎN YAZI KURULU

(1425) 1362 numaralı dipnota bakınız.

TÜKENMEYEN DERT

Göç yaralarının hangi sızıltılarını, keder sayfalarının hangi acılıklarını açayım! Matemli havasında Kürd'ün bezginlik ve hüsranını ağlayan kimsesiz yurdumun iniltilerini hâlâ işiten ve dinleyen yok! Bu sıcak Temmuzun şu son günleri, bana Urfa'da, Musul'da, Mardin'de, Diyarbekir'de, Adana'da, Konya'da canlarını sonsuzluğun sessiz gölgelerine bırakan hemşehrilerimi anımsatıyor.(1426) Beş yıl önce bu imdadsız ellere göçen o canlı ölüler, eminim ki bugün belirsiz birer durgun mezar içinde unutkanlık perdesine büründüler. Ben yine bu keder sayfalarında, duygusuz ve sağır kulaklara sesini işittiremediğim kırık kalemimle bir parça daha ağlamak istiyorum.

Yine bu aylardı. Kışın canlı sefaletlerini kızgın sıcaklığıyle örten bu ateşli aylardı. Çoluk-çocuk, kadın-erkek, genç-yaşlılardan oluşmuş bir göç ve sefalet kitlesi, Urfa mezbahalarının önünde birikiyor, çalkanıyor, dalgalanıyor, itişiyordu. Çevreyi süngülü jandarmalar, polis nöbetçileri sarmıştı. Bu kitle kimlerdi?

Bir zamanlar zengin ve yeşil otlaklarında sürüler otlayan, zümrüt korularında sanki bugünün matemlerini ezelden anar gibi dertli kavallar ağlayan, zümrüt koruları beyaz küheylânların derin kişneyişleriyle çınlayan Kürd'ün soylu aileleriydi!

Bunlar, kahraman kocalarını şehitlik yollarına gönderen ve sonra bir lokma ekmek için insanlık yoksunu ve alçaklık simgesi birtakım ırz ve ulus düşmanı dindaşların cinsel istekli göğüslerine zorla çekilen kardeşsiz, babasız, kocasız, kimsesiz gelinlerdi!

Bunlar, evlâtlarını Hilâfet uğrunda okşayarak ölüme gönderen gözü yaşlı, bağrı taşlı analar ve evlât acısıyle gözlerinin feri sönen, saçı sakalı ağarmış babalardı!

Bunlar, babalarını, kardeşlerini sınırlarda düşmanlara, analarını karlı yollarda kara topraklara bırakan çıplak ve kimsesiz yavrulardı!

*

Polis bu kitleyi dağıtmak için sürekli olarak kırbaçlıyor, jandarmalar da onları süngülerle korkutuyorlardı. Ne mümkün! Bir an için dağılan, yayılan o yığın yine birikiyor, toplanıyor, itişiyor, kalkışıyor, sıkışıyordu. Büyük bir güçlükle canlarını kurtaranlar, ellerinde birer toprak kapla, bu kitlenin arasından sıvışıyor, kısmetini kapan kurtulmaya çabalıyordu.

Bunlar, kesilen koyunların bıçak altından sızan sıcak kanlarını satın almak için didişiyorlardı. Eyvah boş dönenlerin haline! Bir okka kan 25 kuruş gümüş akçe ile satılıyordu.(1427) Ya parası olmayanlar ne yapacaklardı? Ölüm tehlikesi ona da bir çare bulduruyordu: Sokaklara atılan kemik parçaların-

---

(1426) 1363 numaralı dipnota bakınız.

(1427) 1365 numaralı dipnota bakınız.

dan bir eser görülmezdi. Köşe başlarında yığın yığın çömelen yavrucuklar, ele geçirebildikleri kemik parçalarını çakıl taşları altında ezip öğüttükten sonra yiyorlardı.

Urfa'nın böyle sıcak günlerinden birinde idi. Kentin tenha, uzak yerlerinde kuru, çıplak ağaçların çıplak gölgeleri altında açlıktan can çekişen, ölen yoksullar, dullar, kimsesizler vardı. Hiç bir yabancı yolcunun bile uğramadığı bu yerlerde, hiç bir kimsenin belki görmek, gezmek istemediği bu ıssız yerlerde, çok zalim olan insanlıktan yapılan yakınmalar inlerdi.

Sabahleyin insan cesetleri aramaya koyulan, kefensiz ölüleri gömmeye koşan belediye memurları, o çıplak gölgelerin altına sinmiş bir yığın insan iskeleti kümeleri görür, geri dönerlerdi. Bir gün önce gördüklerini ertesi gün gömmeye gelirlerdi. Ne yazık ki çok kez ceset bile bulmak mümkün olmazdı. Yalnız, orada birikenlerin, taşlar ve topraklar içinde perişan durumda çırpınanların her gün bir parça daha azaldıklarını görürlerdi. Bu durum kuşkuya yolaçtı. Her gün eli boş gelen memurlar, bu ölüm ve sefalet ziyaretçileri, artık öte beriyi sık sık aramaya, yoklamaya koyuldular.

*

Mehtaba küskün, derin bir gurbet akşamı, soluk ve yorgun gölgeleriyle kenti örtüyordu. Memurlar, durumu anlama merakı görevini yerine getirmeye koşmuşlardı. Karanlık, dolambaç bir çukurluktan birtakım sesler işitiliyor, ince ve zayıf bir duman ağır ağır yükselerek yayılıyordu. Anlaşılan, orada bir şeyler hissetmişlerdi. Ateş başına konmuş bir yığın insan gördüler. Bunlar, açlığın korkunç saldırısıyle, yanlarından ayrılıp sonsuzluğa göçen ya bir bacının ya da bir kardeşin cesedinden koparılan etlerle yaşamlarını güvence altına alan bir ölüm ve sefalet topluluğu idi.

Ertesi gün zavallılar sıkı bir kordon altına alındılar. Aradan iki gün geçmeden, birbirinin ölümünü bekleyen, birbirinin ölüsüyle biraz daha yaşayan talihsizler hep birlikte ölmüşlerdi.

333 senesinde(1428) Urfa'nın yine böyle sıcak günlerinden birindeydi. Gözlerden saklı ve gizli tutulan birkaç çürük tabut, biraz daha ötede ağır bir yürüyüş ve hareketle yola düşen bir arabayla mezarlığa doğru yollanıyorlardı. Sordum. "Yine onlar" dediler.

Evet onlar! Hani Bitlis'ten, Muş'tan, Van'dan, Erzurum'dan kalkarak diyar diyar göçenler, sürünenler yok mu? İşte onlar! Urfa topraklarında sonsuzluğun durgunluk ve avuntusunu arayan kimsesizler? Ah evet, onlar! Perişan bir yörenin sahipsiz, kimsesiz, yurtsuz kalan ve sonra bir lokma ekmek bulmadan ölen evlâtları! Onlar ki, işte bize anı olarak bıraktıkları dertler tükenmiyor. Ve tükenmeyecektir.

Kemal Fevzi

(1428) 1368 numaralı dipnota bakınız.

GÖREV SINIRLARI — HADDİ AŞMA

Ne çok uzun bir öğrenim ister, ne de derin bir düşünüp taşınma... Biraz öğrenimi olanlar, onu daha idadî sıralarında "kanun bilgileri" derslerinin ilk sayfalarında öğrenmiş olurlar.(1429) Bireyler arasındaki ilişkileri hangi güçler, bireyler ile devlet arasındaki ilişkileri hangi araçlar düzenleyip korur?(1430) Bunlar, hukukça ve yasal bir biçimde çabuk öğrenilecek şeylerdendir. Okul görmemiş olanlarsa uzun düşünmeye gereksinme duymadan bunu bilirler; onların mantığı şu şekilde pratik ve sadedir: "Alıp vereceğimiz olmayan şeye karışmak ne haddimize!" derler.

Asla siyasal açıdan değil de, salt bilimsel ve hukuksal açıdan bir-iki sözle soruna bir durum ve biçim vermek istiyoruz:

İstanbul'da yıllardan beri oluşmuş ve bugün var olan bir Kürd kolonisi vardır.(1431) Bu koloniyi, başkalarının "hammal" adını verdikleri pek büyük bir sayıdaki Kürd işçiler oluşturur. Bu adamcağızlar, Kürdistan'ın değişik yerlerinden hem kendi ve hem de ailelerinin rızklarını kazanmaya gelmiş, burada en namuslu bir biçimde, hakkıyle alınterleriyle sabahtan akşama kadar yorulan, didinen, yıpranan zavallılardır. Her ülkede benzerleri olduğu gibi, bunların da hükümetçe onaylanmış bir lonca kurulu vardır.(1432) Kendilerine ilişkin konuları, özel uğraşları dolayısıyle aralarında başgösteren anlaşmazlıkları ve diğer işleri bu lonca kurulu çözüp sonuca bağlar. Hükümet de belediye aracılığıyle bu kurulu ve işçilerin hareketlerini kontrol eder. Demek ki işçilerle ilgili işler, iyi-kötü her ne şekilde olursa olsun bir örgüte, resmî bir başa bağlıdır. Buna dışardan bir kişinin ya da bir gücün el uzatması, haddini bilmezlik ve kendini bilmezlik deyimleriyle dahi açıklanamayacak kadar çirkin ve kapkara bir davranıştır.

Bu zavallı işçiler, bu ana kadarki kişisel kazanımlarından ve çalışmalarından bir de kamu yararı elde edilsin diye safça bir düşünceyle, siyasal işlere de el uzattılar. Kendinde siyasal işlere karışma yeteneğini ve siyasal alanda sözünü dinletme gücünü gören herkes, bu Kürd işçilerini de kendi siyasetinin yörüngesine sokmak istedi. Bunda başarıya ulaştılar mı, ulaşmadılar mı? Açıklamaya gerek yoktur. Yalnız şu muhakkaktır ki, birkaç nedenle ezilen bu çalışan kesim,(1433) bazı kimseler tarafından şu anda kendi hevesleri için oyuncak edilmek isteniliyor.

*

(1429) 1371 numaralı dipnota bakınız.

(1430) "Vesait" sözcüğünün karşılığı olarak kullanılan buradaki "araçlar"dan maksat "aletler, aygıtlar" değil, devlet-birey ilişkilerini düzenleyen ve bu konuda aracılık yapan kurum ve kuruluşlar, organlardır.

(1431) 1372 numaralı dipnota bakınız.

(1432) 1373 numaralı dipnota bakınız.

(1433) "Kesim" sözcüğü "zümre" sözcüğünün karşılığı olarak kullanılmıştır.

Geçen Ağustosun ikinci yarısında **"Alemdar"**(1434) Başyazarı Refî' Cevad Bey, İşçi Loncası Sorumlu Kâtibi olan söz konusu gazetenin Yazıişleri Müdürü Ahmed Kadri Efendi de yanında olduğu halde, Sirkeci'deki(1435) iskelelerden birine uğrayarak, işçilere, istedikleri birisini lonca başkanı yapmak ya da yaptırmak üzere kendisine biat etmelerini önerir ve daha birtakım sözler söyler.(1436) Amacımız, sorunun özünü ve ayrıntılarını söylemek değildir. Ancak, işin anlamını ve amacını bizim kadar birçoklarının da iyiden iyiye bildiklerine eminiz. Yalnız, bunun bilim ve hukuk bakımından kitapta yeri var mı? Ya da halkın diliyle soralım, karışılmak haddine dahil midir?

Yasama, yargı ve yürütme güçlerinden sonra basına dördüncü güç denildiğini bilirdik. Ne var ki bizzat basın mensuplarının, fuzulî ve karşılıksız bile olsun, fiilen böyle aracılık ve başkalarına övücülük ettiklerini, edebileceklerini öğrenmemiştik. Bu davranışa vermek istediğimiz bilimsel ve hukuksal biçimi bu sözlerimizle biz veremedikse, lütfen bilenler ve özellikle de Refî' Cavad Beyefendi versinler.

Biz bundan fazlasına yetkili değiliz ve bundan fazlasına gücümüz de yetmiyor. Yalnız, "hammal" denilen bu işçilerin, Refî' Cavad Bey gibilere de sakal sallayacak kadar karaktersiz olmadıkları kanısındayız. İşte en basit örneği.(1437)

(1434) 1375 numaralı dipnota bakınız.
(1435) 1376 numaralı dipnota bakınız.
(1436) 1377 numaralı dipnota bakınız.
(1437) 1379 numaralı dipnota bakınız.

BİR TARİH — BİR KUTLAMA

27 Temmuz cuma günü "Hêvî Talebe Cemiyeti"nin kuruluşunun sekizinci yıldönümü olması dolayısıyle özel tören yapıldı. Kürd gençlerinden ve değişik Kürd kuruluşları temsilcilerinden oluşan bir çoğunluğun bulunduğu adı geçen törende, Kürd öğrencileri adına Diyarbekirli Tevfik Hamid Bey'in yaptığı konuşmanın bazı bölümlerine aşağıdaki şekilde yer veriyoruz:

*

Törene katılan saygıdeğerler!(1438)

Bugün "Hêvî"nin sekizinci yıldönümünü kutlamakla övünüyoruz. Bu münasebetle, şerefli bir çalışmanın geçmişinin tarihini ve "Hêvî"nin gelecekteki ümit ve dileklerini arzedeceğim.

Bu tarih, ulusal yenileşmemizde, işleri bugünkü şekle sokan olaylarda, kısacası gençliğin birliğinde derin ve açık varlıklar yaratan "Hêvî"nin tarihidir. "Hêvî"nin tarihi demek, Kürdlük tarihi içinde gençlik tarihi demektir.

Sekiz yıl önce 3-4 genç, başlarında saygıdeğer bir zat olduğu halde, Halkalı Ziraat Okulunun bir köşesinde "Hêvî"nin temelini kuruyorlardı.(1439)

Onlar dünya olaylarının akışını, çevredeki ulusların uygarlık ve gelişme yolunda nasıl yürüdüklerini görmüş, Kürd ulusunu kurtarmak ve yaşatmak için Kürd gençliğini yükseltmekten başka kurtuluş çaresi bulunmadığına inanmışlardı.

Onlar, Kürdleri, yüzyıllardan beri yuvarlandıkları karanlıktan, yaşam ve mutluluk vâdeden çağdaş uygarlık düzeyine yükseltmek istiyorlardı.

Bunun için düşündüler, "bir bilim derneği kuralım" dediler. Dernekte Kürdlüğün geleceği için bizim sönmez ümitlerimiz yaşasın; o dernekte Kürdlüğün ölmeyen hakları, dinlenmeyen özlemleri ve acıları dile getirilsin; orada Kürdlüğün yarınki sahipleri olan gençler tanışsın, birleşsin, güçlensin. O dernekten yankılanacak sesler Kürdistan'ın ve Kürdlüğün yarınki esenlik ve mutluluk müjdecileri olsun.

İşte o derneğe "Hêvî" dediler.

"Hêvî" üç yıl süreyle, kararlı gençlerin sağlam inançları, fakat zayıf omuzları üzerinde yaşadı. "Hêvî" bayrağını taşıyanlar inanmışlardı ki, O'nu yere koymak, O'nu sarıp köşeye dayamak ulus için bir yaşam ve onur sorunuydu. Yurdun ümit meşalesi, kuşkusuz ki o dernekte yanıyordu.

Onlar ümitlerinden ve inançlarından aldıkları güçle, çevrelerini saran yoksunluklar ve yokluklar içinde bir eser, bir varlık göstermek için çırpınıp

(1438) "Törene katılan saygıdeğerler" sözcükleri, "muhterem huzzar"ın karşılığı olarak kullanılmıştır. Aslında "muhterem huzzar"ın Türkçedeki tam karşılığı, "sayın hazırlar" ya da "saygıdeğer hazırlar"dır. Ancak Türkçede böyle bir söz kullanılmadığı için biz "törene katılan saygıdeğerler" sözcüklerini kullanmayı yeğledik.

(1439) 1380 numaralı dipnota bakınız.

durdular. Bir "**Rojî Kurd**" yayınladılar. Bu, diktatörlüğün bir darbesiyle kapandı. Bir genç aylarca hapishanelerde süründü. Bir başkasını, "**Hetawî Kurd**"ü çıkardılar.

Gençleri bu ulusal dâva uğrunda açgözlülüğe itmeye yeltenen, bu tehlikeli yollardan döndürmek için çaba harcayan, "ben bu işlere karışamam" diyen ilerigelenler de vardı. Resmî olan ve resmî olmayan tehditler de, engeller de bu vatan mücahidlerini bir an dahi yollarından çeviremedi.(1440)

Ortada yalnız gençliğin yılmaz, yıkılmaz ulusal inancı vardı. Gençler o kuruluşu üç yıl süreyle yaşattılar. Eğer onlar, tehlike karşısında her kutsallığı ve her özlemi unutmak zaafına düşseydiler, biz bu anı göremeyecektik. Eğer bu girişim lâyık olduğu yardım ve desteği görseydi, bugünkü ulusal yapımız daha gözalıcı ve daha güçlü olacaktı. Savaş, o cehennemlik yaşam, "**Hêvî**"nin pek az olan dayanaklarını da alıp götürdü.(1441)

Gençler, yürekleri sızlayarak, başları önlerinde, fakat yüreklerinde bir ümit ateşi, ruhlarında kırılmaz bir cesaretle ayrıldılar. Onların kaç tanesi değişik cephelerin kara topraklarında Allah'ın rahmetine kavuştu!

Kürdler için pek büyük yanlışlık ve sorumluluklarla, savsaklama ve bozukluklarla dolu uzun bir çalışma geçmişini anımsamaktan amacımız, bundan böyle izlemeye azmettiğimiz yükselme ve ilerleme yolunda, başarıya götüren etmen ve araçları hazırlamak, kaçınılması gereken geçmiş yanlışları yinelememek içindir.(1442) Geçmişlerinden ders alan ve o dersin sağladığı yargılara uyan uluslar, geleceklerinden emin olabilirler.

Dört savaş yılından sonra "**Hêvî**" yine işe başladı. Bugün karşınıza çıkan gençler, büyük yoksunluklara katılan "**Hêvî**"nin eski kararlılık ve cesaretiyle donanmış bulunmaktadırlar.

Gençler, olayların er-geç bu şekli alacağını daha yedi yıl önceki girişimleriyle anlamış olduklarını kanıtladılar.

Olaylar bugün bizi onaylıyor ve bize hak veriyor. Gençler yarını keşfetmeseler bile, çalışma ve özlemlerini çağın gereklerinden elde ederek yarına hazırlanmak zorundadırlar.

Biz, yükselen ve ilerleyen, yenileşen ve güçlenen ulusların tarihinde gençlerin yaptıkları etkileri bildiğimizdendir ki kaç yıldır çırpınıp durduk.

Biz, Kürdlerin ve Kürdistan'ın ilerleme ve gelişmesinin, ancak gençlerle büyüklerimizin, çağın kabul edip belirlediği hedeflere, bilimin kabul ettiği temel ilkeler içinde birlikte yürümeleriyle gerçekleşmesinin mümkün olacağına inanmakla ve bunun sağlanması için çalışmakla övünüyoruz.

Halkımızın her sınıfı, evrim ve yenileşme yasalarının değişmez yargılarına inanıyorlarsa, gençliğin ihmal edilmesinin mümkün olamayacağına, yarının

(1440) Mücahid: Kutsal idealler için savaşan, kavga veren kimse. Sözcük, Türkçede tam karşılığı bulunmadığı için çeviride aynen kullanıldı.

(1441) 1384 numaralı dipnota bakınız.

(1442) "Etmen ve araçlar" sözcükleri, "esbab" sözcüğünün karşılığı olarak kullanılmıştır. Arapça "sebeb" sözcüğünün çoğulu olan "esbab", Osmanlıcada bir terim olarak, "bir amaca ulaşmak için kullanılması gerekli olan araç ve gereçler, faktör ve etmenler" anlamında da kullanılmıştır.

onların olduğuna, yarını istediğimiz gelişme ve ilerleme biçiminde ancak onların temsil edeceklerine inanmalı, onları çağımıza layık bir biçimde yetiştirmek için bütün araçlarla ve tüm varlıklarıyle çalışmalıdırlar.

Bu konuda çok söz söylemeyi gereksiz görüyorum. Amacım sadece bir söyleşidir. Milliyetimizden istediğimiz, pek kesin ve açıktır:

Biz, Kürd ulusal yapısındaki bize ait görevleri gücümüzün yettiği ölçüde yerine getirmeye çalışıyoruz. Bu görevleri yerine getirirken, büyüklerimiz, bilginlerimiz, zenginlerimiz ve tüm Kürdler, sahip bulundukları maddî ve manevî araç ve olanaklarla bize yardımcı olmalıdırlar. Gençlik bu görevleri yerine getirmekten kaçmayacaktır. Atalarımızın yüzyıllardan beri yazdığı yiğitlik tarihi buna tanıktır.

Biz, bilgisizlik ve zulmün karanlık bulutlarıyle örtülen Kürdistan'ı bilimin, kültürün, ahlakın daima parlayan ışıklarıyle aydınlatmak istiyoruz.

Çalışma bizden, başarı Allah'tandır.

KÜRDLERDE ATASÖZLERİ

—ÖNCEKİ SAYILARDAN DEVAM—

"Jin hene, jinik hene".(1443)
Kadın var, kadıncık var.

Hakkâri şivesinde de buna göre:

"Hinek jin in, hinek jan in, hinek melhema dilan in, hinek xenîmê kundiran in".

Burada kadınları dört bölüme ayırıyor:
Bir bölümü gerçekten kadındır, bir bölümü eşi için daima rahatsız edici bir hastalıktır, bir bölümü gönül merhemidir, başka bir bölümü de hiç bir şey bilmez ve zarardan başka bir şeye yaramaz.

"Dê û dotê pev çînî, kêmaqilan înan kir".(1444)
Ana ve gelin kavga etmişler, aklı eksik olanlar bunu ciddiye almışlardır.(1445)

Türkçe karşılığı:
Et ile tırnak arasına girilmez.

Fransızca karşılığı:
Ağaç ile kabuk arasına parmak sokmamalıdır.
(Entre l'abre et l'ecorce, il ne faut pas mettre le doigt).

"Xidiro, her şev li viro". (1446)
Hıdır her akşam buradadır.

Bu atasözü, sık sık misafirliğe gidip ev sahiplerini rahatsız edenler hakkında söylenir.

"Nivişt, nabî bê tişt".(1447)
Muska karşılıksız olmaz.

Bu atasözü, bilgisiz insanları soymak için muskacılar ve büyücüler tarafından uydurulmuştur.

(1443) Li jêrenota 1402'yan binêrin.
(1444) Li jêrenota 1404'an binêrin.
(1445) 1405 numaralı dipnota bakınız.
(1446) Li jêrenota 1406'an binêrin.
(1447) Li jêrenota 1407'an binêrin.

"Deng li xwedîyan xweş tê".
Ses, sahiplerine hoş gelir.

"Gîyayê hewşê tal e".
Avluda biten otlar acıdır.

Evinden memnun olmayanlar hakkında söylenir.

"Dûr e, nûr e".(1448)
Uzaktır, nurdur.

Uzakta olan, nur kadar sevimlidir.

"Kêf li Ereban nayê".
Sevinmek Araplara gelmez.

Bir adam, yaptığı işten memnun olup da sonra herhangi bir nedenden dolayı düş kırıklığına uğrarsa söylenir.

(Devamı var)

Siverekli
Hilmi

* *
*

Çalışma arkadaşımız **"Kürdistan"** dergisinin 12'nci sayısı da yayınlanmıştır. Birçok seçkin yazıları içeren adı geçen dergiyi saygıdeğer okuyuculara tavsiye ederiz.

(1448) Li jêrenota 1411'an binêrin.

Birinci sene 2 Teşrin-i Evvel 1335 Aded 25

Seneliği 220 kuruştur
Altı aylığı 130 kuruştur

JÎN

Salek 220 quriş e
Nîv sal 130 "

HAYAT

Mesleğimize muvafık makalât maalmemnuniye derc olunur

Derc olunmayan makaleler iade edilmez

Din, edebiyat, ictimaiyat ve iktisadiyattan bahseder
Türkçe-Kürdçe mecmuadır

(1449) Dîyarîya Civata **Hêvî**(1450)

Paris'te Kürd hukukunu ve Kürdistan'ı müdafaa eden
Heyet-i Murahhasa Reisi Şerif Paşa hazretleri(1451)

(1449) Şerif Paşa'nın "**Jîn**"in bu sayısının kapağında ve 9'uncu sayfasında basılıp yayınlanmış olan fotoğrafı, aradan geçen uzun zaman içinde solup silikleştiği için yeniden basılması olanaksızdı. Bu nedenle biz Şerif Paşa'nın yukarıdaki fotoğrafını başka bir yerden bulup burada ve iç sayfalarda bastık.

(1450) Dîyarîya Civata **Hêvî**: **Hêvî** Derneğinin armağanı.

(1451) Heyet-i Murahhasa Reisi: Delegasyon Başkanı.

MÜHİM BİR TEŞEBBÜS – İLÂN(*)

Kürdistan'daki bütün erbab-ı masalıha sühûlet ve menfaat olmak üzre, "**Jîn** idarehanesi" müfîd bir teşebbüs düşündü. Maksad, sırf Kürd kardeşlerimize bir hizmet ve İstanbul'daki işlerini teshîldir.

Teşebbüs şudur:

Küridstan'daki zevâtın İstanbul'da ticarî, cezaî, askerî, idarî bilcümle dâvları ve devair-i askeriye ve mülkiyedeki alelumum işleri tâkib ve intac edilecektir. Burada bir işi olanların meseleyi bir mektubla etraflıca ve iş devairde ise muamele tarih ve numrolarıyle bildirmeleri kâfidir. İdarehane, bu işleri bir hizmet-i müftahare olarak tâkib edecek ve ancak yapılan masarıftan başka bir şey istemeyecektir. Masarıfa mahsub olmak üzre, erbab-ı masalıh, mektublarıyle beraber peşin olarak tensib edecekleri bir mikdar meblâğ göndermelidirler. Bilahare masarıf pusulası takdim edilir.

Gönderilecek mektubların taahhüdlü olması daha iyidir. Bu işleri görecek olanlar, faal ve müteşebbis genclerdir.

Adres: Babıâlî, Ebussuud Caddesinde Necm-i İstikbal Matbaasında "**Jîn** Tâkib-i Umur İdarehanesi".

SATILIK HANE(*)

Beşiktaş'ta Şenlikdede Mahallesinde Mekteb Sokağında Ihlamur Caddesi yanında, Bağçesi, sekiz odayı, kuyuyu, matbahı hâvî, üç yüz arşun(1452) arsa üzerine mebni "9" numrolu, kullanışlı, ahşab bir hane satılıktır. Talib olanların Necm-i İstikbal Matbaasında "**Jîn**" idarehanesine müracaatları.

DAĞTİLOĞRAF MAKİNESİ İSTİYORUZ(*)

Müstamel bir dağtiloğraf makinesi satın almak istiyoruz. Böyle bir makinesi olanların Ebussuud Caddesinde Necm-i İstikbal Matbaasında "**Jîn**" idarehanesine şifahen veya tahriren mâlumât vermeleri.

(1452) Arşun: Metrenin üçte ikisi kadar olan eski bir uzunluk ölçüsü.

Birinci sene | 2 Teşrin-i Evvel 1335 | Aded 25

Seneliği 220 kuruştur
Altı aylığı 130 kuruştur

JÎN
HAYAT

Salek 220 quriş e
Nîv sal 130 "

Mesleğimize muvafık makalât maalmemnuniye derc olunur

Derc olunmayan makaleler iade edilmez

Din, edebiyat, ictimaiyat ve iktisadiyattan bahseder
Türkçe-Kürdçe mecmuadır

MİLLÎ—İCTİMAÎ MEBAHİS
İSTANBUL'DA KÜRD AMELESİ(*)

"Pahalılığa Karşı Mücadele Heyeti" ictima etmiş, Hammallar ve Mavnacılar Cemiyeti Reisi Refî' Cevad Bey nakliyât ücretini tenkîs ettirmeyi taahhüd eylemiş.

—Yevmî gazetelerden—

Bu millet ne kadar bîkes ki Refî' Cavad ve Ahmed Kadri gibilere boyun vermiş ve bu adamlar ne kadar açıkgöz ki koca Kürd milletinin bir unsur-ı faalı olan beş-on bin kişiye musallat olabilmişler! Bu meselenin cihet-i ictimaiyesi teemmüle değer.

Geçen nüshamızda Refî' Cevad Bey'in bir hammal mahfelinde yaptığı hayırnahane propagandayı tahlil etmiştik. Kürd milletinin başka bir memlekette bir amele kolonisini teşkil eden bu namuskâr adamlarla şimdiye kadar Kürdlerden ve Kürd genclerinden başka herkes meşgul oldu. O adamların yaşadığı yerler ve onların kafaları ne kadar menfaat propagandalarına sahne olmuştur!

Sabahtan akşame kadar kim bilir kaç bin kilogram yükü kaç kilometre mesafeden kanter içinde taşıyan bir düşkünün haline, gıbtabahştır denilemez. [2] Vücudunu —tam mânasıyle— yıprandıran bir sa'y, boğazını beslemek ve ailesini öldürmeyip geçindirmekten başka ne temettu hasıl edebilir! Böyle yıkıcı bir meşakkatın fedaisi olan zavallıların cebine giren beş-on paraya göz dikmek ne hısset-ı tab', o alın terinden intifaa kalkışmak ne hasaset-i ruhtur ya Rabbi! Bir muhîtte ki umumhanecilerin ve kumarhanecilerin kârı da birçok adamları o sanayi-i zelîleye intisab ettirecek kadar uyandırdığı gıbtayı faaliyete kalb eden bir ruh-ı müteaffin vardır, öyle bir yerde hammalların kârına göz dikenler pek fena görülmez! Ancak o mezahım-ı bedeniyenin binde birine iştirak etmeden intifaa kalkışmak da, târif edilebilecek küçüklüklerden olamaz. Hammalların beş-on para kazancını fazla, fahiş gören nazenin bey ve efendilerin sa'y-ı akall bile denilemeyecek eğlence kabîlinden iş mukabilinde kazandıkları servetlerle yaşadıkları şerait-i hayatiyeyi, bir de o zavallıların mezahım ve mazhariyet-i hayatiyelerini karşılaştırmalı. Bunların kazanclarına fazla ve fahiş diyebilmek için ne kadar acgöz olmak lâzım gelir!

Biz, Mücadele Heyetinin her şeyle beraber nakliyâtta da bir ucuzluk yapmasını en harr memnuniyetlerle karşılarız. Müşkilât çıkarmak değil, muaveneti bile vazife addederiz. Yalnız bize asıl tuhaf ve tehlikeli görünen cihet, bir gün evvel birkaç yüz hammalın kendisine bîat(1453) etmesini teklif eden ve gazetesinin Müdîr-i Umurü pehlivan Kadri'nin kâtib-i mes'ülleri(!!) bulunduğu Kürd amele ile dolayısıyle alâkadar olan bir zatın onlara müteallik bir maslahat-ı umumiyeyi tefavvuz etmesidir.

*

Artık bu amelenin kazandığı, taksime uğramadan kendi cebine girmeli ve orada kalmalıdır. Muharrir Refî' Cevad Bey, pehlivan Kadri Efendi gibiler bir Kürdün sa'yına, kazancına, en âdî(1454) hakkına ve vazifesine karışacak mevkide olmadıklarını anlamalıdırlar. Her Kürd işçi, artık kumarbazları, şantajcıları beslemek mecburiyetinde olmadığına karar vermeli, sa'yının semeresinden kendisinden başkasının istifadeye müstahak olmadığını iyice bilmelidir. Kürd, artık suyu, toprağı, ağacı mubah tarla halinden çıkmalıdır.

[3] Bir harbe sebeb, bir sulha müessir olacak kadar cihanda kavî varlıklar gösteren amele hareketinin, Kürdlere gelince ve bir-iki yaygaracı önünde tevakkuf etmesinin mânasını anlayamıyoruz. Bu zavallıların şahısları ve şahsiyetleri, her tecellüd etmek isteyenin ayakları altına —hammal diye tezyîf edilerek— atılmış bir mal-ı umumî gibi oldular.

(1453) 1377 numaralı dipnota bakınız.

(1454) Âdî: Normal, tabiî, doğal, adete uygun olan.

Şimdiye kadar bu amele ile kafasını ve lisanını en az yoran, bizler, bizzat Kürdler, Kürd gencleri olduk. Sükûtumuz meskenet telâkkî edildiğindendir ki başımıza vurup ekmeğimizi elimizden almak, cür'et-i müstemirre halini aldı.

Hulasa demek isteriz: Kürd işçileriyle(1455) bizler uğraşalım ki yabancılar parmak karıştırmasın. Müstakbel Kürdistan'ın iyi bir tohumu olan bu ameleyi.........(1456) zavallıların semerât-ı sa'ylarını ellerinden kapanları teşhir edelim. Şimdilik bu kadar.

M. S.

KAWE YEVM-İ MAHSUSU 31 TABAX(AĞUSTOS)(*)

Bir maksadımız da millete kendisini tanıttırmak olduğu için, millî eyyam-ı mahsusaya bir kıymet vermek lüzumuna kailiz. 16'ncı **"Jîn"** nüshasında buna tahsis ettiğimiz bir makalemizde, yevm-i mahsusların hayat-ı milliyedeki tesirlerini tesbit etmeye çalıştık.(1457) Meselâ Kawe'nin Dehak'e karşı kıyamı, Kürd tarihinde kaydından sarfınazar edilemeyecek bir azameti haizdir. Hukuk-ı esasiye, milletlere bir hakk-ı ihtilâl, zulme karşı kıyam hakkını tabiî görüyor. Netekim hukuk-ı esasiye denilen şeyin vücudundan haberdar olmayan kitleler zaman zaman bu hakkı istimal etmişlerdir. Kawe, cebabire-i âlemin seramedanından olan Dehak-i Zalim'e karşı bir milleti kıyam ettirmekle, nesillerin iftihar edeceği bir celâdet-i medeniye abidesi rekzetmiştir. "Kıyamımız kıvamımızdır" tırazını(1458) en [4] itisafkâr hükümet idarelerine karşı bile en mütecellidane yükselten milletlerdir ki, hakk-ı hayatlarını her kanunun ve her kuvvetin kuvve-i te'dîbiyesinden azade olarak ve yalnız kendi idareleriyle te'bîd etmiş olurlar.(1459) Daima ihtilâl edenler değil, fakat lâzım olduğu zaman ihtilâl edebilenlere karşı hiç bir idarenin idame-i zulüm ettiğini göremiyoruz. Kawe zamanından bugüne kadar akan suyûl-ı a'sar bile bu hakikat-i zaruriyeyi milletlerin defter-i mukadderâtından silememiştir.

(1455) "İşçileriyle" sözcüğü derginin aslında "işleriyle" biçiminde çıkmıştı. Ancak bunun bir dizgi yanlışlığı olarak böyle çıktığı açıktır. Bu nedenle biz doğrusu olan "işçileriyle" yazdık.

(1456) Burada derginin aslında yarım satırlık kadar bir yer boş çıkmıştır.

(1457) 16'ncı sayıdaki "Eyyam-ı Muhsusamızı Tesbit Meselesi" (Özel Günlerimizi Saptama Sorunu) başlıklı yazıyı kasdediyor.

(1458) "Kıyamımız kıvamımızdır" tırazı: "Başkaldırmamız pekişmemizdir" yöntemi. Yani başkaldırmayı ve direnişi, pekişip güçlenmenin yöntemi olarak benimseme işi.

(1459) Te'bîd etmiş olurlar: Ebedîleştirmiş olurlar, sonsuza dek yaşatmış olurlar.

Bugün nâzım-ı cihan olmak kudret-i harikasını gösteren heyetler, bu haklarından en ziyade istifade yolunu vaktiyle bilmiş olanlardır. Hakk-ı iddia ve tazallümünü değil, fakat kat'iyetle hakkı ihtilâlini istimal etmeyen milletlerin ise —tarih ve hadisât bize binlerce misallerle isbat ediyor ki— nasîbeleri, ancak hirman ve nekbettir.

*

İşte, pek yüksek bir timsal-ı celâdeti Kürd tarih-i millîsinde lâyezal hatlarla yaşatan Kawe Yevm-i Millîsi münasebetiyle **"Kürd Tamim-i Maarif ve Neşriyat Cemiyeti"** bir müsamere tertib etti. Müsamereye gösterilen alâkayı, ümidlerimizi takviye eden pek hayırlı bir alâmet telâkkî ediyoruz. Bir zat tarafından Kürd maarifi hakkında Türkçe bir konferans, iki zat tarafından Kürdçe birer konferans verildi. Kürdçe bir şiir okundu. Ve bir zat tarafından âtîdeki hikâye nakledilerek, müsamereye, Kürdlüğün itilâsına müteallik temenniyât arasında hitam verildi.

Eyyam-ı mahsusamızın böyle merasimle tebcîl edilmesini ne kadar temennî etsek yeridir. Hele bu müsamereler, Kürdlerin muhtelif heyetlerini birbirlerine tanıtıp sevdirmek, millî umur-ı hayriyeye nafi olmak gibi mübarek neticeler de verirse, ne şayan-ı arzu harekât olur!

M. S.

BİR HİKÂYE-İ ZAMAN

GÜLÜNÇ, FAKAT ACIKLI

Vaktiyle delikanlı, yakışıklı bir çoban varmış. Günün birinde köy [5] kâhyasının kızına fena halde tutulur. Mâşukasını bir türlü elde edemeyen bîçare çoban, akşamları sürüsünü savdıktan sonra köyün çeşmesi önünde münferid bir kayaya yaslanarak, derdli derdli kavalını öttürürmüş.(1460) Eğlence bu ya, köyün bazı şımarık, haylaz kızları pınardan su almaya gelirlerken, zavallı çobanın bu haline dalar, "âşık, sevgilin kim?" diye takılırlarmış.

Gel zaman git zaman, çobanın bir gün dağ başında kendinden vazgeçmişçesine aşkı tombalır. Bir düziye kaval çalar. Tesadüf, Hızır(A)(1461) da o anda civardan geçiyormuş. Çobanın derdli derdli kavalı çaldığını görünce ona yaklaşır, yakından dinler, çobanı büsbütün saf ve mütevekkil bulunca da "buna kendimi tanıttırayım" der:(1462)

—Bana bak delikanlı, ben Hızır'ım; muradın ne ise söyle, vereyim! der.

—Ya, öyle mi? Demek sen Hızır'sın?

—Evet.

—Kavalımı dinledin mi?

—Evet.

—Nasıl kaval çaldığımı da gördün ya!

—Hay hay.

—Ben senden dünyada hiç bir şey istemiyorum. Yalnız şu kavalımı çalarken kim işitirse yerinde duramayıp vira(1463) ayağa kalksın oynasın.

—Peki, öyle ise verdim, der geçer.

Çobancağız akşam sürüyü köye getirirken Hızır hatırına düşer. Kendi kendine, "yahu, Hızır bana dileğimi vermişti. Acaba doğru mu? Evvel be evvel(1464) şunu koyunlar üzerinde tecrübe edivereyim" diyerek kavalı ağzına tutuşturur. Sürünün bütün koyunları, kavalın sesini duyunca arka ayakları üzerine kalkıp raksa başlarlar. Çoban, "vallahi Hızır'ın dediği doğru çıktı, artık şübhem kalmadı" deyip köyün yolunu tutar. Bermutad, sürüyü dağıttıktan sonra mâhud kaya başına çömelir,(1465) pınar [6] başına karşı küskün bir vaziyet alıp durur. Suya varan kızlar, çobanın kaval çalmadığını görünce merak ederler. İçlerinden birisi çobana yaklaşır:

(1460) Mâşuka: Sevilen kız, sevgili.
Bîçare: Çeresiz.
Münferid: Tek başına.

(1461) Buradaki "A", harfi, "selâm O'nun üzerine olsun" anlamındaki "aleyhisselâm"ın kısaltılmışıdır.

(1462) Mütevekkil: İşi oluruna bırakan kimse.

(1463) 1339 numaralı dipnota bakınız.

(1464) Evvel be evvel: Her şeyden önce, ilkönce.

(1465) Bermutad: Âdet olduğu gibi, her zamanki gibi, alışılagelmiş gibi.
Mâhud: Bilinen, söz konusu olan.

—Yahu, sana bu akşam ne oldu? Bak, işte seninki de gelip içimize girdi. Etme çoban, yapma çoban, şu düdüğünü n'olur bir defa çal, der.

Kızın ısrarına dayanamayan çoban:

—Peki, senin dediğin olsun, diyerek kavalı çalmaya başlar başlamaz, kızlar hemen destileri yere bırakıp oynamaya başlarlar. Köy halkı kızların pınarbaşında eğlendiklerini görünce, "acaba bunlara ne oldu da gelmiyorlar?" diye koşup gelirler, başta imam olduğu halde çeşmeye yaklaşır yaklaşmaz, "ne yapıyorsunuz, niçin gelmiyorsunuz?" demeye vakit kalmadan sazın sesini işitir işitmez, el ele verip dönmeye başlarlar.

Şimdi imam, o uzun, beyaz sakalıyle hepsinden fazla bir zevkle fırıldak gibi dönüyor. Köyün kâhyası da çarkıfelek gibi dönüyor. Hulasa, koşup gelenlerin hepsi dönüyor, dönüyor, dönüyorlar. Kaval da muttasıl çalınmakta berdevam.(1466) Maskaralık iki saat kadar devam eder. Bu kadarını kâfi gören çoban, kavalının sesini keser.(1467) Köylünün cümlesi bağırarak çobana hücum ederler:

—Sersem herif, biz senin çocuğun muyuz! Bizi neye bu kadar oynattın! diye haykırırlar. Zaten canından bezgin, içi kızgın çoban, bilmukabele hiddetten çekinmez:(1468)

—Ben istediğim kadar çalabilirim. Sizin arzunuz var da oynuyorsunuz. Bana ne!

Köylü, çobana fena halde içerlenerek hakkında şikâyet etmek için kadıya müracaata ittifak-ı ârâ(1469) ile karar verirler, ileri gelenlerinden bir heyetle mahkeme kapısına dayanırlar:

—Kadı efendi, bu nasıl iş! Bizim artık namusumuz, haysiyetimiz iki para oldu! Evimizi barkımızı, çoluk çocuğumuzu bırakıp nereye gidelim! Köyün edebsiz, çapkın çobanının elinden dad, feryad!(1470) Nerede bizi ve kızlarımızı görürse kavalını çalıp zıp zıp oynatıyor! [7] diye püsküllü bir şikâyete başlarlar.

Böyle esassız bir mesele üzerine saf şikâyetleri dinleyen hakim:

—Size kim diyor oynayın! Çoban çalıyorsa kendine çalıyor. Size ne!

Köylü:

—Efendim oynatıyor, efendim oynatıyor... Vallahi de oynatıyor, billâhi de oynatıyor... diye bağrışırlar.

Kadı bu hale şaşıverir:

—Canım, çağırın bakalım, bu adam nasıl oynatıyor, bir görelim, emrini verir.

İhtiyar bir muhzır,(1471) kadının kulağına eğilerek:

(1466) Muttasıl: Sürekli, aralıksız.
Berdevam: Devamlı, sürüp giden.

(1467) Kâfi: Yeterli.

(1468) Bilmukabele: Karşılık olarak.
Hiddet: Öfke, kızgınlık.

(1469) İttifak-ı ârâ: Oybirliği.

(1470) Dad: Adalet. Bu sözcük, bir kimsenin ya da bir şeyin elinden yaka silkindiği zaman söylenir.

—Efendim, köylü haklıdır. Bu çocuk kavalını çalarken herkes gayri ihtiyarî oynuyor.(1472) Efendimiz, huzurunuza celb ettirmeden evvel bir çare düşünelim.(1473) Zira burada kaval çaldırırsanız, muhakkak zatıâliniz de ihtiyarsız oynamaya başlarsınız.(1474) İyisi mi, şimdiden bir tedbir ittihaz edelim,(1475) sözünü fısıldar.

Bu gizli müşavere(1476) neticesinde, kadının eteklerini iplerle yere çakılı kazıklara bağlamaya karar verirler. Kadı oturduğu yerde mükemmel kazıklanır. Uzun cübbesi ile kazıkları örttükten sonra heybetli bir vaziyet alır. Artık çobanın çağrılmasında bir mahzur kalmaz:

—Çoban içeri gelsin.

Cılız bir çocuk içeri girer.

—Oğlum, senin hakkında şikâyet vardır. Sen köylünün kızlarına ve kendilerine takılıyormuşsun, kaval çalıp oynatıyormuşsun. Ayıb değil mi sana? Niçin böyle yapıyorsun? Utanmıyor musun?

—Hakim efendi, ben onlara oynayın diye ısrar etmiyorum. Ben kaval çaldığım zaman kendileri gelip dinliyor, oynuyorlar. Bunda benim ne taksiratım olabilir!(1477)

—Çok doğrusun oğlum, haklısın. Hele bir çal da görelim.

[8]Çoban çalmaya başlar başlamaz, köylüler hemen oldukları yerden ayağa kalkıp parmaklarını şakırdatarak oynarlar. Mahkeme salonuna giren memur ve müstahdemler de bu sebebi duyar duymaz köylünün hareketine dalmadan oynarlar. İhtiyar muhzır da hepsinden daha iştihalı oynuyor. Zavallı kadının oyun hissi canlanıyorsa da kazıklar mani oluyor, ikide birde "hım, hım" diye sıçramak için uğraşıyor. Kadıcağız bir müddet bu ameliyesine devam ede ede,(1478) nihayet kazıkları yerinden koparır ve

Ne olduysa oldu bize
Savulun, kazıklar değmesin size

teranesiyle oyuna başlar.(1479) Çoban kavalını susturduğunda kadı bundaki esrarı sorar. Kurnaz çoban sırrını vermez:

—Ben de bilmiyorum, der.

Nihayet, köylünün biri kadıya:

—Efendim, çoban kâhyanın kızına vurgundur. Onun için sazı dokunaklıdır da bizi oynatıyor.

(1471) Muhzır: Sanık ve tanıkları mahkeme huzuruna çağıran görevli, mübaşir.
(1472) Gayri ihtiyarî: Elde olmadan, elde olmayarak.
(1473) Celb ettirmek: Çekmek, bir yerden bir yere almak.
(1474) Zatıâliniz: Yüce zatınız, yüce kişiliğiniz.
İhtiyarsız: Elde olmadan, elde olmayarak.
(1475) İttihaz etmek: Almak.
(1476) Müşavere: Danışma.
(1477) Taksirat; Kusurlar, suçlar. "Kusur" demek olan "taksir" sözcüğünün çoğuludur.
(1478) Ameliye: Eylem.
(1479) Terane: Ezgi, melodi.

Kadı bunu işitir işitmez kâhyaya kızar:

—Sersem herif! Niçin şimdiye kadar kızını çobanın başına bağlamadın da başınıza böyle bir belâyı saldırdın! Haydi, çabuk kızını nikâh ettirin de bir daha bu yüzden mahkeme kapılarını çalmayın, diyerek işi oluruna bağlar.

Bu suretle çoban aşkın belâsından, köylü de çobanın belâsından kurtulurlar.

Bir Kürdçe hikâyeden aynen naklettiğim.

(Sansürce buradan dokuz satır çıkarılmıştır).

KAWE HAKKINDAKİ FIKRA-İ TARİHİYE(*)

Kadîm İran'da icra-i hükümet eden tabaka-i mülûkün birincisi Pîşdadîyan olup Keyomers, Huşeng, Tahmures, Cemşid bu sülâledendir. Meşhur Rüstem-i Zal(1480).

(1480) Derginin burada biten sekizinci sayfasından sonra gelen dokuzuncu sayfaya boydan boya Şerif Paşa'nın fotoğrafı basılmış, fotoğrafın altında da Kürdçe ve Türkçe birer resimaltı yazısı yazılmıştır. Yukarıdaki "Kawe Hakkındaki Fıkra-i Tarihiye" başlıklı yazının devamı ise onuncu sayfada yayınlanmıştır. Bu nedenle biz de yukarıdaki yazıyı burada keserek bundan sonraki sayfaya Şerif Paşa'nın fotoğrafını koyduk. Yazının devamı ise fotoğraftan sonraki sayfadadır.

[9]

Heyeta ku li Parîsê de heqê Kurdan û Kurdistan ra xizmetê dike, reîsê wan cenabê Şerîf Paşa(1481)

*

Paris'te Kürd hukukunu ve Kürdistan'ı müdafaa eden Heyet-i Murahhasa Reisi Şerif Paşa hazretleri

(1481) Wêneya Şerîf Paşa ya ku di vê jimareya kovara "**Jîn**" da hem li ser qabê kovarê, hem jî di rûpela 9'an da hatibû çapkirin, ji ber ku demeka dirêj bi ser ra derbas bûbû, gelek xirab bûbû û çilmisîbû, wisa bûbû ku çapkirina wê ji nû ve bêmikûn bû. Ji ber vî semedî, me wêneya Şerîf Paşa ya jorîn ji cîyekî dî peyda kir û hem li ser qab, hem jî li vir çap kir.

[10] dahi bu sülâle zamanında yaşamıştır. Cemşid'i bir darbe-i hükümetle tahtından ıskat ile yerine geçen Dehak, ahaliye zulm-ü taaddî etmeye başladı.(1482) Her gün memleket ahalisinden bir-iki çocuğu keserek yemek, Dehak'in bir zevki idi.(1483) Bütün memleket ahalisi onun bu havsalaya sığmaz zulmünden bîzar ve bir halaskârın zuhuruna muntazır idiler. Nihayet, Kawe isminde bir demirci meydana çıktı. Deri önlüğünü bir sırığın başına takarak sokaklarda dolaştı ve ahaliyi "zulme karşı kıyam"a teşvik eyledi. Bütün halk Kawe'nin arkasına düşerek Dehak-i Zalim'i katl ve Fereydun ismindeki şehzadeyi tahta iclâs ettiler. Memleket bu mezalimden kurtulmuş oldu. Kawe'nin bayrak olarak kullandığı deri "Direfş-i Kawyanî"(1484) namıyle ahali nezdinde mukaddes tanıldı. Bir rivayete nazaran Kadisiye Muharebesinde(1485) Arabların eline geçen "Direfş-i Kawyanî"den herkes bir parça keserek teberrüken hıfzetmek üzre aldıklarından, elyevm bayrak mevcud değildir.

Kawe'nin Kürd olduğu, tahkikat-ı tarihiye ile sabittir. Şu halde Kawe bir "kahraman-ı millî"miz, ve Dehak'e karşı kıyam ettiği gün bir "yevm-i mahsusumuz" oluyor.

(1482) "Jîn"in ilk sayısında yayınlanan Kurdîyê Bitlîsî'nin "Dehak Efsanesi" başlıklı yazısında, Dehak'in İran'ı işgal eden bir Arap fatihi olduğu belirtilmişti.

(1483) Yukarıdaki notta sözü edilen yazıda, Dehak'in, iki omuzundaki yılanları beslemek için her gün dört kişinin beynini çıkarttığı belirtilmişti.

(1484) Direfş-i Kawyanî: Kawe'nin bayrağı.

(1485) Kadisiye Muharebesi: Bugünkü Irak'ın güneybatısındaki Kadisiye bölgesinde 635 yılında Arap İslâm ordusu ile İran ordusu arasında yapılan ve İranlıların yenilgisiyle sonuçlanan savaş.

BABAN KÜRDLERİNİN KABİLİYET-İ SINAİYE VE İLMİYELERİ(*)

Baban Kürdlerinde ihtiyacât-ı mahalliyelerini temin edebilecek pek çok nafi sanatlar mevcuddur. Fakat sanayi-i saireye nisbeten en ziyade terakkî eden sanat, silâh imalidir. Demek isterim ki Baban Kürdleri silâhın yalnız istimalinde değil, imalinde dahi kesb-i meleke ve meharet etmişlerdir.

Baban hükümeti hengâmında, zamanına göre mükemmel denecek derecede bir tophane tesis olunmuş, bu'd-ı mevkiden dolayı Dersaadet'ten(1486) celbi müteassir [11] olan esliha-i sakîle nefs-i Süleymaniye'de yerli ustalar marifetiyle ısağa ve imal ettirilmiştir.

Sanayi-i mahalliyeden olarak kalmış olan bir top, son zamanlara kadar eyyam-ı resmiyede istimal olunmakta idi.

Arkadan dolar esliha-i nariyenin icadından mukaddem, Avrupa'da müstamel tüfenglerin, tabancaların en âlâsı Süleymaniye'de imal olunduğu gibi, muahharen arkadan dolar tüfenglerin imali de pek cüz'î bir zaman zarfında oranın mebzul bir sanatı sırasına geçti. Süleymaniye bir kasaba olduğu halde, içinde ayda iki yüz-üç yüz "Hanri Martini" tüfengi imal olunurdu.

Doksanüç Muharebesinde(1487) Ruslar eline geçmiş olan Osmanlı tüfengleri ve cephaneleri, İran tarîkıyle Süleymaniye sancağına getirildi.(1488) Onlar dahi bir taraftan aşair vesaire tarafından sarf ve istimal olunurdu.

Şu silâh inhimakinin bir sebebi de, hükümet âsayişi temin edemediğinden, herkesin muhafaza-i nefs için kendi silâhına müracaata lüzum görmesi idi. Herhalde merakiz-i sanattan baîd, bir köşeye tıkılmış öyle bir kasabada fenn-i eslihanın terakkîsine muîn ve müşevvik, şübhesiz ki ahalideki kabiliyet-i harbiye ve temayülât-ı askeriyedir.

Atîk Altıncı Orduya zabit yetiştirmek üzre nefs-i Bağdad'da bir mekteb-i idadî-i askerî tesis edilmiş olduğu mâlumdur.(1489) İbtidaları, ordu-i mezkûr dairesinde bulunan vilâyât-ı selâseden mekteb-i mezkûre talebe gönderen, yalnız Süleymaniye idi. Öylece seneler geçti. Yani idadî talebesinin kısm-ı âzamı —tabiî nüfus nisbetinde— Bağdadlı ve kısm-ı cüz'îsi Süleymaniyelilerden ibaret idi.

(1486) Dersaadet: "Mutluluk yeri" anlamına gelen bu ad, Osmanlı döneminde İstanbul için kullanılırdı.

(1487) Doksanüç Muharebesi: 1877-78 yıllarında meydana gelen Osmanlı-Rus savaşı. O dönemde kullanılan Rumî takvime göre 1293 yılında başladığı için "Doksanüç Muharebesi" ve "Doksanüç Harbi" adlarıyle adlandırılmıştır.

(1488) Sancak: Osmanlı döneminde il ile ilçe arasında yer alan ve mutasarrıflarca yönetilen bir idarî bölüm.

(1489) İdadî-i askerî: Askerî lise.

Fakat Süleymaniyeliler ekseriya mükemmel tahsil eder ve saf, nezih ahlak gösterirlerdi. Bu ahvale vâkıf olan Mekâtib-i Askeriye Nâzırı merhum Müşîr Zeki Paşa,(1490) Süleymaniyelilerin kabiliyet-i ilmiye ve askeriyelerini takdir edenlerden biri olmuştu.

[12] Irak'ta Arab ümera ve zabitanı kadar ve belki onlardan ziyade Kürd ümera ve zabitanı yetiştirmeyi hem asıl maksad için, hem sair bazı makasıd-ı siyasiye için lâzimeden addetmişti. Binaen alâ haza, mevcud olan rüşdiye-i mülkiyeye ilâveten(1491) ve birçok vilâyet merkezlerine tercihan bilhassa Süleymaniye'de bir de rüşdiye-i askeriye(1492) tesisi lüzumunu re'sen padişaha arzetti ve iradesini istihsal eyledi. Bu babda Nâzır-ı Sanî Ferîk Rıza Paşa'nın dahi himmet ve muaveneti gayri kabil-i inkârdır.(1493)

İşte o rüşdiye-i askeriye ve evvelce mevcud olan rüşdiye-i mülkiye mekteb-leri sayesinde Süleymaniyelilerden birçok muktedir ümera ve zabitan yetişti. Elhaletü hazihi dahi Ordu-i Osmanîde gerek erkân-ı harbiyeden(1494) ve gerek sunûf-ı saireden bir hayli mukaddem ve gayûr ümera ve zabitan mevcuddur.

Baban Kürdlerinin silk-i celîl-i askerîde gösterdikleri istidad nisbetinde ulûm ve fünûnda dahi ibraz-ı liyakat edebilmişlerdir. Hele son zamanlarda Bağdad'ı ilmiyle ihya edenler, hep Süleymaniye efazılıdır. Bağdad'ın en büyük ilim hanedanlarını Süleymaniyeliler teşkil etmiştir. Zehavîzadeler, Haydarîzadeler hep tahsillerini ya Süleymaniye'de veyahut mülhakatında ikmal eylemişlerdir.

Süleymaniye sancağı daire-i hududuna, muhalefet-i mezhebiye ayak basmamıştır. Bu da, ilme rağbet olunmasından ve bu münasebetle ulemanın tekessüründen neşet etmiştir.

Ca-i dikkattir ki mukaddemleri, Süleymaniye'nin hemen her bir köyünde ya bir fazıl veyahut bir şeyh-i kâmil bulunuyordu.

Tarîkat-ı aliyye-i Nakşiye(1495) Şeyh-i âlicenabı Ziyaeddin Mevlâna Halid hazretleri dahi tahsilinin bir kısmını köylerde ikmal buyurmuştur. Baban hükümeti zamanında tahsil-i ilim, hükümete bar değildi. Her bir mahalle, her bir köy ahalisi, camilerinde bulunan talebe-i ulûm ister az, ister çok olsun, cümlesinin emr-i iaşe ve idaresini deruhde etmiş olmakla, şu ahdlerini tamamıyle ve gayet halisane olarak îfa ederlerdi.

[13] (Şimdi ol halâtın oldu her biri hab-ü hayal)(1496)

(1490) Müşîr: Mareşal.

(1491) Rüşdiye-i mülkiye: Sivil ortaokul.

(1492) Rüşdiye-i askeriye: Askerî ortaokul.

(1493) Nâzır-ı Sanî: İkinci Bakan, Bakan Yardımcısı.
Ferîk: Korgeneral.

(1494) Erkân-ı harbiye: Kurmay, kurmay sınıfı.

(1495) Tarîkat-ı aliyye-i Nakşiye: Yüce Nakşibendî tarikatı.

(1496) Derginin aslında böyle tek başına parantezler içinde yayınlanmış olan bu satır, öyle anlaşılıyor ki bir şiirin bir dizesidir. Bugünkü Türkçesi şöyledir: "Şimdi o durumların her biri düş ve hayal oldu".

Medeniyet-i hazıra bir ifrit oldu, o saadet temsillerini yedi, yuttu, bitirdi. Ahkâm-ı celîle-i diniyeden mütevellid güzel güzel âdetlerle beraber ananât-ı milliye mahv-ü heba oldu. Yerine Garb âdetleri yerleşti. O âdetler ki bizzat Garblilerin de mucib-i şikâyetidir.

Seramedan-ı şiirden merhum Şeyh Rıza hazretleri, ahval-ı ahîreye karşı olan hüzn-ü esefini izhar için, Baban hükümetinin zaman-ı idaresini bir manzume ile tavsif etmiş olmakla, müşarünileyhin o manzumesini buraya derc ile hatm-ı makal eyliyorum.

Emin Feyzi

ALÎ BABAN

Le fikrim dê Silêmanî ke darî mulkî Baban bû(1497)
Ne mehkûmî Ecem, ne suxrekêşî Alî Sasan bû(1498)

Le ber qapî sera sefyan debest şêx û mela-w zahid
Metafî Ka'be bo erbabî hacet Girdî Seywan bû

Le ber tabûrî esker rê nebû bo meclisî Paşa
Seday mozîqe û neqqare ta eywanî Keywan bû

Dirêx bo ew zemane, ew deme, ew umre, ew roje(1499)
Ke meydanî cirîtbazî le deştî Kanîaskan bû

Be derbe-w hemleyê Bexday tesxîr kird û têyhelda
Silêmanî zeman rastit dewê bawkî Silêman bû

Ereb, înkarî fezlî êwe naken, efzel in emma
Selaheddîn ke dinyay girt le zumrey Kurdî Baban bû

[14] Qubûrî pirrlenûrî Alî Baban pirr le rehmet bê
Ke baranî kefî îhsanyan wek ebrî Nîsan bû(1500)

Ke Ebdullah Paşa leşkerî walî Siney şirr kird
Reza l'ew weqte umrî pênc û şeş, tiflî debistan bû

Şêx Reza

(1497) Le çapekanî dîwanî Şêx Reza da, le cêy "le fikrim dê" nûsrawe "le bîrim dê".
(1498) Le çapekanî dîwanî Şêx Reza da le cêy "Alî Sasan" nûsrawe "Alî Osman".
(1499) Le çapekanî dîwanî Şêx Reza da, le cêy "ew umre" nûsrawe "ew esre".
(1500) Le çapekanî dîwanî Şêx Reza da, le cêy "ebrî Nîsan" nûsrawe "hewrî Nîsan".

KÜRD KADINLARI TEALÎ CEMİYETİ MÜSAMERESİ MÜNASEBETİYLE(*)

İstanbul'da mukîm asîl ve necîb Kürd ailelerinin fikir birliğiyle, Kürd kadınlığının asrî bir zihniyetle tealî ve inkişafını temin ve aile hayatında esasî, ictimaî ıslahâtı istihsal eylemek, tehcir ve taktil münasebetiyle sefil bir hale gelen Kürd eytam ve eramiline iş bulmak ve bunları sefaletten kurtarmak gayesiyle teşkil edilmiş olan **"Kürd Kadınları Tealî Cemiyeti"**, geçenlerde Cağaloğlu'nda kıraat ettirdikleri Mevlûd-i Nebevî gibi mübeccel bir ictima ile resm-i küşadlarını icra, bu kere de bayramın ikinci günü Şişli Etfal Hastahanesinde altı koğuş dolduran birçok fukara çocuklarını meccanen sünnet ettirerek, verdikleri müsamere ile de hem mevcudiyetlerini ilân ve hem de mensub oldukları büyük Kürd kavminin intibah-ı milliye doğru atmakta olduğu fedakârane adımlarda kendilerinin dahi büyük bir hisseye malik olduklarını ve olacaklarını göstermiş oldular.

İlcaât-ı zaman ile bir müddet tevkif ve ihata edilmiş Kürd tarih-i terakkîsinin safahât-ı ahîresinde Kürd kadınlığının göstermeye başladığı cesaret-i medeniye, azîm bir şükranla görülmeye lâyıktır. Çünkü her millette olduğu gibi, Kürd medeniyetinin tealîsinde de en mühim rüknünü, nisvanın tealî ve tekemmülü temin edecektir. Bunların tekemmülü, yetiştirecekleri evlâd ve bu evlâda ağûş-ı maderde verecekleri terbiye-i diniye ve milliye, anane-i kavmiye, daha sonra ırkına, milletine sadakat, altı bin [15] senelik tarihî vatanına bağlı olarak ibraz edecekleri fedakârlıkların nüvesini teşkil eder. Bu nüvenin filizlenmesi ise, kendine hizmet isteyerek ağûş-ı mukaddesini açan anavatanın senelerden beri harabiyetine sed, içinde pûyan olduğu derd-i ateşîne çare, sızlayan yaralarına şifa bulduracak ve bunun için de bitmez tükenmez sebat ve metanetle çalışmak hissini verecektir.

İşte bu hissiyatla mülhem ve vatanın ihtiyacını müdrik olan hanımlarımız, daha ilk teşebbüslerinde terakkînin irfanla kaim ve irfanın da terakkî ile tev'em olduğunu pekâlâ bilerek, yalnız kendi gayret ve himmetleriyle çalışmaya başladılar. Başladılar da en evvel birçok müşkilât karşısında bir cemiyet teşkil ve bu cemiyeti her tarafa tanıtmak ve öylece işe başlamak istediler. Bu isteyişlerindeki azim ve kat'iyet, kendilerini az zamanda her şeye muvaffak etmeye başladı. Netekim verdikleri müsamere, programlarında bir metanet ile yürüdüklerini ve nasıl bir cesaret-i medeniyeye malik olduklarını isbata kâfidir.

Biz bu vesile ile, müteşebbislerine azîm takdirât ve tebrikâtımızı takdim eder ve muvaffakiyetlerini temennî ederiz.

19 Eylül 335(1919)

Aziz Yamülkî

MİHEMED AXAYÊ KELHOKÎ(*)

—"HÊVÎ"NİN İMANDAR GENCLERİNE—

Mihemed Axayê Kelhokî, Kürd tarihinde pek şayan-ı dikkat bir sîmadır. "Bitlis Hanlığı"nın ikbal ve mukadderâtı etrafında yetişmiş bir zat olmakla, sergüzeştine nakl-ı kelâm etmeden evvel, mezkûr Hanlık hakkında bir nebze izahât vermek faydadan hâlî değildir.

"Bitlis Hanlığı"nı tesis ve teşkil eyleyen, "Rojkî" aşiret-i kebiresidir.(1501) "Rojkî"liler, müteaddid rivayât miyanında assah ve evfak bir rivayete istinaden, "Bohtî-Botî" nam aşiret ile birlikte "Baban" [16] kabilesinden inşiab ile şimale teveccüh eylemiştir.[*] Filhakika, İslâmiyeti kabul etmekle çehre-i tarihîsi az-çok tavazzuh etmeye başlayan Kürd milleti, Arabların üfûlünden sonra sultanlık, hakimlik, emîrlik, hanlık. . . şekillerinde birçok müessesât-ı tarihiye meydana getirmiş ve bu suretle edvar-ı kadîmeden beri devam edegelen hayat-ı tarihiyesine birçok maceralar kaydetmiş ise de,[*] zikredilen üç aşiretin menakıbı millî ve şerefli olmak itibarıyle daha kıymetdardır. Her üç aşiret de, az-çok farklarla bir karabet ve müşabehet-i tarihiye ibraz ederler. Denilebilir ki "Baban" diyarında paşalar, "Botan"da emîrler, "Rojkan"da ağalar, vakayide muhtelif, fakat esasâtta müttehid bir hayat-ı tarihiye yaşayamamışlardır.(1502)

Bunlardan Rojkîliler, evvelce kaydolunduğu üzre, müessesât ve measiri, ilim ve irfana hademâtı, Kürdistan mukadderât-ı umumiyesine icra-i tesir eylemesi itibarıyle kıymet ve ehemmiyet-i tarihiyesi aşikâr bulunan "Bitlis Hanlığı"nın vâzı'larıdırlar. Esamîsi sahaif-i tevarihte[*] mastur olduğu üzre cemaat-ı mebhuse on iki taifeden terekküb ediyordu. Elhaletü hazıhi, bu on iki taifenin enkazı olarak, yalnız nefs-i Bitlis kasabası sekene-i hicretzedesiyle Mutki, Xwêt nevahisi ahalisi mevcud bulunmaktadır.

*

Cemaat-ı mebhuse, ağalarının zîr-i idaresinde "Welatê Rojkan" denilen geniş bir saha-i arazi üzerinde fermanferma idiler. Aşiret, ağalarının azimkâr ve dirayetkâr ellerinde gittikçe nüfuz, servet ve ehemmiyet iktisab etmekte idi. Muhîtlerine, zamanlarına ve emsallerine göre yaşamak ve cidal etmek için her türlü vesait-i mükemmeleye malik idiler. Feyyaz bir toprak üzerinde, feyyaz bir ırkın evlâdı. . Kavî seciyeler, metîn pazular. . Zer'den, ra'yden mütahassıl umumî bir refah. . Müreffeh ailelerin taşkın nesli. . Hepsi mevcud idi. Fakat yalnız bir şey noksan idi, bir ihtiyac eksik idi. O da, aşiret teşkilâtı fevkında "hükümet" teşkilâtı idi.

(1501) Aşiretin adı burada "Rojkî" biçiminde yazılmışsa da, aslında "Rojkan"dır. Netekim aşağıda aşiretin adı iki yerde doğru biçimi olan "Rojkan" diye yazılmıştır. "Rojkî" ise bu aşirete mensup olmayı ifade eder ve "Rojkanlı" anlamına gelir.

[*] **Şerefname.**

(1502) Doğrusu "yaşamışlardır" olmalıdır.

Filhakika, bu noksanı ve bu ihtiyacı aşiret erkânı idrak etmiyor değildi. Bir gün ağalar, ilerigelenlerden mürekkeb, Xwêt'in [17] "Tap" karyesinde akdedilen bir ictima-i mahsusta bu mesele mevzu-i bahs olmuş idi. Tap karyesi, esasen aşiretin makarr-ı idaresi idi. Ağalar, temayüz edenler orada otururlardı. Ağaların oturup müşavereler akdettiği beyaz mermer havuz ile "Rewaq-salon"lar, elhaletü hazihi Tap karyesinde payıdar durmaktadır. Akdedilen böyle bir ictimada, "Rojkî"nin şerefini i'lâ edecek bir prensin lüzum ve mevcudiyetinde ittifak edilmiş ve münasebât-ı kadîme-i tarihiye ve ırkiye nazar-ı dikkate alınmış olacak ki, Ekâsire-i İraniyeden(1503) "Nuşirevan" ailesine mensub olup "Ahlat"ta ihtiyar-ı ikamet etmiş olan prenslere müracaata karar verilmiştir. Prenslerden "Ziyaeddin" ve diğer bir kardeşi, müracaat-ı vakıayı kabul ile Ziyaeddin Bitlis, kardeşi de "Xerzan" emîrliklerine şerefbahş olmuşlardır.[*] Makarr-ı hükümet ittihaz edilen Bitlis, "Darulhukumeta Rojkî" tevsim edilmiştir.(1504)

"Bitlis Hanlığı" bu suretle teşekkül ettiği gibi, sülâle dahi Ziyaeddin ailesine münhasır kalmıştır. Mezkûr Hanlık on asra karîb bir zaman devam ederek, "Bitlis"i Kürdlüğün türlü türlü havatır-ı tarihiyesi ile memlû bir medinesi haline ifrağ etmiş ve Kürd harsını bir inkişaf-ı mahsusa mazhar eylemiştir. Hakikaten "Rojkî"lilerin bu müracaatı ve "Ziyaeddin Han"ın Bitlis'te ibkası, büyük bir isabet-i tarihiye suretinde tecellî etmiş ve az zaman zarfında aşiret erkânı arasında derin bir muhabbet ve sadakat rabıtası teessüs etmekle beraber, Hanlık dahi gerek Kürdistan ve gerekse haric-i Kürdistan'da teşekkül etmiş emsalinin fevkında bir hatıra-i irfan ve şeref bırakmıştır. Aşiret ile Han ailesi arasındaki muhabbet ve sadakate, nakli sadedinde olduğumuz "Kelhokî Mihemed Axa"nın hayat-ı güzeştesi parlak bir misaldir.

Hanlığın hatıra-i irfan ve şerefi ise, bugün bile enkazına Bitlis'te ve civarında yer yer tesadüf edilen —üslub-ı mahallî ile inşa edilmiş— camiler, medreseler, hanlar, kârvansaraylar, köprüler, türbeler, mezarlıklar, hamamlar şahid-i kavî oldukları gibi, o vakit seyyahları, müverrihleri ve Hanlığın son zamanlarını idrak etmiş ihtiyarlar bile, Hanlığın measir-i medeniyesini tahsin ve takdirlerle tizkâr ede ede bitiremiyorlar.

(Mâbâdı var)

(1503) Ekâsire-i İraniye: "Kisra" ya da "Kesra" unvanıyle anılan İran hükümdarları.

[*] Şerefname.

(1504) Darulhukumeta Rojkî: Rojkan Hükümet Merkezi.

[18] BO NEJADA KURD

Le derda weten cergim biryan en
Henasem serd en, dîdem giryan en

Ji kûrey sînem şerar mexîzo
Le kahnî çavim xunav merîzo

Ba te bimrim l'em dax û derde
L'em xwar û zarî, l'em berdelberde

Îran nejadan we dû reng bibûn
Weha mubtelay ar û neng bibûn

Hey dad, hey bêdad, Kurd bêdar nî yen
Le nejadî xo xewerdar nî yen

Felek, erkanıt ji hev cuda bo
Çerxit çenber bo, kaxit fena bo

Ta key be nîkan cefa mekirî
Ta key perdey bext pakan medirî

Em qewmî xeyûr çilon bêyar bûn
Wekû esîran zelîl û zar bûn

Îran şehinşah hemû dinya bî
Hukmiş le hemû alem rewa bî

Edl û merhemet, lutf û şefeqet
Însaf û îhsan, dîn û muruwwet

İlm û şecaet, qanûn û kerem
Cûd û sexawet, şimêr û qelem

Wefa-w muhebbet, mîhmannewazî
Le rûy heqîqet, ne ku mecazî

İlm û hewsele, bexşiş we jêrdes
[19] Weha ku rahet mejîya her kes

Rast û rastperest, dijminî(duşmanî) diro
Heq û heqşinas, heqbîn û heqco

Zalim fena kir, diro riswa kir
Derdî mezlûman we edil dewa kir

Mexsûsen sîfat ehlî Îran bû
Qet meşhûr û nav wan dilêran bû

Heta ku bibîn yekdil û yekcan
Alemşan awerd we jêrî ferman

Axir le xeflet meyl û nîfaqbûn
Le bêdanişî, bêîttîfaqbûn

Her kes ji xeflet we rêkî rakird
Felek cemi'şan ji hem cuda kird

Lewra ku nema îttîfaqşan
Bîye mayey neng em nîfaqşan

Le şera Ereb, le zulma Romîyan
Kewtin be zîllet gelêk buzurgan

Îran hemîşe mêrî mekerda
Le meydanî şer şêrî mekerda

Lewra ku be hem bibûn bedxwahan
Esîr bûn be dest henêk rubahan

Weku cîsmêka ji hem cuda bû
Ne bed ne bediş le hem sewa sewa bû

Her weha Îran mitelaşî bû
Qismet qismet bû we cîya wa çû

Weha zelîl bîn Îran nejadan
Kurd û Lur û Fars nîkûnîhadan

[20] Ku neslî xoyan feramoş kirdin
Le cehla herfî dijmin goş kirdin

Îran be mesel wekû cîsma bû
Kurd û Lur û Fars le wî e'za bû

Eger ji beden e'za cuda bo
Elbet ew beden mehw û fena bo

Mexsûsen Kurdan qelbî Îran en
Tuxmatî keyan, neslî şêran en

Eger çend rojê her jar û zebûn bûn
Esîr we destî dijminî dûn bûn

Dê biken le nû yek îttîhadî
Legel Îranê be hawnejadî

Da xoyan le em bende reha kin
Hem Turk, hem Ereb le xofa rakin

Kurdan b'em şeref, b'em qedîmîye
Çilon fexir deken be yetîmîye

Sa êsta bêmîhr e l'em derde
Kes weha nejad xo gum nekerde

Weha esaret pagîrişan bû
Goya pey xoyan le wîrişan bû

Kurd her Îranî, Îran her Kurd en
Kurd be luxet we manayî "gurd" en

Le Îranîyet ferdî wahid en
Tarîxî dinya hemû şahid en

Hawar hey Kurdan, hey namedaran
Hey qewmî qedîm, Îran medaran

[21] Em esarete derdî nîfaq en
Derda esaret dewaş tifaq en

Hawar hey Kurdan we bext û benan
Dijmin fen û fît we mekî-w pîyan(1505)

Bo fenay em qewm heşt hezar sal e
Dijminan eykin xele-w taxale

(1505) Herçende "we mekî-w pîyan" manayekî rêk û rewanîş nadat, belam le ber ewey le kovareke da her wa nûsrawe, hîç destkarîman nekird.

Kurdan mindalan xakî Îran en
"Medî" nejadan, dûdey keyan en

Hawar hey Kurdan, hey neslî şêran
Tuxmatî keyan, dûdey dilêran

Waney Lahûtî hun we goş biken
Zemzemey nîfaq feramoş biken

Eger mexwazin necatitan bo
Îttîfaq mayey heyatitan bo

Lahûtî Xan

NALÎ MERHUMUN BU GAZELİ ŞEYHÜLFUZALA MUHAMMED FANÎ EFENDİ HAZRETLERİ TARAFINDAN İHDA OLUNMUŞTUR(1506)

Bîdî mecnûn e wicûdim le hemû berberî ye
Ne kesê muntefiî yek berî, ya sêberî ye

Çît le kakolî ser û mûyan dawe ke mû
Hemû her hem û perêşan û derdî serî ye

Be rîyabarî tekalîfî rusûmî bo xeliq
Çi dekêşî eme barêk e elawey kerî ye

Mutmeînxatir û eymen mebe hergîz le şerî
nefsî emmare, ke em mare legel to şerî ye

Lomeyî Nalîyî dêwane mekin ey uqela
Ke demêk e zilleyî letmeyî destî perî ye(1507)

(1506) Bu sunuş cümlesinin bugünkü Türkçesi şöyledir: Rahmetli Nalî'nin şu gazeli, Şeyhülfuzala(erdemli kişilerin önderi, başta geleni) Muhammed Fanî Efendi hazretleri tarafından armağan edilmiştir.

(1507) Egerçî le kovareke da hendê heley çap l'em beyte da rûy dabû, belam leweye xwêndinewey b'em şêweye rasttir bêt.

[22] WÎSLET(1508)

Çûme welatî, halek hezîn dît
Dayika xwe vê car bi xwîn, birîn dît(1509)

Guhan zuha bû, dayika birîndar
neşîya xwedan ket mindal, biçûkê jar(1510)

Çûme li ser, min zên da birînê(1511)
Rohnik reşandin, berda girînê:(1512)

Dadê, te xêr e! Gêsûbelavê!(1513)
Kanê ji te nayêt bêhna gulavê

gava te qîz bûy. Biskêt perîşan(1514)
Tozê pêçawtîye xal, nîşan(1515)

Destê xwe nadî ramûstin, gur
şefqet, mehebbet rakir, te bîr kir(1516)

Pênc sal e îro ji te cuda bûm
Dîl bûm, birîndar. Hatim, xuya bûm

Eve vegerîyam, hatim huzûrê
Ger dê hebîtin, bexşe qusûrê(1517)

Dengê mi guh ket, çavê xwe rakir(1518)
Rohnik nemabûn, xwîn jê vala kir

(1508) Wislet: Gîhana piştê cudayîyê, ku mirov piştê cudayîyê dîsa bigîje hev, hev bibîne.
(1509) Mexsed ji dayikê welêt e, Kurdistan e.
(1510) Neşîya: Nekarî.
Xwedan ket: Xwedî ke.
(1511) Zên da: Wisa tê zanîn ku mana van her du peyvikan, min "bala xwe dayê" ye.
(1512) Rohnik: Histirên çavan.
Berda girînê: Min dest bi girînê kir.
(1513) Gêsû: Kezî, gulîyên por.
(1514) Gava te qîz bûy: Dema tu keç bûyî. Yanî "ew bêhna gulavê ya ku dema tu keç bûyî ji te dihat, nuha ew bêhn ji te nayê".
Biskêt perîşan: Biskên te perîşan bûne.
(1515) Pêçawtîye: Pêçaye.
(1516) Şefqet: Şewata dil, dilşewatî, dilgermî.
Mehebbet: Evîn.
Wisa tê zanîn ku mana vê malikê û malika berî wê weha ye:
Tu destê xwe nadî ramîsan. Lewra guran dilgermî û evîn rakir, te jî ew tişt jibîr kirin.
(1517) Bexşe: Bibexşe, bibexşîne, bibûre.
(1518) Guh ket: Ket guhê wê, ket guhê dayikê.

Got: Ey kurê min, bi xêr tu hatî
Tu l'kê derê bû, dûr bû j'welatî?

Paş ku tu çûyî, dost bûne dijmin
Herdu digel yek rabûne ser min(1519)

Her însaf nemabû, dîn bîr kirin wan
[23] Xwarin, vexwarin xwîna mirovan

Talan kirî namûsan ji qîzê
Serjê dikirin wan bona leyîzê

* *
*

Ez çûme baxan; bêdar, dûr bûn
Meşîyame raxan; bêhespê gewr bûn(1520)

Min gote bilbil: Ma gul te der da?(1521)
Min dî ku kundek derhal cewab da:

Ka bilbilê jar! Qa dîn bûyî tu(1522)
Serhed xirab in, pênc sal e îro

Sotin, qelandin bax, gulistan
Sorgul nehêlan, bilbil newestan(1523)

Heleb, 9 Tabax 335(1919)

Ji Mala Hekarîyan
Ebdurrehîm Rehmî

(1519) Digel yek: Digel hev, bi hev ra.
(1520) Rax: Lehfê çîya, bintara çîya.
(1521) Der da: Bi der da.
(1522) Qa: Wisa tê zanîn ku ev peyvik bi mana "qey" e.
(1523) Newestan; Nesekinîn.

JİBO ZARWÊ KURDAN
2

YEKDENG

Em ne beg in, ne paşa nin
Em gişk kek in, gişk bira nin
Ji dostan ra canfîda nin
Em belayê dişminan in

Bavê me ye her heft ezman(1524)
Dîya me ye xweş Kurdistan
[24] Em ewladê hemû Kurdan
Em dixwazin ilm û îrfan

Ders û rastî me heval e(1525)
Şûr û qelem me hemhal e(1526)
Derbaz nebî meh û sale
Her cî bibî gul û lale

İstanbul, 21 Tîrmeh 1919

Hîlmîyê Siwêrekî

(1524) Ezman: Asîman.
(1525) Me heval e: Hevalê me ye.
(1526) Me hemhal e: Hevhalê me ye, hevalê hal û rewşa me ye.

MUHTEREM KARİ'LERİMİZE VE ABONELERİMİZE

1- Abone bedeli gönderildiği halde mecmualarının kendilerine vâsıl olmadığına dair bazı zevâttan şikâyetnameler alıyoruz. Biz mecmuamızı her türlü şahsî kâr ve menfaat düşüncelerinden azade olarak, yalnız milletimizin irfanı maksadıyle neşrettiğimizden, abone olan zevâtın mecmualarını muntazaman göndermeyi de büyük bir vazife biliriz. Binaenaleyh, abone bedelâtını gönderdikleri halde mecmua alamayan zevâtın paraları —birçok emsali gibi— ya idarehanemize gelmemiştir veyahut postahaneye tevdî ettiğimiz mecmualar —keza birçok emsali gibi— kari'lerimize gitmemiştir. Şu halde kabahat idarehanemizde değil, açıkça söyleyelim, postahanelerdedir. Ne yapalım, makam-ı âlî-i aidinin her nüshamızda celb-i nazar-ı dikkatine aid olan fıkramız bir fayda vermiyor demektir.

Bâdemâ, idarehanemize para gönderen zevâtın, mikdarını ve ne için gönderdiklerini ayrıca mektubla bildirmelerini ve mecmualarını tamamen veya kısmen almayan zevât-ı kiramın da, tekrar gönderilmek üzre muvazzah adresleriyle beraber iş'ar buyurmalarını rica ederiz.

2- Senelik abonemiz kırk dört ve altı aylığımız yiğirmi iki nüshadır. Mecmuamıza altı aylık abone olan zevât-ı kiramın aboneleri yiğirmi ikinci nüshada hitam bulmuş olduğundan, mütebakî nüshalara yeniden abone olmaları lâzım gelir.

Necm-i İstikbal Matbaası Sermuharrir ve Müdîr-i Mes'ûl: Memduh

[25] İHTAR

Gerek **"Kürd Tamim-i Maarif ve Neşriyat Cemiyeti"** ve gerekse **"Jîn"** gazetesi namına abone, teberru ve sair suretlerle gönderilecek her türlü mebalığın doğrudan doğruya "cemiyet" ve **"Jîn"** namına gönderilmelerini kari'lerimizden ehemmiyetle rica eyleriz. Başka vasıtalarla ve başka namlara gönderecekleri paraların zıyaından ve bu sebeble arzularının is'af olunamamasından dolayı kari'lerimizce mes'ûl tutulamayacağımızı arzederiz.

"MEM Û ZÎN"İN TAB'I HİTAM BULDU

Melâ Ehmedê Xanî hazretlerinin **"Kürd Tamim-i Maarif ve Neşriyat Cemiyeti"** tarafından öteden beri tab'ettirilmekte bulunan **"Mem û Zîn"** namındaki kitabı, şimdiye kadar ilân ettiğimiz vechile saha-i intişara çıktı. **"Mem û Zîn"**, cemiyetin neşredeceği külliyatın birinci kitabıdır. İstanbul'da kâğıd fiatının ve tertib masarıfının pek yüksek olmasına rağmen, **"Mem û Zîn"** mevcud kâğıdların en iyisine ve pek nefîs surette tab'ettirilmiştir. Cemiyet hiç bir menfaat-ı maddiye gözetmeyerek, yalnız Kürd edebiyat ve irfanına hizmet etmek istediğinden, bu kadar masarıf-ı azîme ile meydana gelen bu kitaba idarehaneden alınmak şartıyle 50 ve taşraya taahhüdlü olarak posta ile gönderilmek üzre 60 kuruş fiat konulmuştur. Kitabın aded-i tab'ı pek az olduğundan, en evvel Kürdistan'daki kari'lerin arzularını is'af etmeyi istiyoruz. Arzu edenlerin idarehaneye müracaat etmeleri ve taşradakilerin de kitab bedelini posta ile nakden göndermeleri lâzımdır.

TEB'A "MEM Û ZÎN"Ê TEMAM BÛ

"Mem û Zîn"a Mela Ehmedê Xanî di sûretekê nefîs da hatîye tebi'kirin. Her kesê arzûya xwendin û kirîna wê biket, ji îro paşê di îdarexana me da "50", jibo xaricê ji İstanbul digel mesarifa postê "60" quriş e.

WERGERANÊN JİMAREYA 25'AN

*

25'İNCİ SAYININ ÇEVİRİLERİ

ÖNEMLİ BİR GİRİŞİM: İLÂN

Küridstan'daki tüm iş sahiplerine kolaylık ve yarar sağlamak üzere **"Jîn** yönetimi" yararlı bir girişim düşündü. Amaç, sadece Kürd kardeşlerimize bir hizmet ve İstanbul'daki işlerini kolaylaştırmaktır.
Girişim şudur:
Kürdistan'daki zatların İstanbul'daki ticarî, cezaî, askerî, idarî tüm davaları ile askerî ve sivil dairelerdeki bütün işleri takibedilip sonuçlandırılacaktır. Burada bir işi olanların, sorunu bir mektupla ayrıntılı biçimde ve iş dairelerde ise işlemin tarih ve numaralarıyle birlikte bildirmeleri yeterlidir. Yönetimimiz bu işleri övünülecek bir hizmet olarak takibedecek ve zorunlu olarak yapılan masraflardan başka bir şey istemeyecektir. İş sahipleri, masraflar hesabına geçirilmek üzere, mektuplarıyle birlikte peşin olarak, uygun görecekleri bir tutar göndermelidirler. Daha sonra masraflar pusulası sunulacaktır. Gönderilecek mektupların taahhütlü olması daha iyidir. Bu işleri görecek olanlar, çalışkan ve girişimci gençlerdir.
Adres: Babıâlî, Ebussuud Caddesinde Necm-i İstikbal Matbaasında **"Jîn** Tâkib-i Umur İdarehanesi".(1527)

SATILIK EV

Beşiktaş'ta Şenlikdede Mahallesinde Mektep Sokağında, Ihlamur Caddesi yanında, bahçesi olan ve sekiz odayı, kuyu ve mutfağı içeren, 300 arşunluk(1528) arsa üzerinde yapılmış olan 9 numaralı, kullanışlı, ahşap bir ev satılıktır. İstekli olanların, Necm-i İstikbal Matbaasında **"Jîn"** yönetim yerine müracaatları.

DAKTİLO MAKİNESİ İSTİYORUZ

Kullanılmış bir daktilo makinesi satın almak istiyoruz. Böyle bir makinesi olanların, Ebussuud Caddesinde Necm-i İstikbal Matbaasında **"Jîn"** yönetim yerine sözlü ya da yazılı olarak bilgi vermeleri.

(1527) Tâkib-i Umur İdarehanesi: İşleri takibetme yönetim yeri. Bu sözcükler adresin bir parçası olarak gösterildikleri için, çeviride tarafımızdan aynen kullanıldılar.
(1528) 1452 numaralı dipnota bakınız.

İSTANBUL'DA KÜRD İŞÇİLERİ

> "Pahalılığa Karşı Mücadele Heyeti" toplanmış, Hammallar ve Mavnacılar Derneği Başkanı Refî' Cevad Bey, taşıma ücretini düşürmeyi taahhüt etmiştir.
>
> (Günlük gazetelerden)

Bu ulus ne kadar kimsesiz ki Refî' Cevad ve Ahmed Kadri gibilerine boyun vermiş ve bu adamlar da ne kadar açıkgöz ki koca Kürd ulusunun faal bir unsuru olan beş-on bin kişiye musallat olabilmişler. Bu sorunun sosyal yönü, düşünülmeye değer.

Geçen sayımızda Refî' Cevad Bey'in bir hammal derneğinde yaptığı ve iyiliksever olmayan propagandayı incelemiştik. Kürd ulusunun başka bir ülkede bir işçi kolonisini oluşturan bu namuslu adamlarla şimdiye kadar Kürdlerden ve Kürd gençlerinden başka herkes meşgul oldu. O adamların yaşadığı yerler ve onların kafaları, ne kadar çıkar propagandalarına sahne olmuştur!

Sabahtan akşama kadar, kim bilir kaç bin kilogram yükü kaç kilometre mesafeden kanter içinde taşıyan bir düşkünün durumuna "imrendiricidir" denilemez. Vücudu tam anlamıyle yıpratan bir çalışma, yıprananın boğazını beslemek ve ailesini ölmeyecek kadar geçindirmekten başka ne kazanç getirebilir! Böyle yıpratıcı(1529) bir zorluğun fedaîsi olan zavallıların cebine giren beş-on paraya göz dikmek, ne karakter âdiliği ve o alın terinden çıkar elde etmeye kalkışmak ne ruh âdiliğidir ya Rabbi! Bir çevrede ki, genelev işletmecilerinin ve kumarhane işletmecilerinin işi de birçok adamları o aşağılık işlere girmeye itecek kadar uyandırdığı imrenmeyi pratiğe dönüştüren bir kokuşmuş ruh vardır, öyle bir yerde hammalların kazancına göz dikenler pek fena görülmezler! Ancak, o bedenî zahmetlerin binde birine katılmadan çıkar elde etmeye kalkışmak da tanımlanabilecek küçüklüklerden olamaz. Hammalların beş-on para kazancını fazla, aşırı gören nazenin bey ve efendilerin, en az çaba bile denilemeyecek, eğlence türünden işler karşılığında kazandıkları servetlerle yaşadıkları yaşam koşullarını, bir de o zavallıların zahmetleri ile yaşam düzeylerini karşılaştırmalı. Bunların kazançlarına fazla ve aşırı diyebilmek için ne kadar aç gözlü olmak gerekir!

(1529) "yıpratıcı" sözcüğü, derginin aslındaki "yıkıcı" sözcüğünün karşılığı olarak kullanılmıştır. "Yıkıcı" sözcüğü o dönemlerde "yıpratıcı" anlamında kullanılmışsa da, günümüz Türkçesinde daha çok siyasal anlamda kullanılmaktadır. Bu nedenle biz çeviride "yıpratıcı" sözcüğünü kullanmayı daha uygun gördük.

Biz, Mücadele Heyetinin her şeyle birlikte taşımada da bir ucuzluk yapmasını en sıcak sevinçlerle karşılarız. Güçlük çıkarmak şöyle dursun, yardımcı olmayı bile görev sayarız. Yalnız, bize asıl tuhaf ve tehlikeli görünen yön, bir gün önce birkaç yüz hammalın kendisine bîat(1530) etmesini öneren ve gazetesinin Yazıişleri Müdürü pehlivan Kadri'nin sorumlu kâtibi(!) bulunduğu Kürd işçilerle dolayısıyle ilgilenen bir kişinin onlara ilişkin bir kamu hizmetini üstlenmesidir.

*

Artık bu işçilerin kazandığı, bölünmeye uğramadan kendi ceplerine girmeli ve orada kalmalıdır. Yazar Refî' Cevad Bey, pehlivan Kadri Efendi gibileri, bir Kürdün emeğine, kazancına, en doğal hakkına ve görevine karışacak konumda olmadıklarını anlamalıdırlar. Her Kürd işçi, artık kumarbazları, şantajcıları beslemek zorunda olmadığına karar vermeli, emeğinin ürününden kendisinden başkasının yararlanmaya hakkı olmadığını iyice bilmelidir. Kürd, artık suyu, toprağı, ağacı mubah olan bir tarla durumundan çıkmalıdır.

Bir savaşa neden olacak, bir barışa etkili olacak kadar dünyada güçlü varlıklar gösteren işçi hareketinin, Kürdlere gelince ve bir-iki yaygaracı önünde durmasının anlamını anlayamıyoruz. Bu zavallıların kendileri ve kişilikleri, hammal diye aşağılanarak, her yiğitlik göstermek isteyenin ayakları altına atılmış bir genel mal oldular.

Şimdiye kadar bu işçilerle kafasını ve dilini en az yoran, bizler, bizzat Kürdler, Kürd gençleri olduk. Suskunluğumuz miskinlik olarak anlaşıldığındandır ki başımıza vurup ekmeğimizi elimizden almak, sürekli bir cüret durumunu aldı.

Özet olarak, demek istiyoruz ki Kürd işçileriyle bizler uğraşalım ki yabancılar parmak karıştırmasın. Gelecekteki Kürdistan'ın iyi bir tohumu olan bu işçileri. . . . . .(1531) zavallıların emek ürünlerini ellerinden kapanları teşhir edelim. Şimdilik bu kadar.

M. S.

(1530) 1453 numaralı dipnota bakınız.
(1531) 1456 numaralı dipnota bakınız.

KAWE ÖZEL GÜNÜ: 31 TABAX(AĞUSTOS)

Bir amacımız da ulusa kendisini tanıttırmak olduğu için, özel ulusal günlere bir değer vermek gereğine inanıyoruz. "Jîn"in 16'ncı sayısında buna ayırdığımız bir yazımızda, özel günlerin ulusal yaşamdaki etkilerini saptamaya çalışmıştık.(1532) Örneğin Kawe'nin Dehak'e karşı başkaldırması, Kürd tarihinde kaydedilmesinden vazgeçilemeyecek bir büyüklüğe sahiptir.

Hukuk-ı esasiye(1533) uluslara bir ihtilâl hakkını, zulme karşı başkaldırma hakkını doğal görüyor. Netekim, hukuk-ı esasiye denilen şeyin varlığından dahi haberleri olmayan kitleler, zaman zaman bu hakkı kullanmışlardır. Kawe, dünyadaki ceberrut zalimlerin önde gelenlerinden olan Zalim Dehak'e karşı bir ulusu ayaklandırmakla, kuşakların kıvanç duyacağı bir medenî yiğitlik anıtı dikmiştir. "Başkaldırmamız pekişip güçlenmemizdir" yöntemini en sapık ve zalim hükümetlerin yönetimlerine karşı bile en yiğitçe yükselten uluslardır ki, yaşam haklarını her kanunun ve her kuvvetin yıldırma gücünden özgür olarak ve yalnız kendi yönetimleriyle ebedîleştirmiş olurlar.(1534) Her zaman ihtilâl yapanlar değil, fakat gerektiği zaman ihtilâl yapabilenlere karşı hiç bir yönetimin zulmünü sürdürdüğünü göremiyoruz. Kawe zamanından bugüne kadar akan yüzyıllar seli bile bu zorunlu gerçeği ulusların kaderleri defterinden silememiştir.

Bugün dünyanın düzenleyicisi olmak gibi olağanüstü bir kudret gösteren topluluklar, bu haklarından en fazla yararlanma yolunu vaktiyle bilmiş olanlardır. Tarih ve olaylar bize binlerce örnekle ispat ediyor ki, iddia ve yakınma hakkını değil, fakat kesinlikle ihtilâl hakkını kullanmayan ulusların payına düşen ise, ancak yoksunluk ve felâkettir.

*

İşte, pek yüksek bir yiğitlik örneğini Kürd ulusal tarihinde silinmez çizgilerle yaşatan "Kawe Ulusal Günü" dolayısıyle **Kürd Tamim-i Maarif ve Neşriyat Cemiyeti** bir müsamere düzenledi. Müsamereye gösterilen ilgiyi, ümitlerimizi pekiştiren pek hayırlı bir belirti olarak kabul ediyoruz. Bir zat tarafından Kürd kültürü konusunda Türkçe bir konferans, iki zat tarafından da Kürdçe birer konferans verildi. Kürdçe bir şiir okundu ve bir zat tarafından aşağıdaki hikâye anlatılarak, Kürdlüğün yücelmesine ilişkin dilekler arasında müsamereye son verildi.(1535)

(1532) 1457 numaralı dipnota bakınız.

(1533) Hukuk-ı esasiye: Temel hukuk, insanların vazgeçilemez olan temel hakları. Arapça iki sözcükten oluşan ve Osmanlıcada bir terim olarak kullanılan "hukuk-ı esasiye", Türkçede tam karşılığı bulunmadığı için çeviride tarafımızdan aynen kullanıldı.

(1534) "Yıldırma gücü" sözcükleri, "kuvve-i te'dîbiye"nin karşılığı olarak kullanılmıştır.

(1535) Burada sözü edilen ve "Gülünç, Fakat Acıklı" adıyle yayınlanmış olan hikâye, günümüzde dahi anlaşılabilecek bir Türkçe ile yazıldığından, ayrıca Türkçeye çevrilmesine gerek görmedik.

Özel günlerimizin böyle törenlerle yüceltilmesini ne kadar dilesek yeridir. Hele bu müsamereler, Kürdlerin değişik topluluklarını birbirlerine tanıtıp sevdirmek, hayırlı ulusal işlere yararlı olmak gibi kutlu sonuçlar da verirse ne arzu edilmeye değer hareketler olur!

M. S.

KAWE HAKKINDAKİ TARİHSEL FIKRA

Eski İran'da hükümet eden krallar sınıfının birincisi Pîşdadîyan olup, Keyomers, Huşeng, Tahmures ve Cemşid bu soydandır. Ünlü Rüstem-i Zal da bu soy zamanında yaşamıştır. Cemşid'i bir hükümet darbesiyle tahtından düşürerek yerine geçen Dehak, halka zulüm ve aşırı bir baskı yapmaya başladı.(1536) Her gün ülke halkından bir-iki çocuğu keserek yemek, Dehak'in bir zevki idi.(1537) Bütün ülke halkı, onun bu akla sığmaz zulmünden usanmış ve bir kurtarıcının ortaya çıkmasını beklemeye başlamıştı. Sonunda Kawe adında bir demirci meydana çıktı, deri önlüğünü bir sırığın başına takarak sokaklarda dolaştı ve halkı "zulme karşı başkaldırma"ya teşvik etti. Tüm halk Kawe'nin arkasına düşerek Zalim Dehak'i öldürdü ve Fereydun adındaki şehzadeyi tahta çıkardı. Ülke de böylece bu zulümden kurtulmuş oldu. Kawe'nin bayrak olarak kullandığı deri, "Direfş-i Kawyanî" adıyle halk katında kutsal tanındı.(1538) Bir söylentiye göre Kadisiye Savaşında(1539) Arapların eline geçen "Direfş-i Kawyanî"den herkes bir parça keserek uğurlu olsun diye korumak üzere aldığından, bugün bayrak yoktur.

Kawe'nin Kürd olduğu, tarihsel incelemelerle sabittir. Şu halde Kawe "ulusal kahramanımız", Dehak'e karşı başkaldırdığı gün de bir "özel günümüz" oluyor.

(1536) 1482 numaralı dipnota bakınız.
(1537) 1483 numaralı dipnota bakınız.
(1538) 1481 numaralı dipnota bakınız.
(1539) 1485 numaralı dipnota bakınız.

BABAN KÜRDLERİNİN SANAYİ VE BİLİMDEKİ YETENEKLERİ

Baban Kürdlerinde, yöresel ihtiyaçlarını karşılayabilecek pek çok yararlı sanayi vardı. Fakat öbür sanayi dallarına oranla en çok gelişen sanayi dalı, silâh yapımıydı. Demek istiyorum ki Baban Kürdleri, yalnız silâh kullanımında değil, silâh yapımında da yetenek ve beceri elde etmişlerdi.

Baban hükümeti döneminde, zamanına göre mükemmel denilecek ölçüde bir tophane kurulmuştu. Mesafe uzaklığından dolayı İstanbul'dan getirtilmesi güç olan ağır silâhların dökümü ve yapımı bizzat Süleymaniye'de yerli ustalar eliyle gerçekleştiriliyordu.

Yerli sanayiden kalmış olan bir top, son zamanlara kadar resmî günlerde kullanılmaktaydı.

Arkadan dolan ateşli silâhların icadından önce, Avrupa'da kullanılan tüfeklerin ve tabancaların en iyisi Süleymaniye'de yapıldığı gibi, son zamanlarda, arkadan dolan tüfeklerin yapımı da pek az bir zaman içinde oranın bol ve yaygın bir sanayii durumuna geçti. Süleymaniye bir kasaba olduğu halde, içinde ayda 200-300 "Hanri Martini" tüfeği yapılırdı.

Doksanüç Savaşında(1540) Rusların eline geçmiş olan Osmanlı tüfekleri ve cephaneleri İran yoluyle Süleymaniye sancağına getirildi.(1541) O silâhlar da bir yandan aşiretler ve başkaları tarafından kullanılırdı.

Silâha olan bu düşkünlüğün bir nedeni de, hükümetin düzen ve güvenliği sağlayamamasından ötürü herkesin canını korumak için kendi silâhına başvurmaya gerek görmesiydi. Herhalde, sanayi merkezlerinden uzak, bir köşeye tıkılmış olan öyle bir kasabada silâh sanayiinin gelişmesine yardımcı olan ve bunu teşvik eden etmen, kuşkusuz ki halktaki savaş yeteneği ve askerî eğilimlerdi.

Eski Altıncı Orduya subay yetiştirmek üzere Bağdad kentinde bir askerî lisenin kurulmuş olduğu bilinmektedir. Önceleri, adı geçen ordunun bölgesi içinde bulunan üç ilden, söz konusu okula öğrenci gönderen, yalnız Süleymaniye idi. Öylece yıllar geçti. Yani, lisenin öğrencilerinin nüfus oranına göre en büyük bölümü Bağdadlı, küçük bölümü de Süleymaniyelilerden oluşuyordu.

Ne var ki Süleymaniyeliler, çoğunlukla mükemmel öğrenim yapar, duru ve temiz ahlak gösterirlerdi. Bu durumları bilen Askerî Okullar Bakanı rahmetli Müşîr Zeki Paşa,(1542) Süleymaniyelilerin bilim ve askerlik alanlarındaki yeteneklerini takdir edenlerden biri olmuştu.

(1540) 1487 numaralı dipnota bakınız.
(1541) 1488 numaralı dipnota bakınız.
(1542) 1490 numaralı dipnota bakınız.

Zeki Paşa Irak'ta Arap amir ve subayları kadar, belki de onlardan çok Kürd amir ve subayları yetiştirmeyi hem asıl amaç için, hem de bazı siyasal amaçlar için gerekli saymıştı. Bu nedenle, var olan sivil ortaokula ek olarak ve birçok il merkezlerine yeğlenerek özellikle Süleymaniye'de bir de askerî ortaokul kurulması gerekliliğini doğrudan doğruya padişaha arzetti ve onayını aldı. Bu konuda Bakan Yardımcısı Ferîk Rıza Paşa'nın da himmet ve yardımı inkâr edilemez.(1543)

İşte o akserî ortaokul ve daha önce de var olan sivil ortaokul sayesinde, Süleymaniyelilerden birçok güçlü ve yetenekli amir ve subay yetişti. Bugünkü durumda dahi Osmanlı ordusunda gerek kurmay sınıfından ve gerekse diğer sınıflardan, birçok önde gelen ve gayretli amir ve subay vardır.

Baban Kürdleri, yüce askerlik mesleğinde gösterdikleri yetenek oranında, bilim ve sanayi dallarında dahi değerli nitelikler gösterebilmişlerdir. Hele son zamanlarda Bağdad'ı bilimle diriltip canlandıranlar, hep Süleymaniye'nin erdemli bilginleridir. Bağdad'ın en büyük bilim hanedanlarını Süleymaniyeliler oluşturmuştur. Zehavîzadeler, Haydarîzadeler hep öğrenimlerini ya Süleymaniye'de ya da Süleymaniye'ye bağlı yörelerde tamamlamışlardır.

Süleymaniye sancağının sınırları içine mezhep ayrılığı ayak basmamıştır. Bu da, bilime ilgi ve istek gösterilmesinden ve bu nedenle bilginlerin çoğalmasından doğmuştur.

Dikkate değer ki eskiden Süleymaniye'nin hemen hemen her bir köyünde ya erdemli bir bilgin ya da ermiş bir şeyh bulunuyordu.

Yüce Nakşibendî tarikatının yüce gönüllü şeyhi Mevlâna Halid hazretleri dahi öğreniminin bir bölümünü köylerde tamamlamıştır. Baban hükümeti zamanında bilim öğrenimi hükümete yük olmuyordu. Her bir mahallenin, her bir köyün halkı, camilerinde bulunan bilim öğrencileri, ister az ister çok olsun, hepsinin geçim ve yönetim işlerini üstlenmişlerdi ve bu üstlenme görevlerini tümüyle ve son derece içtenlikli olarak yerine getiriyorlardı.

(Şimdi o durumların her biri düş ve hayal oldu)(1544)

Şimdiki uygarlık bir ifrit oldu ve o mutluluk simgelerini, o mutluluk örneklerini yedi, yuttu, bitirdi. Dinin yüce hükümlerinden doğmuş olan güzel güzel geleneklerle birlikte ulusal gelenek ve görenekler de yok oldu ve boşu boşuna ortadan kalkıp gitti. Yerine de Batı gelenekleri yerleşti. O gelenekler ki, bizzat Batılıların da yakınmalarına neden olmaktadır.

Şiirde önde gelenlerden biri olan Şeyh Rıza hazretleri, son zamanlardaki durumlara karşı duyduğu üzüntü ve acınmasını belirtmek için Baban hükümetinin yönetim zamanını bir şiir ile nitelendirmiştir. Ben de, adı geçenin o şiirini buraya almakla sözüme son veriyorum.

Emin Feyzi

(1543) 1493 numaralı dipnota bakınız.
(1544) 1496 numaralı dipnota bakınız.

KÜRD KADINLARI TEALÎ CEMİYETİ'NİN MÜSAMERESİ DOLAYISIYLE

İstanbul'da oturan soylu ve temiz Kürd ailelerinin görüş birliğiyle, Kürd kadınlığının çağdaş bir anlayışla yükselip gelişmesini sağlamak ve aile yaşamında köklü sosyal reformlar gerçekleştirmek, göç ettirme ve öldürme dolayısıyle yoksul bir duruma düşen Kürd öksüz ve dullarına iş bulmak ve bunları yoksulluktan kurtarmak amacıyle kurulmuş olan **Kürd Kadınları Tealî Cemiyeti,** geçenlerde Cağaloğlu'nda okuttuğu Hazreti Peygamber Mevlüdü gibi yüce bir toplantıyle açılış törenini yaptı. Dernek mensubu kadınlar bu kez de, bayramın ikinci günü, Şişli Çocuk Hastanesinde altı koğuş dolduran birçok yoksul çocuklarını bedava sünnet ettirmekle ve verdikleri müsamere ile de hem varlıklarını duyurdular ve hem de mensup oldukları büyük Kürd ulusunun ulusal uyanışa doğru atmakta olduğu fedakârca adımlarda kendilerinin de büyük bir payın sahibi olduklarını ve olacaklarını göstermiş oldular.

Zamanın getirdiği zorlamalarla bir süre durdurulup kuşatılmış olan Kürd gelişme ve ilerleme tarihinin son evrelerinde Kürd kadınlığının gösterdiği medenî cesaret, büyük bir şükran gözüyle görülmeye lâyıktır. Çünkü her ulusta olduğu gibi, Kürd uygarlığının gelişip ilerlemesinde de en önemli ögeyi, kadınların gelişip ilerlemesi ve yükselmesi sağlayacaktır.(1545) Bunların gelişip yükselmesi, yetiştirecekleri çocuklar ve bu çocuklara ana kucağında verecekleri dinsel ve ulusal terbiye, ulusal gelenekler, daha sonra ırklarına ve uluslarına bağlılık, altı bin yıllık tarihsel yurtlarına bağlı olarak gösterecekleri fedakârlıkların çekirdeğini oluşturur. Bu çekirdeğin filizlenmesi ise, kendisine hizmet edilmesini isteyerek kutsal kucağını açan anavatanın yıllardan beri uğradığı yıkılmışlığa set çekecek, içine yuvarlandığı yakıcı derde çare ve sızlayan yaralarına şifa bulduracak ve bunun için de bitmez tükenmez kararlılık ve dirençle çalışma duygusunu verecektir.

İşte bu duygularla esinlenen ve yurdun ihtiyaçlarının bilincinde olan hanımlarımız, daha ilk girişimlerinde, gelişmenin kültürle ayakta durabileceğini ve kültürün gelişme ile ikiz kardeş olduğunu pek iyi bilerek, kendi gayret ve himmetleriyle çalışmaya başladılar. Başladılar da, en önce birçok güçlükler karşısında bir dernek kurmak ve bu derneği her tarafta tanıtmak ve öylece işe başlamak istediler. Bu isteyişlerindeki kararlılık ve kesinlik, kendilerini az zamanda her şeyde başarılı kılmaya başladı. Netekim verdikleri müsamere, programlarında nasıl bir dayanıklılıkla yürüdüklerini ve nasıl bir medenî cesarete sahip oduklarını kanıtlamaya yeterlidir.

Biz bu vesileyle, girişimcilerine büyük takdirlerimizi ve kutlamalarımızı sunar, başarılı olmalarını dileriz.

19 Eylül 335(1919)

Aziz Yamülkî

(1545) Bu cümledeki "öge" sözcüğü, "rükün" sözcüğünün karşılığı olarak kullanılmıştır.

MİHEMED AXAYÊ KELHOKÎ

—"HÊVÎ"NİN İNANÇLI GENÇLERİNE—

Mihemed Axayê Kelhokî, Kürd tarihinde pek dikkate değer bir kişiliktir.(1546) "Bitlis Hanlığı"nın yücelmesi ve yazgısının çevresinde yetişmiş bir zat olduğu için, O'nun başından geçenleri anlatmadan önce, adı geçen Hanlık hakkında biraz açıklama yapmak yararlı olacaktır.

Bitlis Hanlığını kuran ve örgütleyen, büyük "Rojkan" aşiretidir. Çeşitli söylentiler arasında en doğru ve en uygun bir söylentiye göre Rojkanlılar, Botan adlı aşiret ile birlikte Baban aşiretinden ayrılarak kuzeye yönelmişlerdir.[*] Gerçekte, Müslümanlığı kabul etmekle tarihsel yüzü az-çok belirlemeye başlayan Kürd ulusu, Arapların yıldızının sönmesinden sonra sultanlık, hükümdarlık, beylik, hanlık... biçimlerinde birçok tarihsel kurumlar meydana getirmiş ve böylece eski dönemlerden beri süregelen tarihsel yaşamına birçok serüvenler kaydetmişse de,[*] adı geçen üç aşiretin çevresinde olup bitenler, ulusal ve şerefli olması dolayısıyle daha değerlidir. Her üç aşiret de, az-çok farklarla tarihsel bir akrabalık ve benzerlik gösterirler. Denilebilir ki Baban ülkesinde paşalar, Botan'da emîrler, Rojkan'da da ağalar, olaylarda değişik ve fakat temelde bir olan tarihsel bir yaşam yaşamışlardır.

Bunlardan Rojkanlılar, daha önce kaydedildiği gibi, kurumları ve güzel eserleri, bilim ve kültüre hizmetleri, Kürdistan'ın genel yazgısına etki yapması bakımından tarihsel önem ve değeri aşikâr bulunan Bitlis Hanlığının kurucularıdır.

Adları tarih sayfalarında[*] yazılı olduğu gibi, söz konusu olan topluluk, on iki kabileden oluşuyordu. Bugünkü durumda, bu on iki kabilenin kalıntıları olarak yalnız Bitlis kasabasına göç etmiş olup da orada yaşayanlar ile Motki ve Xwêt yöreleri halkı bulunmaktadır.

*

Söz konusu olan topluluk, ağalarının yönetimi altında, "Welatê Rojkan"(1547) denilen geniş bir toprak üzerinde egemen idiler. Aşiret, ağlarının kararlı ve yetenekli ellerinde, gittikçe nüfuz, servet ve önem kazanmakta idi. Çevrelerine, zamanlarına ve benzerlerine göre yaşamak ve mücadele etmek için her türlü mükemmel araç-gereçlere sahip idiler. Verimli bir toprak üzerinde verimli bir ırkın çocukları... Sağlam ve güçlü karakterler, sağlam ve dayanıklı pazular.. Tarımdan ve hayvancılıktan elde edilen genel bir bolluk ve dirlik.. Bolluk içinde yaşayan ailelerin çoğalan soyları.. Hepsi mevcuttu. Yalnız bir şey eksikti, bir ihtiyacın eksikliği vardı. O da, aşiret örgütü üzerinde hükümet örgütüydü.

(1546) Buradaki "kişilik" sözcüğü "sîma" sözcüğünün karşılığı olarak kullanılmıştır.

[*] **Şerefname.**

[*] **Şerefname.**

(1547) Welatê Rojkan: Rojkan ülkesi, Rojkan vatanı.

Gerçekte bu eksikliği ve bu ihtiyacı, aşiretin önde gelenleri anlamıyor değildi. Bir gün ağalardan ve ileri gelenlerden oluşan ve Xwêt'in Tap köyünde yapılan bir özel toplantıda bu sorun söz konusu edilmişti. Tap köyü aslında aşiretin yönetim merkezi idi. Ağalar ve seçkin duruma gelmiş olanlar orada oturuyorlardı. Ağaların oturup danışma toplantıları yaptıkları beyaz mermer havuz ile "rewaq" denilen salonlar, günümüzde de Tap köyünde varlıklarını korumaktadır.

Yapılan böyle bir toplantıda, Rojkanlıların şerefini yüceltecek bir prensin gerekliliği ve varlığı konusunda görüş birliğine varılmış ve eski tarihsel ve ırksal ilişkiler göz önüne alınmış olacak ki, İran Kisralarından(1548) Nuşirevan ailesine mensup olup Ahlat'ta yaşamayı yeğlemiş olan prenslere başvurulmasına karar verilmiştir. Prenslerden Ziyaeddin ve başka bir kardeşi, yapılan başvuruyu sevinerek kabul etmişler ve Ziyaeddin Bitlis, kardeşi de Xerzan beyliklerine onur vermişlerdir.[*] Hükümet merkezi durumuna getirilen Bitlis, "Darulhukumeta Rojkî" adıyle adlandırılmıştır.(1549)

Bitlis Hanlığı böylece kurulduğu gibi, hanedanlık da Ziyaeddin ailesine özgü kalmıştır. Adı geçen Hanlık, on yüzyıla yakın bir zaman devam ederek, Bitlis'i Kürdlüğün türlü türlü tarihsel anılarıyle dolu bir kent durumunda biçimlendirmiş ve Kürd kültürünü özel bir gelişme düzeyine ulaştırmıştır. Gerçekten de Rojkanlıların bu başvurusu ve Ziyaeddin Han'ın Bitlis'te bırakılması, büyük bir tarihsel isabet olarak ortaya çıkmış ve az zaman içinde aşiretin ileri gelenleri arasında derin bir sevgi ve bağlılık ilişkisi kurulmuştur. Ayrıca Hanlık da, gerek Kürdistan'da ve gerekse Kürdistan dışında kurulmuş olan benzerlerininkilerden üstün bir kültür ve şeref anısı bırakmıştır.

Aşiret ile Han ailesi arasındaki sevgi ve bağlılığa, söz konusu ettiğimiz Kelhokî Mihemed Axa'nın geçmiş olan yaşamı parlak bir örnektir.

Hanlığın kültür ve şeref anılarına ise, bugün bile kalıntılarına Bitlis ve dolaylarında yer yer rastlanılan ve yerel mimarlık tarzıyle yapılmış olan camiler, medreseler, hanlar, kervansaraylar, köprüler, türbeler, mezarlıklar, hamamlar. . . sağlam birer tanık oldukları gibi, o zamanın gezginleri, tarihçileri ve Hanlığın son zamanlarına yetişmiş olan yaşlılar bile, Hanlığın bıraktığı uygarlık eserlerini iyilikle ve takdirle ana ana bitiremiyorlar.

(Devamı var)

* *
*

Çalışma arkadaşımız "**Kürdistan**" dergisinin 14'üncü sayısı da yayınlanmıştır. Birçok seçkin yazıları içeren adı geçen dergiyi saygıdeğer okuyuculara tavsiye ederiz.

(1548) 1503 numaralı dipnota bakınız.
[*] **Şerefname.**
(1549) Darulhukumeta Rojkî: Rojkan Hükümet Merkezi.

TÊDAYÎYA CİLDÊ PÊNCAN

*

BEŞİNCİ CİLDİN İÇİNDEKİLER

JİMARE 21*SAYI 21 RÛPEL(SAYFA)(1550)

*

WERGERAN*ÇEVİRİLER

*

(1550) Jimareyên rûpelan ên "Têdayî"yê li gora jimareyên rûpelan ên zincîrkirî yên li goşeyên rûpelan hatine nivîsîn (İçindekiler'in sayfa numaraları, sayfaların köşelerindeki zincirleme numaralara göre konulmuştur).

JİMARE 22*SAYI 22

*

WERGERAN*ÇEVİRİLER

*

JİMARE 23*SAYI 23

WERGERAN*ÇEVİRİLER

JİMARE 24*SAYI 24

*

WERGERAN*ÇEVİRİLER

JİMARE 25*SAYI 25

*

*

WERGERAN*ÇEVİRİLER

آدره‌س

باب عالی جواری ابو السعود جاده‌سنده نجم استقبال مطبعه‌سنده (ژین) اداره‌خانه‌سی
توزیع محلی   باب عالی جاده‌سنده یکی شرق کتابخانه‌سی

هیئت تحریریه‌مزدن عسکرلی عبدالرحیم رحمی بکك بو دفعه‌ده (کازیاولات) و (نمی آلان) اسملرنده بری مجموعهٔ اشعار و دیکری بر پیه‌س اولان ایکی کتابی موقع انتشاره قونلدی. اشبو کتابلرك ادبیات حاضره ایله مقایسه‌سی کرك نثراً و کرك نظماً کورد لسانناك درجهٔ مکملیتی یك نظرده اثبات ایدر. شو مهم اثرلری کوردلره و بالخاصه کوردجه‌یه علاقه پیدا ایتمك ایسته‌ینلره توصیه ایلرز.

مومی الیهك اداره‌خانه‌مزده بولنان اثرلری .   غروش

٥   اسیر بر چوجغك باشنه کلنلر   تورکجه منظومه
٥   عقیدا کوردان (منظوم علم حال) . کوردجه
٥   نمی آلان   منثور   کوردجه پیه‌س
١٠   کازیاولات   منظوم   » مجموعهٔ اشعار

سبیل الرشاد جریدهٔ اسلامیه‌سی قیمتدار مقاله‌لرله انتشار ایدییور، هر مسلمانه توصیه ایلرز .

رفیق محترممز (کوردستان) مجموعه‌سنك ١٤ نجی نسخه‌سی ده انتشار ایتمشدر. بر چوق کزیده مقاله‌لری حاوی اولان مذکور مجموعه‌یی قارئین کرامه توصیه ایلرز .

اخطار: كرك (كورد تعميم معارف ونشريات جمعيتى) وكرك (ژين) غزته‌سى نامه، آبونه تبرع، وسائر صورتلرله كونده‌ريله‌جك هردرلو مبالغك دوغرودن دوغرويه (جمعيت) و (ژين) نامنه كوندرلملرينى قارئلرمزدن أهميتله‌رجا أيلرز. باشقه واسطه‌لرله وباشقه نامله كوندره‌جكلرى پاره‌لرك ضياعندن و بوسيله آرزولرينك اسعاف اولونامامسندن دولايى قارئلرمزجه مسئول طوتيلاميه‌جغمزى عرض ايده‌رز.

(مم وزين) ك طبعى ختام بولدى

ملا احمد خانى حضرتلرينك «كورد تعميم معارف ونشريات جمعيتى» طرفندن أوته‌دنبرى طبع ايتديرلمكده بولنان (مم وزين) نامنده‌كى كتابى شيمدى‌يه قدر اعلان ايتديكمز وجهله ساحهٔ انتشاره چيقدى. (مم وزين) جمعيتك نشر ايده‌جكى كتابلرك برنجى كتابيدر. استانبولده كاغد فياتنك و ترتيب مصارفنك پك يوكسك اولماسنه رغماً (مم وزين) موجود كاغدلرك أك أييسنه و پك نفيس صورتده طبع ايتديرلمشدر. جمعيت هيچ بر منفعت ماديه گوزه‌تيه‌رك يالكز كورد ادبيات وعرفانه خدمت ايتمك ايسته‌ديكندن بوقدر مصارف عظيمه ايله ميدانه كلن بوكتابه اداره خانه‌دن آلنق شرطيله ٥٠ وطشره‌يه تعهدلى اوله‌رق پوسته ايله كوندرلمك اوزره ٦٠ غروش فيئات قونولمشدر. كتابك عدد طبعى پك آز اولديغندن أك أول كوردستانده‌كى قارئلر آرزولرينى اسعاف ايتمكى ايستيورز. آرزو ايدنلرك اداره‌خانه‌يه مراجعت ايتملرى وطشره‌ده‌كيلرك‌ده كتاب بدلى پوسته ايله نقداً گوندرمه‌لرى لازمدر.

طبعا مم وزين تمام بو

مم وزينا ملا أحمد خانى دصودتكى نفيس دا هاتيه طبع كرن هركس آرزويا خوندن وكرنيا وى بكت ژايرو باشى داداره خانا مه‌دا (٥٠) زبو خارج زاستانبول دكل مصارفا پوستى (٦٠) غروشه

ئەم اولادە جمو کردان
ئەم دخازین علم وعرفان

＊＊＊

درس وراستی مەهقالە
شورو قلم مە هم حالە
درباو نەبی مە رسالە
هرجی ببی گل ولالە

استانبول : ٢١ نیرمە ١٩١٩

حلمی سیوەرک

محترم قارئلرمزه وآبونه لرمزه

١ — آبونه بدلی کوندردیکی حالده مجموعه لرینك کندیلرینه واصل اولمادیغنه دائر بعض ذواتدن شکایتنامه لر آلیورز . بز مجموعه مزی هرتورلو شخصی کار ومنفعت وشو نجه لرندن آزاده اوله رق یالکز ملتمزك عرفانی مقصدیله نشر ایتدیکمزدن آبونه اولان ذواتك مجموعه لرینی منتظماً کوندرمکی ده بویوك بر وظیفه بیلیرز . بناءً علیه آبونه بدلاتی کوندردکاری حالده مجموعه آلامایان ذواتك پارالری — برچوق امثالی کبی — یا اداره خانه مزه کلمه مشدر ویاخود پوسته خانه یه تودیع ایتدیکمز مجموعه لر — کذا برچوق امثالی کبی — قارئلرمزه کیتمه مشدر . شو حالده قباحت اداره خانه مزده دکل ، آچیقجه سویلیه لم ، پوسته خانه لرده در . نه یاپالم ، مقام عالیٔ عائدینك هر نسخه مزده جالب نظر دقتنه عائد اولان فقره مز بر فائده ویرمیور دیمکدر .

بعدما اداره خانه مزه پاره کوندەرەن ذواتك مقدارینی ونه ایچون کوندردکارینی آیریجه کتوبله بیلدیرمه لرینی وجموعه لرینی تماماً ویاقسماً آلمایان ذوات کرامك ده تکرار کوندرلمك اوزره وصحیح آدرەسلریله برابر اشعار بویورمالرینی رجا ایدەرز .

٢ — سنه لك آبونه مز قرق درت وآلتی آیلغمز یکرمی ایکی نسخه در . مجموعه مز آلتی آیلق ابونه اولان ذوات کرامك آبونه لری یکرمی ایکنجی نسخه ده ختام بولمش اوله جغندن متباقی نسخه لره بلیدن آبونه اولمالری لازمکلیر .

نجم استقبال مطبعه سی　　　　سرمحرر و مدیر مسئول : ممدوح

خارن وه‌خارن خونا مروڤان
تالان کرن ناموسان زقیزی
سر ژێ‌دکرن وان بو تالیزێ

. . .

ئه‌زچومه باغان بێ‌دار ، دوربون
مشیامه راڤان بێ هسب کوربون
من‌کوته بلبل ماکل ئه‌دردا
من‌دی‌کو : گوندك درحال جوابدا :
کابلبێ زار ؟!

قه‌دین بوی .. تو ..
سرهد خرابن پنج ساله ایرو
صوتن ، قلاندن باغ ، گلستان
صور گل نه‌هیلان ؛ بلبل نه‌وستان

حلب ـ ٩ تباغ ـ ٣٢٥ زمالاهکاریان

عبدالرحیم رحمی

زبو زارو کردان
٢

یك دنك

ئه‌م نه‌بکن ، نه‌باشانن .
ئه‌م کیشك که‌کن ، کیشك برانن .
زی دوستانرا جان فهانن
ئه‌م بلای دشمنانن

. . .

باڤ مه‌یه هرهفت هزمان
دیامه‌یه خوش کردستان

وصیت

چومە وەلاتی حالك حزین دیت
دایكی خوە وی جار بخون برین دیت
كوهان تلها بو دایكا برینداز
نەشیا خودان كت مندال ، بچونە زار
چومە لسر من زبندا برین
ردهلك رشاندن بردا گرین :
دادی !

ئەخیرە ؟ ..

كیسـوبلانی : ..

كانی ژ تەنایت بهنا گلانی ؟ :
گنشاوە قیژ بوی : بسكیت پریشان ؛
توزی بچاوطیە ؛ خال ، نیشان
دستی خوە ئادی راموستن ، كور ،
شفقت ، محبت را كرنە بیركر
پنج ساله ایرو ژته جدابوم
دیلی بوم برینداز . هانم خیابوم
ئەوە .. وەگرهام هانم حضوری
كردی هیبتن بخشە قصوری
دنكی مەكو هكت : چاقی خوە راكر
روهنك نەمابون خون زی والا كر
كوت : ای كورێ من ! بخبرتوهانی
تولكی دریبو دوربو ژولاتی
باشكو توچوبی دوست بونە دوژمن
هردو دكل یك رابونە سرمن
هرانصاف نەمابو دین بیركرن وان

ام اسارتە دردە تاڤن
دردا اسارت دواش نفاقن
هاوار هی کردان وبخت وبنان
دژمن فن وفیت ومکی وبیان
بوفای ام قوم هشت هزار سالە
دژمنان ایکن خالە وتاخالە
کردان مندالان خاك ایرانن
(مدی) نژادمان دودهٔ کیانن
هاوار هی کردان هی نسل شیران
تخمات کیان دودهٔ دلیران
وانی لاهوتی هون وکوش بکین
زمزمهٔ نفاق فراموش بکین
اگر بخوا زین نجاتتان بو
اتفاق مایهٔ حیاتتان بو

لاهوتی خان

نالی مرحومك بوغزلی ، شیخ‌الفضلا محمد قانی
افندی حضرتلری طرفندن اهدا اولنمشدر:
بید مجنونە وجودم لەهمو بربری‌یە
نەکسی منتفع یك بری ، یاسە بری‌یە
جیت‌لە کاکول سرومومیان داوەکەمو
هموهرهم وپریشانی ودرد سری‌یە
بەریا باز تکالیف رسومی بوخلق
چەدەکیشی‌اَمە بارێکە علاوی کری‌یە
مطمئن خاطر وایمن‌مەبە هرکز لەشری
نفس امارەکە ام مارە لەکل توشری‌یە
لومهٔ نالیٔ دیوانە مەکن ای عقلا
کەدمیکە زلفٔ دستهٔ پری‌یە دطلە

کو نسلی خوه‌یان فراموش کردن
له‌جهلا حرفی دژمن گوش کردن
ایران به‌مثل وکو جسما بو
کردو ، لرو ، فارس لوی اعضا بو
اگر ژبدن اعضا جدا بو
البت او بدن محو وفنا بو
خصوصاً کردان قنب ایرانن
تخمانی کیان نسلی شیرانن
اگر چند روژی زار وزبون بون
اسیر ودست دژمن دون بون
دبی بکن له‌نویك اتحاد
[illegible] ایران [illegible] نژاد
داخویان له‌ام بندا رها کن
هم ترك هم عرب له‌خوقارا کن
کردان بم شرف بم تدیبا
چلون فخر دکن به یتمیا
سا ایسته بی‌مهرمه‌ لم دردا
کس وها نژاد خوه‌کم نکردا
وها اسارت پاگیرشان بو
کویابی خویان له‌ویرشان بو
کرد دبی ایرانی ایران هرکردن
کرد بانت ومعنای (کرد) ن
له ایرانت فرد واحدن
تاریخ دنیا همو شاهدن
هاوار هرکوردان هی‌نامداران
هی قوم قدیم ایران مداران

وها کو راحت مژیا هرکس
راست وراست پرست دژمن (دشمن) درو
حق وحق شناس حق بین وحق جو
ظالم فنا کر درورسوا کر
درد مظلومان وعدل دوا کر
مخصوصاً صفات اهل ایران بو
قط مشهور وناف وان دلیران بو
حق کو بین یك دل ویك جان
عالمشان آورد وژیر فرمان
اخرله غفلت میل ونفاق بون
له بی دانشی بی اتفاق بون
هرکس زغفلت وریکی را کرد
فلك جمع شان زهم جدا کرد
لورا کو نما اتفاق شان
بی بەمایهٔ تنك ام نفاقشان
له شرا عرب له ظلما رومیان
کوتن بەذلت کلیك بزرکان
ایران همیشه میری مکردا
له میدان شرشیری مکردا
له ورا کو بەهم ببون بدخواهان
اسیربون بدست هنیك روباهان
وکو جسمیکا ژهم جدابو
نبد نبدش لەهم سوا سوابو
هروها ایران متلاشی بو
قسمت قسمت بو وجیا واجو
وها ذلیل بین ایران نژادان
کردولر وفارسی ئیکیو نهادان

بو ژیدا کرد

له دردا وطن جرگم بریان
هدمم سردن دیده گریان
ژکورهٔ سینه‌م شرار بخیزو
له کاهی چاوم خوناو مریزو
باته بدرم لم داغ و دردا
لهخوار وزاری لم بردا لبرما
ایران نژادان ودورنك بهبون
وها مبتلای عرونك بهبون
هیداد هی‌بیداد کرد بیدارنین
له نژاد خوه خوردار (خبردار) بین
فلك ایرکانت ژهف جدابو
چرخت چنبربو کاخت فنابو
تاکی بهنیکان جفا مکری
تاکی پردهٔ بخت پاکان مدری
ام قوم غیور چلون بی‌پر بون
وکو اسیران ذلیل وزار بون ـ
ایران شهنشاه همو دنیابی
حکمش له همو عالم روابی
عدل ومرحمت ، لطف وشفقت
انصاف واحسان ، دین ومروت
علم وشجاعت ، قانون وکرم
جود وسخاوت ، شمشیر وقلم
وفا ومحبت ، مهمان نوازی
له روی حقیقت ، نه‌کو مجازی
حلم وحوصله بخشش وژیردس

(طاپ) قریه‌سنده عقد ایدیلن براجتماع مخصوصده بومسئله موضوع بحث اولمش ایدی . (طاپ) قریه‌سی ، اساساً عشیرتك مقر اداره‌سی ایدی . آغالر ، تمیز ایدنلر اوراده اوطورورلردی . آغالرك اوطوروب مذاکره‌لر عقد ایتدیکی بیاض مرمر حوض ایله (رواق - صالون) لر الحالة هذه (طاپ) قریه‌سنده پایدار دورمقده‌در . عقد ایدیلن بویله براجتماعده (روژکی) نك شرفنی اعلا ایده‌جك بر پرنسك لزومی و مرجودیتنده اتفاق ایدلمش ومناسبات قدیمهٔ تاریخیه وعرقیه نظر دقته آلنمش اولاجاق‌که ، اکاسرهٔ ایرانیه‌دن (نوشیروان) عائله‌سنه منسوب اولوب (اخلاط) ده اختیار اقامت ایتمش اولان پرنسلره مراجعته قرار ویرلمشدر . پرنسلردن (ضیاءالدین) ودیکر برقرده‌شی مراجعت واقعه‌یی حسن قبول ایله (ضیاءالدین) بتلیس ، قرده‌شی‌ده (غرزان) أمیرلکرینه شرف بخش اولمشلردر [١]. مقر حکومت اتخاذ ایدیلن بتلیس (دارالحکومهٔ روژکی) توسیم ایدلمشدر

(بتلیس خانلغی) بو صورتله تشکل ایتدیکی کبی ، سلاله دخی (ضیاءالدین) عائله‌سنه منحصر قالمشدر . مذکور خانلق اون عصره قریب بر زمان دوام ایدرك (بتلیس) ی کوردلکك درلو درلو خواطر تاریخیه‌سی ایله مملو بر مدینه‌سی حالنه افراغ ایتمش و کورد حرثی بر انکشاف خصوصه‌مظهرایله‌مشدر . حقیقةً (روژکی)ایللرك‌برمراجعتی‌و(ضیاءالدین‌خان)ك بتلیسده‌اتقاسی بویوك‌براصابت تاریخیه‌صورتنده‌تجلی‌ایتمش و آز زمان ظرفنده عشیرت ارکانی آراسنده دربن برحیثیت و صداقت رابطه‌سی تأسیسیله برابر خانلق دخی کرك کوردستان و ترکیه خارج کوردستانده تشکل ایتمش امثالنك فوقنده برخاطرهٔ عرفان وشرف براقمشدر . عشیرت‌ایله خان عائله‌سی آراسنده‌کی محبت‌وصداقته‌نقل‌صددنده‌اولدیغمز ، (کلهوکی‌محمداغا)نك حیات کذشته‌سی پارلاق برمثالدر . خانلغك خاطرهٔ عرفان و شرفی ایسه بوکون‌بیله انقاضنه بتلیسده وجوارنده پرپر تصادف ایدیلن - اسلوب محلی ایله انشا ایدلمش - جامعلر ، مدرسه‌لر ، خانلر کاروانسرایلر ، کوپرولر ، تربه‌لر ، مزارلقلر ، حاملر .. شاهدقوی اولدقلری‌کبی اوو قتك‌سیاحلری ، مؤرخلری وخانلغك صوك زمانلرینی ادراك ایتمش‌اختیارلر بیله خانلغك مآثر مدنیه‌سنی‌تحسین وتقدیرلرله تذکار ایده ایده بیتیره‌میورلر . مابعدی‌وار

[١] شرفنامه

قبیله‌سندن انشعاب ایله شماله توجه ایلمشلردر [*]. فی الحقیقه، اسلامیتی قبول ایتمکله چهرۀ تاریخیه‌سی آز چوق توضیح ایتمکه باشلایان کورد ملتی، عربلرك افولندن صوکره سلطانلق، حاکملك، أمیرلك، خانلق . . . شکللرنده برچوق مؤسسات تاریخیه میدانه کتیرمش و بوصورتله ادوار قدیمه‌دن بری دوام ایده‌کلن حیات تاریخیه‌سنه برچوق ماجرالر قید ایتمش ایسه‌ده [*] ذکر ایدیلن اوچ عشیرتك مناقب ملی و شرفلی اولوق اعتباریله دها قیمتداردر. هر اوچ عشیرتده آز چوق فرقلرله بر قرابت و مشابهت تاریخیه ابراز ایدرلر. دینه‌بیلیرکه (ابان) دیارنده پاشالر، (بوطان) ده امیرلر، (روژکان) ده آغالر . . بوقادمده مختلف، فقط اساساتده متحد بر حیات تاریخیه یاشایامامشلاردر. بونلرین روژکیلیلر، اولجه قید اولوندیغی اوزره، مؤسسات ومآثری، علم و عرفانه خدماتی، کوردستان مقدرات عمومیه‌سنه اجرای تاثیر ایلمسی اعتباریله قیمت و اهمیت تاریخیه‌سی آشکار بولونان (بتلیس خانانی) نك واضعی یدرلر. اساميسی صحائف تواریخده [*] مسطور اولدیغی اوزره جماعت مبحوثه اون ایکی طائفه‌دن ترکب ایدییوردی. الحالة هذه بو اون ایکی طائفه‌نك اشاغی اوله‌رق یالا کز نفس بتلیس قصبه‌سی سکنه‌سی محررزده‌سیله موطکی، خوویط نواحیسی اهالیسی موجود بولنقده‌در. جماعت مبحوثه، آنالرینك زیر اداره‌سنده (ولاه روژکان) دیار لنیش بر ساحۀ اراضی اوزرنده فرمانفرما ایدیلر. عشیرت، آنالرینك عزمکار ودرایتکار اللرنده کیتدکجه نفوذ، ثروت واهمیت اکتساب ایتمکده ایدی. عشیرتیه، زمانلرینه وامثاللرینه کوره یاشامق وجدال ایلك اچین هردرلو وسائط ملکیه‌یه مالك ایدیلر. قیاض بر طوپراق اوزرنده، فیاض بر عرقك اولادی . . . قرت سجیه‌لی . متین بازولی . . زرینی، وعیادن متحصل عمومی بر رفاه . . هرنه حالده‌لرك طاشقین نسلی . . . هپسی موجود ایدی . فقط یالا کز برشی نقصان ایدی، بر احتیاج احساس ایدیلی . اوده عشیرت تشکیلاتی فوقنده (حکومت) تشکیلاتی ایدی . فی الحقیقه، بو نقصانی وبو احتیاجی عشیرت ارکانی ادراك ایتمیور دکلدی . زکون آنالر، ایلری کلنلردن مرکب خرویطلك

[*] شرفنامه .

سنه‌لك تاریخی وطننه باغلی اولا ق ابراز ایده‌جكاری دنا كارلقلرك نومونی تشكیل ایدر . بونونك قابلیتنی ایسه كندینه خدمت ایستیه‌نك آغوش مقدسی آچن آنا وطنك سنه‌لر دنبری خرابیتنه سدیجنده پویان اولدیغی درد آتشینه چاره ، صیزلایان یاره‌لرینه شفا بولدره‌جق و بونك ایچوندده بیتمز توكنمز ثبات ومتانتله چالشمق حسنی ویره‌جكدر .

ایشته بوحسیاتله ملهم و وطننك احتیاجی مدرك اولان خانملرمز دها ایلك تشبثلرنده ترقینك عرفانله قائم وعرفانكده ترقی ایله توأم اولدیغنی پك اعلا بیله‌رك یالكز كندی غیرت وهمتلریله چالشمغه باشلادیلر ، باشلادیلرده الك اول برچوق مشكلات قارشیسنده برجمعیت تشكیل وبو جمعیتی هرطرفه طانتمق واویله‌جه ایشه باشلامق ایستدیلر . بوایسته‌یشلرنده‌كی عزم و قطعیت كندیلرینی آززمانده هرشیئه موفق ایتمكه باشلادی . نته‌كیم ویردكاری مسامره ، پروغراملرنده برمتانت ایله یورودكارینی ونصل برجسارت‌مدنیه‌یه مالك اولدقلرینی اثباته كافیدر .

بز بووسیله ایله متشبثلرینه عظیم تقدیرات و تبریكاتمزی تقدیم ایدر وموفقیتلرینی تمنی ایدرز .

عزیز یاملكی

۱۹ ایلول ۳۳۵

محمد آغای كلهوكی

ـ « می‌وی » نك ایماندار كنجلرینه ـ

محمد آغای كلهوكی ، كورد تاریخنده پك شایان دقت برسیادر . (بتلیس خانلغی) نك اقبال ومقدراتی اطرافنده یتشمش برذات اولمله ، سرگذشتنه نقل كلام ایتمه‌دن اول ، مذكور خاناق حقنده بر نبذه ایضاحات ویرمك فائده‌دن خالی دكلدر .

(بتلیس خانلغی) نی تاسیس وتشكیل أیله‌ین (روژ كی) عشیرت كبیره‌سیدر . (روژكی) لیلر ، متعدد روایات میاننده اصح واوثق بر روایته استناداً ، (بوختی ـ بوطی) نام عشیرت ایله برلكده (بابان)

قبور پر لەنور آن باوان پر لە رحمت بن
کەباران کنف احسانیان ولە ابریسان بو
کەعبدالله پاشا اشکر والی سنەی شرکرد
رضا لووقە عمری پنج وشش طفل دبستان بو

شیخ رضا

کورد قادینلری تعالی جمعیتی

مسامرەسی مناسبتیله

استانبولده مقیم اصیل ونجیب کورد عائلەلرینك فکر برلکیله کورد قادینلغنك عصری برذهنیتله تعالی وانکشافنی تأمین وعائله حیاتنده اساسی ، اجتماعی اصلاحاتی استحصال ایلەمك ، تهجیر وتقتیل مناسبتیله سفیل برحاله کلن کورد ایتام وارامله ایش بولمق وبونلری سفالتدن قورتارمق غایەسیله تشکیل ایدلمش اولان « کورد قادینلری تعالی جمعیتی » کچنلرده جغال اوغلنده قرائت ایتدیردکلری مولود نبوی کبی مبجل براجتماع ایله رسم کشادلرینی اجرا ، بوکرەده بایرامك ایکنجی کونی شیشلی اطفال خستەخانەسنده آلتی قفوش طولدیران برچوق فقرا چوجقلرینی مجاناً سنت ایتدیرەرك ویردکلری مسامرە ایلەده هم موجودیتلرینی اعلان وهم دەمنسوب اولدقلری بویوك کورد قومنك انتباه ملیە طوغری آتمقده اولدیغی فداکارانه آدیملرده کندیلرینك دخی بیوك برحصەیه مالك اولدقلرینی واولەجقلرینی کوسترمش اولدیلر .

الجاآت زمان ایله برمدت توقیف واحاطه ایدلمش کورد تاریخ ترقیسنك صفحات أخیرەسنده کورد قادینلغنك کوسترمکه باشلادیغی جسارت مدنیه عظیم برنظر شکرانله کورولمکه لایقدر . چونکه هرملتده اولدیغی کبی کورد مدنیتنك تعالیسندەده اك مهم رکنی نسوانك تعالی وتکملی تأمین ایدەجکدر. بونلرك تکملی ، یتشدیرەجکلری اولاد وبواولادە آغوش مادردەویرەجکلری تربیۀ دینیه وملیه ، عنعنۀ قومیه ، دهاسکرە هرقنه ، ملته صداقت ، آلتی بیك

(شمدی اول حالاتك اولدی هر بری خواب و خیال)

مدنیت حاضره برعفریت اولدی، او سعادت تمثیلاری فی‌یه‌دی یوتدی بتیردی. احکام جلیله دینیه‌دن متولد اولان کوزل کوزل عادتلرله برابر عنعنات ملیه محو وهبا اولدی. یرینه غرب عادتلری یرلشدی . او عادتلرکه بالذات غربلیلرکده موجب شکایتدر .

سرامدان شعردن مرحوم شیخ رضا حضرتلری احوال اخیره‌یه قارشی اولان حزن و اسفنی اظهار ایچون بابان حکومتنك زمان اداره‌سنی برمنظومه ایله توصیف ایتمش اولمغله مشار الیهك اومنظومه‌سنی بورایه درج ایله ختم مقاله ایلیورم .

امین فیضی

آل بابان

له‌فکرم دی سلیمانی که‌دار الملك بابان بو
نه‌محکوم عجم نه سخره کیش آل ساسان بو
له‌برقاپی سرا صفیان ده‌بست شیخ وملاوزاهد
مطاف کعبه بواورباب حاجت کرد سیوان بو
له‌برطابور عسکری نیو بو مجلس پاشا
صدای موزیقه ونقاره تا ایوان کیوان بو
دریغ بواوزمانه اودمه اوعمره اوروزه
که‌میدان جریتبازی له‌دشت کانی اسکان بو
به‌ضربه وحمله‌یی بغدای تسخیر گردونی‌ی هلدا
سلیمان زمان راستت دی باوك سلیمان بو
عرب انکار فضل ایوه ناکم افضلن اما
صلاح الدین که‌دنیای گرت له زمره‌ی کوردبابان بو

مرقده سرب امرا وضابطان قدر و بلكه اونلردن زياده كورد امرا وضابطانى يتشديرمك هم اصل مقصد ايچون هم سائر بعض مقاصد سياسيه ايچون لازمه‌دن عد ايتمشدى . بناءً على هذا موجود اولان رشديهٔ ملكيه‌يه علاوةً وبرچوق ولايت مركزلرينه ترجيحاً بالخاصه سليمانيه‌ده برده رشديهٔ عسكريه تأسيسى لزومنى رأساً پادشاهه عرض ايتدى و اراده‌سنى استحصال ايلدى . بو بابده نظر ثانى فريق رضا پاشانك دخى همت ومعاونتى غير قابل انكاردر .

ايشته او رشديهٔ عسكريه واوقته موجود اولان رشديهٔ ملكيه‌مكتبلرى سايه‌سنده سليمانيه‌ليلردن برچوق مقتدر امرا وضابطان يتشدى . الحالة هذه دخى اوردوى عثمانيده كرك اركان حربيه‌دن وكرك صنوف سائره‌دن برخيلى مقتدر و غيور امرا و ضابطان موجوددر .

بابان كوردلرينك سلك جليل عسكريده كوستردكلرى استعداد نسبتنده علوم وفنونده دخى ابراز لياقت ايده بيلمشلردر . هم صوڭ زمانلرده بغدادى علميه‌يى احيا ايدنلر هپ سليمانيه افاضليدر . بغدادك اڭ بويوك علم خاندانلرينى سليمانيه‌ليلر تشكيل ايتمشدر . رهاوى زاده‌لر ، حيدرى زاده‌لر هپ تحصيللرينى يا سليمانيه‌ده وياخود ملحقاتنده اكمال ايله‌مشلردر .

سليمانيه سنجاغى دائرهٔ حدودينه مخالفت مذهبيه آياق باصمامشدر . بورده علمه رغبت اولنمسندن وبومناسبتله علمانك تكثرندن نشئت ايتمشدر .

جاى دقتدر كه مقدملرى سليمانيه‌نك همان هر بر كوينده يا بر عالم فاضل وياخود برشيخ كامل بولنيوردى .

طريقت عليهٔ نقشيه شيخ عاليجنابى ضياالدين مولانا خالد حضرتلرى دخى تحصيلاتك برقسمنى كويلرده اكمال بويورمشدر . بابان حكومتى زماننده تحصيل علم حكومته بار دكلدى . هر برمحله هر بر كوى اهاليسى جامعلرنده بولنان طلبهٔ علوم ايستر آز ، ايستر چوق اولسون جمله‌سنك امر اعاشه واداره‌سنى درعهده ايتمش اولمغله شو عهدلرينى تماميله وغايت خالصانه اوله‌رق ايفا ايدرلردى .

اولان اسلحهٔ ناریه نفس سلیمانیه‌ده یرلی اوسته‌لر معرفتیله اصلاح و اعمال ایتدرلمشدر .

صنایع محلیه‌دن اولارق قالمش اولان بر طوپ صوك زمانلره قدر ایام رسمیه‌ده استعمال اولنمقده ایدی .

آرقه‌دن دولار اسلحهٔ ناریه‌نك ایجادندن مقدم آوروپاده مستعمل تفنكلرك، طبانجه‌لرك الك اعلاسی سلیمانیه‌ده اعمال اولندیغی كبی مؤخراً آرقه‌دن دولار تفنكلرك اعمالی‌ده یك جزئی برزمان ظرفنده او انك صنول برصنعتی صیره‌سنه كچدی . سلیمانیه بر قصبه اولدیغی حالده ایچنده آیده ایکی یوز، اوچیوز هانری مارتینی تفنكی اعمال اولنوردی.

طوقسان اوچ محاربه‌سنده روسلر النه كچمش اولان عثمانلی تفنكلری وجبخانه‌لری ایران طریقیله سلیمانیه سنجاغنه كتیرلدی . اونلر دخی بر طرفدن عشائر وسائره طرفندن صرف واستعمال اولنوردی .

شو سلاح انهماكنك برسببی‌ده حكومت اسایشی تأمین ایده‌مدیكندن هركسك محافظهٔ نفس ایچون كندی سلاحنه مراجعته لزوم كورمسی ایدی. هرحالده مراكز صنعتدن بعید ، بر كوشه‌یه طیقلمش اولیه بر قصبه‌ده فن اسلحه‌نك ترقیسنه معین ومشوق شبهه‌سزدر كه اهالیسنده‌كی قابلیت حربیه وتمایلات عسكریه‌در .

عتیق آلتنجی اوردویه ضابط یتشدرمك اوزره نفس بغدادده مكتب اعدادئ عسكری تأسیس ایدلمش اولدیغی معلومدر . ابتدالری اوردوی مذكور دائره‌سنده بولنان ولایات ثلاثه‌دن مكتب مذكوره طلبه كوندرن یالكز سلیمانیه ایدی . اویله‌جه سنه‌لر كچدی . یعنی اعدادی طلبه‌سنك قسم اعظمی ـ طبیعی نفوس نسبتنده ـ بغدادلی وقسم جزئیسی سلیمانیه‌لیلردن عبارت ایدی .

فقط سلیمانیه‌لیلر اكثریاً مكمل تحصیل ایدر و صاف ، نزیه اخلاق كوستریرلردی. بواحواله واقف اولان مكاتب عسكریه ناظری مرحوم مشیر ذكی پاشا سلیمانیه‌لیلرك قابلیت علمیه وعسكریه‌لرینی تقدیر ایدنلردن بری اولمشدی .

دخی بوسلاله زماننده یاشامشدر. جمشیدی برسربه حکومتله تختندن اسقاط ایله یرینه کچن (ضحاك) اهالی‌یه ظلم وتعدی ایتمکه باشلادی . هرکون مملکت اهالیسندن بر ایکی چوجوغی کسه‌رك بیمك ضحاکك بر ذوقی ایدی. بوتون مملکت اهالیسی اونك بوحوصله‌یه صیغماز ظلمندن بیزار و برخلاصکارك ظهورینه منتظر ایدیلر . نهایت (کاوه) اسمنده بر ده‌میرجی میدانه چیقدی . ده‌ری اوکلکنی بر صیریغك باشنه طاقاراق سوقاقلرده دولاشدی وأهالی‌یی (ظلمه قارشی قیام) ه تشویق ایله‌دی . بوتون خلق (کاوه) نك آرقاسنه دوشه‌رك (ضحاك ظالم) ی قتل و (فریدون) اسمنده‌کی شهزاده‌یی تخته اجلاس ایتدیلر . مملکت‌ده بومظالمدن قورتولمش اولدی . (کاوه) نك بایراق اولاراق قوللاندیغی ده‌ری (درفش‌کاویانی) نامیله أهالی نزدنده مقدس طانیلدی. برروایته نظراً قادسیه محاربه‌سنده هربلدك اثناء کچن(درفش‌کاویانی)دن هرکس برپارچه کسه‌رك تبرکاً حفظ ایتمك‌اوزره آلدقلرندن الیوم بایراق موجود دکلدر. کاوه‌نك کورد اولدیغی تدقیقات‌تاریخیه ایله‌ثابتدر. شوحالده (کاوه) بر (قهرمان‌ملی) مز، وضحاکه قارشی قیام ایتدیکی کون بر (یوم‌مخصوص)مز اولیور .

مباحث تاریخیه

بابان کوردلرینك قابلیت صناعیه و علمیه‌لری

بابان کوردلرنده احتیاجات محلیه‌لرینی تأمین ایده بیله‌جك پك چوق نافع صنعتلر موجوددر . فقط صنایع سائره‌یه نسبتاً اك زیاده ترقی ایدن صنعت سلاح اعمالیدر . دیمك ایسترم که بابان کوردلری سلاحك یالکز استعمالنده دکل، اعمالنده دخی کسب ملکه ومهارت ایتمشلردر.

بابان حکومتی مختکامنده زمانه کوره مکمل دینه‌جك درجه‌ده بر طوپخانه تأسیس اولنمش، بعد موقعندن طولایی درسعادتدن جلبی متعسر

هیئتا کولی پارسیده حق کوردان و کوردستانرا
خدمیتی‌دکه رئیس وان جناب شریف پاشا

پارسده کورد حقوقنی و کوردستانی مدافعه ایدن هیئت مرخصه
رئیسی شریف پاشا حضرتلری

چوبان چالمایه باشلار باشلاماز کویلیلرهمان اولدقلری یردن ایاغه قالقوب پارماقلرینی شاقیرداته‌رق اویناریلر. محکمه صالوننه کیره‌ن مأمور ومستخدملرده بوسبی طوریار طوریماز کویلونك حرکتنه دالمادن اویناریلر . اختیار محضرده هپسندن دها اشتهالی اویناییور. زواللی قاضینك اویون حتی چالنلاییورسه‌ده قازیقلر مانع اولیور ؛ ایکیده برده یرندن (هم ! هم !) دیه صچرامق ایچون اوغراشیور . قاضیجغز برمدت بو عملیه‌سنه دوام ایده ایده نهایت قازیقلری یرندن قوپاریر و

نه اولدیسه اولدی بزه
صالونك قازیقلر دکه‌سون سزه

ترانه‌سیله اویونه باشلار . چوبان قاوالی صوصدیردیغنده قاضی بونده‌کی اسراری صورار . قورقماز چوبان سرینی ویرمز ، بنده بیلمیورم دیر . نهایت کویلونك بری قاضی‌یه :

— افندم چوبان کهیانك نیزینه ووورغیندر . اونك ایچون سازی طوقونافلیدرده بزی اویناتیور. قاضی برنی ایشیدیر ایشیتمز کهیایه قیزار :

— سرسم حریف ! نیچون شیمدی‌یه قادار قیزینی چوبانك باشنه باغلامادکده باشکزه بویله بربلایی صالدیردك ؟ هایدی ! چابوق قیزینی نکاح ایتدیرلکده بر دها بویوزدن محکمه قاپولرینی چالمایك .

دیه‌رك ایشی اولورینه باغلار . بو صورتله چوبان عشقك بلاسندن کویلوده چوبانك بلاسندن قورتولورلر .

بر کوردجه حکایه‌دن عیناً نقل ایتدیکم

(سانسورجه یوزادن طقوز سطر چیقارلمشدر)

(کاوه) حقنده‌کی فقرهٔ تاریخیه

قدیم ایرانده اجرای حکومت ایدن طبقهٔ ملوکك برنجیسی پیشدادیلر اولوب کیومرث ، هوشنك ، طهمورث ، جمشید بوسلاله‌دندر. مشهور رستم زال

دیه یوسلوقی بر شکایته باشلادیلر . بویله سامسز بر مسئله اوزرینه صاف شکایتلری دیکلهین حاکم ؛

— سزه کیم دییور اوینایك . . . چوبان چالیورسه کندیسنه چالیور ، سزه نه ؟

کویلو :

— افندم ، اوینانیور ، افندم اوینانیور . . . واللهیده اوینانیور ، باللهیده اوینانیور . . . دیه باغریشیرلر ،

قاضی بو حاله شاشیریر ؛ جانم ؛ چاغریك بقالم بو آدم ناصل اوینانیور ، بر کوره‌لم . امرینی ویریر .

اختیار بر محضر قاضینك قولاغنه اکیله‌رك :

— افندم کویلو حقلیدر . بو چوجق قاوالی چالارکن هرکس غیر اختیاری اوینایور . کندیسنی حضورکزه جلب ایتدیرمه‌دن اول برچاره دوشونه‌لم ، زیرا بوراده قاوال چالدیریرسه‌کز محقق ذات عالیکزده اختیارسز اوینامغه باشلایاجقسکز ؛ ایلیسی شمدیدن بر تدبیر اتخاذ ایده‌لم

سوزلری فیصلدار . بو کیزلی مشاوره نتیجه‌سنده ؛ قاضینك اتکاریله ایپلرله یره چویلی قازیقلره باغلامایه قرار ویریرلر ، قاضی اوطوردیغی یرده مکمل قازیقلانیر . اوزرین جبه‌سی ایلاده قازیقلری اورتدکدن صکره هیبتلی بر وضعیت آلیر . آرتق چوبانك چاغیرلمه‌سنده بر محذور قالماز .

— چوبان ، ایچری کلسون . . . چیلیز بر چوجق ایچری کیرر .

— اوغلم سنك حقکده شکایت واردر . سن کویلونك قیزلرینه و کندیلرینه طاقیلیورمشسك ؛ قاوال چالوب اویناتیورمشسك ؛ عیب دکلی سکا ، نیچون بویله یاپیورسك ؛ اوتانمیورمیسك ؟

— حاکم افندی ؛ بن اونلره اوینایك دیه امر ایتمیورم . بن قاوال چالدیغم زمان کندیلری کلوب دیکلییور ، اوینایورلر . بونده بنم نه تقصیراتم اولا بیلیر .

— چوق دوغروسك اوغلم ؛ حقلیسك . هله برچالده کوره‌لم .

باشنه قارشی کوسکون بروضعیت آلوب طورور. ٠ویه‌واران قیزلر، چوبانك قاوال چالمادیغنی کوروبجه مراق ایدرلر. ایچلرندن بریسی، چوبانه یاقلاشیر؛
— یاهو؛ سکا بو آقشام نه اولدی؟ باق ایشته سنککی‌ده کلوب ایچمزه کیردی؛ ایته چوبان، یاپمه چوبان، شو دودوکنی تولور بردفعه چال، دیر. قیزك اصرارینه دایانامایان چوبان.
— بکی سنك دیدیکك اولسون.
دیه‌رك قوالی چالمایه باشـلار باشـلاماز، قیزلر همان دستیلری یره براقوب اوینامایه باشلارلر. کوی خلقی قیزلرك بیکار باشنده اکلندکلرینی کوروبجه، عجبا بونلره نه اولدی‌ده کلیورلر دیه قوشوب کلیرلر. باشـده امام اولدیغی حالده چشمه‌یه یاقلاشیر، یاقلاشماز، « بایبوروسکز، نیچون کلیورسکز؟ دینه‌یه وقت‌قالمادن‌سازك سسنی ایشیدیر ایشتمز انالله ویروب دونمه‌یه باشلارلر.
شمدی امام اواوزون، بیاض صقالیله هر سندن فضله برذوقله فیرلداق‌کبی دونیور، کوپك کهیاسی‌ده چرخ فلك کبی دونیور، خلاصه قوشوب کلنلرك هپسی دونیور، دونیور، دونیورلر. قاوالده متصل چیغقده بر دوام....
مسخره‌لق ایکی ساعت قادار دوام ایدر بو قادارینی ده‌فی کورن چوبان قوالنك سسنی کسر. کوپلونك جمله‌سی باغیرارق چوبانه هجـوم ایدرلر.
— سرسم حریف، بزسنك چوجقمی‌یز. بزی نه‌یه بوقادار اویناتدك؟ دیه هایقیرلر. ذاتا جانندن بزکین، ایچی قیزغین چوبان بالمقابله حدتدن چکنمز:
— بن ایسته‌دیکم قادار چالابیلیرم؟ سزك آرزوکز وارده اوینایورسکز، بکا نه!......
کویلو چوبانك فنا حالده ایچرله‌ه‌رك حقنده شکایت ایتمك ایچون قاضی‌یه مراجعته اتفاق آرا ایله قرار ویررلر؛ ایلری کلنلرندن بر هیئتله محکمه قپوسنه طایانیرلر:
— قاضی افندی! بونصل ایش؟ بزم آرتق ناموسمز، حیثیتمز ایکی پاره اولدی. اوبتزی، بارقیمزی، چولوق، چوجقمزی براقوب نره‌یه کیده‌لم. کویك ادبسز، چاپقین چوبانك النده داد، فریاد! نره‌ده بزی وقیزلریزی کورورسه قوالی چالوب ظیب ظیب اویناتیور...

کهیاسنك قیزینه قنا حالده طوتولور . معشوقه‌سی بر درلو الده ایده‌مه‌ین بیچاره چوبان آقشاملری سوروسنی صاودقدن صوکره کویك چشمه‌سی اوکنده منفرد برقیایه یاصلانارق دردلی دردلی قاوالنی اوتدورورمش! اکنجه بویا ! کویك بعض شیماروق ، حایلاز قیزلری پیکاردن صو آلمایه کلیرلرکن زواللی چوبانك بو حالنه طالار، عاشق ! سوکیلك کیم ؟ دیه طاقیلیرلرمش.

گل زمان ، گیت زمان ، چوبانك برگون طـاغ باشنده گندندن واز گچمشجه‌سنه عشقی طومبلیر . بردوزی‌یه قاوال چالار . تصادف ! خضر (ع) ده او آنده جواردن گچیورمش ؛ چوبانك دردلی قاوالی چالدیغنی کورونجه اوکا یاقلاشیر ؛ یاقیندن دیکلر ؛ چوبانی بسبتون صاف ومتوکل بولونجه‌ده بوکا کندیمی طانیتدیره‌یم دیر :

— بکا باق ، دلیتانی، بن خضرم، مرادك نه ایسه سویله ویره‌یم! دیر.

— یا ثویله‌می؟ دیمك سن خضرسك ؟

— اوت !

— قوالمی دیکله‌دکمی؟

— اوت !

— ناصل قاوال چالدیغمی‌ده کوردك یا !

— های های .

— بن سندن دنیاده هیچ برشی ایسته‌میورم. یالکز شو قوالمی چالارکن کیم ایشیدیرسه برنده طورامایوب ویرا ایاغه قالقسون اویناسون .

— بکی اویله ایسه ویردم . دیر گچر.

چوبانجغز ، اقشام سوروبی کویه کتیریرکن خضرك خاطرینه دوشر . کندی کندینه: یاهو ! خضر بکا دیلدکمی ویرمشدی . عجبا دوغرومی ؟ اول بأول شونی قویونلر اوزرنده تجربه ایدیوره‌یم، دیه‌رك قاوالی آغزینه طوتوشدورور . سورونك بوتون قویونلری ؛ قاوالك سسنی طویونجه ، آرقه آیاقلری اوزرینه قالقوب رقصه باشلارلر . چوبان ، والله‌ی خضرك دیدیکی طوغرو چیقدی . آرتق شبهم قلمادی دیوب کویك یولنی طوتار . بر معتاد سورویی طاغیتدقدن صوکره معهود قایا باشنه چومه‌لیر . پیکار

اعتسافكار حكومت ادارەلرینه قارشی بیله اك متحدانه یوكسلتەن سلتلردركه حق حیاتلرینی هرقانونك و هرقوتك قوۀ تأدیبیەسندن آزاده اولاراق ویالكز كندی ادارەلریله تأبید ایتمش اولورلر. دائما اختلال ایدەنلر دكل، فقط لازم اولدیغی زمان اختلال ایده بیلنلر، قارشی هیچ بر ادارەنك ادامۀ ظلم ایتدیكنی كورەمیورز . (كاوه) زماندن بوكونه قدر آقان سیول اعصار بیله بو حقیقت ضروریەیی ملتلرك دفتر مقدراتندن سیلەمەمشدر .

بوكون ناظلم جهان اولاق قدرت خارقەسنی كوسترەن هیئتلر بو حقلرندن اك زیاده استفاده یولنی وقتیله بیلمش اولانلردر. حق ادعا وتظلمنی دكل، فقط قطعیتله حق اختلالنی استعمال ایتمەین ملتلرك ــ ایسه تاریخ وحادثات بزه بیكلرجه مثاللرله اثبات ایدیور كه ــ نصیبەلری آنجق حرمان ونكبتدر .

ایشته، بك یوكسك بر تمثال جلادتی كورد تاریخ ملیسنده لایزال خطلرله یاشاتان (كاوه) یوم ملیسی مناسبتیله (كورد تعمیم معارف ونشریات جمعیتی) بر مسامره ترتیب ایتدی . مسامرەیه كوستریلن علاقەیی امیدلرمزی تقویه ایدن پك خیرلی بر علامت تلقی ایدیورز . بر ذات طرفندن كورد معارفی حقنده تورکجه بر قونفرانس، ایكی ذات طرفندن كوردجه برر قونفرانس ویرلدی . كوردجه بر شعر اوقوندی، وبر ذات طرفندن آتیدەكی حكایه نقل ایدیلەرك مسامرەیه كوردلكك اعتلاسنه متعلق تمنیات آراسنده ختام ویرلدی .

ایام مخصوصەمزك بویله مراسمله تبجیل ایدلمەسنی نه قدر تمنی ایتسەك یریدر . هله بو مسامرەلر كوردلرك مختلف هیئتلرینی بربرلرینه طانیتوب سودیرمك ، ملی امور خیریەیه نافع اولمق كبی مبارك نتیجەلرده ویریرسه نه شایان آرزو حركات اولور .

م . س .

بر حكایۀ زمان

كوللرنج ؛ فقط آجیقلی...

وقتیله دلیقانلی ، یاقیشیقلی بر چوبان وارمش ؛ كونلك برنده، كوی

برمعریه سبب ، بر صلحه، مؤثر اوله‌جق قدر جهانده قوی وارلقلر کوسترەن حمله حرکتلك کوردره کلنجه وبر ایکی یپغاره‌جق اوکنده توقف ایتمه‌سنك معناسنی آکلایه‌بیورز . بو وزمیدن شخصلری وشخصیتلری، عرنجلد ایتمك ایستیه‌نك یافیری آتده ـ حالی دیه تریف ایدیه‌ول ـ آتیلمش، بر سال عمومی کبی اولدیلر . شمدی‌یه قدر بو عمله ایله قفاسنی ولسانی أك آز یوران بزلر ، بالذات کوردلر ، کورد کنجلری اولدق . سکوتمز مسکنت تاقی ایدلدیکندندرکه باشمره اوروب أککمزی أغزدن آلمق جرأت مستمره حالی آلدی .

خلاصه دیمك ایسته‌رز : کورد ایشلریله بزلر اوغراشالم که یاباجیلر یارمق قاریشدیرماسون . مستقبل کوردستانك أیی برنخی اولان بوعمه‌یی ، زواللیلرك ثمرات سعیلرینی آلدرندن قاپانلری تشهیر ایده‌لم . شمدیلك بوقدر . م . س .

کاوه یوم مخصوصی — ٣١ تاباخ (آغستوس)

برمتصدمرده ملته کندیسنی تانیتدیرمق اولدیغی ایچون ملی أیام مخصوصه‌یه بر قیمت ویرمك لزومنه قائلز . ١٦ نجی زین نسخه‌سنده بوکا تخصیص ایتدیکمز برمقاله‌مزده یوم مخصوصلرك حیات ملیه‌ده‌کی تأثیرلرینی تثبیت ایتمکه چالیشمشدق . مثلا (کاوه) نك ضحاکه قارشی قیامی کورد تاریخنده ، قیدندن صرف نظر ایدیله‌میه‌جك، برعظمتی حائزدر. حقوق‌اساسیه ملتلرده برحق اختلال ـ ظالمه قارشی قیام حقی طبیعی کورییور ، نته‌کیم حقوق اساسیه دینیلن شیئك وجودندن خبردار اولمایان کتله‌لر زمان زمان بو حق استعمال ایتمشلردر . (کاوه)، جابرهٔ عالمك سر آمدانندن اولان (ضحاك ظالم) ، قارشی برملتی قیام ایتدیرمکله انسانلرك افتخار ایده‌جکی بر جلادت مدنیه آبده‌سی رکز ایتمشدر . (قیامز ، قوامزدر) طرازنی الك

وجودینی ـ تام معناسیله ـ پیرانديران بر سی، بوغازینی بسله‌مك و عائله‌سنی اولديرمه‌يوب كچیندیرمکدن باشقا نه‌تمتع حاصل ایده‌بیلیر؟ بویله ییقیجی برمشقتك فدائیسی اولان زاوالليلرك جیبنه كیره‌ن بش اون پاره‌یه كوزدیكمك نه‌خست‌طبع، او آلین ترندن انتفاده‌ه‌لقیشمق نه‌خساست روحدر، یارب!..

بر محیطده‌كه، عموخانه‌جیلرك و قارخانه‌جیلرك كاری‌ده؛ بر چوق آداملری اوصنایع ذلیله‌یه انتساب ایتدیره‌جك قدر، اویاندیردیغی غبطه‌لی فعلیاته قلب ایدن برروح متعفن واردر، اویله بر یرده حماللرك كارینه كوز دیكنلر پك‌قنا كورولمز .. آنجاق او مزاحم بدنیه‌نك بیكده برینه اشتراك ایتمه‌دن انتفاعه قالقیشه‌ق‌ده تعریف ایدیله‌بیله‌جك كوچوكلككاردن اولاماز. حماللرك بش اون پاره قازانجی فضله، فاحش كوره‌ن نازنین بك و افندیلرك سمی‌اقل بیله دینیله‌میه‌جك اكنجه قیلندن ایش مقابلنده قازاندقلری‌تروتلرله یاشادقلری شرائط حیاتیه‌یی، برده اوزواللیلرك مزاحم رمظهریت حیاتیه‌لرینی‌قارشیلاـ شدیرمالی؛ بونلرك قازانجلرینه فضله و فاحش دیه بیلمك ایچـون نه قدر آچ كوز اولمق لازم كلیر!..

بز محاله هیئتنك هرشیئله برابر نقلیاتده‌ده بر اوجوزلق یاپماسنی الك حار تمنولرله قارشیلارز، مشكلات چیقارمق دكل، معاونت بیله وظیفه عد ایده‌رز. یالكز بزه اصل تحف و تهلكه‌لی كوروتن جهت، بركون اول بر‌آچ یوز حمالك كندیسنه بیعت ایتمه‌سنی تكلیف ایده‌ن و غزته‌سنك مدیر اموری پهلوان قدری نك كاتب مسئوللری!! بولندیغی كوردعمله‌اینه دولاییسیله علاقه‌داراولان برذاتك اونلره متعلق برمصلحت عمومیه‌یی تفوض ایتمه‌سیدر.

آرتق بوعمله‌نك قازاندیغی تقسیمه اوغرامادن كندی جیبنه كیرمه‌لی‌واوراده قالمالیدر. محرر رفیع جواد بك، پهلوان قدری افندی كیلر بركوردك سعینه، قازانجنه، الك عادی حقنه و وظیفه‌سنه قاریشه‌جق موقعده اولمادقلرینی آكلامالیدرلر. هركورد ایشجی آرتق قاربازلری، شانتاژجیلری بسله‌مك مجبوریتنده اولماديغنه قرار ویرمه‌لی، سعینك ثمره‌سندن، كندیسندن باشقاسنك استفاده‌یه مستحق اولمادیغنی اوكجه بیلمه‌لیدر. كورد، آرتق صویلی، طویراغی، آغاجی مباح تارلا حالندن چیقمالیدر.

برنجی سنه | ۲ تشرین اول ۱۳۳۵ | عدد ۲۵

ژین

حیات

سنه‌لکی ۲۲۰ غروشدر.
آلتی آیلغی ۱۳۰ غروشدر

سالانی ۲۲۰ غروشه
نیف سالی ۱۳۰ »

مسلکمزه موافق مقالات ممنونیتله درج اولنور.

درج اولونمیان مقاله‌لر
اعاده ایدلمز

دین، ادبیات، اجتماعیات واقتصادیاتدن بحث ایدر تورکجه ـ کوردجه مجموعه‌در

ملی ـ اجتماعی مباحث:

استانبولده کورد عمله‌سی

(بالیقپازاری قارشی مجادله هیئتی) اجتماع ایتمش، حماللر ومعوناجیلر جمعیتی رئیسی رفیع جواد بك نسبیات اجرتی تنقیص ایتدیرمکی تعهد ایتمش)

ـ یومی غزته‌لردن ـ

بوملت نه‌قدر بیکس‌که رفیع جواد و احمد قدری بکلره بویون ویرمش وبو آدملر نه‌قدر آچیق گوزنه توجه کورد ملتنك بر عنصر فعالی اولان ایش‌ارن بیلك کیشی‌یه مسلط اولابیلمشلر . بو مسئله‌نك جهت اجتماعیه‌سی تأمله ده‌کر ..

گچن نسخه‌مزده رفیع جواد بکك بر حمال محفلنده یاپدیغی خیرناخواهانه پروپاغاندایی تحلیل ایتمشیدك . کورد ملتنك باشقا بر مملکتده بر عمله قولونیسی تشکیل ایدن بو ناموسکار آدملرله شیمدی‌یه قدر کوردلردن و کورد گنجلرندن باشقا هرکس مشغول اولدی . او آدملرك یاشادیغی یرلر و اونلرك قاقالری نه‌قدر منفعت پروپاغاندالرینه صحنه اولمشدر !..

صباحدن آقشامه قدر کیم‌بیلیر قاچ بیك کیلوغرام یوکی قاچ کیلومترو مسافه‌دن قاچ [illegible] طاشیقلرینه [illegible] حالنه غبطه [illegible] ، دیمشلر؛

مهم بر تشبث ـ اعلان

کوردستانده‌کی بوتون ارباب مصالحه سهولت و منفعت اولمق اوزره (ژین اداره خانه‌سی) مفید بر تشبث دوشوندی . مقصد صرف کورد قارده‌شلرمزه برخدمت واستانبولده‌کی ایشلرینی تسهیل‌در .

تشبث شودر :

کوردستانده‌کی ذواتك استانبولده تجاری ، جزائی ، عسکری، اداری بالجمله دعوالرینی ودوائر عسکریه و ملکیه‌ده‌کی علی العموم ایشلری تعقیب وانتاج ایدیله‌جکدر. بوراده بر ایشی اولانلرك مسئله‌یی برمکتوبله اطرافلیجه وایش دوائرده ایسه معامله تاریخ ونومرولریله بیلدیرمه‌لری کافیدر . اداره‌خانه بو ایشلری بر خدمت مفتخره اوله‌رق تعقیب ایده‌جك و آنجاق یاپیلان مصارفدن باشقه برشی ایسته‌میه‌جکدر . مصارفه محسوب اولمق اوزره ارباب‌مصالح مکتوبلریله برابر پشین‌اوله‌رق تنسیب ایده‌جکلری برمقدار مبلغ کوندرمه‌لیدرلر . بالاخره مصارف پوصله‌سی تقدیم ایدیلیر .

کوندریله‌جك مکتوبلرك تعهدلی اولماسی داها ایدر . بوایشلری کوره‌جك اولانلر فعال ومتشبث کنجلردر .

آدرس ـ بابعالی ـ ابوالسعود جاده‌سنده نجم استقبال مطبعه‌سنده (ژین) تعقیب امور اداره‌خانه‌سی

صاتیلق خانه

بشکطاشده شنلك دده محله‌سنده مکتب سوقاغنده اخلامور جاده‌سی یاننده، باغچه‌سی ، سکز اوطه‌یی ، قویوسی ، مطبخی حاوی‌اوچ یوز آرشون عرصه اوزرینه مبنی (۹) نومرولی قوللانیشلی اخشاب برخانه صاتیلقدر . طالب اولانلرك نجم‌استقبال مطبعه‌سنده (ژین) اداره‌خانه‌سنه مراجعتلری.

داغیتلوغراف ماکنه‌سی ایستیورز

مستعمل بر داغیتلوغراف ماکنه‌سی صاتون آلمق ایستیورز . بویله بر ماکنه‌یی اولانلرك ابوالسعود جاده‌سنده نجم استقبال مطبعه‌سنده (ژین) اداره‌خانه‌سنه شفاهاً ویا تحریراً معلومات ویرملری .

برنجی سنه — ۲ تشرین اول ۱۳۳۵ — عدد ۵

ژین
حیات

سنه‌لکی ۲۲۰ غروشدر.
آلتی آیلغی ۱۳۰ غروشدر

مسلکمزه موافق مقالات
مع الممنونیه درج اولنور.

ممالک ۲۲۰ غروشه
نیف سال ۱۳۰ «

درج اولونمیان مقاله‌لر
اعاده ایدلمز

دین، ادبیات، اجتماعیات و اقتصادیاتدن بحث ایدر تورکجه-کوردجه مجموعه‌در

(دیاریا جلادتا هیوی)

پاریسده کورد حقوقنی و کوردستانی مدافعه ایدن هیئت مرخصه
رئیسی شریف پاشا حضرتلری

آدرەس

باب عالی جواری ابو السعود جادەسندە نجم استقبال مطبعەسندە (ژین) ادارەخانەسی

توزیع محلی باب عالی جادەسندە یکی شرق کتابخانەسی

امراض جلدیە وافرنجیە متخصصی

دوقتور شکری محمد بك

همشهریلرمزدن دوقتور شکری محمد بك بازاردن ماعدا هر کون صباحدن آقشامە قدر غلطەسرایی مکتبی قارشوسندە خرستاکی ونامدیکرلە سعیدپاشا خانندەکی معاینە خانەسندە خستەلری قبول وأك مکمل اصوللرلە تداوی ایدر.

تلفون بك وغلی: ۱۸۱۲

هیئت تحریرەمزدن حکاریلی عبدالرحیم رحمی بکك بو دفعەدە (کازیاولات) و (ممی آلان) اسملرندەبری مجموعهٔ اشعار ودیکری بر پیەس اولان ایکی کتابی موقع انتشارە قونلدی. اشبو کتابلرك ادبیات حاضرە ایلە مقایسەسی کرك نثراً وکرك نظماً کورد لساننك درجهٔ مکملیتی یك نظردە اثبات ایدر. شو مهم اثرلری کوردلرە وبالخاصە کوردجەیە علاقە پیدا ایتمك ایستەینلرە توصیە ایلرز.

فروش مومی الیهك ادارەخانەمزدە بولنان اثرلری.

- اسیر بر چوجغك باشنە کلنلر تورکجە منظومە
- عقیدا کوردان (منظوم علمحال) کوردجە
- ممی آلان منثور کوردجە پیەس
- ۱۰ کازیاولات منظوم ە مجموعهٔ اشعار

سبیل الرشاد جریدهٔ اسلامیەسی قیمتدار مقالەلرلە انتشار ایتدی. هر مسلمانە توصیە ایلرز.

رفیق مساعیمز (کوردستان) مجموعەسنك ۱۲ نجی نسخەسیدە انتشار ایتمشدر. بر چوق کزیدە مقالەلری حاوی اولان مذکور مجموعەیی قارئین کراملە توصیە ایلرز.

قارئلرمزه :

بعض ذواتك (زين) كلمسنك مدلولى بونقده مشكلاته دوشديكنى آكلايورز . بر طاقملرى بونسميه‌ده كوردجه قدين معناسنه كلن (ژن) مفهومنى كوريورلر . حالبوكه عنوانك آلتنده‌كى (حيات) كلمه‌سى دوغريدن دوغرى‌يه (زين) لك تام مقابليدر . كوردجه (ژين = Gin) ياشامق ، حيات ديمكدر . املاسنده (ژ) و (ن) آراسنده بر(ى) يعنى ممدود بر كسره واردر . فارسى (زن) مقابلى اولان (ژن) (ى) سز يازيلر ، كسر ايله اوقونور .

شكل حروفمزك اوفاق بر التباسله نه عجيب معناسزلقلر توليد ايده‌بيله‌جكنى ارائه ايدن بو مثال حقيقةً عجيبدر . نه‌ياپالم ، آرى برلسان ، سامى الفبا كسوه‌سيله انجاق بو قدار مفيد اوله‌بيلير . فاعتبروا . . !

-ژين-

(مم وزين) لك طبعى ختام بولدى

ملا احمد خانى حضرتلرينك « كورد تعميم معارف ونشريات جمعيتى » طرفندن اوته‌دنبرى طبع ايتديرلمكده بولنان (مم وزين) نامنده‌كى كتابى شيمدى‌يه قدر اعلان ايتديكمز وجهله ساحهٔ انتشاره چيقدى . (مم وزين) جمعيتك نشر ايده‌جكى كتابلرك برنجى كتابيدر . استانبولده كاغد فياتنك وترتيب مصارفنك پك يوكسلمش اولماسنه رغماً (مم وزين) موجود كاغدلرك اك اييسنه وپك نفيس صورتده طبع ايتديرلمشدر . جمعيت هيچ بر منفعت ماديه كوزه‌تميه‌رك يالكز كورد ادبيات وعرفانه خدمت ايتمك ايسته‌ديكندن بو قدر مصارف عظيمه ايله ميدانه كلن بو كتابه اداره خانه‌دن آلنق شرطيله ٥٠ وطشره‌يه تعهدلى اوله‌رق پوسته ايله كوندرلمك اوزره ٦٠ غروش فيئات قويولمشدر . كتابك عدد طبعى پك آز اولديغندن اك أول كوردستانده‌كى قارئلر آرزولرينى اسعاف ايتمكى ايستيورز . آرزو ايدنلرك اداره‌خانه‌يه مراجعت ايتملرى وطشره‌ده كيلرك‌ده كتاب بدلنى پوسته ايله نقداً كوندرمه‌لرى لازمدر .

طبعا مم وزين تمام بو

مم وزينا ملا أحمد خانى دصودتكى نفيس دا هاتيه طبع كرن هركس آرزويا خوندن وكرنياوى بكت ژايرو باشى داداره خانا مه‌دا (٥٠) ژيو خارج ژاستانبول دكل مصارفا پوستى (٦٠) غروشه

ئیدا قربانی

ئه‌ف روژ أم عید اقربانیدان. روز مبارکده هر کس دخازیکه ناف مال وزار خودا شاد ببه. حمو کسان لی روی وصاده درد وخنجی خو بیردیکه جه‌فانده‌که ژی بوی کوردا ورنابه. چند روجی وچند عیدی یه کو کوردان ژی ولاط خو دور که‌تین. لی سر ریاده، چول وچولستاناده، لی مملکت غربیاده، تی، برچی، ته‌عزی، خواس، مان. مال، زارو، باف وبرا خو وندا کرن. خلك عید وعرفانا دیکه ام شین وشوانیدانه... فادردانا تی‌برامه. دل وهوندری مه‌تی ژی خون دیبه... برا خدای تما حمو کردان مسعود ومرفه بکه. (هیئتا ژینی) عید و عرفانا کردان تبریك دیکه ژی وانرا صافی وسلامتی دخازه.

زبو ژینی: دشمندوفریدا [۱]

فرقت

هاتی وی‌گوته من: هجرانه زو کاری خوه‌که
عاشقان سربر گرینه روهنیان بناری خوه‌که
روهنیان باگر بریژه دانه سوزیت عالمی.
درعقب چاوان جهابدانی؛ مژان کتنه غمی
کانیا دردان کو دربو: جوو، جوبار کتنه‌رو
رنك سیاهی ملون‌کاه سپی کاه زر دبو
من نه‌ما طاقت حردم روح مدهوش بی‌خبر
صاعقا هجری کو ویکیت من نه‌ما ژژینی أثر.
شینیا روبی لمه کرتی تاریبا دشکلی مه‌دا
وان دناو بینا خوه چیکر قط روحی امرك نه‌دا

۲۵ - نیرمه - ۳۳۵ زمالاهکاریان

ع . ر . ح ی

[۱] شمندوفرك کوردجه مقابلی (ریا حه‌سین) در -- ژین --

نجم استقبال مطبعه‌سی   صاحب امتیاز ومدیر مسئول: ممدوح

ترکجه مقـ ـ ـ : أت ایله طیرناغی آره‌سنه کیرلمز .
فرانسزجه : آغاج ایله قابوق آره‌سنه پارمق صوقه‌ملیدر .
entre l'arbre et l'ecorce, il ne faut pas mettre le doigt.
(خضر و هرشف لی‌فوو)
خضر هر آقشام بوراده‌در .
بوضرب‌مثل ؛ صیق صیق مسافرلکه کیدوب قوناق صاحبلرینی تعجیز ایدنلر حقنده ایراد اولنور .
(نفشت نابی بی‌تشت)
نسخه ، بدلسز اولماز .
بوضرب مثل جهلهٔ ناسی صویمق ایچون نسخه و طلسمجیلر طرفندن اویدیرلمشدر .
(دنك ؛ لحدیاران خوشتی)
سس ؛ صاحبلرینه خوش کلیر .
(کیاه حوشی تعله)
حولیده بیتن اوتلر آجیدر .
خانه‌سندن ممنون اولمیانلر حقنده ذکر ایدیلور .
(دوره ، نوره) = اوزاقدر ، نوردر .
اوزاقده اولان نور قدر سویملیدر .
(کیف لی عربا نابی)
سویملك عربلره کلز .
برآدم یاپدیغی ایشدن طولایی ممنون اولوب صوکره هرهانکی برسببدن طولایی سقوط خیاله اوغرارسه سویلنیر .

مابعدی وار سیوه‌رکلی

حلمی

ارسلان سودیی کتیره‌نده بن‌ایمه؛ کتیردم دیه قارشو‌نده افتخارایده‌ن یکیت، کتیردیکمدن بر نشانه کوسترسون! یالکزدن آییرمادیغلک سوکیلی داماد‌لریکك قوللرینی آچدیرده باق! الده طوتدیغم شو اسرارانکیز دامغانك یانیق ایزلرینی کوره‌جکسك!

شاه ایشی آکلامش؛ یاپدقلرینه پشیمان اولمشدی. دامادلر برراو‌تاتغاج کوله‌کی بوینی بوکوك یره باقارق دوشونیورلردی. کنج شهزاده اوطه‌دن چیقارکن شاه سسله‌ندی:

کل اولادم کل، بوتاج وتختك لایقی سنسك؛ ئولکه‌مك زیوری سن، وزیری‌ده بن اولام.

کوچوك داماد بویوك وزینتلی بر آلایله تخته چیقارلدی. کوچوك قیز سرایك سلطانی اولدی. کنج شاه وکنج سلطان لاهوتی برعمرك اثیری لحظه‌لرینی یاشایارق مرادلرینه ایردیلر.

ختام ك. ف.

کوردلرده ضروب امثال

— اولکی نسخه‌لردن مابعد —

زن هه‌نه ژنك هه‌نه

قادین وار قادینجیق وار

حکاری شیوه‌سنده‌ده بوکا کوره:

هینك‌ژنین، هینك‌ژانین، هینك ملهمادلانین، هینك‌حتیمی‌کوردرانین بوراده قادینلری درت صنفه تقسیم ایدییور:

برقسمی حقیله قادیندر. برقسمی‌رفیقی ایچون دائما معجز برخسته‌لك، برقسمی‌ده مرهم دلدر، دیکر برقسمی‌ده هیچ برشی بیلمز زیاندن بشقه برشیئه یاراماز.

(دی و دوتی پف‌چینی کیم عاقلان اینانکر)

آنا وکلین غوغا ایتمشلر عقلی‌نقصان اولانلر بونی‌جدی تلقی ایتمشلردر

سنندن ... ایده‌مه‌دکلری ایسترلر . ایرن طولو صبوری کندیلرینه ارسلان سودی یرینه ـ ویریرسك ؛ فقط صاغ قوللری شوتقفا ایله داغلامقسزین دیلکلرینی یرینه کتیرمزسك . وار ، کیت ، آرسلانم ، یولك اوغورلو ، ایشلك دوغرو دوشسون . . .

کنج شهزاده یولی بکله‌ینلره ایرن طولومنی ویرمش ، داغلاتمق اوزره کوله کوله اونلاتدقلری قوللرینی دامغالامش ، اوده سوکیلیسنه قاووشمشدی . دامادلرك شاهه آرسلان سودی بولوب کتیردکلری خبری اورتایه یاییلدی . شاهك اوقادار سودیکی ، یانندن آییرامادیغی دامادلر ، بویوك بر مظفریت نشئه‌سیله ، کویا بالذات الده ایتدکلری سودی تقدیم ایتدیلر . دوقتورلر کتیریلن سودك آرسلان سودی اولمادیغنی ایلری سوردیلر ؛ شاهه بوندن ایچیریرسه‌ك ، شاقه‌سز ، آغولانه‌جقدر . دیدیلر . کوچك قیز بونی خبر آلدی ؛ قوجه‌سنك کتیردیکی آرسلان سودینی باباسنه کوتوردی . دوقتورلر ایشته ارسلان سودی ! دیه شاهه ایچردیلر . شاه ، ایلك یودمده یاتاقدن ایرکیلوب اباغه قالقدی ؛ خسته‌لغندن هیچ بر اثر قالمادی ؛ کنج ، دینج برحالده سرای ایچنده کزینمکه باشلادی . توركك ، یجریکسز دامادلر غروررلاندیلر ؛ بوسودی‌ده بز کتیردیك دیه ادعا ایتدیلر . کوچوك قیز بوکا دایانامادی ؛ خایربابا‌جغم ، دیدی ، بوسودی‌سنك بکنمه‌دیکك ، یوز ویرمه‌دیکك دامادك کتیردی ؛ دوقتورلرك بکنمه‌دکلری ، ایرن دیدکلری سودی ینه او ، سندن هیچ یوز بولمایان ، دامادك بونلره ویرمش ایناتمزسه‌ك چاغیرده صور .

کوچوك شهزاده ایچری کیرنجه دامادلرك بتی بکزی آتدی ؛ شاهك سورغوسنه میدان ویرمه‌دن ایچینك یانیق اللرینی آچی بردیله دوکدی .

شوکتلم ، دیدی ، ظفر قازاندیغك کون یارالی قوللی بیاض چوره‌سیله صاران ، دورت آتلی ، قهرمان کیمدی ؟ اوقهرمانکه ، کوز اوکندن صویشوب بیلیرسز اولمشدی . سنك‌ده باقه‌قالدیغك او کوزل دلیقانلی آردیکز صره قوشوب کلمه‌سه ایدی ؛ مزراقلیلر کزبایلك بوزغونلغی بو پارلاق سرایکزك یوکسك سورلری او کنده‌صولك قانلرینی آقیتمقله تیزلمه‌یه‌جکلردی.

ویردیکی بویوك بر پرواسزلقله اختیاره یاناشدی ؛ دیزینی دوکدی و آکلاتدی. ارسلان سودی ایستیورم بابا دیدی . کنج شهزاده‌نك یاقیجی کوزللکنه ، سویملی کنجلکنه ، دوشونجه‌سز آتیلقانه ، طوسونانه باقه قالان اختیار یاوروم ، دیدی ، بو یولده نیجه جانلر یاندی ؛ نیجه قهرمانلر قیلدی ؛ سکا آجییورم . کندینی اینی تورو ؛ سویله‌دکلریمده قولاق ویر ، دیکله ؛ آرسلان شو قارشیکی دره ایچنده اویوقلیور ؛ صاغ ایاغنده چیقان بویوك بر چیبانی ایکله‌یه ایکله‌یه یالایور ؛ اوقله چیبانه نشان آلیر ، وورورسك ؛ یاراسی ده‌شیلیرکن اورتالغی صارصان قورقونج باغیرتیلرینه قولاق آصمازسك ؛ سنی چاغیرسه آلدیرماز ، بکلرسك ؛ ایرینلری برمدت آقدقدن صوکره استراحته چکیلیر ؛ نی ووران کیمسه کلسون دیلککنی ویره‌یم دیر . او وقت قوشار ، یاننه کیدرسك .

کنج شهزاده اختیارك دیدکلرینی طبق طبقیسنه یایدی . واروب آرسلاندن دیلککنی ایسته‌دی . آغزندن بیاض کوپوکلر آقان ارسلان ، ای نی اوقلاین بختیار دلیقانلی ! دیلککی ویرمك بورجمدر ؛ دیدی . شو کوردیکك قارشوکی یارده بر چفت یاوروم واردر ؛ برابریکه آل ، سسلری قولاغمه ایرمه‌یه‌جك اوزاق بر طاغ آردینه کوتور ، کس ؛ دریلرینی صوی ، ایکی طولوم یاپ ، کتیر . طولوملك برینه آقیتدیغك شوقانلی ایرینلری دولدور . اوته کیسنه‌ده انسان الی طوقونمایان مه‌لرمدن سودمی صاغ . کوزومك ایلیشه‌مه‌یه‌جکی یرلردن ، اوزاقلاش ، کیت ، ...

کنج شهزاده ارسلانك دیدیکنی‌ده عینیله یایدی ؛ یوله دوشدی ؛ اوکوت ویره‌ن یاشلی ، باشلی صقاللی‌یی کوردیکی یرده راستلادی . اختیار شهزاده‌نك بواومولماز ایشلری باشه چیقارابیلمه‌سندن ممنون قالدی . اوغلم ، دیدی ، بو قهرمانلغکی ، آنجق شو کوردیکك ذامفانی سکا هدیه ایتمکله مکافات ایده‌بیله‌جکم ؛ آل‌ده جیبنه آت ؛ کچدیکك داغلر آردنده سندن آرسلان‌سودی بکله‌ینلر وار ؛ اونلر اوزون برصو آقینتیسی کنارنده قارنجه آولامقله اوغراشیورلر . اوکلرندن کیچرکن ، قورقاق وامیدسز بریورکله

آشناسی چیقوب کلدی. کوزل ، سوکلی آت شهزادهسنت اوکنده دیکیلدی.
کنج شهزاده، آنک کتیردیکی کسکین قلیجی قوشاندی؛ کوزلرنی اویه‌رك،
یله‌سنی اوقشایه‌رق اوستنه آتلادی؛ دوغروجه دوشمان صفلرینه طالدیردی؛
هر تولوملو ووروشنده بیکلرجه‌سنی طوپراغه سریپوردی. دوشمان،
اومولماز بر بوزغونلغه اوغرادی. شاهك عسكرلری اوكنده دیكیلش
طوتدوراماز اولدی. قولندن یارالانان شاه بو كنج قهرمانه ساعتلرجه
بایلوب قالدی؛ كیم اولدیغنی طانیامادی كوچوك داماد قولندن آل قان
صیزان پدرینك یاراسنی بیاض جوره‌سیله صاردی؛ كوزاوكندن صیویشوب
غائب اولدی. شاه جنكی قازانمش، سراینه دونیوردی؛ قولنده‌كی صارغی‌یی
چوزدوردیكی زمان یاراسنی صاغلمش كوردی؛ شاشه قالدی؛ عقلندن
كوردكلرینی بر درلو چیقاراماز اولدی.

آرادن بر مدت كچمشدی. شاه درمانسز بر خسته‌لغه طوتولدی.
حكیملر، بو كیفسزلك آنجق آرسلان سودیله كیچر، دیدیلر. سرای
دامادلری آتلاندیلر؛ آرسلان سودی آرامایه قویولدیلر؛ اوزاق و كسه‌سز
بر كویه واردیلر؛ بر قایناق باشنده اوطوردیلر. دوری بر آتلی، افقدن
قوپمش سیاه بر فرطنه بولوطی كبی، چالا قامچی كلیوردی. بكله‌ینلره
یاقلاشنجه صوردی. شاه بابامز خسته‌در؛ آرسلان سودی بولمایه چیقدق؛
دیدیلر. كنج آتلی كولومسه‌دی؛ سز بوراده بر آز دها اكله‌نك؛ بن
سزه آرادیغكز سودی بولور كتیریرم دیدی؛ دیك وصرپ بر تپه‌نك
یالچین اتكلرینه قادار، طولو دیزكین برقوشوده، واردی. باجاقلرینی
تك برقایا اوستندن دهرین بر اوچورومه صاللایان آق صقاللی بر اختیار
سسله‌ندی:

دلیقانلی اوغراغك نره‌سی؛ بورالری قوش اوچماز، كروان قونماز
یرلردر؛ یولك صاپه دوشدیسه چكیل، كیرو دون، كیت؛ اوچورملرده
بوغولمق استیورسه‌ك وار، اوكمدن كیچ، دیدی. كوچوك شهزاده آتنك

یازدیغی تاریخ حماست بوکا شاهددر . بز جهل و ظلمت کثیف قراکلق بلوطلریله اورتولەن کوردستانی علمك ، عرفانك اخلاقك دائما پارلایان نورلریله آیدینلاتمق ایسترز . سعی بزدن ، موفقیت اللهدندر .

آلتون کاکلی اوغلان

—یکرمی اوچنجی نسخەدن مابعد وختام—

آرادن بش اون کون کچدی . شاه آلتون بر کوپرو یاپدیردی . اوچ دانه الماس طوپ یووارلاغی قزلرینك اللرینه ویردی . دلال چاغیرتدی : شاهك قوردوردیغی آلتون کوپری آلتندن - آیرد ایدلمکسزین - هرکس کیچەجکدی . قزلر کوپرو کنارنده طوراجق ، کیچنلردن بکندکلرینه الماس یووارلاقلرینی آتاجقلردی . بویوك قزلر طوپارلاقلرینی برر شهزادەیه ووردیلر . کوچوك قیزطوپنی کمسەیه آتمادی . کوپرینك آلتندن کیچەجك قالمامشدی . دلاللر درت بوجاغی آرامایه قونولدیلر . برترلا قولوبەسنده جومەلمش ، یالکز باشنه دوشونن بر چوجوق کوردیلر ؛ همان قولندن طوتوب کتیردیلر . کوچوك قیز طوپارلاغی بوتارلاجی یاماغنه فیرلاتدی . شاه بوندن خویلاندی : بوچوبان قیلقلی هریفیمی بکنەجکدك؟ ! دیه قیزینه طارلدی . سراینه یاقیشدیرامادیغی بیچمسز دامادینی ایچری آلمادی ؛ قیزیله برلکده قراکلق برایزبەیه آتدیردی . کوچوك قیز بو انسان کومسنه کیرنجه سوسلو ویالدیزلی اوطەلر ، الماس لامبەلر ، ایپك خالیلر ، کوردی . ایکی شهزاده سونمز ، ابدی سوکیلرله قوجاقلاشیور ، سویشیور ، انیری بر حیات یاشایورلردی . کندیلرینی ، بر کرەجك اولسون ، نەصوران ، نەده صوردوران واردی .

٭

شاه سنور دوشمانلرینه جنك آچشدی . اوقلی سواریلر غوغا میدانینه قوشیورلردی . کوچوك داماد قیللری پرپرینه طوقوشدوردی ؛ اسکی

درت حرب سنه‌سنده صکره هی‌وی ینه ایتمشلادی بوکون قارشیکزه چیقان کنجلر ، بوبوك محرومیتلره قاتلانان هی‌وینك اسکی عزم وجسارتیله مجهزدرلر .

کنجلر وقایعك ایرکیج بوشکل آله‌جغنی دها یدی سنه اولکی نشیدرله آکلامش اولدقلرینی اثبات ایتدیلر .

وقایع بوکون بزی تصدیق ایدییور ، کنجلر یارینی کشف ایتمه‌سه‌لر بیله فعالیت واملرینی عصرك ایجاباتندن استدلال واستنباط ایده‌رك یارینه حاضرلانمغه مجبوردرلر .

بر یوکسه‌له‌ن وایلرییه‌ن ، یکیلشه‌ن وقوتله‌شن ملتلرك تاریخنده کنجلرك اجرا ایتدکلری تأثیراتی بیلدیکمزدندرکه قاچ سنه‌در چیرپندق ، دوردق .

بز کوردلرك و کوردستانك ترقی وتعالیسنی آنجق کنجلرله بویوکلرمزك عصرك قبول واشارت ایتدیکی هدفلره ، علمك قبول ایتدیکی اساسات داخلنده مشترکاً یورومکله ممکن الحصول اوله‌جغنه قانع بولنمق و بونك تأمینی ایچون چالیشمقله مباهی‌یز .

هرصنف خلقمز ؛ تکامل وتجدد قانونلرینك لایتغیر احکامنه ایمان ایدییورلرسه کنجلکك قابل اهمال اوله‌میه‌جغنی ، یارینك اونلرك اولدیغنی، یارینی ارزو ایتدیکمز طرز تعالیده انجق اونلرك تمثیل ایده‌جکلرینه قانع اولملی، اونلری عصره لایق برصورتده یتیشدیرمك ایچون بوتون وسائطی ووارلغیله چالیشمالیدر .

بو واديده چوق سوز سویلمکی زائد کورورم . مقصدم صرف بر حسبحالدر. ملیتمزدن ایسته‌دیکمز یك قطعی وآشکاردر بز کورد هیئت ملیه‌سنده‌کی بزه عائد وظائفی کوچجزك یتدیکی درجه‌ده ایفایه چالیشیورزه بو وظیفه‌لری ایفا ایدرکن بویوکلریمز ، عالملریمز ، زنکینلریمز ، بالعموم کوردلر مالك بولندقلری مادی ومعنوی وسائط ایله معینمز اولملیدرلر . کنجلك بو وظیفه‌لرك ایفاسندن قاچمایه‌جقدر ، اجدادمزك عصرلردنبری

هیوی اوچ سنه ، هرسکاز کنجلرك قوی ایمانلری فقط ضعیف اوموزلری اوزرنده یاشادی . هیوی بایراغنی طاشییانلر ایمان ایتمشلردی که اونی یره قویمق ، اونی صارمق وکوشه‌یه دایامق ملت ایچون بر حیات وحیثیت مسئله‌سی ایدی . وطنك مشعل امیدی بی‌شبهه اومحفلده یانیوردی.

اونلر امیدلرندن وایمانلرندن آلدقلری قوتله ؛ اطرافلرینی احاطه ایدن محرومیت ویوقلقلر ایچنده بر اثر ، برواراق کوسترمك ایچون چیرپینوب دوردیلر. بر(روژ کرد) نشر ایتدیلر . بر ضربهٔ استبداد ایله قپاندی . بر کنج آیلرجه‌محبسلرده سورولدی. دیکر بریسنی، (هتاوکرد) ی چیقاردیلر.

کنجلری بو دعوای ملی اوغرنده اطماعه یلته‌نن ، بوتهلکه‌لی یوللردن دوندیرمك ایچون صرف مساعی ایدن ، بن بوایشلره قاریشمامام دیه‌ن اعاظم‌ده اولدی . رسمی ، غیررسمی ، نه تهدیدلر ، نه انکللر بو وطن مجاهدلرینی برلحظه یوللرندن چویرمه‌دی .

اورتاده یالکز کنجلکك بیلمز ، ییقلماز ایمان ملیسی واردی . کنجلر او مؤسسه‌یی اوچ سنه متمادیاً یاشاتدیلر . اکر اونلر تهلکه قارشیسنده هرقدسیتی هراملی اونوتمق ضعفنه دوشسه‌یدیلر بو آنی ادراك ایده‌میه‌جکدك . اکر بوتشبث ؛ لایق اولدیغی‌یاردیم ومظاهرتی کورسه‌یدی؛ بوکونکی هیئت ملیه‌مز دها رونقلی ودها قوتلی‌اوله‌جقدی. حرب اوجهنمی حیات ؛ هیونك یك آز اولان مسندلرینی‌ده آلوب کوتوردی .

کنجلر یوره‌کلری صیزلایاراق ، باشلرینی اوکلرنده فقط قلبلرنده بر آتش امید ، روحلرنده قیرلماز برجسارتله آیریلدیلر . اونلردن قاچ دانه‌سی مختلف جبهه‌لرك سیاه طوپراقلرنده رحمت رحمانه قاووشدی . کوردلرایچون پك بیوك خطا ومسئولیت، اهمال وتسیبلرله دولو اوزون بر ماضیٔ مساعی‌یی تخطاردن مقصدمز بوندن بویله تعقیبنه عزم ایتدیکمز طریق تعالی‌ده اسباب موفقیتی احضار ، قاچنیلمه‌سی لازم خطایای ماضیه‌یی تکرار ایتمه‌مك ایچوندر . ماضیلرندن درس آلان واودرسك احکامنه تبعیت ایدن ملتلر استقباللرندن امین اوله‌بیلیرلر .

بر تاریخ – بر تسعید

تموزك ٢٧ نجی جمعه كونی (هیوی طلبه جمعیتی) نك سكزنجی سنهٔ دوریهٔ تأسیسی اولمق مناسبتیله مراسم مخصوصه اجرا ایدلدی. كورد كنجلرندن ومختلف كورد مؤسساتی ممثللرندن مركب بر اكثریتك بولوندیغی مراسم مذكورده كورد طلبه‌سی نامنه دیاربكرلی توفیق حمید بكك ایراد ایتدیكی نطقك بعض اقسامنی بروجه زیر درج ایدیورز :

محترم حضار،

بو كون هیوینك سكزنجی سنهٔ دوریه‌سنی تسعید ایله مباهی یز. بو مناسبتله طرفلی برماضیٔ مساعینك تاریخنی ؛ هیوینك استقبالده‌كی امید وتمنیلرینی عرض ایده‌جكم .

بو تاریخ ؛ تجدد ملی مزده ؛ وقایعی بو كونكی شكله صوقان حادثاتده، خلاصه كنجلك وحدتنده ده‌رین وبارز وارلقلر یاراتان هیوی تاریخیدر .

هیوی تاریخی دیمك كوردلك تاریخی ایچنده كنجلك تاریخی دیمكدر .

سكز سنه اول اوچ ، دورت كنج ، باشلرنده محترم بر ذات اولدیغی حالده، حلقه‌ی زراعت مكتبینك بر كوشه‌سنده هیوینك تملنی قوریورلردی.

اونلر دنیا حادثاتنك جریانی ، اطرافده‌كی ملتلرك طریق تمدن و وتعالیده ناصل یورودكلرینی كورمش كورد ملتنی قورتارمق ویاشاتمق ایچون كورد كنجلكنی اعلادن باشقه چارهٔ فلاح بولنمدیغنه ایمان ایتمشلردی .

اونلر ؛ كوردلری عصرلردنبری بووارلاندقلری ظلمتدن ؛ عصرك حیات وسعادت وعد ایدن مرتبهٔ مدنیتنه اصعاد ایتمك ایستیورلردی .

بونك ایچون دوشوندیلر . بر محفل علمی یاپه‌لم دیدیلر. بو محفلده كوردلكك آتیسی ایچون بزم سونمز امیدلریمز یاشاسین ؛ او محفلده كوردلكك ثوه‌ین حقلری، دیكله‌نه‌ین امللری والملری تلفظ ایدیلن، اوراده كوردلكك یارینكی صاحبلری اولان كنجلر طانیشسون ، برلشسون وقوتلنسون . . .

او محفلدن عكس انداز اوله‌جق سسلر كوردستانك و كوردلكك یارینكی سلامت وسعادت مژده‌جیلری اولسون . ایشته او محفله هیوی دیدیلر.

أبى ، كوتو ، هرنه صورتله اولورسه اولسون بر تشكيلاته ، رسمى برباشه مربوطدر . بوكا خارجدن برشخص ويا قوتك أل اوزاتماسى حدناشناسلق ، جرأتكارلق تعبيريله ده ايضاح ايديله میه جك قدار چيركين و قاپقارا بر حركتدر . بو زاواللى عمله ، بو آنه قدر مكتسبات ومساعئ شخصيه لرندن برده منفعت عامه تحصل ايتسين ملاحظهٔ صافيانه سيله سياسياته أل اوزاتديلر . كندنده سياسياته قاريشمق صلاحيتنى ، وساحهٔ سياسياتده سوزينى ديكله تمك قدرتنى كورەن هركس بو كورد عمله سنى ده كندى مجراى سياستنه صوقمق ايسته دى . بونده موفق اولديلرمى ، اولماديلرمى ؟ ايضاحه لزوم يوقدر . يالكز شو محققدركه برقاچ سببله نه زيلن بوزمرهٔ سعى ، بعض ذوات مخصوصه طرفندن الآن بازيچهٔ هوسات ايدلمك ايسته نيليور .

لكن آغستوسك نصف اخيرنده علمدار سرمحررى رفيع جواد بك ، عمله لونجه سى كاتب مسئولى اولان مذكور غزته مديرامورى احمد قدرى افندى ده معيتنده اولديغى حالده ، سركه جيده كى اسكله لردن برينه اوغرايارق ، عمله يه ايستدكلرى بريسنى لونجه رئيسى ياپمق ويا ياپديرمق اوزره كنديسنه بيعت ايتمه لرينى تكليف ايدر وداها برطاقم بياناتده بولونور . كنه وتفصيلات مسئله يى سويله مك مرادمز دكلدر . آنجق ايشلك معناسنى وغايه سنى بزم قادار برچوقلرينك ده تيقن ايتدكلرينه أمينز . يالكز بونك علماً وحقوقاً كتابده يرى وارمى ، ويا عوامجه قاريشيلمق حدينه داخلمى در ؟

قوهٔ تشريعيه ، عدليه ، اجرائيه دن صوكرا مطبوعاته (دردنجى قوت) دنيلديكنى بيليردك ؛ فقط بالفعل وبالذات مطبوعاتجيلرك ـ ولو فضولى وحسبى اولسون ـ بويله ميانه جيلك و فصاللق ايتدكلرينى ، ايده بيله جكلرينى او كرەنمه مشدك . بوحركته ويرمك ايستديكمز حقوقى و علمى بچيمى بو سوزلرمزله بز ويره مدكسه لطفاً بيلنلر وبالخاصه رفيع جواد بك افندى ويرسونلر ..

بز بوندن فضله سنه صلاحيتدار وقادر دكلز .. يالكز ، حال دنيلن بو عمله نك رفيع جواد بك كيبلره ده صقال صاللاياجق قادار سجيه سز اولمادقلرينه قانعز . ايشته ، أك بسيط مثالى ...

منحصیمز ، کیمسه‌مز ، یوردمز قالان بصوکره بر لقمه اکمك بولمادن ئولن اولادلری ؛ اونلرکه ایشته بز یادکار بر اقدقلری دردلر توکنمیور و توکنمیه‌جکدر .

کمال فوزی

حدود وظیفه ـ تجاوز حد

بچوق اوزون بر تحصیل ایستر ؛ نه ده‌رین بر تأمل ... بر آز تحصیلی اولانلر اونی داها اعدادی صنفلرنده (معلومات قانونیه) درسلرینك ایلك صحیفه‌لرنده اوکرنمش اولورلر : افراد آراسنده‌کی مناسباتی هانکی قوتلر ، افراد ایله دولت آراسنده‌کی مناسباتی هانکی وسائط تنظیم و محافظه ایدر ؟ حقوقاً وشکلی قانونجه چوق اوکره‌نیله‌جك شیلردندر . مکتب کورمه‌مش اولانلرسه ، اوزون دوشونمکه محتاج اولمادن بونی بیلیرلر ؛ اونلرك منطقی شو صورتله سمی و بسیطدر : آلوب ویره‌جکمز اولمایان شیئه قاریشمق نه حقمز ! دیرلر .

صرف علمی بر حقوقی ـ قطعیاً سیاسی دکل ـ نقطهٔ نظردن بر ایکی سوزله مسئله‌یه بر وضعیت ویرمك ایسته‌رز .

استانبولده سنه‌لردنبری تشکل ایتمش والیوم موجود بر کورد قولونیسی وار . بو قولونینك باشقه‌لرینك (حمال) نامی ویردکلری پك بویوك مقدارده کورد عمله تشکیل ایدر . بو آدمجغزلر ، کوردستانك مختلف یرلرندن ، هم کندی ، هم عائله‌لرینك رزقلرینی قازانمغه کلمش ، بوراده اك ناموسکارانه بر صورتده ، بحق آلنلرینك ترلریله صباحدن آقشامه قدر یورولان ، دیدینه‌ن ، بیچاره‌لر زاوالیلردر . هر مملکتده امثالی اولدیغی کبی بونلرکده حکومتجه مصدق بر (لونجه) هیئتلری واردر . کندیلرینه عائد خصوصاتی ، میانه‌لرنده ـ مشغلهٔ مخصوصه‌لری دولاییسیله ـ تحدث ایدن اختلافات وسائره‌یی بو (لونجه) هیئتی حل و فصل ایدر ؛ حکومتده شهرامانتی واسطه‌سیله بو هیئتی و عمله‌نك حرکاتی قونترول ایدر . دیمك‌که عمله امورینی

صباحلین انسان جسدلری آرامیه قونان کفنسز ئولو کومه‌یه قوشان بلدیه مأمورلری او عریان کولکه‌لر آلتنه سینمش بربیغین قدید انسان کومه‌لری کورور ، کری دونرلردی . برکون اول کوردکاری ایرتسی کون کومه‌یه کلیرلردی . هیهات ! چوق دفعه‌لر جسدبینه بولمق ممکن اولمازدی . یالکز اورالرده بیریکنلرك ، طاشلر ، طوپراقلر ایچنده پریشان جیرپینانلرك هرکون برپارچه دها آزالدقلرینی کورورلردی . بوحال شبهه‌یی جلب ایتدی . هرکون الی بوش کلن مأمورلر ، بواولوم وسفالت زیارتجیلری ارتق ئوته‌بریی صیق صیق ارامایه ، یوقلامایه قونولدیلر .

مهتابه کوسکون ده‌رین برغربت اقشامی ، صولوق ویورغون کولکه‌لریله شهری ئورتیوردی . مأمورلر وظیفهٔ تجسسی ایفایه شتاب ایتمشلردی . قاراکلق ، دولامباج بر چتورلقدن برطاقم سسلر ایشیدیلیور ، ایکجه ، ضعیف بردومان آغیر آغیر یوکسه‌له‌رك یاییلیوردی . غالبا مأمورلر ، اوراده برشیلر حس ایتمشلردی : آتش باشنه قونمش بربیغین انسان کوردیلر . بونلر ، آجلغك قورقونج صولتیله یالرندن ایریلوب ابدیته کوچه‌ن یاپر همشیره‌لك ویا برقارده‌شلك جسدندن قوپاریلان اترله تأمین حیات ایدن بر قافلهٔ موت وسفالت ایدی .

ایرتسی کون زواللیلر صیقی برقوردون آلتنه النديلر . ارادن ایکی کون کچمه‌دن بربرینك ئولومنی بکله‌ین ، بربرینك ئولوسیله بر آزدها یاشایان بدبختلر هپ برلکده ئولمشلردی .

۳۳۳ سنه‌سنده اورفه‌نك ینه بویله صیجاق کونلردن برنده ایدی . کوزلردن صاقلی وکیزلی طوتولان برقاچ چوروك تابوت ، برآز دها اوته‌ده بطی برمشی وحرکتله یوله دوشن برارابه قبرستانه دوغرو یوللانیورلردی . صوردم . ینه اونلر ! دیدیلر .

اوت اونلر ، جانی بتلیسدن ، موشدن ، واندن ، ارضرومدن قالقه‌رق دیار دیار کوچه‌ن سوروننلر یوقمی؟ ایشته اونلر . اورفه طوپراقلرنده ابدیتك سکون وتسلیتنی آرایان کمسه‌سزلر؟ آه اوت اونلر! بر اقلیم پریشانك

قورو تورت بياض كهيلانلرك درين كيشنه‌يشلريله چينلايان كوردك نجيب عائله‌لريدی ! بونلر، قهرمان قوجه‌لرينی شهيدلك يوللرينه كوندره‌ن وصوكره برلقمه اكمك ايچون محروم انسانيت وتنال مذلت بر طاقم عرض وملت دشمنی ديدنداشلرك سينهٔ سهوتنه زورله چكيلن قاردشسز، باباسز، قوجه‌سز، كسه‌سز كلينلردی!

بونلر، اولادلرينی خلافت اوغرنده اوقشايارق ئولومه سوق ايده‌ن كوزی ياشلی ، باغری طاشلی آنالر ، اولاد آجيسيله كوزلرينك فری سونن ، صاچی ، صاقالی آغارمش بابالردی .

بونلر ، بابالرينی ، قارده‌شلرينی حدودده دشمنلره ، آنالرينی قارلی يوللرده قارا طوپراقلره ترك ايده‌ن چيلاق وكسه‌سز ياوروولردی . پوليس بوكتله‌يی طاغتمق ايچون متصل قمچيلايور ؛ ژاندارمه‌لر ، سونكولرله تهديد ايدييورلردی . نه ممكن ؟ بر آن ايچون داغيلان، ياييلان اويغين ينه بريكيور ، طوپلانيور ، ايتيشيور ، قالقشيور ، صيقيشيوردی . بيوك بر مشكلاتله جان قورتارانلر الارنده برر طوپراق قابله ، بوكتله‌نك اراسندن صيويشيور ، قسمتی قاپان قورتولمايه چاليوردی .

بونلر، كسيلن قويونلرك بچاق آلتندن صيزان صيجاق قانلرينی صاتين آلمق ايچون ديديشيورلردی . ايواه بوش دونندلرك حالنه ! براوقه قانيكرمی بش غروش كوموش آقچه ايله صاتيليوردی . پاراسی اولميانلر نه ياپاجقلردی ؟ ئولوم تهلكه‌سی اوكاده برچاره بولديريوردی : سوقاقلره آتيلان كميك پارچه‌لرندن براثر كورولمزدی . كوشه باشلرنده بيغين بيغين چومه‌له‌ن ياوروجقلر أله كچيره‌بيلدكلری كميك پارچه‌لرينی چاقيل طاشلری آلتده أزوب ئوكوتدكدن صوكره ييورلردی .

اورفه‌نك بويله صيجاق كونلرندن برنده ايدی . شهرك تنها ، اوزاق يرلرنده، قورو، چيلاق آغاجلرك عريان كولكه‌لری آلتده آجلقدن جان چكيشه‌ن، ئوله‌ن يوقسوللر ، طوللر ، كسه‌سزلر واردی . هيچ برغريب يوقلينك بيله اوغرامادينی بويرلرده ، هيچ بركسه‌نك بلكه كورمك ، كزمك ايسته‌مديكی بو ايصسز يرلرده انسانيتك شكوای ظلومی اينكلردی .

(بورادن آلتی سطری سانسور چیقارمشدر)

مبارك قربان بایرامنی عموم مسلمانلرله برابر كوردلره تبریك ایلركن شوتضرعاتمزیده بارگاه احدیته رفع أیلرز : الٰهی ، سن ، كوردلری وكوردستانی شومصائب دنیویه‌دن تخلیص و آز وقتده مسعود وكامیاب أیله .

ژین هیئت تحریره‌سی

توكنمه‌ین درد

هجران یارالرینك هانكی صیزلتیلرینی ، هجران صحیفه‌لرینك هانكی آجیلقلرینی آچایم. هوای ماتمنده كوردك ملال وخسرانی آغلایان كسه‌سز یوردمك ایكیلتیلرینی حالا ایشیده‌ن ودیكله‌ین یوق ! بوصیجاق تموزك شو صوك كونلری ، بكا اورفه‌ده ، موصلده ، ماردینده دیاربكرده، آطنه‌ده ، قونیه‌ده ابدیتك ظلال سكوننه تودیع جان ایدن همشهریلرمی خاطرلاتیور. بش ییل أول بوامدادسز ایللره كوچه‌ن اوجانلی ئولولر ، امینمكه بوكون نشانسز برر مقبر پر سكون ایچنده پرده پوش نسیان اولدیلر . بن ینه بوهجران صحیفه‌لرنده ـ حسسز وصاغیرقولاقلره سنی ایشیتدیرمه‌دیكم قیریق قلمله ـ برپارچه دها آغلامق ایستیورم.

ینه بو آیلردی ؛ قیشك جانلی سفالتلرینی قیزغین صیجاقلغیله ئورتن بو آتشین آیلردی . چولوق ، چوجوق ، قادین، اركك، كنج، اختیاردن مركب بركتله هجران وسفالت اورفه سلخخانه‌لرینك اوكنده بریكیور ، چالقانیور ، طالغه‌لانیور ، اینیشیوردی . اطراف سونكولو ژاندارمه‌لر ، پولیس نوبتجیلری صارمشدی . بوكتله كیملردی ؟

برزمانلر زنكین وئیشیل مرعالرنده سورولر اوتلایان، زمرد قورولرنده كویا بوكونك ماتملرینی ازلدن یاد ایدركی دردلی قاواللر آغلایان ، زمرد

برنجی سنه — ۳ ایلول ۱۳۳۵ — عدد ۲۴

ژین

سنه‌لکی ۲۲۰ غروشدر.
آلتی آیلغی ۱۳۰ غروشدر.

مسلکمزه موافق مقالات
مع‌الممنونیه درج اولنور.

سنالك ۲۲۰ غروش
نیف سال ۱۳۰ «

درج اولونمیان مقاله‌لر
اعاده ایدلمز

دینی، ادبیات، اجتماعیات واقتصادیاتدن بحث ایدر تورکجه ـ کوردجه مجموعه‌در

عید اضحی

بوگونده ۱۳۳۷ سنهٔ هجریه‌سنك مبارك قربان بایرامنی ادراك ایدییورز. بویله گونلر، قلبلرمزده‌کی آجیلره‌ رشاشات تسلیه‌سی بن بر روسیله اولور. انسانلر بو گونلرده هرآجی‌یی موقتاً اولسون اونوتمق ایسترلر. حالبوکه کوردلر ایچون بویله اولمیور. قاچ رمضان وقاچ بایرامدرکه کورد کندی وطنندن جدا دوشدی. غریب ایللرده؛ اینی دیکه‌نه‌ین، بر نظرهٔ مرحمته مظهر ایدلمه‌ین یابانجی ایللرده اشکنجه‌لی بر سفالتك هر تورلوسنی گوردی. وطننده نیجه مسرتلرله تسعید ایتدیکی بو بایراملر، اوکا دوشکوننلکنی و بدبختلغنی بر درجه داها حس ایتدیره‌ن برر سبب اولدی. وطنده قالانلرده هردقیقه ظالم بر تهدیدك مقدور بیکسی اولدیلر. ایلك دفعه، وعد وتسلیه شعله‌لریله طلوع ایده‌ن طقوز آی اولکی دورك کوردلره ایصال ایتدیکی قوراق بر نومیدی صحراسیدر. کورد مهاجرلرینك یابانجی طوپراقلرده‌کی ایکیلتیلرینه خاتمه ویرمك صلاحیتدارلر و متنفذلر ایچون پك قولای بر امر ایشی ایدی. بو یاپیلامازمی ایدی؟ یاپیلامازدی دیه‌نلر کنائردن بر گناه ایشله‌مش اولورلر. ایشته کورده‌لرك دردی ... بومبارك گونلرده یارالرمزك صیزیسنی داها یانیق حس ایتدیکمزدندرکه بایرامی دینداش وملتداشلرمزه تبریك ایتمك ایسترکن ماجرالری‌ده تخطره وتخطیره مجبور اولیورز.

محترم قارئلرمزه وابونه‌لرمزه

۱ــ مجموعه‌مز نامنه پوسته ایله بیر طاقم پاره‌لر کلیور . پاره‌لری کوندره‌ن ذواتك اسملرینی ونه ایچون کوندردکلرینی بیلدیرمه‌دکلرندن آرزولرینی ایفا ایده‌میورز .
بوندن باشقه بعض ذواتدن آبونه بدلی کوندردیکی حالده مجموعه‌لرینك کندیلرینه واصل اولمادیغنه دائر شکایتنامه‌لر آلیورز . بز مجموعه‌مزی هر تورلو شخصی کار ومنفعت دوشونجه‌لرندن آزاده اوله‌رق یالکز ملتمزك عرفانی مقصدیله نشر ایتدیکمزدن آبونه اولان ذواتك مجموعه‌لرینی منتظماً کوندرمکی ده بیوك بیر وظیفه بیلیرز . بناءً علیه آبونه بدلاتی کوندردکاری حالده مجموعه آلامایان ذواتك پاره‌لری ـ برچوق امثالی کبی ـ یا اداره‌خانه‌مزه کلمه‌مشدر ویاخود پوسته‌خانه‌یه تودیع ایتدیکمز مجموعه‌لر ـ کذا بیرچوق امثالی کبی ـ قارئلرمزه کیتمه‌مشدر . شو حالده قباحت اداره‌خانه‌مزده دکل ، آچیقجه سویله‌یه‌لم ، پوسته‌خانه‌لرده‌در نه‌یاپالم ، مقام عالی‌ٔ عائدینك هر نسخه‌مزده جلب نظر دقتنه عائد اولان فقره‌مز بیر فائده ویرمیور دیمکدر .
بعدما اداره‌خانه‌مزه پاره کوندره‌ن ذواتك مقدارینی ونه ایچون کوندردکلرینی آیریجه بکتوبله بیلدیرمه‌لرینی ومجموعه‌لرینی تماماً ویا قسماً آلامایان ذوات کرامك ده تکرار کوندرلمك اوزره موضح آدره‌سلریله برابر اشعار بویورمالرینی رجا ایده‌رز .
۲ــ سنه‌لك آبونه‌مز قرق درت وآلتی آیلغمز یکرمی ایکی نسخه‌در . مجموعه‌مزه آلتی آیلق آبونه اولان ذوات کرامك آبونه‌لری یکرمی ایکنجی نسخه‌ده ختام بولمش اولدیغندن متباقی نسخه‌لره یکیدن آبونه اولمالری لازم کلیر .
۳ـ کرك (کورد تعمیم معارف ونشریات جمعیتی) وکرك (ژین) خزینه‌سی نامنه ، آبونه تبرع ، وسائر صورتلرله کونده‌ریله‌جك هر درلو مبالغك دوغرودن دوغرویه (جمعیت) و (ژین) نامنه کوندرلمرینی قارئلرمزدن أهمیتله رجا ایلرز . باشقه واسطه‌لرله وباشقهناملره کوندره‌جکلری پاره‌لرك ضیاعندن و بوسببله آرزولرینك اسعاف اولونامامسندن دولایی قارئلرمزجه مسئول طوتیلامیه‌جغمزی عرض ایده‌رز .
مجموعه‌مزك لایعد مشکلات ایچنده‌کی بوموفقیتی مساعی‌مزك ملت محترمه‌مزجه مظهر اولدیغی معاونت قدرشناسانه سایه‌سنده‌در . هر معاونت وتوجه بزی باشلادیغمز طریق فعالیتده دها بیوك فداکارلقلرله یورومکه سائق اولاجقدر . تشویق ملتدن ، توفیق اللهدن .
(ژین اداره‌سی)

برنجی سنه — ۳ ایلول ۱۳۳۵ — عدد ۲۴

سنه‌لکی ۲۲۰ غروشدر
آلتی آیلغی ۱۲۰ غروشدر

سالانه ۲۲۰ غروشه
نیم سال ۱۳۰ «

ژین

مسلکمزه موافق مقالات
مع الممنونیه درج اولونور.

درج اولونمیان مقاله‌لر
اعاده ایدلمز

دین، ادبیات، اجتماعیات واقتصادیاتدن بحث ایدر تورکجه - کوردجه مجموعه‌در

مندرجات

تورکجه قسمی

کوردجه قسمی

نسخه‌سی ۵ غروشدر

نجم استقبال مطبعه‌سی

آدره‌س

باب عالی جواری ابو السعود جاده‌سنده نجم استقبال مطبعه‌سنده (ژین) اداره‌خانه‌سی
توزیع محلی باب عالی جاده‌سنده یکی شرق کتابخانه‌سی

امراض جلدیه وافرنجیه متخصصی

دوقتور شکری محمد بك

همشهریلرمزدن دوقتور شکری محمد بك بازاردن ماعدا هر کون صباحدن آقشامه قدر غلطه‌سرایی مکتبی قارشوسنده خرستاکی ونام‌دیکرله سعیدپاشا خانندەکی معاینه‌خانه‌سنده خسته‌لری قبول وأك مکمل اصوللرله تداوی ایدرلر.

تلفون بك اوغلی : ۱۸۱۲

هیئت تحریریه‌مزدن حکاریلی عبدالرحیم رحمی بکك بو دفعه‌ده (کازیاولات) و (ممی آلان) اسملرنده‌بری مجموعهٔ اشعار ودیکری بر پیه‌س اولان ایکی کتابی موقع انتشاره قونلدی. اشبو کتابلرك ادبیات حاضره ایله مقایسه‌سی کرك نثراً وکرك نظماً کورد لسانـنك درجهٔ مکملیتنی بك نظرده اثبات ایدر. شو مهم اثرلری کوردلره وبالخاصه کوردجه‌یه علاقه پیدا ایتمك ایسته‌ینلره توصیه ایلرز.

فروش مومی الیهك اداره‌خانه‌مزده بولنان اثرلری.

- اسیر بر چوجغك باشنه کلنلر تورکجه منظومه
- عقیدا کوردان (منظوم علم حال) کوردجه
- ممی آلان منثور کوردجه پیه‌س
- ۱۰ کازیاولات منظوم « مجموعهٔ اشعار

سبیل الرشاد جریدهٔ اسلامیه‌سی قیمتدار مقاله‌لرله انتشار ایتدی. هر مسلمانه توصیه ایلرز.

رفیق مساعیمز (کوردستان) مجموعه‌سنك ۱۰ نجی نسخه‌سی‌ده انتشار ایتمشدر. بر چوق کزیده مقاله‌لری حاوی اولان مذکور مجموعه‌یی قارئین کرامه توصیه ایلرز.

قارئلر صوره :

بعض دوانك (زين) كلمسنك سئولی بولقد . سئلانه دوشدیکنو آكلايورز . بر طاقملری بوتسميه‌ده كوردجه قادين معناسنه كلن (ژن) مفهومنی كوريورلر . حالبوكه عنوانك آلتنده‌كی (حيات) كلمه‌سی دوغريدن دوغری‌یه (ژين) ك تام مقابليدر . كوردجه (ژين = Gin) ياشامق ، حيات ديمكدر . املاسنده (ژ) و (ن) آراسنده بر (ی) يعنی ممدود بر كسره واردر . فارسی (زن) مقابلی اولان (ژن) (ی) سز يازيلر ، كسر ايله اوقنور .

شكل حروفنزك اوفاق بر التباسله نه عجيب معناسزلقلر توليد ايده بيلديكنی ارائه ايدن بومثال حقيقةً لجيعدر . نه‌يا‌پالم ، آری برلسان ، سامی الفبا كسوه‌سيله انجاق بوقادار مفيد اوله‌بيلير . فاعتبروا . . !

- زين -

(مم وزين) ك طبعی ختام بولدی

ملا احمد خانی حضرتلرينك « كورد تعميم معارف ونشريات جمعيتی » طرفندن اوته‌دنبری طبع ايتديرلمكده بولنان (مم وزين) نامنده‌كی كتابی شيمدی‌يه قدر اعلان ايتديكمز وجهله ساحهٔ انتشاره چيقدی . (مم وزين) جمعيتك نشر ايده‌جكی كتابلرك برنجی كتابيدر . استانبولده كاغد فيئاتنك وترتيب مصارفنك پك يوكسك اولماسنه رغماً (مم وزين) موجود كاغدلرك اك أيسنه وپك نفيس صورتده طبع ايتديرلمشدر . جمعيت هيچ بر منفعت ماديه كوزه‌تميه‌رك يالكز كورد ادبيات وعرفانه خدمت ايتمك ايسته‌ديكندن بوقدر مصارف عظيمه ايله ميدانه كلن بوكتابه اداره خانه‌دن آلنق شرطيله ٥٠ وطشره‌يه تعهدلی اوله‌رق پوسته ايله كوندرلمك اوزره ٦٠ غروش فيئات قونولمشدر . كتابك عدد طبعی پك آز اولديغندن اك أول كوردستانده‌كی قارئلرك آرزولرينی اسعاف ايتمكی ايستيورز . آرزو ايدنلرك اداره‌خانه‌يه مراجعت ايتملری وطشره‌ده‌كيلرك‌ده كتاب بدلنی پوسته ايله نقداً كوندرمه‌لری لازمدر .

طبعا مم وزين تمام بو

مم وزينا ملا أحمد خانی دصورتكی نفيس دا هاتيه طبع كرن هركس آرزويا خوندن وكرنياوی بكت ژ‌ابرو باشی داداره خانا مه‌دا (٥٠) ژبو خارج ژاستانبول دكل مصارفا پوستی (٦٠) غروشه

کرمانجادی خلق بەایران بکی اخر
دست، وقوئر ملحق وتن‌خوە بوفشنکە
نسل (مە) وساسانی وبیگانە لە ایران
ام مسئلە کیفیت آینەبسنکە
ریکی طرب ومیکدە (لاهوتی) دزانت
امالە فراق وطنی حوصلە تنکە

(لاهوتی)

کازیا دوماهی کێ

رابە ای کوردێ زێ کوردان
سەر زێ‌ئی خەسرێ هێلی‌ن
داوشە ژێ توز غوباری
عێلم عوزفانێ بێنی‌ن
دێحەتا کەنگی غولام‌بی
تودێ بێن پوش تیان حەمال
شەومە بوران دروز دەرکەت
رابە جانم چێنە مال
مالامێن کوتی خورابە
تی‌نێ یە باب بێ‌را
هێن‌دەک ئێ‌تی‌م‌مای‌نەش‌وی
طاری‌یێ دا بێ‌جێ‌را

زمالا هەکاریان

٨ ـ تیرمەه ـ ٣٣٥   ع. دەحی

نجم استقبال مطبعەسی   صاحب‌امتیاز ومدیرمسئول: ممدوح

کردستان ایرانی ادبای محترمه‌سندن شاعر شهرت شعار (لاهوتی‌خان کرمانشاهی) طرفندن مجموعه‌مزه اهدا بیوریلان اشبو شعردلارایی درج صحیفهٔ مفخرت أیلر وبو کبی ملی آثار عالیه‌لرینه کمال خواهشله انتظار ایده‌رز:

له‌بر روح کرد بچوکان

خلق کره بوکسب شرف حاضر جنکه
ای ملت کرد هلسه‌کو ام نوستنه ننکه
فرمویه نبی حب وطن مایهٔ دینه
منکر بخدی ، کافر وملعون ونکه
هرقوم کو اصل ونسب خوه ونزانت
روی روشنی البته سیا وکوشوه زنکه
هم تنبلی وغفلت وهم عزت و اقبال
ام کاره محالاته وام قافیه لنکه
کردان کو هموبان (مدی) ونسل کیانن
لم فکره چه‌لون غفلتیان کرد امه (رنکه)
ای کرد بچوکان همو تاریخ بخوانین
تاباب خوه‌تان زوبشناسین کودرنکه
ایران وطنا کرده وکرد ملتا ایران
خصمی له‌کل خاك وطن ذلت وننکه
هرکس کودنی کرد له‌ایران له‌جیابو
یاخائن کردانه ویا شیت وجفنکه
تاریخ (مد) وکردکو اولاد کیانن
ثابت له‌تك خلق اوروپا وفرنکه
ایران وکوجسمیکه وکرمانجه لوی دست
دستی کو جدابو له‌بدن مردوو لنکه

صیقلدی ؛ ترلاجینك یولسزلقلرینه آرتق دایانه‌مدی ؛ ایرتسی کون قیللری بربرینه طوقوشدیردی ؛ کوزل آت چیقوب کلدی ؛ برقات صیرما البسه بر آلتون تاج ایسته‌دی ؛ کوز یومولوب آچیلماسی قادار برزمان کچمه‌دن شهزاده‌نك ایسته‌دکلری ، اوکنه قونمه‌دی . کنج شهزاده اطلس بوغچه‌یی آچدی ؛ البسه‌لری کیدی وتاجلاندی ؛ آتك صیرتنه آتلادی ؛ ترلایی باشدن ایاغه چیکنه‌دی، اورویجك آنی کبی قارمه قاریشیق برحاله کتیردی ؛ آتی البسه‌سیله کیری یوللادی ؛ قارشو تپه‌لره چکیلدی ؛ یوکسك برچام اغاجنه چیقوب اوطوردی ؛ التون کاکللرینی کونشه دوغری صالیویردی .

ایران شاهی عائله‌سیله برلکده آوه چیقمشدی . شاهك کوچوك قزی چام اوستنده ، اوزاقدن ، صانکه ایکنجی بر کونش پارلایور، کوردی؛ بو پارلاق خیالك فسونیله کوزلرینی اغاجدن بردرلو ایرامادی ؛ دیکر ایکی همشیره‌سنه‌ده کوستردی ؛ چام اوستنده اوطورانك کاکللرینی التوندردیه اصرار ایدییوردی. همشیره‌لری اینانماز اولدیلر .مطلقااغاجك یا کندیسنده ویا یاپراغنده پارلامق خاصه‌سی واردر دیدیلر؛ کوچوك همشیره ایله اوزلاشه مدیلر. اوچ همشیره اره‌لرنده شرط قوشدیلر. مسئله‌یی بابالرینه اکلاتدیلر شاه قیزلرینی نه‌ورمك چاغنك ارتق یاقلاشدیغنی اکلادی ؛ کندی کندینه قزلرم بسبللی قوجه ایستیورلر دیدی .

ترلا صاحبی اقشام اوتلاقدن قولبه‌سنه دونیوردی ، کلوب اورتالغی‌الت اوست اولمش کورونجه اوشاغه (کیم یاپدی به ؟) دیه دیرلاندی. مسکین چراق ، (شهزاده) بیلمیورم؛ ده‌مین بر آتلی کلدی ، ترلا اوستنده قوشو یاپدی ، باغردم ، چاغردم ، یالواردمسه‌ده هیچ الدیریش ایتمه‌دی ، ایری یاری‌اولدیغیچون کندیسنه کوجم یتمه‌دی، اکینلری چیکنه‌دی، چیکنه‌دی کچوب کیتدی ، دیدی .

مابعدی وار کمال فوزی

دردنجیده‌کی ماوی چشمه‌دن بردستی صو طولدیر ؛ قویروغندن ایکی اوزون قیل قوپار ؛ یولاریمی طاق ؛ همان یوله‌چیق؛ درویش آرقه‌دن بزه یتیشیرسه اولا صابونی آت ؛ برمدت صوکرا طراغی فیرلات ؛ اك صوکنده دستی‌یی شدتله یره‌چال . آیرلدقدن صوکره داراده قالدیغك زمانلر قیللری بربرینه طوقوندیررسك ؛ بن قارشیکه چیقارم .

کنج شهزاده کوزل آتنت دیدکلرینی بربربر یاپدی. اوزون و چاملی براوورماندن کچدیلر ، یوکسك قیالردن درین یارلردن اتلایه‌رق کنیش بر اووایه ایندیلر . ارقه‌دن درویشك قورقونج ناعره‌لری کورله‌یوردی . درویش بریلدیرم کبی قوشوب کلیوردی. آراده آدیملانه‌میه‌جق برمسافه قالمشدی. چوجق صابونی آتدی. اورته‌لق شدتله قایدیریجی بر بوزدریاسی کسیلدی کنج شهزاده خیلی یول آلدی . آرقه‌دن دەرین عکسلرله طاغلری ایکله‌تن برصدا اوزانیوردی. درویش بوزلقدن قورتولمش، آراده آدیملانه‌میه‌جق برمسافه‌قالمشدی. کنج شهزاده دەمیرطراغی فیرلاتیوردی درویشك اوغراغی اوزون وکچیلمز بر دیکنلك اولدی : جان قورتاران قهرمانلر خیلی یول آلمشلردی . درویش دیکنلکدن قورتولمش ، آراده آدیملانه‌میه‌جق بر مسافه قالمشدی . کنج شهزاده صودستیسنی یره‌چالدی. درویشك اوغراغی دەرین وانکین برعمان اولدی . درویش آرتق کچه‌مز اولدی ؛ مأیوس مغاره‌سنه دوندی . کنج شهزاده رها کار آتیله برلکده قورتولدی . یشیل بربوستانلغه آتلادی ؛ سوکیلی آتنه ، کوزلرینی اوپه‌رك وداع ایتدی ؛ ترلا کنارنده برمدت اوطوروب دیکلندی . برآز صوکره قالقدی ؛ باشنه جوارده بولدیغی بر دری‌یی کچیره‌رك آلتون کاکللرینی کیزله‌دی؛ طوغری ترلا صاحبنك یانته کیتدی، اوشاقلغه آلنمسنی رجا ایتدی. ترلاجی قبول ایتدی . نانکور ترلاجی ، نطسك چابوق بیتدیکنی اکیلرك وقتدن اول اوزاندیغنی کورونجه شاشدی . آرتق چوجغی بردرلو چکه‌مز اولدی ؛ قیصقانجلغی کیتدکجه آرتیوردی؛ قیزغینلغنی دیندیرمك، آزغینلغنی کیدرمك ایچون ویره جراغی هایلایوردی . شهزاده‌نك بوکا پك جانی

همشیره‌سی قیزدی ؛ درویش بابا صو‌یارسه نه‌یاپاجغز ؟ صاپین‌قپوبی آجدیغنی چاقدیرمیه‌سك ، دیدی .

بونوطلو بر آقشام مغاره‌نك دهلیزلرینی قرار‌تیوردی . درویش کلدی . اطرافی کسکین باقیشلرله سوزدی . بر آز چکینکن طوران قیزك کوزلرینه دقتله باقدی . کوندوزین یاپیلان شیلری صورمایه لزوم کورمه‌دن آکلادی . قیزك یاراماز اولدیغنه شبهه ایتدی . مهم بر تجربه یاپمق ایجاب ایدیوردی . هرکون اوه نفیس یمکلر کتیره‌ن درویش ایرتسی اقشام کوپك اتی کتیردی ؛ یارینکی یمه‌جککز بودر ، چوجقلر ، دیدی . درویش کیدنجه کوچوك قیز اتی اوده‌کی کدی‌یه یدیردی . آقشام درویش اوه کلدیکنده (اتی‌ییدیکنزمی؟) دیه صوردی . کوچوك قز ، اوت باباجغم اتی بن ییدم دیدی . درویش ، اتی یمه‌دیکك حالده نه‌ایچون یالان سویلیورسك ، بن شمدی اتدن صورار ، ییوب یمه‌دیککی آکلارم :

— ات ، ات نرده‌سك ؟

— کدینك باقرصاقلری ایچنده‌یم !

یاوروجقلر درویشك بوحالندن قورقه‌رق تتره‌دیلر ، اتك دیله کلمه‌سندن پك چوق اورکدیلر . درویش ، قزك حیله‌سنی آرتق آکلامشدی ؛

تالکیری آغاریرکن کوچوك قزی اوموزلایوب کوتوردی . شهزاده اویاندیغنده قارده‌شی مغاره‌ده یوقدی ؛ ظالم درویش ینه بر ایش قایردی ، قارداشمی بندن آیردی ، کیم بیلیرهانکی قوشه ، قورده کوتوروب‌ییدیردی ، دیه ایچین ایچین آغلادی ؛ دقتله باقدیغی آتلرك یانه کیتدی . هرکون یایدیغی کبی درویشه عناداً آتلری کوبکلرك ، اوتلری آتلرك اوکنه قویدی . دوری آیغیر برآت ، شهزاده‌نك بوبیولك قلبلیلغنه ممنون قالمشدی ؛ ایرتسی کون چوجق آخوره کیرنجه یانه چاغیردی ؛ کوزل شهزاده ، دیدی ، سنی‌بن بوخائن درویشك الندن قورتاراجغم : دیوار کوشه‌سنده آصیلی طوران آناختارلری آل . شو کوردیکك قاپو ، قرق اوطه‌لی کوشکك برنجی قاپوسیدر ؛ آچ ؛ اوطه‌یه کیر ؛ آقان آلتون چشمه‌لردن کاکلل‌رینی ییقا ؛ ایکنجی اوطه‌دن برقالیب صابون ، اوچنجیدن بر دمیر طراق آل ؛

آلتون كاكلى اوغلان

كچن نسخه‌دن مابعد

كونشلى بربهار صباحى ايدى . چوجقلر سراى اوكنده جريد اويوننى تقليد ايديورلردى . كوشه‌باشنده براختيار آياقده دورمش ، اويوننى سيره طالمشدى . آكسزين ، چوجقلردن الك چوبكنك قولندن ياقالادى؛ برآنده غائب اولدى .

هيهات!... درويش چوجغى آرتق قاچيرمشدى . آرقه‌دن قوشان آتليلر ، مزراقليلر ، آغلايارق ، مأيوس دونوب كليورلردى . درويش كونلرله اوزاق مغاره‌سنه بريلديرم چابوقلغيله اوچوب كيتمشدى . سراى ايچنده قوپان واويلانك دەرين عكسلرى اوزون مسافه‌لرده چالقانيوردى .

درويش يوكسك ، وحشى قيالقلر آراسنده اويولان طولاماج مغاره‌سنده كوزى باغلى شهزاده‌يى اوطورتدى؛ ياوروم، سكا يارين برقيز قارداش كتيره‌جكم ، اونكله هركون اوينار ، اكلنيرسك ، ديدى . كوكلى آچيق چوجق يابانجى باباسنك سوزلرينى صاف كولومسه‌مه‌لرله ديكليوردى .

آقشام درويش اوزون خرقه‌سى آلتندن كوچوك برقيز چيقاردى . كوچوك شهزاده‌يه ايشته بوده سنك قارداشك، ديدى؛ وباشلرينى اوقشادى؛ مغاره‌ده‌كى اسرارانكيز آخورى كنديلرينه كوستردى : آت اوكنده أت ، ايت اوكنده اوت طوريوردى . بونلرى هركون نوبتله بكليه‌جكسكز ، ديدى ؛ صباح اولور اولماز ينه طيشارى چيقوب كيتدى .

درويش چوجقلرى هركون باشقه برچشيد يمكله بسليوردى . كوچوك قيز درويشك بولونماديغى زمانلر كوشه بوجاغى تجسسله آرايوب طارايوردى . كونك برنده ديوار آراسنده قرق آناختارلى بيوك برحلقه بولدى . آخور طرفنده‌كى ايچ قپويه آناختارلردن برينى اويديردى . قاپو آچيلدى . اوطه‌نك قارشولقلى كوشه‌لرندن آلتون وكوموش پيكارلر آقيور ، اورته‌ده زمرد وياقوتدن اهرام كومه‌لرى طوريوردى . كوچوك قيز قاپويى كليدلدى ؛ كوردكلرينى قارده‌شنه آكلاتدى . كوچوك شهزاده‌نك جانى صيقيلدى ؛

آزماق و آزدیرمقدر . برشخص خلقةً نه‌قدر ایی یارادیلیرسه یارادیلسون ینه خلقت بشرده مکنوز ومرکوز اولان فنالغه آزچوق میل و بر زوسی واردر.

حضرت یوسف بر پیغمبر ذیشان ایدی، اوقدر ذیشان، پیغمبران آراسنده اوقدر ممتاز ایدی‌که قرآن عظیم الشانده کرك علویتنه و کرکسه سرکذشتنه دائر برسورهٔ جلیله تثبیت ایدلمشدر . ایشته (ان النفس لامارة بالسوء الامارحم ربی) بویوران اوعالی پیغمبردر . حسیات بشریه فنالغه مائلدر . مکر رحمت الهیه بشرك فنالغنه مائل اولسون . معصوم وعصمتی جناب حقك شهادتیله ثابت اولمقله برابر شمدیلك موجود ادیان سماویه‌یه منسوب عموم اهل کتاب یعنی اسلام ، خرستیان ، یهودیجه تقدیس قلنان حضرت یوسف حسیات بشریه‌نك فنالغه مائل اولدیغنی اقرار واعتراف ایدیور. جناب حق‌ده حضرت یوسفك اقرارینی تثبیتله یوسفك بو اعترافی حقیقته مقارن اولدیغنی بزه بیلدیریور . یالکز استبدادی دکل حتی بت پرستلکیده قاورق صاللامق وجوده کتیرمشدر . بت دیدکلری هیکللرك صاحبلرینه وقتیله اوقدر قاورق صاللامشلر ، هرشیلرینه ایی ، هرسوزلرینه کرامت بیوردیکز دیمشلر وبو تصویب وتصدیقی اوقدر تکریر، تأکید ایتمشلردرکه یارواغیاری حتی بالذات هیکل صاحبلرینی کندی الوهیتلرینه ایناندیرمشلردر . ایشته بوقاورق صاللایانلرك عالمه ویردکلری قناعت مقتضاسی اوله‌رق بیکلرجه سنه یوزلرجه ملیون انسانلری اله کاذبله یتنه طاپدیرمشلردر . بزم کوردلرده‌ده قاورق صاللایان واردر، بوقاورق صاللایانلرك زمره‌یه منسوب بولندقلرینی مختصر، لکن صریح برصورتده افاده ایده‌بیلیرز . لکن شمدیلك بو بابده‌کی معلوماتمزی ژین قارئلرندن اسیرکر وبو ارواح خبیثه حقنده‌کی معلوماتمزی وقت مرهوننه ترك ایده‌رز . یالکز مقاله‌مزك خاتمه‌سنده اوقدر سویلرزکه ایچه تحصیل کورمش علوم نظریه وفنون مثبته حقنده معلومات ایدنمش ، حیات اجتماعیه‌یه واقف ، حس ملی ایله قلبلری چارپار کوردلرك بر صنف منوری واردر . بو صنف منور دالقاووقلغك عزت نفس وحیات ملیه‌یی رخنه‌دار ایده‌جکنه ایمان ایتدیکندن کیمسه‌یه قاووق صاللاماز و صاللامایه‌جقدر. وکوردلکك فلاحی، ایشته ، بوآندن باشلایاجقدر .

نجم‌الدین حسین

بالطبع عقل و معرفته غیرقابل توأم بولونجه هیئت اجتماعیه حالنده یشامه‌یه فرداً فردا قرار ویردیلر . بوفردی قرار چوق سورمه‌دن عمومیلشدی ، اینش فردیتدن چیقوب اجتماعی حالنی آلدی . فردی یشامق یرینه اجتماعی حیات اقامه ایدلدی . انسانلر آرتق جمعیت حالنده ، حکومت حالنده یشادیلر . حکومت حالنده یشاما طبیعی منفعتلرینه دها موافق اولدی . مع التأسف سویلرز که بشر حکومت حالنده یشامقله برابر فکراً اوقدریوکسه‌لمه‌مشدی . انسانلر جمعیت حالنده یشامقله برابر فردی منفعتلرینك هیئت اجتماعیه منفعتندن آیری اولدیغنی فرض ایتدکلرندن دائما و دائما فردی منفعتلرینی استحصال واستجلابه چالشیورلردی وبو طریق سعیده اجتماعی منفعتلرینی آیاقلر آلتنده چکنه‌مه‌دن چکنمیورلردی . حقیقةً ده چکنیورلردی و بیلمیه‌رك کندی منفعتلرینی ده برابر چکنه‌مش ومحو ایتمش اولیورلردی . بومخرب فکری ایلك اورته‌دن قالدیران مدنیت اسلامیه ایدی . کمال حزنله سویلرز که دور سعادت ودور سعادتك تولید ایتدیکی مدنیت اسلامیه‌نك آن انقراضنده ترقیات اجتماعیه‌نك دشمن بی‌امانی اولان فردی فکرلر شدید بر صورتده تهاجم ایتدی ومهاجمه‌سنده اوقدر موفق اولدی که اجتماعی مفکوره‌لردن ذره‌قدر اثر براقمدی . عصارك توالیسیله برابر باران فضیلتدن حاصل اولان ورد معرفتلرك محیطمزده دکل محیطمزك اطرافنده ده‌مت ، ده‌مت کوروتمسنه رغماً اجتماعی منفعتلره دائر نه‌قونوشولدی ونه‌ده علوی مفکوره‌یه دائر برشی خاطره کلدی . اوروپا آفاقی واوروپالیلر فکراًیوکسه‌لنجه شخصی منفعتدن تماماً تنزه ایتدیلر . حیات اجتماعیه یولنده حیات شخصیه و مالیه‌لرینی فدا ایتدیلر وفدا ایدیورلر و الآنده فداکارلقده بردوامدرلر . ایشته حیات اجتماعیه‌لرینه بایدقلری فداکارلق یوزندن اوروپا واوروپالیلرك ترقیسنی افاده ایده‌جك کلمه بولمه‌دن بوکون بشر عاجزدر . قاووق صاللامه‌نك برنجیسندن دها مخرب ودها عادی ایکنجی بر ضرری واردر . قاووق صاللامه‌نك ایکنجی ضرریدر که کتلهٔ اجتماعیه‌دن بروبا برقاچنه استبداد فکرینی ویروب مستبد قیلمق وبقیهٔ اجتماعیه‌یی ده بروبا برقاچ مستبدك ادارهٔ ظالمانه‌سنده

اوطاقه ممتازه :

اوطاقه ممتازه کواخاصهٔ شاهن
آشوب‌دل مملکتو قلب سپاهن
یك صف که‌ده وستن به‌نظر خط شاعن
حاقه‌که‌دبستن وکوحرمانهٔ ماهن
نرکس نکهو ساق سمن کورنه‌ونه‌وشن
موسنبلو رومت کولو هم لاله کلاهن
کلزار درودشتنو غلمان بهشتن
آهو صفو آتش به کفو نیزنکاهن
محرابه تجلی دکنه وادیٔ ایمن
قامت شجرو مظهرالطاف الاهن
که طاوسوکه کبکنوکه بوقلمون
که‌آتشو که شعله ووکه دودسیاهن
لایق به‌بدن اطلسو اخضرکه ده‌پوشن
نه‌ورسته کولو بسته لکی دسته گیاهن
بوسیرو خرامیدن اوسروقدانه
صوفی‌له طلبدانو هوسانك راهن

نالی مرحوم

کورد کنجلری قاووق صاالاماز

مبدأ عالمده انسانلر منفرداً یشاماقی حسلرینه دها موافق بولورلردی . نسبی برصورتده ترقیات فکریه نشو ونما بولدیغی زمان انسانلر هروقت وهرشیده‌حسیاته آرتق مراجعت ایتمه‌یوب برآزده انسانلر ایچون رهبر ومرشد اوله‌رق یارادیلان عقل ومنطقه مراجعت ایتدیلر. منفرداً یشامه‌یی

امکان حاصل ایدلمشیدی . بوندن ماعدا فضلهٔ ایراداتدن یومیه بش بیك غروش حسابیله سنوی مهم بر مبلغك بغداده کوندرلمسی عادتی محافظه اولنه بیلیوردی .

صوکره نه اولدی . صوکره خاندانلری منقرض ایتمك ، پاشالقلری اداره ایچون بر دستور حکمت ظن اولندیغی جهتله بابان پاشالری یرلرندن قالدیریله‌رق یبانجیسی اولدقلری سائر ولایتلره والی تعیین اولنمغله حکومت ممتازه‌لرینه نهایت ویرلدی . مشارالیهم پاشالر، ینه سعیلرینه فتور کتیرمیه‌رك تعیین اولنمش اولدقلری حلب ، یمن ، بصره کبی مهم ولایتلرده بویوك بویوك خدمتلر ایفا ایدوب وفاتلرینه قدر صدق واستقامتلرینی محافظه ایتدیلر .

آرتق سقیم اصول اداره‌لر سایه‌سنده سلیمانیه معموریتجه اول درجه تنزل ایتدی که قادروسی ناتمام بر طابوری اعاشه ایده‌مدیکی کبی مأمورین محلیه‌نك‌ده معاشلرینی ویره‌مز بر حاله کلدی . کویلر خراب اولدی . اهالیسی‌ده کیمی ئولدی ، کیمی ایرانه هجرت ایتدی . بو مبحثلر پك جکر سوز اولدیغندن بوندن زیاده تطویلنه لزوم کوره‌مم .

حاصل بابان رجالنك قابلیت حربیه‌دن استفاده خصوصنده‌کی اصابت رأی وتدبیرلری الحق شایان حیرتدر .

احمد پاشا طوپجی، استحکام، پیاده، سواری، صنفلری ایچون خسته‌خانه‌لر، قشله‌لر، دپولر انشا ایتدیکی کبی لوازم عسکریه‌نك همان قسم اعظمنی یرلی معمولاتندن تدارك واحضار ایتمشدر. آلایلر طابورلر صنف صنف تعلیملر وطوپلی اوله‌رق رسمی کچیدلر اجراسنه باشلادقلری وقت اهالی فوق‌الحد مسرور اولمشلر. اوردونك منظرهٔ روحپروریله حقیقت عاشقی اولان مرحوم نالی افندینك‌ده حسیات شاعرانه‌سی غلیانه کله‌رك پاشانك عسکر نظمنه قارشی اوده شعر نظمنه باشلامش. بن‌ده تشکیلاتك فوق‌العاده مکملیتنه دائر اولان بیتلرینی بروجه آتی عرض ایله سوزمه ختام ویریورم ..

امین فیضی

مجدد و منتفك عصیانلرینی باصدیرمقده ، متعدد دفعه‌لر اشقیایی ضرب و تنکیلده اك زیاده خدمت ایدن کذا اونلردر .

دیمك ایسترزکه سلیمانیه مرکز عنایتدن مهجور وهرجهتدن مغدور اولمغله برابر دائما عهد ووفاسنده ثبات وباب خلافته قارشی صداقتی اثباتدن کیری دورمامشدر فقط کوردیکی مکافات نه‌در ؟ هیچ .

ینه مظالم آجیسنی چکن ،ماللری یاغما ایدیلان ، جانلری صورولمیان سلیمانیه‌لیلر اولدی .

بغدادك زمان مستثنا والیلری و قوماندانلری سلیمانیه عسکرندن هیچ بر وقت استغنا کوسترمك شویله دورسون قابلیت حربیه‌لرینه دائر اولان وقوفلری حسبیله هرزمان ، خصوصاً احوال فوق‌العاده‌ده وجودلرندن استفاده ایتمشلردر .

بابان کوردلرینك اك بیوك، اك مهم خدمتلری اومستثنا زمانلرده اجرا اولنانلردر . چونکه قیمتلرینی آز چوق تقدیر ایدنلر بولنمشدر .

اکر بابان حکومتی حال سابق اوزره براقلمش اولسیدی بوکون آلمانیانك متشکل اولدیغی متفق حکومتلردن بری درجه‌سنده بر استنادکاه اولوردی .

بابان کوردلرینك نه درجه‌ده عسکرلکه مستعد اولدقلرینی شوندن آکلاملیکه حکومت عثمانیه‌جه نظام جدید تشکیل اولنمه‌دن بلکه دها مقدم عساکر منتظمه یتیشدیرمك قضیه‌سنه صرف فکر وابذال همت ایدن بابان پاشالری اولمشدر . احمد پاشا صنوف مختلفهٔ عسکریه‌نك هر برندن منتظم آلایلر طابورلر تشکیل ایتمش و بوصورتله قوتلی بر اردو وجوده کتیرمشدر .

برده سلیمانیه‌نك ، حکومت محلیه سایه‌سنده وجوده کلمش اولان ، معموریت سابقه‌سی نه درجه‌ده اولدیغی قضیه‌سی واردرکه اوده شایان دقتدر. او زمانلر آغالرك ، بکلرك مالکانه‌لرندن استفاده‌لری تمامیله تحت تأمینده اولدیغی کبی ذکر اولندیغی اوزره مهم برقوهٔ عسکریه‌نك‌ده اعاشه واداره‌سنه

اوده بر آشنای قدیمك خطابنه معروض قالمش بر طور علوینتیله ...

— بن بر کرد قزی‌یم . شو قارشی‌ده حوضی کوزه بکزه‌ین کوچوك کولی کوریبورمیسك ؟ ایشته اونم مادرمدر . بن جهانك اودفینه ثروتندن نبعان ایدرم وبر عشق اختیارسوز ایله که غربه قوورشار کیدرم » دیدی ومتبسم نظرلریله روحمی اوقدر تسخیر ایتدی‌که بلا اختیار جریاننه تابع اولدم . او، دائما نوازشکار سوزلریله ، التفاتپرور کوزلریله قلبی مخمور ایدیبوردی .

(مابعدی وار)

میرزای جزیری

تاریخی تدقیقات :

بابان کوردلرنده قابلیت حربیه

بابان کوردلرینك بازوی همتلری بر کوروز شجاعت ، سینهٔ حمیتلری بر سپر سطوتدر . بونلر بولندقلری محاربانك هیچ برنده ایجاب غیرت وبسالتی ایفاده قصور ایتمه‌مش اولان اقوامك بر نجیلرندندر . دینه بیلیرکه بابان پاشالرینك زیر حکمنده بولنمش اولان سلیمانیه وتابع ملحقاتی الی یوز سنه‌دنبری مهاجمات شرقیه‌یه قارشی بیقلمق بیلمز بر استحکام متابه‌سنده ایدی .

سلطان سلیم اولك چالدران مظفریتنده و بالخاصه سلطان مراد رابعك بغدادی فتح و استردادنده حمایهٔ شان و شرف ایچون الك زیاده جانسپارلق ایدن سلیمانیه‌لیلر یعنی بابان کوردلریدر .

بو علویتلر هپ مسلمانلق وکوردلك جوهرلرینك شعشعهٔ استعدادلری اثریدر .

عصر اخیرده دخی عتیق آلتنجی اوردونك الك کزیده عسکری سلیمانیه‌لیلردن عبارت ایدی .

کیرەمدیکم ، بنم نصیبی داماننه نائل اوله‌مدیغم هیچ بر کوشهٔ وطن یوقدرکه
او، طاغلرینی طاشلرینی اوپمدن کچسون ! وطنك شمال شرقی قپولریده -
آخرت همشیرەم - آراس - ، توديع ایتدیکم ایچون اورالری‌ده تحت تأمینه
آلنمشدر . ایشته بز اوچ قاردش مولد برکزك تجاوز اغیاره معروض جهاتی
افسونکار بر هلال حمایتله چویردك . شرقده‌کی وظیفهٔ نکهبانی بعض یرلی
اقربامزله بیوك همشیرەمه مودوعدر . » جوابنی ویردی .
بن، بو صحبت روحنواز ایله کندمدن کچمش ایدم‌که اوزاقدن چاغلایەرق،
کوپوره‌رك بر طور متلاشی وغضوبانه ایله شاهین کبی سوزولن - مراد -
اوکرما کرمیٔ الفتمزه صوغوق صولر قاتدی . فرات قارشیلادی . مراد ،
چرپنه‌رق فراتك قولاغنه بر پیام کدر سویلیوردی . فراتك یوزی بر آنده
حزن وحدتدن طوپراق رنکی باغلادی . مراد ، دوام ایدییوردی :
— تهلکه پك بیوك ، اویاندیره‌لم . » دییوردی . فرات درین بر تفکره
طالەرق :

— فقط تهلکه بویویور . وقت فرصت کچیور ؛ صوك پشمانلق فائده
ویرمز . » دییوردی . آرالرنده‌کی اسرار انکیز محاوره‌یی تماميله ایشیدوب
اکلایه‌مدمسه‌ده اکلادم‌که وطن تهلکه‌ده‌در . لکن بو ایکی اژدر جوشانك
خروش آلامندن تیتره‌مکه باشلادم وهیچ بر شیٔ صورمغه جسارت ایده‌مدم.
حتی وداع ایتمدن شرقه طوغری روان اولدم. هنوز مرادك آوازهٔ دهشتی،
فراتك انین حزن والمی صماخ تأثرمدن اوزاقلاشمدن نظرم نحیف ونازك
بر نازنینه تصادف ایتدی . بر آنده مجذوب لطافتی اولدم وهمان بو پری -
رفتاره تقرب ایتدم. کویا بو دلبر ناز پرورلرله ازلدن بر آشنالغمز وارایدی،
دیدم‌که : ای روح روان ، سن کیمسین ؟ هانکی صدف ظرافتك دردانهٔ
آن وشانیسن ؟ »

ایدیجه روحم اونلری تعقیبه باشلار . یتیشه‌مز ! یورو یور ! طورور . خیالم، او طور مقدسك دامانته صاریله‌رق وطنك مصونیتی حقنده الهی رمزدهٔ تأمینه انتظار ایدر .

فکرم هرزمان بوجهاریاز کزر . وبونلرك سنت وفا وصداقته پیرو اولان تابعین ایله مشغولدر . چونکه مایهٔ حیاتم اونلرك ماهیتیله بادعظمت وداراته جولانکاه اولان بوقطعهٔ جسیمه‌نك مرکزندن اطرافنه طوغری جریان ایدن انهار حادثاتی تصور ایدییوردم . نظرم بردن بره بر دائره‌ده توقف ایتدی. بتون حواسم اومحیطه انحصارایتدی. فکرمی ، احساساتمی بشقه جهانه تحویل ایتمك ایستدکه جمله‌سنده اراده‌مه قارشی برطور طغیان کوردم . روحم‌ده اونلره اشتراك ایتدی . بتون بنلکمله اومطلسم دائرهٔ افسونکار ایچنده قالدم . بر مدت خیال ایله حقیقت آراسنده سیران ایتدکدن صکره بر نفخهٔ اعجازکار ایله خریطه اوزرنده‌کی خطوط واشارات اودرجه تجسم ایتدی‌که هربری نظر خیالمده برشکل حقیقته کیردی . روحم بوحقایقك آشنای ازلیسی ایدی . درحال کافه‌سیله کسب الفت ایتدم . برکون فراته صوردم‌که :

— بوجوش وخروشك نه‌در ؟ نیچون کیجه کوندوز بیقرارسن :

— بن عشق وطنله بی‌سروسامان اولدم . وطنداشلرم صاف وبیکس . بونلر ، اصحاب کهف کبی اعصار مدیده‌دن بری درین اویقویه طالمشلر . اونلر آن مقدرده اویانه‌جقلر وبتون جهان انسانیته درس حق ومعدلت کوستره‌جکلردر . بن اوزمان کندیلرینی انتظار لثیماندن صاقلامق ، وطنمه اوزانه‌جق أیادیٔ احتراصی کسمك ایچون لیل ونهار طورمایوب حدود وطنك غرب وشمالنی بکلرم » دیدی . دیدم‌که :

— فرات ، سن آغوش مادردن چیقار ، بیك ناز وکرشمه ایله اوزون اوزون آقار ، کیدرسن . وطنك برچوق قپولری آچیق قالیور . وظیفهٔ حراستی بویله‌می ایفا ایدییورسن ؟ » مستهزیانه بر تبسمله :

— بلك آکلامیورسن ، قرده‌شم – مراد – ی کورمیورمیسین ؟ بنم

دخی غیر قابل انکاردر . کوردلرك بوکون ایستەدکلری حق ، یالکز کندی آرزولریلە دکل ، آمریقا افکار عمومیەسنك واونلك ممثل اولان ویلسونك پرنسیپلریلەدە تأیید اولنمش بر حقدر .

هیئت ممثلە بووادیدە لازم کلن دلائل ومعلوماتی ایراد ایتدکدن صوکرە صورت جبریەدە تهجیر ایدیلەرك الیوم قونیە ، آطنە و بو حوالیدە آجلق وسفالت ایچندە محو اولمقدە وعالم انسانیت ایچون فجیع بر منظرە تشکیل ایتمکدە بولنسان یدی یوز بیکی متجاوز کورد حقندە آمریقا هیئتنك نظر دقت ومرحمتنی جلب ایتمشدر .

هجران بوهتان

میلیونلرجە اهل وطندن بحث ایتمیەجکم . کردلری هرکس طانیور . بنم بونلردن بشقە دها وفادار، دها حساس وفداکار وطنداشلرم وار. کیملردر بیلیرمیسکز ؟ کیمی ، سرکردان وبرهیجان طاشدن طاشە چارپارق کلزار وطن اطرافندە برعمان موانع وجودەکتیرمك ایچون قوشیور. مفتون اولدیغی اوخاك پاکی دراغوش ایتمکە چالیشیور . کیمی ، کمال تمکین واجلال ایلە مرکز وطندە برهیکل مهابت کبی دیکلمش؛ نکهبان وطندر . بردیکری خاك پای انداز تجاوز اولملق ایستین اغیاری التقام ایچون تمساح ذی‌الاجناح کبی آغزینی آچمش ، مدهش و مهیب بر طور وادا ایلە « صاقین کلە . . . » دیور .

بونلرك هپسی بنم وطنداشلرم. هپسی او ارض مقدس اولادی.. هپسی کردستانی حفظ وحراست ایچون ، وطنلرینە اضافۀ روح وافاضۀ حیات ایچون خلقتدن بری خلجانلی بر فعالیتدە . بن اونلری عمرمدە بر کرە اولسون کورمك بختیارلغنە نائل اولەمدم . اونلردە بنی کورەمشلردر فقط هوبنی درخاطر ایتدکجە ؛ نام یاد اولندقجە بووطنداشلری تخطر ایتمەمك ممکن اولمیور . آفاق وطن اطرافندە قوشان بووفاکارانی تفکر

برنجی سنه ۰ اغستوس ۱۳۳۵ عدد ۲۳

ژین

سنه‌لکی ۲۲۰ غروشدر.
آلتی آیلغی ۱۳۰ غروشدر

مسلککمزه موافق مقالات
مع‌الممنونیه درج اولنور.

سالك ۲۲۰ غروشه
نیف سال ۱۳۰ «

درج اولونمیان مقاله‌لر
اعاده ایدلمز

دین، ادبیات، اجتماعیات واقتصادیاتدن بحث ایدر تورکجه ـ کوردجه مجموعه‌در

قارئلرمزدن اعتذار

کوردستانك احتیاجی وکوردلرك آرزولرینی تطمین ایتمك اوزره (ژین) ی سیاسی اولارق نشر ایتمکه تشبث ایتدك. معاملهٔ رسمیه هنوز، مع‌الاسف، ختام بولمامشدر. بونسخه‌مزك تأخر انتشاری‌ده بومعامله‌نك ختامنه انتظار ومکمل، متنوع مندرجات ایله نشرینی آرزو ایتدیکمزدندر. (ژین) قارئلرینی صبرسزلقدن قورتارمق ایچون داها فضله بکله‌میه‌رك بودفعه‌ده بویله چیقاردق. یداختیارمزده اولمایان وبزی‌ده رنجیده ایدن بواوفاق سکتهٔ تأخردن دولایی محترم قارئلرمزدن اعتذار وتمنیٔ عفو أیلرز.

بومی غزته‌لردن:

آغستوسك اون برنجی بازار ایرته‌سی کونی آمریقا تحقیق قومیسیونی طرفندن کورد دەموقراتلری نامنه قبول ایدیلن نجم‌الدین حسین، دعوی وکیلی عزیز، ژین غزته‌سی سرمحرری ممدوح بکلر خلاصةً شو بیاناتده بولونمشلردر:

« کوردلرك اکثریتله ساکن اولدقلری محللرده آنجق کورد حقوق ملیه‌سی موضوع بحث اوله بیلیر. کوردلرك او حوالیده عصرلردن بری حائز اولدقلری اکثریت قاهره بوکونه قدر بردوام و بو، اجنبی تدقیقاتیله دخی ثابتدر. بوندن باشقه کوردلرك اورالرده حقوق سریه‌وتاریخیه‌سی

محترم قارئلرمزه و آبونه‌لرمزه

کرك (کورد تعمیم معارف ونشریات جمعیتی) وکرك (ژین) خزینه‌سی نامنه ، آبونه تبرع ، وسائر صورتلرله کوندره‌ریله‌جك هردرلو مبالغك دوغرودن دوغرویه (جمعیت) و (ژین) نامنه کوندرلملرینی قارئلرمزدن أهمیتله‌رجا أیلرز. باشقه واسطه‌لرله‌وباشقه نامله کوندره‌جکلری پاره‌لرك ضیاعندن و بوسببله آرزولرینك اسعاف اولونامامسندن دولایی قارئلرمزجه مسئول طوتیلامیه‌جغمزی عرض ایده‌رز .

مخابرهٔ علنیه :

ألان کود سکنه لقضا کلیسی
مشغوله بتحصیلا پاره فلوسی
یارب توژ جاعتا کوردان بنفیسی
مغموم وفقیر ویوسف بتلیسی

سوزیله تظلم أیله‌ین یوسف ضیا بکه

فعالیتکزه‌یك‌چوق‌تشکرایده‌رز ، امرلرکزی اجرا ایتدك . فعالیتکزك دوامنی حمیت ملیه‌کزدن بکلرز .

برنجی سنه — ۲۸ تشرین ثانی ۱۳۳۵ — عدد ۲۳

سنه‌لکی ۲۲۰ غروشدر.
آلتی آیلغی ۱۲۰ غروشدر

مسلکمزه موافق مقالات
مع المنونیه درج اولنور.

ساڵێ ۲۲۰ قروشه
نیف سال ۱۲۰ »

درج اولونمیان مقاله‌لر
اعاده ایدلمز

ژین

حیات

دین، ادبیات، اجتماعیات و اقتصادیاتدن بحث ایدر تورکجه ـ کوردجه مجموعه‌در

مندرجات

تورکجه قسمی

قسمی

نسخه‌سی ۵ غروشدر

نجم استقبال مطبعه‌سی

آدره‌س

باب‌عالی جواری ابو السعود جاده‌سنده نجم استقبال مطبعه‌سنده (ژین) اداره‌خانه‌سی

توزیع محلی باب عالی جاده‌سنده یکی شرق کتابخانه‌سی

هیئت تحریریه‌مزدن حکاریلی عبدالرحیم رحمی بکك بودفعه‌ده (گازیاولات) و (ممی آلان) اسملرنده‌ری مجموعهٔ اشعار ودیکری برپیه‌س اولان ایکی کتابی موقع انتشاره قونلدی. اشبو کتابلرك ادبیات حاضره ایله مقایسه‌سی کرك نثراً وکرك نظماً کورد لساننك درجهٔ مکملیتنی یك نظرده اثبات ایدن شومهم اثرلری کوردلره وبالخاصه کوردجه‌یه علاقه پیدا ایتمك ایسته‌ینلره توصیه ایلرز.

فروش موی الیهك اداره‌خانه‌مزده بولنان اثرلری.

٥	اسیر بر چوجغك باشنه کلنلر		تورکجه منظومه
٥	عقیدا کوردان (منظوم علم‌حال)		کوردجه
٥	ممی آلان	منثور	کوردجه پیه‌س
۱۰	گازیاولات	منظوم	« مجموعهٔ اشعار

سبیل‌الرشاد جریدهٔ اسلامیه قیمتدار مقاله‌لرله انتشار ایتدی. هر مسلمانه توصیه ایلرز.

رفیق مساعیمز (کوردستان) مجموعه‌سنك ۱۰ نجی نسخه‌سی‌ده انتشار ایتمشدر. بر چوق کزیده مقاله‌لری حاوی اولان مذکور مجموعه‌یی قارئین کرامه توصیه ایلرز.

كوردجه حرفلری

حروف صوتیه

آ	فتحهٔ ثقیله	آگی	آتش	معناسنه
ە	فتحهٔ خفیفه	رەز	بوستان	«
و	ضمهٔ ثقیله	بور	كچید	«
ۆ	ضمهٔ مبسوطه	دۆر	اوزاق	«
ۆ	« خفیفه	كۆر	اوغلی	«
ی	كسرهٔ ثقیله	بی‌ر	قویو	«
ێ	كسرهٔ متوسطه	بێر	كورەك	«
ێ	« خفیفه	بێر	كوتوردی	«

حروف صامته [*]

ا ب [١] پ ت ث ج چ چ ح خ د ذ ر ز

ژ س ش ص ص ط ظ ع غ ف ق ك گ**

ڭ ل م ن و ه ی

---

[*] اشارتلی حرفلر صرف كردجه‌یه مخصوص اولوب دیگر لسانلرده بولنمز برنجیسنك صداسی اینك معناسنه‌كان « جیڤل » كلمه‌سنك تلفظنده ایكنجیسنك پارچه معناسنه كلن « كەر » كلمه‌سنك تلفظنده اكلاشیلیر بومخرج كوردجه‌ده پك ق مستعملدر .

[١] (ب ، پ) حرفلری آره‌سنده ایری بر مخرج اولوب مذكور مخرج ایچون آیریجه بر حرف احضار ایدلمكده‌در .

ژبو جفاتا دایکان

پرسی ژعصر دوران : فن و ترقیاته
دولت سری چی‌یه؟ کوت :
دولت سری ژنانه
لورا قه‌ناحون ئه‌و شو وروژ ئه‌وان خباته
جا زاریه‌کی، مزن‌کن : زیناولات ئه‌وانه
انسان به اصل فطرت نه قنجه، نه‌خورابه
قنج وخورابیامه به‌را کرنا دیانه
امری رسوله جنت، بن پی امهاتان.
لورا دها ذکاوت به تربیاته وانه
علم، فضیلتاوان هندی بکت ترقی
تجهیز ببن مکمل به اخلاق مادرانه
ام دی بلند ببن هند حتی بکهنه ئه‌وجان
وختی فلاح بونی؛ زمان ژی ئه‌و زمانه
کوتن وکرنه دایان جفاته‌کی بلندی
یارب توبیکوه‌بی‌نه توفیقه‌کی ده‌وانه
رحمی نه دیت کولائق تقدیم بکت هدیه
هدیه‌گر قبول بت وی دایه جسم وجانه

ژمالا هکاریان
عبدالرحیم رحمی

نجم استقبال مطبعه‌سی — صاحب‌امتیاز ومدیرمسئول: ممدوح

سطح دنیا وه کهوارەیه بوطفل بشر
شیر خوار کرم تون چەصغیر وچەکبیر
کرمیکن له‌کف بخشش تو هر وکوخاک
زیوریکن له‌حوادث چه‌حریر وچه‌حصیر
بابان زاده
مرحوم عبدالرحمان سالم

ژ بو زاروی کوردان

١

سری صبی

صبه‌دا زو رادبم
دست دوشم شادبم
دای چدیکی بومه‌نان
ژ مرادی بوان
میزه دیکی کنجی من
درباز دیکی ختجی من
باف من ژی جوتری
خدی بکی ستاری
خونکا من دو دنیره
پظی‌مه کیشلك بشیره
دست بریدا بلوره
لبر سنکا زنیره
دست دابی رامستان
عنیا من وی نویستان
از چوم خوجی بخوینم
که نه‌زانین نه‌مینم

حلمی سیوه‌ره‌کی

مجموعه‌مزك لايعد مشكلات ايچنده‌كى بو موفقيق مساعى مزك ملت محترمه‌مز جه مظهر اولديغى معاونت قدرشناسانه سايه‌سنده‌در . مرمعاونت و توجه بزى باشلاديغمز طريق فعاليتده داهـا بويوك فداكارلقلرله يورومكه سائق اوله‌جقدر . تشويق ملتدن ، توفيق اللهدن . (ژین اداره‌سى)

عيدا رمضانى

زبو هر ملتكى روزى‌ديه خوشى هنه‌دى بى‌ژى عيده . عيده ژى يان ملى واجتماعى‌يان ژى دينى‌نه عيديد دينى كو تمامى مسلمانان كيخوه‌ش دكد زوان يك عيدا رمضانى‌يه همى مسـلمان بەيك دوشا دين بوجوك دى‌جنه دستى منزنان مزن چاوى بچوكان مرلدمويى. دى‌كنه شاهيانه لورا : روژا مغفرتى‌يه كوخدى زبر خاطرا رمضانى همى كنهان دى بخشد لازم تات‌ئه‌م بوى هندى زه‌حف شايانى بكن حال ئه‌و حاله فلا تتا دى عملكتى مه‌دا آه زاريا دايكان نالا قليد برندار جهى شاهيانى رونكان له دباريند .

بلى! . اوكه شاهيانه زمه نايد ژغير كرى ... كرين هم مرحمت كرنا بحالى كوردان مهاجران خدا تعالى عيده‌كى شاهيانه وبه‌حال خوشى قسمتى همى مسلمانان بكت وبوى مناسبتى عيدا همى مسلمانان تبريك دى‌كن دعايا سعادتى ژباركاها يزدان همى‌ڤى دى‌كن .

مناجات

ربنا ساكن كوتن چه‌غلام وچه امير
وكويك اهل نيازن چه غنى وچه فقير
به‌اميد كرمت شام وسحر كريه كنان
ده‌كن اظهار حقارت چه‌كدا وچه‌وزير
به‌نظر رحمت تووه له‌نظر اهل بصر
جمله نزديك نجاتن چه قليل وچه‌كثير

جمعیتمز ، ملتك كثیر اولان احتیاجات اجتماعیه ، اقتصادیه ، علمیه‌سی میاننده بوكون شدیداً محسوس احتیاجاتره تقابل ایدن و بیجه‌سی دائرهٔ امكان تحتنده بولنان خصوصاتی سائرلرینه ترجیح فكرینی محافظه ایتمكده‌در.

طریق مساعیمزده توفیقات صمدانیه‌یه مظهریتمزله ملتمزك ملی ، مسعود بر اداره‌یه نائلیتی تمنیسنی رفع بارگاه احدیت ایلرز.

غیرت بزدن ، كوردلر ، یاردیم سزلردن !.

محترم قارئلرمزه وآبونه‌لرمزه

١ — مجموعه‌مز نامه پوسته ایله بیرطاقم پاره‌لر كلیور. پاره‌لری كوندرن ذوات اسملرینی ونه ایچون كوندردكلرینی بیلدیرمه‌دكلرندن آرزولرینی ایفا ایده‌میورز.

بوندن باشقه بعض ذواتدن آبونه بدلی كوندرلدیكی حالده مجموعه‌لرینك كندیلرینه واصل اولمادیغنه دائر شكایتنامه‌لر آلیورز. بز مجموعه‌مزی هر تورلو شخصی كار ومنفعت دوشونجه‌لرندن آزاده اوله‌رق یالكز ملتمزك عرفانی مقصدیله نشر ایتدیكمزدن آبونه اولان ذواتك مجموعه‌لرینی منتظماً كوندرمكده بویوك بیروظیفه بیلیرز. بناءً علیه آبونه بدلاتی كوندردكلری حالده مجموعه آلامیان ذواتك پاره‌لری – برچوق امثالی كبی – یا ادارہ‌خانه‌مزه كلمه‌مشدر ویاخود پوسته‌خانه‌یه تودیع ایتدیكمز مجموعه‌لر – كذا بیرچوق امثالی كبی – قارئلرمزه كیتمه‌مشدر. شوحالده قباحت اداره‌خانه‌مزده دكل ، آچیقجه سویلیه‌لم ، پوسته‌خانه‌لرده‌در. نه‌یاپام ، مقام عالیٔ عائدینك هر نسخه‌مزده جلب نظر دقتنه عائد اولان فقره‌مز بیرفائده ویرمیور دیمكدر.

بعدما اداره‌خانه‌مزه پاره كوندره‌ن ذواتك مقدارینی ونه ایچون كوندردكلرینی آیریجه مكتوبله بیلدیرمه‌لرینی ومجموعه‌لرینی تماماً ویا قسماً آلمایان ذوات كرامكده تكرار كوندرلمك اوزره موضح آدره‌سلریله برابر اشعار بویورمالرینی رجا ایده‌رز.

٢ — سنه‌لك آبونه‌مز قرق درت و آلتی آیلغمز یكرمی ایكی نسخه‌در. مجموعه‌مزه آلتی آیلق آبونه اولان ذوات كرامك آبونه‌لری بو نسخه‌ده ختام بولمش اولدیغندن متباقی نسخه‌لره یكیدن آبونه اولمالری لازم كلیر.

مصون قالابیلمش اولدیغی دورهلرده کندی عرف وعاداتی، عنعنات وتمایلاتی دائرهسنده عادل وعرفانپرور حکومتلر تأسیس ایلهین کورد ملتنك مهمل ومنسی قالمش، (تاریخملی) سنی تلفیق وسائطنی احضار ایلهمك دخی جمعیتك مقاصد اساسیهسی جملهسندندر .

بوجهتدن اولوق اوزره فرس عرقنك واسع وآهنكدار لساننده، (عجم) دیلنه قدم تاریخی ایله متفوق، فقط نسج واعمال خصوصلرنده کیری قالمش اولان (کورد) دیلنك مفید، وعملی برصورتده قابلیت افادهیی حائز وآز برزمان ظرفنده (لسان تحریر) اولمسنه جمعیتمز صرف مساعی ایلیهجکدر. بولزومك تحققی تصور اولوندیغی قادار کوچ واوزون دکلدر. بوکون تالی وعارضی برطاقم سوائق وموانع دولاییسیله مختلف قبائل نزدنده شیوهٔ تلفظ واوفاق تفك تبدل کلمات اعتباریله تحوله معروض قالمش اولان (کوردجه) نك برلسان تحریر وافاده شکلنده تثبیتی؛ قبائل مختلفه لهجهلرینه علم السنهیه واقف ذوات کرامدن مرکب برهیئتك بر آن اول ترتیب ایدهجکی (قاموس ملی) نك تنظیمنه متوقفدر . کورد حیات عمومیهسنده آتیاً باشلایهجق اولان اختلاطات ومناسباتك، تدریسات ونشریاتك (لسان تحریر) ی چوق زمان کچمهدن مراکز عمومیهده (لسان بیان) حالنه کتیرهجکی بر امر محققدر. بو امنیهٔ مبرمهنك حصولنی تأمین ایچین، حضورلریله جمعیتمزی احیا ایدهجك کورد ذوات متفکره و منورهسنك همت وغیرتلرینه مراجعت ایدیلهجکدر . نظامنامهنك مواد مخصوصهسی احکامنه توفیقاً تشکل ایدهجك (تعمیم معارف هیئتی) بوصورتله کورده حرثنك انتباه وانکشافی خصوصنده بر عامل مهم اولاجقدر .

(کوردجه) نك قدیم آثار ادبیهسنی طوپلایوب نشر ایتمکده جمعیتمزك عهدهسنه مترتب وظائف میانندهدر. « خانی » نك « مم وزین » نی، «نالی» نك ، « ملاء جزیری » نك دیوانیله « علی حریری » ، « فقیه طیران » « مصطفی بك کوردی » ، « شیخ قادر » ، « شیخ رضا » نك کورد تاریخ ادبیاتی زنکین ورنکین بدیعهلرله دولدوران متروکات ادبیهلری تعقیب ایدهجکدر .

ر صبرسزلق کوستریبوردی . نهایت جواب ویرمکسزین کوسکون آریلوب کیتدی . مابعدی وار

ك. ف.

کورد طلبه هیڤی جمعیتی بیاننامه‌سی

[کچن نسخه‌دن مابعد وختام]

ایمانی ، مفکوره‌سنی عصبیتله مدافعه ایدن و بواوغورده فدای نفس ایتمکدن ذوق آلان ، اسباب رفاه وسعادتنی تأمین وتحکیم ایله‌مش ، سالم ، متین ، ومشعور برذهنیت دماغیه ایله متحلی اولان ملتلر ، کوریبورزکه ، کائناتك ناظم مقدراتی کسیلیورلر.

بناءً علیه کورد کنجلکی ، کورد ملتنك خصائل وطبایع ممتازه‌سیله متناسب برپایهٔ شرفناکه وصولی ایچین هرشیدن اول کوردك عقیده‌سنی ، ناموسنی مفکوره‌سنی ئولمز برایمانله محافظه ایتمسی وجوبنه قانعدرلر .

بونك کبی ، خزائن ملیه‌سی قطعات عالمك جمله‌سندن زنکین اولان ملتلرینك سائر ملتلره قارشو و کنجلرینك‌ده مؤسسات عمومیه اوکنده برسائل ذلیل وضعیتی اکتسات ایتلرینك کورد ملتی ایچین ، آغیر برفلاکت اولاجغنه‌ده امیندرلر ..

بوامنیت وقناعتك سوقیله‌درکه ، کورد ملتنك طریق علم وعرفانده برآن اول ایلریله‌مسی ضرورتی (کورد طلبه هیڤی جمعیتی) اساس مسلك اتخاذ ایله‌مشدر . وبوغایه اطرافنده بو دفعه نظامنامه‌سنی تعدیل و توسیع ایله‌مشدر . بومقصده وصول ایچین کوردستانك هرطرفنده شعبه‌لر کشاد ایلیه‌جکی کبی ، اعضاسنی‌ده مدنیت حاضره اساسلریله پیدای استیناس ایله‌مك ایچین آوروپایه اعزام ایلیه‌جکدر .

آثورسالنامه‌لرنده ، میدیا وپارت آیده‌لرنده ، عرب تورك وبالخاصه ایران تاریخلرنده مدید وشرفناك برحیات تاریخیه‌یه مالك بولونان و کوردستانك برطاقم دینی وسیاسی مؤسسه‌لرله ، جبری وعسکری سلطنتلرك تسلطندن

بابا، دیدی ، کوریيورسڭز : دمیر قپولرنده ، کوریوز ، لوند مزرافیلر بکلهین بوالماس سرایك ، کنارنده نیلر چاغلیان ، رقصه‌لر اوینایان؛ کنارنده بللور قدحلرله کلکون باده‌لر صونان بو کوموش فسقیه‌لی، شفاف حوضك ؛ هردالنده برباشقه قوش اوته‌ن بو زمرد باغچه‌نك بن اولدکدن صوکره کیملره قالاجغنی دوشونیورم . اجبا بکا نه قدر مساعده ایده‌جکنی کسدیره‌بیلیرمیسك ؟ مزار ایله آرامزده همن اولچوله‌بیله‌جك نه‌قدر برمسافه قالمشدر؟ اولومك سیاه الٰری بنی ابدیته دعوت ایتدیکی کون بوتاج وتختك برتك اولادمه اولسون قالاجغنی بیلسه‌یدم دنیایه یاتیق حسرتله کوز یومایه‌جقدم . پادشاهك فرسز کوزلری ، بوسوزلری سویلرکن آرتق یاشارمشدی . هیجانی بردرلو طوتامیور، آزاجق بر شکایت دها ، همان کوزیاشلرینی داملاتاجقدی .

درویش پادشاهك آرقه‌سنی صیغادی ؛ هیچ مراق ایتمه شوکتلم ! کله‌جك سنه اوچ اولادك بردن اولاجقدر . فقط بر دانه‌سنی هر حالده بکا نذر ایده‌جکسك ، دیدی .

درویشك بویله غیبدن خبر ویردیکنی کوردن پادشاه ، آند ایچدی : بابا : اکر دیدیکك اولورسه براولادم سکا فدا اولسون دیدی .

درویش باغچه قاپوسنی آچادن کوز اوکنده اینوب باتمشدی . سنه‌سی دولمادن پادشاهك اوچ مینی مینی ارکك یاوروسی بردن دنیایه کلدی . چوجقلر کونله‌، آیله بویویورلردی . درویش برسنه صوکره قوشوب کلدی . پادشاه چوجقلرینك هنوز سود نینه‌لری قوجاقلرندن آیریلامایه‌جقلرینی آکلاندی . ایکی سنه دها مساعده ویرمسنی درویشدن رجا ایتدی . چوجقلر درت یاشلرینه آیاق باصمشلردی . درویش ینه سرایك قاپوسنه دیکیلدی ، کندیسنه ویریله‌جك یاوروبی ایستیوردی . پادشاه باباق مرحمته مغلوب اولیور، وعدینی یرینه کتیرمیوردی؛ درویشی ینه آلداتیرم دیه، بیك درلو وسیله‌لر ، بهانه‌لر ایلری سوریور ، اوزون یالواریشلرله برمدت دها مساعده دیلیوردی . درویش سوزنده شدتله اصرار ایدیور ، بویوك

عد ایدەرم . معارضلرمزڭ برچوغنی خرافەلرمزڭ اونده یعنی ، موجود اولانلرینڭ ده اسلامیتدن صکره تشکل ایتدیکنی ادعا ایتمکدەدرلر . دینی عادتا برشکل ملیده قبول ایدەن کورد نصل اولیورده خرافەلرینی دینی وغیرملی برماهیتده اورتەیه قویویور ؟ بوراسی جداً جای تأملدر . کورد خرافەلرینی بیلدیکم طوبلایه بیلدیکم قدار (ژین)ڭ محترم صحیفەلرینه وعلمای اساطیرڭ انظار انصاف وتدقیقنه وضع ایدەجکم . احتمال بویازیلرده دیاربکرڭ کوزل کورد افسانەلرینی (دده قورقود) ماصاللرینه اویدیرمق صورتیله تعدیل وتغییر ایدن نانکور بردیاربکرلینڭ ده انصافسزلغی میدانه چیقاجقدر .

کمال فوزی

.

. .

کورد افسانەلرندن :

آلتون کاکللی چوجوق

اختیار پادشاه آلتون شمعدانلی ، الماس قاپولالی سراینڭ ـ زمرد چیچکلرله بزەنن ـ باغچەسنده محزون و بی‌قرار دولاشیوردی . آغیر واوزونتیلی دوشونجەلرینڭ ویردیکی بر بزگینلکله ، معطر کولکەلر آلتنده تترەین ، شفاف بر حوضڭ کنارنده اوطوردی ؛ یورغون باشنی تترەك آووجلری آراسنه آلدی . دەرین باقیشلری اوزاق ، خیالی بر افقڭ سراینه دوغرو سوزولیوردی . ناکهان باغچه قپوسی اورولدی ؛ قپوکتخداسی :

— پادشاهم ، بردرویش ! دیدی .

— کلسون ! دیه فرمان ایدلدی .

آق صقاللی ، قیورجق صاچلی ، کنیش اوموزلری ، اوزون بویی ایله برخیالی آکدیران درویش ایچری کیردی . اسرارلی برنظرله پادشاهه دوغرو یاقلاشدی . اوطور ! امرینی آلەدن ، پادشاهم نیچون بویله دوشونیورسڭ ؟ سؤالنی اورتەیه فیرلاتدی . درویشڭ باقیشلری آلتنده تورپرەن پادشاه دوشونجەسنڭ سببنی اختیارسز برتوکله آکلاتدی :

اکنجه‌لری مشابه‌سنده اولان صاتی افسانه‌لردن همن بر چوغنك‌ده بر طاقم حقائق ابتدائیه‌یه دلالت ایتدکلری اکلاشیله‌جقدر .

افسانه‌لر تاریخ کبی تاملیه بر خصوصیت عرض ایتمزلر . ملل مختلفه‌نك لسان، احوال و عادات اجتماعیه‌سنده اولدیغی کبی ماصاللرنده‌ده یکدیکرینه بکزر بر طاقم نقاط متشابهه ایزلری مشاهده اولنور . بوده انسانلرك عینی منشأدن تشعب ایتدکلرینی کوستریر . بناءً علیه هیچ بر افسانه یوقدرکه مهله‌ز بر حالده اولماسون : عرب افسانه‌لرینك برچوقلری نجم خرافه‌لرندن ملهم اولدیغی کبی بوکونکی غرب ادبیاتنده یوکسك موضوعلر تشکیل ایدن قدیم یونان اساطیری‌ده شرقك بر چوق خرافه‌لرینی احتوا ایتمکده‌در . ذاتاً شرقلی اولان یونان خرافاتنده‌کی « تیتان » لر نه‌ایسه کوردك حکایه‌لرنده‌کی « یدی باشلی دیو » لرده همان اودر . ادعا ایده‌بیلرزکه کورد خرافه‌لری بوسبوتون شرقلی اولمق حیثیتله دیکرلرندن دها قدیمدر و بی شبهه هیچ بریسندن ملهم دکلدر . آرالرنده بر نوع وجه مشابهت اوله‌بیلیر . کوردك‌ده ادوار اولیه‌سنده طاپدیغی ، اعتقاد ایتدیکی شیلر یوق دکلدر . البته اونك‌ده (که‌آ) سی، (رهأ) سی، (هیرا) سی، (آپولون) ی، (مینرو) ی، (زه‌فس) ی الخ واردر . فقط معرفت اونی کوردك خرافه‌لرندن چیقاروب علمك انظار اطلاعنه وضع ایتمکده‌در .

هرشیسی کبی بیچاره ملتك او کوزل ، اوطاتلی افسانه‌لری‌ده رماد نسیان آلتنده قالمشدر . بن ایشیتدکلرمی شخصیتمدن هیچ برشی علاوه ایتمکسزین عیناً نقل ایدییورم . مختلف زمان ومکان ظرفنده بو افسانه‌لرك شکلدن شکله کیردکلری مستبعد دکلدر . عینی بر حکایه کوردك بشقه بر محلنده بشقه بر صورتله تحکیه ایدیله‌بیلیر . اساس بر اولدقدن صکره تفرعاتده بأس یوقدر .

بو افسانه‌لری قارئلرم امین اولسونلرکه کوردك ویران کویلرنده طاندیر باشلرنده اختیار کورد قادینلرندن طاتلی طاتلی دیکله‌یه‌رك بوکونکی تورکجه‌یه غایت آچیق و اکلاشیلیر بر لسانله یازدم . بو خصوصده اوزاقدن و یاقیندن اولسون بکا معاونته شتاب ایدنلره کوردلك نامنه تشکر ایتمه‌یی بر وظیفه

ویا عینی اسلافدن انتشاب ایتدکلری میدانده در. بر فکر ویا بر وقعهٔ تاریخیه‌نك اطرافنده طوپلانان روایتلرده عینی حقیقت اولدیغی ایلری سورمك دوغرو دکلدر: فنك نسبت قبول ایتمز تحولاتی حادثات تاریخیه‌یی‌ده عادتا بر بازیچه حالنه کتیردی. دون بر حقیقت قطعیه اوله‌رق تلقی ایدیلان شیلرك بوکون دوچار تعدیل اولدیغی، یارین بسبتون بشقه بر شکلده تجلی ایده‌رك اسکی حالندن آیریلاجغی، یعنی برچوق حقایق ماضیهٔ تاریخیه‌نك عادتا بر افسانهٔ مستقبل شکلنه کیره‌جکنی کورمه‌مك، تخمین ایتمه‌مك ممکن اولمیور. فنك مثبت اصوللری بزه بو قطعیتی پك واضح بر صورتده بخش و ارائه ایدییور. تاریخ، حقیقی علمای مؤرخینه، ازجمله کیزو، تیه‌ر، سنت سیمون فوستل دوقولانژ کبی اعاظم وحکمای مؤرخینه کوره روایات و منقولاتی عیناً تثبیت ایتمکله قالمیور. تعاقب حادثاتك اسباب اولیه‌سنی کشف و تدقیق ایتمه‌یی، یعنی بر ملتك کذارش حیاتنده دوچار اوله‌جغی وقایعك، درجهٔ انحطاط و ترقیسنك، مناسبات بین الملله‌کی قیمت و اهمیتنك، عنصر ملی وبنیهٔ اجتماعیه‌سنك، ایجابات محیطیه ایله قابلیت تألیفیه‌سنك... الخ اسباب ابتدائیه وعوامل فلسفیه‌سنی اساس اتخاذ ایدییور. شبهه‌سز آنجق بو صورتله‌درکه تاریخ دینیلان بر تجربه کرانك ازلدن قطعی فوائد ایله‌مك قابل اوله‌جقدر.

تاریخك قرداشی ویولداشی اولان علملرده نقصانی خدمتلری میدانده! آرکئولوژی هنوز جنین حالنده‌در. آبده‌لر ایسه چوق دفعه‌لر بر سردار مظالمك، حقیقتدن بر آز انحراف ایدن ویا پك یا کلش، سرنوشت ظالمی احفاده یادکار براقیور. آثار مکتوبه‌نك هیئت عمومیه‌سی‌ده دائما بر وحدت علمیه تأمین ایده‌مه‌مشدر. حالبوکه علم وحدتی امر ایدر. تاریخك اختیار بر آنامی صاییلان جغرافیایه کلنجه: مع التأسف اوده تاریخه معاونت خصوصنده پك طمعکار وبخیل داورانمشدر. هنوز تجربه‌سز بر چوجوق اولان تاریخ، نه‌زمانکه اوزون اعصار مدنیه‌نك شهراه مستقبلنده خیلی قطع مراحل ایده‌رك برچوق علم فدائیلرینی قوربان ویردکدن صکره، ملتلرك احوال ابتدائیه‌سنی بر حقیقت قطعیه ومطلقه حالنده احفاده نقل ایدرسه اوزمان بوکونکی اوجاق

آچارق بیکس یاوروزری معارفه دعوت ایتمك وتدریسه منحصر اولانلرمزده فخری معلمه‌لکلر درعهده ایتمك‌در. دیمك ایسته‌یورمکه جمعیت ممکن اولدیغی قدر نقداً و بدناً یاردیم ایده‌جکدر.

بو مولدشریف کورد اولان وکوردلری سه‌وه‌ن محترم خانملرله ایلك تماس اولیور. انشاءالله بونك کبی برچوق اجتماعلر، قونفه‌رانسلر، مسامره‌لر وسائره‌لر بزلری بربرلرمزه طانتدیرر وبوطانیشمقدن ملتمزه پك خیرلی منفعتلر دوغار. جمعیت ملتك یارالرینی صارمق ایچون سزلردن فداکارلغه محتاجدر. هرکورد بزه معاونت ایچون ألنی اوزادیر وهرفداکارلمی موفقیتله یاپارسه ملی أمللرمزك ده حقیقت اولدیغنی کوره جکمز. همان جناب حق ملتمزی مسعود ایتسون.

کورد ماصاللری

هرملتك — باشلی باشنه برتاریخی اولمقله برابر، تاریخك حدود مکشوفه‌سندن اوزاق (یعنی قبل‌التاریخ ازمنهٔ متباعده‌ده‌کی) وقایعك برکسوهٔ خیاله بورونه‌رك — ماصال طرزنده نقل ایدیلان افسانه‌لری واردرکه، دەرین واساسلی برتفحص علمی ایله متسلسلاً آراشدیریله‌جق اولورسه بونلرله محققدرکه ینه او ملتك پردهٔ ریب وظلام آلتنده کیزله‌نن برطاقم ابتدائی حقائق تاریخیه‌سنه امکان وصول تأمین ایدلمش اولور. بوکونه قادار هیچ برملتك احوال ابتدائیه‌سنك، علمی اصوللره اقتفاءً، برصورت معینه‌ده کشف ایدلدیکی ادعا ایدیله‌مز. تاریخ هیئت حاضره‌سیله هرهانکی برملتك حال ابتدائیسنی کوسترمکده اظهار عجز ایدر. خصوصیله وثائق حقیقیه ودلائل مقنعه‌یه عرض احتیاج ایتدکدن صوکرا... بونکله برابر حادثات تاریخیه‌نك همان اکثریسی حقایق مطلقه‌نك ترجمانی اولامازلر: بروقعه‌نویسك مشاهدات عندیه وملاحظات خصوصیه‌سنده برمؤرخك تدقیقات شخصیه ومحاکمات مفروضه‌سنده برحقیقت مطلقه واردر دیمك عادتا حقایقك تعددینی قبول ایتمك دیمکدر. زیرا که اجتهادات مختلفه‌نك باشقه باشقه اساسلره استناد

خانم افندیلر ، بز کوردلر ، اختلافات تمی (انما المؤمنون اخوة) نص جلیلی ایله برطرف ایدرك اقوام مختلفه‌یی قرده‌شلشدیرن اسلامیتك ظهورندن یعنی عصرلردن بری تورك ملتنك اك صادق برمحبی، اك قوی بر دوستی واك ظهیر بر قرده‌شی اوله‌رق بولنیورز .

بوکون بتون ملتلرك مقدراتی باشقه شکللر آلدیغی وهرکسه بر حق ویرلدیکی بر زمانده بزلرده کندی حقمزی ایستیورز ؛ چونکه اورته‌ده ملیونلرله کورد وار وبویوك بر کوردستان وار. مقدس امللر اوغورنده اك زیاده چالیشمق ایسته‌ینلره وملتلرینه اولان محبتلرینی کوسترمش اولدقلری فداکارلقلرله اثبات ایله‌ینلره جمله‌مز موجودیتلرمزله مدیون شکرانز. جمعیتك کشادمراسمنه قوشارق کلن محترم خانملرمز وقاده‌شلرمز هرصورتله معاونت ایده‌جکلرینی وکوردلکك تعالیسی ایچون نه‌یاپمق لازمسه بلا تردد یاپه‌جقلرینی کورد وعدی اوزره سوز ویردیلر . اوته‌دنبری (.کورد سوزندن دونمز) جمله‌سی بر ضرب مثل اولمشدی .

بن قناعتلرم ایله ایمان ایده‌رك دییورم که کورد هر شیئه سوز ویرمز ؛ فقط ویرمش اولدیغی بر سوزندده قطعیاً دونمز .

ایشته خانم افندیلر ، بو جمعیتده داخل اولانلر ، کورد و کورد محبلری در ، بزم مقصدمز تورکلکه قارشی دورمق دکل ، بلکه اوکا ظهیر اولمق وکندمزی طانتمق در. نته کیم بو پسنده تکمیل کورد حقوقی مدافعه‌یه مأمور ایدیلن شریف پاشاده ویردیکی مخطرده‌ده بو مقصددن آیرلمامشدر .

هیچ بر وقت حقیقی مسلمان قانی بر بریندن آیرلماز ؛ چونکه اونلری اك صاغلام بر رابطه ایله باغلایان دین واردر . انشاءالله بوندن بویله بز اسلام قوملری عدالت و سعادت غایه‌سنی رهبر اتخاذ ایده‌رك اویله‌جه چالیشیر و اسلامیتك مدنیته ، انسانیته نه‌قدر موافق اولدیغنی اکلاتمق ایچون حرکاتمزله کندمزی مثال کوستریرز .

مساعده‌کزله بر ایکی سوزله‌ده جمعیتمزك غایه‌سندن بحث ایتمك ایسته‌رم

خانم افندیلر ، جمعیتك غایه‌سی مملکتمزده نه‌قدر محتاج معاونت کورد قادین وچوجوقلری وارسه اونلره ایش بولمق ، اداره‌خانه‌لر کشاد ایتمك ، مکتبلر

اوله‌جق طرفندن سطور وصحائفی طولدیردیغی او وقتلر حتی خلافت معظمه‌یه قارشی بر قیام، بر ارتجاع دکلدی. او اتحاد وترقی ظلم واستبدادینی، قانلی اللرینی قیرمق ایچون بر حرکت ایدی که او حرکاتك وغرادیغی عاقبت، کوردیکی مقابله اتحادجیلرك دفتر اعمالنده قانلی سطور وصحائف ایله نقش اولنمغه سزادر.

او اویله بر ظلم ایله قارشیلانمش ایدی که مجرد مصطفی عبدالخالقلرك صندالیهٔ اقبالی یوکسلتمك غایه‌سی استهداف ایدییوردی. بو بحثك بوراده یری یوقدر. بونك ایچون یازدیغم یازیلری، بونك اورتندیکی کسوه‌نی ییرتوب آته‌جق حقایق دلائل مثبته‌سیله صکره یازار، تشهیر ایدرم. کچن کون لازم کلن مقاماتك توسطیله ویلسونه یازیلان تلغرافك صورتنی تقدیم ایدییورم.

باقی حار وصمیمی احترامامتك قبولی رجا ایله بوتون محترم هیئت تحریریه ومتشبثه‌کزی سلاملارم افندم.

بتلیس　　　　٢١ مارت ٣٣٥　　　　بتلیس کوردلرندن

ی. ضیا

برخطابه

حزیرانك یکرمنجی چهارشنبه کونی (کورد قادینلری تعالی جمعیتی) طرفندن اوقوندیریلان مولد شریفده، انجم یالمکی خانم افندینك ارتجالاً ایراد ایتدکاری جالب دقت خطابه‌نك مهم اقسامنی بروجه زیر درج ایلیورز:

محترم خانم افندیلر!

پك عالی مقصدلرله تأسس ایدن کورد قادینلری تعالی جمعیتی فاتحهٔ مساعیسی اوله‌رق بو مولد شریفی اوقوتدی.

اولا جناب حقدن خیرلی و بویوك موفقیتلرله دوامنی تمنی ایده‌لم وصوکره بو اجتماعه اشتراك بویوران خانملره کورد ملتی نامنه تقدیم تشکرات ایتمکله برابر بر قاچ سوز سویله‌مکده مساعده بیورماکزی رجا ایدرم.

بـه اولسون توجیه مساعی ایتمسی شرطدر دیه‌جکم . یوقسه بر یکیلك ، أسکیلك غوغاسی ، بنای امیدك سبب اندراسی اولور .

(ژین) هیئت تحریریه‌سی بندن دها ایی بیلیرکه ، مستثناسی مستثنا ، اکثریت (ژین) ك ایکیلکلرینه مقابل برآیین‌دینی اجرا ایتمکی ترجیح ایدرلر . بوندن دها فضله فکرمی ایضاح ایتمیه‌جکم [*] .

کوردلکك حرکت ملیه‌سی ، وارلغنی ادراکی هیچ بر ملتی رنجیده ایده‌جکنه احتمال ویرمیورم . وامید ایدرمکه کوردلرده‌کی ایمان واعتقاد وارلقلرینی ادراك ایله دها زیاده حس ارتباط ، حس اخوت تولید ایدر . شبهه‌سزکه بیله‌رك سوکی و اطاعت ، مضطربانه ارتباطدن دها أییدر . شدت ، (وحدت) تأمین ایتمز ، دها زیاده تبرید ایدر .

فخرله ، سرورله کوریورمکه ژین هیئت محترمهٔ تحریریه‌سی آره‌سنده بتلیسلك ، بوبدبخت ایلك بتشدیردیکی فیاض ، منور دماغلرده وار .

ثروت بتلیسلك ، بوکون سفیل وذلیل برحیات یاشایان بوخراب ، تراب یورد انسانلرینك اول واخر قومیتنه فرط صداقت ، بالخاصه حس حریت مدار فخر ومباهاتلریدر . بیشوالق شترقی دها بشقه خاندان اکراده عائد اولسه بیله بتلیسلیلرك کوردلك صندالیٔ تاریخیسنده صدره یقین برموقع ممتاز وشرفلری‌ده انکار ایدلمه‌سه کرکدر .

وقایع سالفه بتلیسلیلرده محرق بر مفکوره‌نك وجودینی انکار دکل اثبات ایدر .

اسکی استبداده قارشی قیام ایدنلر بتلیسلیلر ؛ دونکی قانلی ، قاتل مستبدلره قارشی رفع لوای اشتکا ایله اعاظم واکابرینی قربان ویره‌ن ینه بتلیسلیلردر .

٣٢٩ نیسان پویرازینك دار اغاجلرنده صاعقه صوله تحریك ایتدیکی اعاظم اکرادك اجساد مبارکی بتلیس ومحیطنك ناصیهٔ پاکنه بر وارلق تمغاسی ، بر حیات ، بر حق بقا برائی نقش ایتمشدر . ثروتهٔ اتحادك ، اوصنادید استبدادك دیدیکی ، وحالا بعض اوراق مطبوعانك شوکا بوکا مدار فخر

[*] قارئلرمز بوفقره اوزرنده برآز دوشونسه‌لر آیی اکلشمش اولورلر . (ژین)

بر مکتوب

غایت اسکی بر تاریخله بتلیسدن آلدیغمز بر مکتوبی عیناً ژینه درج ایدییورز. ویلسون جنابلرینه کشیده ایدلدیکی مکتوبده بحث ایدیلان تلغرافی کثرت مندرجات سببیله آنجق بالآخره درج ایده‌بیله‌جکز :

ملتمك اوکسوزلکنه آغلادیغی بر آنده (ژین) ی بولدی .

ژینه تعریف ایده‌میه‌جکم درجه‌ده ممتدارم . بندن اوکا چوق سلام واحترام .

کوردلك وارلغی ، اوقوجه موجودیتی ادراك ایدییور . (ژین) کبی مبشری وار . فقط وارلغی ادراك ایدن کوردلك تحیا وارلقده ثباتی‌ده اظهار ایده‌جکمی؟

بن حیات اقوامی خاکسترله اورتیلمش بر آتشپاره‌یه تشبیه ایدرم. بعضاً بر صرصر ، بعضاً بر نسیم ظفر اونك نقاب عارضی آتدیبلیر . فقط آجیلان بر حسرتی اغیاردن محافظه محافظه‌لرینك ثبات ومتانتی ، بر خصه صبر وتحمله توقف ایدر . تاریخ بزه بر چوق مثل ترك ایتمشدر . انجق بز تاریخك اوپژمرده ، اوقرانلق صحائفی آره‌سندن اقوامك کذارش حیاتی اوکرنمیه‌جکز . کوزمز اوکنده جریان ایدن وقایع وحادثاتی ، بو آره‌ده جریبنان ، آلچلان ، یوکسلان ، دوشن ، قالقان اقوامی تدقیق ایده‌جك ، عبرتبین اولمغه چالیشه‌جغز . بنم بیلدیکمه کوره بزم ایچون اس الحرکه بودر . بو یول بزی قدر اجتماعی معبدینه توجیه ایدر .

(ژین) ایی بر مسلك تعقیب ایدییور . اونك غایهٔ خیالی ملتی اویاندیرمق ، علم ومعرفتله تجهیز ایتمك ، هیئت محترمهٔ تحریریه‌سنك دیدیکی کبی جمعیتکاه ملله بر آلنده تاریخ ، دیکرنده قاموس ملی بولندیغی حالده صوقمق . ایشته بو اس الاساس .. یالکز بو ژینك وظیفه‌سی . کوردك اعاظم متفکرینه ، شیوخ معظمه‌سنه دوشن وظائف ایسه دها بشقه ، دها اطرافلیدر . حدم دکل فقط ، بطریق الرجا هر ایکی زمرهٔ موظفینك هرنه صورتله اولور

ژین

حیات

سنه‌لکی ۲۲۰ غروشدر.
آلتی آیلغی ۱۳۰ غروشدر

سالك ۲۲۰ قروشه
نیف سال ۱۳۰ ٥

مسلکمزه موافق مقالات
مع‌الممنونیه درج اولنور.

درج اولونمیان مقاله‌لر
اعاده ایدلمز

دین، ادبیات، اجتماعیات واقتصادیاتدن بحث ایدر تورکجه ـ کوردجه مجموعه‌در

عید فطر

حرب عمومی ایله باشلایان کورد سفالت آقینی کیتدکجه متزایدبیر صولتله ألا آن ثوزه‌رلرمزدن کچمکده بردوامدر.

سفالت یعنی آچلق، چیپلاقلق، یوردسزلق، خسته‌لق، أولوم وبونلرك قافله قافله فجاعت طاشییان پیکلری...

کوردی بوأولومه ویوقلغه دوغرو سوروکله‌ین آقین حال طبیعی‌نك و حال امکانك عودتنه رغماً حالا دوردیرلمادی، دورمادی دیه‌میورز؛ چونکه کوردلری، آزجوق، بو آجیلردن قورتارماق اوقادار ممکن وقولایدی که..

(بورادن اون سکز سطر سانسور طرفندن چیقارلمشدر)

عید فطری عموم مسلمانلرله برابر کوردلره تبریك ایده‌رز و جناب واهب‌العطایادن تضرع أیله‌رزکه درکاه عزتنه یوکسه‌لن بیکلرجه آه شهدا ومظلومین حرمتنه ثوزه‌رلرمزه جوکه‌ن شو مصائب مندفع، کوردلر مسعود وکوردستان آز وقتده نائل اقبال اولسون.

ژین هیئت تحریریه‌سی

قارئلرمزه :

بعض ذواتك (زين) كلمه‌سنك مدلولي بولمقده مشكلاته دوشديكني آكلايورز . بر طاقملري بوتسميه‌ده كوردجه قادين معناسنه كلن (ژن) مفهومني كوريورلر . حالبوكه عنوانك آلتنده‌كي (حيات) كلمه‌سي دوغريدن دوغري‌يه (ژين) ك تام مقابليدر . كوردجه (ژين = Gin) ياشامق ، حيات ديمكدر . املاسنده (ژ) و (ن) آراسنده بر (ى) يعني محدود بر كسره واردر . فارسي (زن) مقابلي اولان (ژن) (ى) سز يازيلر ، كسر ايله اوقنور .

شكل حروفمزك اوفاق بر التباسله نه‌عجيب معناسزلقلر توليد ايده‌بيلديكني ارائه ايدن بومثال حقيقةً تجيعدر . نه‌ياپالم ، آري برلسان ، سامي‌الفبا كسوه‌سيله انجاق بوقادار مفيد اوله‌بيلير . فاعتبروا . . !

- ژين -

(مم وزين) ك طبعي ختام بولدي

ملا احمد خاني حضرتلرينك « كورد تعميم معارف ونشريات جمعيتي » طرفندن اوته‌دنبري طبع ايتديرلمكده بولنان (مم وزين) نامنده‌كي كتابي شيمدي‌يه قدر اعلان ايتديكمز وجهله ساحهٔ انتشاره چيقدي . (مم وزين) جمعيتك نشر ايده‌جكي كتابلرك برنجي كتابيدر . استانبولده كاغد قيئاتنك وترتيب مصارفنك پك يوكسك اولماسنه رغماً (مم وزين) موجود كاغدلرك اك ايسنه وپك نفيس صورتده طبع ايتديرلمشدر . جمعيت هيچ بر منفعت ماديه كوزه‌تميه‌رك يالكز كورد ادبيات وعرفانه خدمت ايتمك ايسته‌ديكندن بوقدر مصارف عظيمه ايله ميدانه كلن بوكتابه اداره خانه‌دن آلنق شرطيله ٥٠ وطشره‌يه تعهدلي اوله‌رق پوسته ايله كوندرلمك اوزره ٦٠ غروش فيئات قونولمشدر . كتابك عدد طبعي پك آز اولديغندن اك اول كوردستانده‌كي قارئلرك آرزولريني اسعاف ايتمكي ايسته‌يورز . آرزو ايدنلرك اداره خانه‌يه مراجعت ايتملري وطشره‌ده كيلرك‌ده كتاب بدلني پوسته ايله نقداً كوندرمه‌لري لازمدر .

طبعا مم وزين تمام بو

مم وزينا ملا أحمد خاني دصورتكي نفيس دا هاتيه طبع كرن هركس آرزويا خوندن وكرينا وي بكت ژ ايرو باشي داداره‌ تا مه‌دا (٥٠) ژبو خارج ژ استانبول دكل مصارفا پوستي (٦٠) غروشه

برنجی سنه — ۲ تموز ۱۳۳۵ — عدد ۲۲

سنه‌لکی ۲۲۰ غروشدر.
آلتی آیلغی ۱۳۰ غروشدر

مسلکمزه موافق مقالات
مع‌الممنونیه درج اولنور.

ژین

حیات

سالانه ۲۲۰ فرۆشە
نیف سال ۱۳۰ «

درج اولونمیان مقاله‌لر
اعاده ایدلمز

دین، ادبیات، اجتماعیات و اقتصادیاتدن بحث ایدر تورکچه ـ کوردجه مجموعه‌در

مندرجات

تورکجه قسمی

کوردجه قسمی

نسخه‌سی ۵ غروشدر

آدرس :

باب عالی جواری ابو السعود جاده‌سنده نجم استقبال مطبعه‌سنده (ژین) اداره‌خانه‌سی

توزیع محلی باب عالی جاده‌سنده یکی شرق کتابخانه‌سی

آبونه‌لریمزه

آبونه‌لریمزه کوندردیکمز بر طاقم نسخه‌لرك واصل اولمدیغی شکایتی اوته‌دن بری مرجعنك نظر دقتنه وضع ایلدیکی حالده الآن توالی ایدییور؛ بو شکایتی تکرار عرض ایتمکله برابر آبونه‌لریمزه واصل اولمامش نسخه‌لر وار ایسه نومرولرینی همان اداره‌یه بیلدیرملرینی رجا ایلرز .

امراض جلدیه وافرنجیه متخصصی

دوقتور شکری محمد بك

همشهریلرمزدن دوقتور شکری محمد بك بازاردن ماعدا هرکون صباحدن آقشامه قدر غلطه‌سرایی مکتبی قارشوسنده خرستاکی ونام دیکرله سعیدپاشا خانده‌کی معاینه خانه‌سنده خسته‌لری قبول وأك مکمل اصوللرله تداوی ایدر.

تلفون بك اوغلی : ۱۸۱۲

هیئت تحریریه‌مزدن حکاریلی عبدالرحیم رحمی بکك بو دفعه‌ده (کازیاولات) اسمنده‌کی مجموعهٔ اشعاریله (ممی آلان) اسمنده‌کی کوردجه پیه‌سی ایکی کتاب موقع انتشاره قونلدی اشبو کتابلرك ادبیات حاضره ایله مقایسه‌سی نتیجه‌سنده کرك نثراً وکرك نظماً کوردلسانك درجهٔ مکملیتی یك نظرده اکلاشیلر شو مهم اثرلری کوردلره باوخاصه کوردجه‌یه علاقه پیدا ایتمك ایستینلره توصیه ایلرز

فروش موی الیهك اداره‌خانه‌مزده بولنان اثرلری .

۵	اسیر بر چوجغك باشنه کلنلر	تورکجه منظومه
۵	عقیدا کوردان (منظوم علم حال)	کوردجه
۵	ممی آلان منثور	کوردجه پیه‌س
۱۰	کازیاولات منظوم	« مجموعهٔ اشعار

قارئلرمزه :

قارئلرمزدن بعض ذواتك (ژین) كلمەسنك مدلولنی بولمقده مشكلاته دوشدیكنی آكلایورز . بر طاقملری بو تسمیەده كوردجه قادین معناسنه كلن (ژن) مفهومنی كوریورلر . حالبوكه عنوانك آلتندەكی (حیات) كلمەسی دوغریدن دوغری‌یه (ژین) ك تام مقابلیدر . كوردجه (ژین = Gin) یاشامق ، حیات دیمكدر . املاسنده (ژ) و (ن) آراسنده بر (ی) یعنی محدود بر كسره واردر . فارسی (زن) مقابلی اولان (ژن) (ی) سز یازیلر ، كسر ایله اوقنور .

شكل حروفمزك اوفاق بر التباسله نەعجیب معناسزلقلر تولید ایدەبیلدیكنی ارائه ایدن بو مثال حقیقةً تحیمدر. نەیاپالم، آری بر لسان، سامی الفبا كسوەسیله الحاق بوقادار مفید اولەبیلیر . فاعتبروا . .

— ژین —

(مم وزین) ك طبعی ختام بولدی

ملا احمد خانی حضرتلرینك « كورد تعمیم معارف ونشریات جمعیتی » طرفندن اوتەدنبری طبع ایتدیرلمكده بولنان (مم وزین) نامندەكی كتابی شیمدی‌یه قدر اعلان ایتدیكمز وجهله ساحهٔ انتشاره چیقدی. (مم وزین) جمعیتك نشر ایدەجكی كتابلرك برنجی كتابیدر. استانبولده كاغد فیئاتنك وترتیب مصارفنك پك یوكسلك اولماسنه رغماً (مم وزین) موجود كاغدلرك أك أییسنه و پك نفیس صورتده طبع ایتدیرلمشدر . جمعیت هیچ بر منفعت مادیه كوزه‌تیه‌رك بالكز كورد ادبیات وعرفانه خدمت ایتمك ایستەدیكندن بوقدر مصارف عظیمه ایله میدانه كلن بو كتابه اداره خانەدن آلنمق شرطیله ٥٠ وطشره‌یه تعهدلی اولەرق پوسته ایله كوندرلمك اوزره ٦٠ غروش فیئات قونولمشدر . كتابك عدد طبعی پك آز اولدیغندن أك أول كوردستاندەكی قارئلرك آرزولرینی اسعاف ایتمەكی ایستیورز . آرزو ایدنلرك اداره‌خانه‌یه مراجعت ایتملری وطشره‌ده كیلرك‌ده كتاب بدلنی پوسته ایله نقداً كوندرمەلری لازمدر .

طبعا مم وزین تمام بو

مم وزینا ملا أحمد خانی دصورتكی نفیس دا هاتیه طبع كرن هر كس آرزویا خوندن وكرنیا وی بكت ژایرو باشی داداره خانا مەدا (٥٠) زبو خارج ژاستانبول دكل مصارفا پوستی (٦٠) غروشه

بوش تانەیە حوملە کورد ، کێرمانج
لەورا : کوتە حەق کێرییە آرمانج
کێرمانج حەقیەت آشێنانە
لەورا دوێرێنیدا فێدانە

١ خەزیران ٣٣٥ ژێمالا هەکاریان : ع. رەحمی

همومان

(بومحچەی قاضی)

کوردان ورن همو بە یکو دس بدستبدین
بوکومە. لە هەزارە کەمان ، باله ناونە حێین !
خالق لە زیری سیبەری عرفان حساوتەو ،
ئیمە خریکی من من و تو توی جهالتین .
بۆکە لە [illegible] تا وتەو .
زیر دستە بیام ئەو کابە ناوی دین ،
دیمان لەدین خالق بەقوت ، متین ترە ،
لەم ریگە دا کێ لەپیشیوەهین ومزن ترین .
کومەل بە دین وعلم ومعرفتە وبرزنە بیتووە ،
ورنە ، لە زیر چنگی جهالت دەرتو کین .
ژیر دستەیی لبو کورد شینە ، ذلتە .
بوچی لەزیر امری خالق بمینین ، اسیر بیین ؟ . .
اقوام بەامری حضرت ویلسون خلاص بوە ،
سربستە ، حرە ، ویلە لە زنجیر آسنین
وختی قسە ی‌هایت وپەلیت ، روی برایەوە
باساله کاسەلیسی همومان رها بیین .
هلسینو ملتی کورد برز بکینوە .
کرمانج وکورد ولربە یکو اتفاق بکین

داور آردەلانی

نجم استقبال مطبعەسی صاحب‌امتیازومدیر مسئول : ممدوح

قانا هربك صد، ..رصد سال . . . ج مین دستامان فقد. موجودیتا ملتا خوه وندا نکرین ایشته ایرو روژ د.ینابی ملی حاکمی وین .

الحمدلله : امژی خدی بی زڤان وادبیاتکی فره، تاریخکی کفن، نفوسکی پر ، ولاطه‌کی مزین وه‌کی جنتن. مردی کسکی قواس یامه‌تونینه ژی قرون اولایی حیانکامه زفان وعادتا خو وندانکر . لبن دست و ظلمی خلکیدا موجودیتا خوه فشارت . دیمك کو هرتشت‌مه‌هه‌بی . دل دخازیکوام هشی خو به رفکن سری خو . دور آلی‌یه حومیزه‌کنی .

آه!. تشتکی مه تونه‌کو ... فایا پیر مزینه ،ژی مرا پر فلاکتك کره : اوژی اتحاد واتفاقامه‌یه ! فی‌یا بیرمه‌کن کو : اکر ام محو بونا خوه ناخوزین کلی بران پرفبن‌سرهف . شری‌بی‌معنه وبی سبب بردین . ژی نفاق و شقاقامه خلك جیرانی‌مه استفاده دبکن . لازم ژی‌بوی مه کو ام هشیاربین نجاتامه لی‌اتحاد ولی‌اتفاقیه ایشته مقصدا (جفاناهی‌وی) یکژی‌فی‌اتفاق ووحدتی تأمین بکه. والحاصل: فی‌یا بیزانین‌کوخوا کو أم تیدا سرسم‌بی‌هش مانین اکر أم ژی‌وی رانه‌بین ، جافی‌خوه‌فه‌نکنسه ـ خدی‌ستاربکه ـ داوی مرینا کوره. . . مزنی منا کوتنه :

ازبی‌نه توبی من ام هردو بی خدی

ژێبو شه‌ریف پاشا

دی‌سا ژێ شه‌جاعه‌تا‌یه ای خان
ده‌ریه‌ك وه‌بویه ژێ بومه کوردان
ائ‌دی به‌سه ! ئه‌و جه‌فا وذێ‌لله‌ت
بێ‌عێ‌لم و فه‌ضێ‌ل بێ‌مێ‌نه مێ‌لله‌ت
ئه‌و عه‌صره بێ‌لێ‌ندی‌بێ دێ خازێ‌ت
حه‌تا وه‌کو ژێ‌ن چێ‌یه ! . .

بێ‌نامێ‌ت
فه‌خریش دێ‌که‌ن ام بێ‌ته تو کوردی
ئه‌ل حه‌ق کوتو مێ‌ری هم تومه‌ردی

بیاننامه (جفاتا فقیه هیڤی کردان)

فاجفات سالا ٣٢٨ ده ژ آلی‌ی لیك فقیه کردان فبو . بر ایته یکی دناف جفـاتیده خبتن وان کلك شغل دیتن . لی‌وی زمانیده چاف کردستان لی‌فرابو . چـه‌چاره‌که شری مزین‌هات، هنك جوان کردان چون سفری. هنك بلابون . اتحادجی خیرنه خوزیان جفات بلا کرین . ایروژی مه‌زاروبی کردا لازمه کووی جفاتا مبارك دی نوهدا بژینن .

ایشته بی‌همتا هفال وفقیه کردان‌مه دیسا ژی نوهدا را کر . ام هیڤی دیکن‌که دیسا بی‌همتا حمو کردان او جفاتابی دوام بکه . مقصدامه وه‌کی بری‌یه :

فیقیه کردان لی‌هقدین ناسکرندین . ژی بی‌خودیارا یاردم بکن ، ادبیات وتاریخ کردان قید وبرف بکن، صنعت‌وزراعت‌وتجارتی وان پیشداببن. لی‌بوی فی شغلی (جفاتا تعمیم ونشر معارف) فکر . مه‌فا شغلی مزین وبخیر لسر اوستی‌بی خوکرتیه .

البت کو حمو کردان بچاف رندی لی‌مه میزه‌کن . ام دخازین کو هر شهر و قصبیده شعبه فبن . کیشیك زانین کو سببا حال‌مه‌بی حاضر زنزانیا مه‌بی . وقتا شور دربازبو نکا چاغا قلم وزانینه .

شغلا (هیڤی) بی جفاتی دنارا تونه . سیاست ژی‌وی دوره ، مزین وماقولی منارا بی‌وی شغل سیاسیتدا بیخین . مقصدامه ملتا کردان ، وطنا کردان ، علم و عرفانا کردان بلندبکین .

هرملت : لی‌بین دست ملتکی دیندا دمکی دریژ دمینه ، ظلم دیتبه ، اسیردیبه ، مالی‌خوه ، حیا جانی خوه ، اولادی خوه وندا دیکه . فقط قطعیاً محو نابه ، ژی اورتی رانه‌به . اکر تاریخ ، ادبیات ، زفانی خوه فنارتیه‌سه کنکا وقتی‌بی‌اوی دیسا حریت وسربستیا خوبکره منال دخازین ا . ایشته ، لهستان ، ایران ، بلغار ، یونان ، فله ، عرب . . . الخ

[١] بابان کردجه‌سیدر : کوت = کلبچه
[٢] [illegible] لساندن هلشتن

محادنت قیلدیلر . اقوام مجاوره گنجلریله حرمت متقابله اساسی اوزرینه تأسیس مناسبات ایلدیلر . اوروپاده کشاد ایدیلن شعبه ایله یار واغیارك انظار غبطه وتحسینی کورد کنجلری اوزرینه استجلاب ایله دیلر. استانبولك، آمه ریقانك دیاربکرك ، صاوجبولاغك .:. وسائر کوردستان مرا کزینك ذوات متحیزه وافکار منوره سنك تحسسات ملیه سنی تأمین وبونی فعالیت ملیه یه سوق واماله ایلدیلر. بالخاصه استانبولده کورد اکابر منورانی میاننده دلال أیقاظ اولدیلر.

آرادن چوق کچمه دن (حرب عمومی) طراقه سی دنیایی تملدن اویناتدی بش سنه یه قریب برمدتله دوام ایدن صارصنتینك اورته ده براقدیغی انقاض تارومار اوستنده بوکون برمحشر اقوام کوربیورز . کورد ملتنك اطراف عالمده وبالذات کندی أوینك ایچروسنده چاربیشان ، قودوران فورطنه لرك ماهیت ومألندن خبردار اولمیه رق بش سنه ایچین ایچین چکدیکی مصائبك ، معروض قالدیغی فجایعك عرفه سنده ، عجبا نصیبهٔ تاریخیسی نه اولاجقدر ؟

بواندیشه ناك سؤالك جواب أليقی ويرمك ايچين . . متاركه نك عقدی تاریخندن بری اظهار مجاهدات ایلین مؤسسات ملیه یاننده، (کورد «هی ڤی» طلبه جمعیتی) دخی بش سنه ظرفنده کورد ملتنك تکمه لندیکی حفرهٔ امحا واعدامك زخمی، غائب ایتمش اولدیغی قیمتلی وفدا کار عضولرینك ماتم ضیاعیله تزیید ایده رك ینه عین شعلهٔ امید وعین ایمان واطمئنان ایله ملتنك حضورینه چیقیور.

أوت، (کورد «هی ڤی» طلبه جمعیتی) بوقیامت اقوام هنکامنده نه یاپمق ایسته یور؟ وهانکی پرنسیبلر اطرافنده تثبیت وتشدید فعالیت ایتمك ایسته یور؟

(کورد « هی ڤی » طلبه جمعیتی) هرشیدن اول بر ملتك رفاه واقبالنی أبدمدت قیله جق عوامل اساسیه نك ایمان ، سامان ، عرفان اسلرندن مرکب بولندیغنه معتقددر . فی الحقیقه، ایمان وسجیه سنه وهن طاری اولمش، ثروت وسامانی مفقود ، عرفان وکمالی مغشوش ملتلرك اوغرایه جقلری عاقبت اسارتده ذلیل اولمق وزواله محکوم بولونمقدر . تاریخ ، بوقضیه نك مثال وامثالنی عبرت انکیز وقایعله حضور احفادده حکایه ایده ایده بیتره میور .

مابعدی کله جك نسخه ده

کورد طلبه‌هی‌ڤی جمعیتی بیاننامه‌سی

بوندن، تمام یدی‌سنه اول ، استانبولده ، مکاتب مختلفه‌یه مداوم کرد کنجلری، ملتلرینك دوچارقلندیغی محرومیت‌وجهالتی مکتبلرینك‌باغچه‌لرنده باش باشه قونوشورکن . . بو آجی حکایه‌نك قلبلرینه بریکدیرمش اولدیغی درد حرمانی بری‌برلرینه تودیع ایدرلرکن .. برلشمك ومشترکاً چالیشمق احتیاجنك سوقیله (کوردطلبه «هی‌ڤی» جمعیتی) نی تأسیس ایتمش ایدیلر. استانبولك ایزبه کوشه‌لرنده، محروم حیات برملتك اولادی صفتیله‌طوپلانمش اولان برآووچ کنج ، یورودکلری قاراکلق ، چتین وخطرناك یولده ، اللرنده‌کی تترەك مشعل اوزرینه ـ جمعیتك اسمندنده آکلاشلدیغی اوزره ـ «امید» یازمشلردی. امیدوتمنی، بوکنجلرك‌رهبرآمالی، صبر وثبات‌شعارلری، ئولوم بودنیاده یکانه مکافاتلری ایدی . فی‌الحقیقه دهٔین بریوقلق ایچروسنده چرپنیورلردی. چوق دوداقلرده خندهٔ استخفاف، چوق چهره‌لرده منظرهٔ استثقال ، چوق نظرلرده معنای غیظ وقهر کورمشلردی . امید واملری اوغورنده محبسه کیرمش، تعقیباته معروض‌قالمش، محکمه‌لره یوللانمشلردی . قوردقلری‌مؤسسه‌نك‌بوتون‌محرومیتلره‌ومانعه‌لره رغماًیاشامسنی «ناموس‌ملی» مسئله‌سی‌بیلدکلرندن وبومؤسسه‌نك کیره‌جکی ماجرانك‌کوردك قابلیتنه‌برمثال وجیز تشکیل ایده‌جکنه امین اولدقلرندن ایدی‌که ؛ بیقمادن اوصانمادن چالیشدیلرویوقلق ایچندن وارلقلرینی دوچیقاردیلر :

تاریخ بشرك حرمت وشرفله یاد ایتدیکی دوشکون برملته دارویِ‌حیات حاضرلامق‌کبی قدسی برانديشه اطرافنده طوپلانان یوزلرجه کنجلك هویت معنویه‌سنه‌روح فداکاری وغرور ملی‌ساریٔ اولدی. کوردستانك هرطرفندن کنج دماغلردن صدای اجابت‌یوکسلدی . هرهفته چیقان وقاپاندقجه یکیسی چیقاریلن غزته ورساله‌لریله آمال‌ملیه‌یه ترجمان اولدیلر. اونلری کوردستانك هرکوشه‌سنه و (کورد) دینجه نکاه استهزا بلین کوزلرك اوکنه قدر نشر ایتدیلر . اجتماعلریله ، قونفرانسلریله ، مسامره‌لریله تأیید روابط وتشدید

وتحيه‌يى تأمين ايدن بوطرز انقسامدن دوغان پارچه‌لر يكديگرندن تماماً آيرى ياشايورلردى . بونلرك باشنده بعضاً منفرد بر رئيس واكثريا بر قبيله مجلسى بولونوردى . اداره تام معناسيله جمهورى ايدى .

استقلال عمومى‌يى تهديد ايدن خارجى بويوك تهلكه‌لر قارشوسنده‌ملت، اتحاد ايتمكى بيليردى . مهم آنلرده همان ديكتاتور صلاحيتنى مالك بررئيس منفرد و مطلق انتخاب ايله اونك حكم و نفوذى آلتنه طوپلانيرلردى . فقط بورئيسك حكمى موقت وتهلكه‌نك زواليله محدود ايدى . دائمى بربلا حالنه كلن آثور تعرضاتنه- بنواىى ضبط وتخريب ايله برملت موقته ايچون سد چكن (آرباكس arbaces) ك انتخابى‌ده بونوعدن ايدى. اعادهٔ تأسس ايدن آثور حكومتنك تكرار تجاوزه باشلامسى ملتك عائلات جمهوريه‌سنه صوك برمثال دها ويردى . مملكتك منقسم بولنديغى بوتون اجزانك مرخصلرى بيوك برمجلس ملى حالنده بالاجتماع خالى متنا كره و آره‌لرنده عدالت مطلقه‌يه عسكيله عمومك حرمت ومحبتنى قازانمش بولنان (ديوكس- Déjocés) ى قرال انتخاب ايتديلر . (ميلاددن اول ٧٢٠) بو ذات ملتى تنظيم وتنسيق ايله حقيقى برحكومت مطلقه تأسيس واقسامات صغيره‌يه نهايت ويردى . [٤]

خلاصه :

١ — كوردلر (ايران) ى برملتدر :

٢ — كوردك منشائى (ايران) ناميله ياد ايديلان مجموعك منشأندن عبارتدر .

٣ — كوردك تاريخى بلاتفريق (ايران) كتلهٔ عظيمه‌سنك تاريخندن تركب ايدر .

كوردئ بتليسى

---

(٤) مقاله‌نك تاريخى قسملرى (لونوزمان ، ماسپه‌رو ، دلتون‌قاتون) ك اقوام قديمهٔ شرقيه‌يه دائر آثارينه استناد ايدر .

ایدن بابل و آثور کشفیاتی بزه بو عددك تحقیقنه یار یه‌جق مهم بر وثیقه ویریبور . کلدانی راهبی (به‌روس) ك اثریله تأید ایدن بر روایته نظراً میلاددن (٢٤٠٠) سنه اول دجله و فرات وادیلرینی تعقیباً آشاغیلره صارقان (ایران) ی براستیلا قوتی (بابل) ی ضبط ایده‌رك کلدانی حکومتك برنجی سلاله‌سنه ختام ویرمشدر . مستولیلر بابلده تأسیس حکومتله تمام (٢٢٤) سنه حکمران اولدیلر . بو استیلانك مبدأنی اشارت ایدن (٢٤٠٠) عددیله (واندیداد) مجموعه‌سنك ذکر ایتدیکی (١٤) مرحلهٔ مجرتك قطعی ایچون صرف ایدیلان زمان تقریبی اوله‌رق حساب ایدیلیرسه (٣٠٠٠) سنه حقیقته مقارن بررقم کبی قبول اولنه‌بیلیر . ملتمز تاریخه بوزمانده داخل اولدی . بعضاً کندی عالمنده اوغراشمغه مجبور قالدیغندن نظر تاریخدن غائب اولیور ، برآز صکره تکرار ظهور ایله‌یوردی . میلاددن تقریباً (١٤٠٠) سنه‌اول (مدیا) ایالات جنوبیه‌سنه آثوریلرك تخطی واستیلاسی ملتی بردها نظردن غائب اولماق اوزره صحنهٔ تاریخه ادخال ایلدی . بوتاریخدن (٢١٢) سنه صکره بر ملت معظمه صفتیله انکشاف وتشکیلاتی اتمام ایدن (مدیا) ایرانیلری قبل‌المیلاد (٨٧٨) سنه‌سنده ایلك حکومتلرینی تأسیس ایله‌دیلر .

مقصدم بز (ایران) تاریخی یازمق دکلدر . موضوعك توضیحی ایچون درمیان ایدیلان بوقدرجق تفصیلاتی کافی کوردیکمدن اسکی (ایران) یلرك قبیله تشکیلاتنه دائر برقاچ سوزله بحثه ختام ویره‌جکم :

اولا ، شونی عرض ایده‌یم‌که تشکیلات اجتماعیه حقنده‌کی معلومات تماماً وقطعیاً تاریخیدر .

ایرانی تشکیلات اجتماعیه‌سنده اساس ، ملتك یاشامقده اولدیغی حیات جنکاورانه وراعیانه‌یه پك زیاده توافق ایدن قبیله تشکیلاتیدر . برقاچ عائله‌دن ترکب ایدن قبیله‌لرك برلشمه‌سندن میدانه کلن دها قوتلی کتله‌لر مملکتی عادتا زمانمزك ناحیه ویا قضا تشکیلاتی وضعنده لایعد کوچوك پارچه‌لره آییریردی . (ایران) ی مزاجلك چوق سودیکی حریف تردید

کوردلر (یرانی) دکلیدر؟..

— کچن نسخه‌دن مابعد —

برقاچ عصر دوام ایدن هجرت صفحه‌سی (ایران) ی عائله‌سنك شیمدیکی یوردلرینه مواصلتیله ختام بولیور . ایرانیلرك یکی مملکتلرینه یرلشملری مختلف اشکال وصورتلرده واقع اولدی . اسکی سکنه هربرده مستولیلره مقاومت ایدیبوردی .

فارسستانه توجه ایدن قول کذرکاهنده‌کی یرلیلری سهولتله تشکیل ایدمرك اونلری ، اسکی مؤرخلرك (غه‌دروزیا) دیدکلری بوکونکی (بلوجستان) قطعه‌سنه سوردیلر . ایران افسانه‌لرینه نظراً بوراده‌کی یرلی اهالی (حام) نسلنه منسوب ایدی . (مدیا) یه کیرن قسمك طالعی اوقدار یاور اولمدی . (مدیا) یی طولدیران (توران) ی بر ملتك مستولیلره مقاومتی پك شدید اولدی . مملکتی آدیم آدیم ضبط ایتمك مجبوریتیله قارشولاشان اجدادمز نتیجةً غلبه قازاندیلر . فقط مملکتده بیوك برکثافت نفوسه صاحب بولنان (توران) اولادینی بالکلیه امحا ویا طرد واخراج ایده‌مدیلر . هندستانده اولدیغی کبی بوراده دخی غالبلر ، مغلوبلرك فوقنده برطبقه حالنده قطعه‌نك حاکمی اولدیلر . بردرلو ساکن قالامایان تورانیلر آز برمدت صکرا قیام ایله شهنامه‌نك تصویر ایتدیکی اساطیری مناقبك وسیله حصولی اولدیلر . بو مجادله خونریزانه اون عصر قدر دوام ایتدی . (توران) اوغللری بودفعه‌ده مغلوب اولدیلر ، بردها قالدانه‌مدی و مابین طبقه‌لر حالنده غالبلرك تحت حاکمیتنده یاشامه‌یی قبول ایلدیلر . اوزون مدت دوام ایدن ایرانی حاکمیتی بونلری یاواش یاواش بنیهٔ اصلیه‌سی ایچنه آلدی ، اریتدی ، بیتردی .

دقت بیورلمشدرکه بورایه قدر تعداد ایدیلان وقایعه عائد هیچ بررقم ذکر ایدلمدی . جمهور علمانك اکثریتله قبول وذکر ایتدکلری برعدده نظراً (آریا) مهاجرتی میلاددن (٣٠٠٠) سنه اول باشلامشدر . تاریخك ، هیدلری پك کثیر اولانه مجهولاتندن برچوقلرینی ...

ای اله متعال ، ناظم الواح وقلم . . [*]
چاره ساز اول ینه سنسك سبب آباده بوكون
كرچه موسای كلیم فتنه دیمش سندندر .
اوكا نسبت یرمز اسفل سفلاده بوكون
یأس مطلقله نیاز ، قلب اولیویرمش نازه
هپ مطیع . . میتكز (سنك مصلا) ده بوكون
دستكیر اول ینه‌سن . . پادشه كون ومكان
سنده‌در . فتح وظفر ، قهر وجفاباده بوكون
هانكی صورتله تجلی بیوریلیرسه اسلام . .
ینه طغیان ایده‌مز باق دل ناشاده بوكون ! . .
شر كورولسه آنك آلتنده جلیدر خیرك
یارب اسرارینی كورسون آجی احفاده بوكون ! .
ضعف ایمان ایله عصیانده غریقز الحق . .
اهل اسلامی باغشلا بویوك اجداده بوكون ! .
شمع توحیدك . . نه‌وت . . حشره قدر قدرت الله
یاقه‌جقدر . بیلیرز دشمنك اطفاده بوكون ! .
بشرك حوصله‌سی صیغدیره‌مز اسرارك . .
صالالایور عالمی . . عالم یكی سوداده بوكون ! .
انتباه نامنه چوق كیمسه‌ده یوق ذره قدر .
متبسم . . نه‌سیدن ایسه موتاده بوكون ! .
صورسه‌لر رأیمی خریت وجه‌ه كوره . .
ایسترم راحتمی عالم اخفاده بوكون .

١ مارت ٣٣٢

ماردین   قلندر

---

[*] بورادن اوته بر قسمی سانسورجه طی ایدلمشدر

خطیبانك واوذهنیت سقیمه مولو ـست تکرر ایتمکده ولدوغنی بزه واضحاً کوسته‌ریبور. حسن نیتمزدرکه بونقطه‌لری ـ اهل وقت وارکن ـ علاقه‌دارلرك نظرلرینه وضع ایتمکه سائق اولیور.

خطیبك بیاناتی، متعدد ذواتك کورد ملت وکوردستان حقنده مطالعه‌لری ومساعینك صورت اداره وتوسیعنه دائر تکلیفلری تعقیب ایتدی. بزجه اك مهم وشایان تأمین اولان جهت، کوردلرك استانبولده‌کی اك متفکر ومنورلرندن وکنجلرندن مرکب اولان بواجتماعده جمعیت اسلامیه‌یه قوی مربوطیتی وانکلتره‌یه قارشی درین وصمیمی اعتمادی کوسته‌رمن حالت روحیه ایدی. غایه وغایه‌نك طرز تعقیبی هیئت عمومیه‌جه مظهر قبول اولمش وعموم کوردلرك آرزو واحتیاجلرینه ترجمان اولان بو یولده دوام ایدیله‌رك کوردستانك تأسسنده ومقصد ترقیسنی استحصالده انکلتره دولت فخیمه‌سنك بهمه‌حال تأمین مظاهرتنه موفق اولونماسی متفقاً طلب وتمنی ایدلمشدر.

اجتماعی ترك ایدنلر، عموماً قناعت کتیرمشلردی‌که: کورد روحندن دوغمایان هیچ بر اداره کوردستانده پایدار اولامایاجاق، کورد مقدراتنه آنجاق کورد آرزولری حاکم اولاجاق وکورد یاشایاجاق ویوکسه‌له‌جکدر.

۱ حزیران ۱۹۱۹ ممدوح سلیم بکی

تصحیح — ۲۰ نومرولی (ژین) ده‌کی مصروع سانسورجه (آتو-بیور) عنوانلی مقاله‌مزك سهو ترتیب ایله باشقا قالبه کیرن اك صوك سطری شوشکلده اولاجقدر: «خیال واحتراصاك، نتیجه‌سی زهرناك بر آجیلق اولان سقوط حرمانی‌ده اونوتامالی ...»

برمهاجرك نازلی نیازی

غم هجرتله پریشان سورونن بیکسلر ..
قوشیور بر یوله جان ویرمکه آماده بوکون!.
کیمه ناز ایلیه‌جك اهل بصیرت .. حیرت ..
حق وار کلیور الله بیله امداده بوکون!. [*]
ای الوهیتی مرآتکه مفتون الله
صوردن غیری لزوم قالمدی فریاده بوکون
باری اصواتی دیکلت بزه اسرافیلك
نه‌که: ذرات جهان وارایسه شکواده بوکون

[*] بورادن ایکی مصرع سانسورجه طی ایدلمشدر.

خطیبك، جمعیتك سیاسی فعالیتندن زیاده اهمیت ویردیکی نقطه حکومتله اولان مناسباتی ایدی‌که بونی‌ده مهاجرلر وکوردستانده محافظهٔ سکونت مسئله‌لرنده کوسترملك ممکندر .

حرب اثناسنده صرف رابطهٔ اسلامیه سوقیله آناطولی ایچریلرینه دوکولن کوردلرك درت سنه ظرفنده ویردیکی ضایعاته وحالاً یاشایانلرك چکدکاری سفالتلره تورك حکومتی هرکسدن فضله مطلعدر . کوردستان جمعیتی ، ملتك بویوره‌ك یاقیجی وضعیتی قارشوسنده بالطبع حکومته سویله‌مه‌سی لازم‌کلن شیلری سویله‌مکدن کری دورمامشدر.

ودیکر هرملتك مهاجرلری مرفهاً وملتزماً یوردلرینه اعاده ایدیلیرکن کورد مهاجرلرینك شمدیکی یرلرنده قارنلرینی دویورمق چاره‌لری اولسون دوشونولمه‌مه‌سی ، انسانی کوردلرك بر بدنظره اوغرادیغی فکرینه سوق ایدییور . مهاجرلرك سفالتنه کرك کوردستان جمعیتی وکرك آناطولی‌یه تنزه ایده‌ن هیئت ناصحه واسطه‌سیله اطلاع تام حاصل ایله‌ین حکومت سنیه، صوك زمانلرده بونلرك ـ شمدی‌یه قدر ایدیلن مواعد قطعیه خلافنده ـ سوقندن‌ده صرف نظر ایتمش کبی دورمقده‌در. بوسببله مهاجرلردن متعدداً پك شدتلی وآجیقلی تظلمنامه‌لر آلان کوردستان جمعیتی مسئولیت مادیه ومعنویه‌نك بوخصوصده صاحب قدرت اولانلره عائد اولدوغنی بیانه مجبور قالمشدر .

حربك منجر اولدیغی هزیمت وادارهٔ عثمانیه‌نك آز چوق معروض قالدیغی تذبذب نتیجهٔ طبیعیه‌سی اولارق پایتخت یقینلرینه‌قدر مختل اولان سکونتك محافظه‌سنده ولایتلرده آچیلان شعبات مرکزیه‌نك تأثیر عظیملری واردر . مرکز عمومینك وشعبه‌لرك خلوص نیتلرندن دوغمش اولان بوتأثیرلرك قیمتی تقدیر ایدمه‌ین واحتمال‌که حکومت مرکزیه‌نك‌ده حسن تلقیاتنه مظهر اولمایان ولایت اداره‌لری ـ بالعکس ـ هروسیله ایله جمعیته احداث مشکلات ایتمکدن باشقا بر شئ یاپمامشلردر . مهاجرلر مسئله‌سی وبوکیفیت اتحاد وترقی حکومتك آرناوودلق وعرب مسئله‌لرنده ارتکاب ایتدیکی

(جمعیت) شکلنده تکاثف ایتمکه باشلادی . الک علمی وفنی جمعیتلر ایچون بیله برمثبت (ایده آل) اولدوغی ـ کندیمزی آلداتمامق ایچون ـ اعتراف ایده‌رسه‌ك بو کونکی کوردستان جمعیتنك واوکا تقدم ایدن دیکرلرینك‌ده بوصوك نتیجه‌ده قرار قیاملرینی صنوق قانایاتمله کوره بیلیرز .

حرب عمومینك ظهورینه قادار وحرب عمومی اثناسنده الك مهم اتنی اولمق اوزره معارف وامورخیریه ایله اوغراشانلر آرتق عالمك قبول ایتدیکی ماده‌لری‌ده کوردلرك (حیات پروغرامی)نه ادخال ایتدیلر . چونکه میدانده بر (ویلسون پره‌نسیپلری) واردی و چونکه هرمعظم دولت ، هرحر اولمق وحر اولاراق یوکسلمك ایسته‌ین ملت ، حق طانیمق و حقله اداره ایتمك ادعاسی کوده‌ن هرحکومت وحکومت عثمانیه‌ده بو پره‌نسیپلری اقنوم اتخاذ واعلان ایتدیلر . مادامکه بوعصره قدر پایدار اولمش وبوعصرده کوزمزك اوکنده یك عیان اولاراق لسانیله ، سجاسیله ، عاداتیله ، احتیاجاتیله ، محیطیله باشقالرینه بکزه‌مه‌ین بر عرق واردی وبوکا نظراً ایستر ایسته‌مز (بر کورد ماتی واردر) دیمك ضرورتی موجوددی ، او حالده دیکر ملتلرك وقومشو ، همسویه هیئتلرك استفاده ایتدیکی بر حقی استحصال ایچون چالیشمق اونك‌ده حقی ایدی . اوده ، شیمدی‌یه قدر دیکر عصرلرك ودیکرلرینك ذکالری ، قوتلری ، أثرلری ایچنده قایبوب باشقالرینه مال اولمش بر ذکامی ، بر قدرتی ، بر أثری اولدوغنی اثبات ایده‌جکدی . اوده یعنی کورد ده بوعصره وکله‌جك عصرلره کندی عرفانیله ، کندی سعییله ، کندی حرثیله تقدیم ایدیله‌جك بر مدنیت حاضرلامق ایستردی ، والك بسیط حق اولاراق ، اوده کندی دردلرینك کندی لسانلرینی بیلنلرجه دیکلنمه‌سنی ، یاره‌لرینك کندینی آکلایانلر طرفندن صارلماسنی ، کندینی اداره ایده‌جك قانونلرك کندی دماغندن چیقماسنی ، کندینی مسعود ایده‌جك شرائطك کندیسنجه دوشونولمه‌سنی وکندی یوردنده ایستدیکی کبی یاشاماسنی ایستردی .

ایشته کوردلر بوقدر ذوالوجوه اسباب و سوائق الجاسیله ویلسون پره‌نسیپلرینی تلفظ ایتدیلر . تشبثات واقعه حادثاتك کوردلره امید بخش اولاجاق مجرالره کیردیکنی کوسترمکده‌در .

٢ — ويلسون پرەنسيپلرى موجبنجه كورد حقوقنك محافظه‌سنه متعلق تشبثات سياسيه .

٣ — متاركه‌دن بەرى حكومت عثمانيه ايله اولان مناسبات.

بو مصاحبه دولاييسيله شو اوچ نقطه حقنده علاوةً بعض مطالعات آتيان ايتمك ايسته‌رز :

كورد ملتى بالاختيار قبول ايتديكى اداره‌نك كندى احتياج وسجيه‌سيله متوافق واونلرى تطمينه كافى اولماديغنى حس ايتديكى كوندن بەرى شرائط مخصوصه‌سنه اويغون بر اداره‌يه مظهريتى آرزوسنى اظهار ايتمكه باشلامشدر. يعنى كورد ملى جرياننك مبدأنى نه ١٠ تموز انقلابندن ، نه‌ده سلطان حميد دورندن عد ايده‌بيليرز ؛ بو پك اسكيدر . يالكز شوراسنى قيد ايتمك كركدركه بو ملى جريان هيچ بر وقت جامعهٔ اسلاميه‌نك ويا بو جامعه‌يى تمثيل ايده‌ن قوتلرك ضررينه وضدينه بر مجراده كيتمه‌مشدر . على الاكثر «كوردلر عصيان ايدييور ، كوردلر حكومته اطاعت ايتميور ، كوردلر اداره آلتنه كيرميور » صورتنده تعريف ايديلان حركتلر ، كوردلك بو احتياج روحى و وضعيت مخصوصه‌سنك تقدير اولونمامسندن متولد بر طبيعى عكس العمللردر. كورد احتياجنى تطمين ايده‌جك اداره‌يه نائل اولمادقجه فرياد ايتمشدر ، حق ، احتياجى طانيان وطانيمق ايسته‌ين هر عاقل و منور اداره بر ملتك بو نوع فريادلرينى حقلى كورور . احتياجى صوصديرلميان ملتلرك فريادلرينى يوكسلتمه‌لرى كنديلرى ايچون، ذلت ايله هم معنا، بر نقيصه صاييلير. حالبوكه كوردلرك هر فريادنده احتياجلرى دكل ؛ فريادلرى اسكات ايدلمشدر . ديمك ايستيورزكه : كوردلر بر ملت اولاراق ياشامق ، بنلكلرينى محافظه ايده‌رك ياشامق، ساكن ياشامق، مسعود ياشامق و آنجق كندى روحلرندن دوغان بر اداره آلتنده ياشامق غايه‌سنى تا أسكى زمانلردن بەرى جاندن، كوكلدن تعقيب ايده‌كلمشلردر. كورد ملتى هر ملت ايچون بر فضيلت اولان بو حقى طانيامايانلرك سوء نيتندن ويا سوء ذهنيتندن شبهه ايتمكده حقلى‌يز. ايشته بو قدر اوزاق وصاف منبعلردن آقوب كلن بو ملى جريان عثمانلى انقلابندن صوكرا طبيعى اولاراق

ایتمكده‌اولدیغنه جمعیت مطلع بولنجه اولمشدر. مخبرلرك مثللری اعضاسندن و پاریسده تأسیس مخابرات ایده‌رك شریف پاشاده بو یردن خبردار ایدلدكدن صوكرا جمعیتك بوراده‌كی تشبثات سیاسیه‌سی مثللرله زمان زمان تماسدن و كوردستان حقنده اعطاء معلومات ایتمكدن عبارت قالدی .

جمعیت كوردستانده هر طرفدن شعبه‌لر كشاد ایتدی و اورالرده سكوننك محافظه‌سنه بو شعبات مركزیه‌نك تأثیر عظیمی اولدی. جمعیتك تشبثات سیاسیه‌سی درجه‌سنده الامهم ایشی، آناطولینك هر طرفنه داغیلان پك چوق مقدارده‌كی كورد مهاجرلری یرلرینه اعاده ایتدیرمكدی . جمعیت بو خصوصده متاركه‌دن بری تشكل ایدن حكومتلردن مصرانه مطالباتده بولوندی و هپسنك‌ده صورت قطعیه و رسمیه‌ده وعدلرینه رغماً هیچ بر شی یاپیلمادی . جمعیت مهاجرلرك چكدكلری سفالتلره تاماً و بتون آچیلغیله واقفدر . بونلری حكومته‌ده آكلاتمشدر. شیمدی‌یه قدر بو مهاجرلرك اعاده ایدیلمه‌لری اسبابی حكومتك صورت صمیمیه‌ده آرزو ایتمه‌مسندن باشقا شیلرده كورولمیور . جمعیتك دیكر بر آرزوسی‌ده كوردستانه كورد مأمورلر تعیین ایتدیرمك كیفیتی ایدی . و بونی ایستمك حقمزدی. جمعیت بو خصوصده‌ده‌سنی و مطالعات معقوله‌سنی حكومته دیكلتدیره‌مه‌دی .

ایشته كوردستان تعالی جمعیتنك مساعیسی بو شكلده دوام ایتمشدر . متاركه‌یی متعاقب رأس كاره كلن قابینه كوردلرك حقنی حقیقةً حسن نیتله قارشیلادی و مملكتك منافع حقیقیه‌سنه توافق ایدن بو مقصده قارشی ایقاع مشكلات ایتمه‌دی، فقط كون كچدكجه جمعیت ، دنیانك و دنیا ایله برابر حكومت عثمانیه‌نكده طانیدیغی بر حقی ایستركن بویوك و چوق مانعه‌لره تصادف ایتدیرلدی . نه اولورسه اولسون جمعیت حقوق ملیه‌یی محافظه‌یه معطوف اولان آرزوی قطعیسنده عین عزم ایله ثبات ایده‌جكدر .

ممكن اولابیلدیكی قدر تلخیص ایتدیكمز بو قاریده‌كی بیاناتی اوچ قسمه آییرابیلیرز :

١ — بدایت انقلابدن بری اولان كورد جریانی.

تعقیب ایندیکی سیاست وحرب عمومی نتیجه‌سی اولارق استانبولده سکته‌یه اوغراین وفقط حرب اثناسنده موضعی و منفرد شکلده دوام ایدن طویلو فعالیتلر حربك صوك زمانلرنده ینه باشلادی وحکومت عثمانیه‌نك ویلسون پره‌نسیپلرینك قبولیله عقد ایتدیکی متارکه‌دن صوكرا داها رسیع بر دائره داخلنده دوام ایتدی .

جمعیت، کوردلرك عمومی وملی منافعنی صیانت ایتمكه بورجلی اولدیغندن متارکه‌دن صوكرا ایشلرك آلدیغی شکل وماهیت و دنیاجه قبول ایدیلوب حکومت عثمانیه‌جه‌ده متارکه‌نك عقدیله برابر ، ممالك عثمانیه اداره‌سنه اساس اتخاذ اولنان ویلسون پره‌نسیپلرینك بخش ایتدیکی حقوق ملیه‌یی استحصال مقصدینی طبیعتیله پروغرامی میانه ادخال ایتدی . چونکه عکس تقدیرده کوردلرك حقی طانیمامش، کوردلر ینه تزیاش ، کوردلر احتمال عصرلرجه دوام ایده‌جك براسارت دوره‌سنه کیرمش اولاجاقلردی . بونك ایچون ایلك اول کوردستان حقنده جغرافی، أتنوغرافی ، تاریخی، اقتصادی دلائلی احتوا أیله‌ین و کوردلرك آمال ملیه‌سندن، ناصل بر اداره ایسته‌دكلرندن بحث ایده‌ن مفصل مخطره‌یی استانبولده‌کی درت دولت معظمه ممثللرینه تبلیغ ایتدی. بومخطره ممثلین کرامجه توجهكار برحسن قبوله مظهر اولدی .

عین زمانده پارسده‌کی صلح قونفرانسنه برهیئت مرخصه کونده‌رلمك خصوصنده‌کی مشکلات حسبیله پارسده بولنان شریف پاشانك صلح قونفرانسی حضورنده کوردلرك منافعنی مدافعه‌یه مأمور ایدیله‌سی دوشونولدی و مشارالیه‌ده بو ایشی درعهده ایتدی .

حرب اثناسنده مصرده تشکل ایدوب ایجه فعالیت ابراز ایده‌ن دیکر بر کورد هیئتنجه پارس صلح قونفرانسی ایچون تعین اولنان عارف پاشا ریاستنده‌کی هیئت مرخصه‌نك شریف پاشانك ریاستی آلتنده مشارالیه التحاقی تأمین ایدیلدی .

موصل سلیمانیه‌سنده تشکل ایدن کورد حکومتنك پارسه کوندردیکی هیئت مرخصه‌نك دخی شریف پاشا ریاستنده‌کی هیئت ایله مشترکاً حرکت

سی سنه — حزیران ۳۳۵ — عدد

سنه‌لکی ۲۲۰ غروشدر
آلتی آیلغی ۱۳۰ غروشدر

مسلکمزه موافق مقالات
مع‌الممنونیه درج اولونور .

ژین

جیان

سالك ۲۲۰ غروشدر
نیف سال ۱۳۰ «

درج اولونمیان مقاله‌لر
اعاده ایدلمز

دینی، ادبیات، اجتماعیات واقتصادیاتدن بحث ایدر تورکجه ـ کوردجه مجموعه‌در

کورد قلوبنده بر مصاحبه

کچنلرده کوردستان تعالی جمعیتی مرکز عمومیسنده ، بر ذات محترم طرفندن ، اوزون بر قونفه‌رانس ویرلمشیدی . مجموعه‌مز محررلرندن برینك بو قونفه‌رانس حقنده بر یومی غزته‌ده نشر اولونان مقاله‌سنی . (ژین) قارئلری ایچون ، بروجه زیر درج ایدییورز :

اعلان اولندیغی وجهله ، کوردستان تعالی جمعیتنده ، صلاحیتدار بر ذات صرفندن جمعیتك بدایت تشکلندن بو آنه قدر اولان اجراآت وصورت فعالیتی حقنده‌کی مصاحبه‌لجن جمعه‌کونی اجرا ایدلدی . اجتماعده استانبولده‌کی عموم کورد منورلری ، متفکرلری ، کنجلرندن و ذوات مهمه‌دن مرکب بیوك بر اکثریت بولونیوردی .

خطیبك پك اوزون اولان بیاناتنی بروجه آتی بش اون سطرله خلاصه ، بعده مطالعه ایده‌لم :

« ۱۰ تموز انقلابندن صوکرا استانبولده ایلك دفعه کورد تعاون وترقی جمعیتی نامیله کوردلرك مادی وفکری ترقیاتی ایچون بر جمعیت تشکل ایتدی . صوکرالری ، کورد تعمیم معارف و کورد طلبه هیوی جمعیتلری تشکیل قیلندی . بو جمعیتلرده طوپلانان مساعینك هپسی کوردلری ترقیات مدنیه‌یه مظهر ایتمك غایه‌سنه معطوف ایدی . اسکی حکومتلرك بو جمعیتلره قارشی

كوردجه حرفلری

حروف صوتیه

آ	فتحهٔ ثقیله	آكق	آتش	مناسنه
ه	فتحهٔ خفیفه	رەز	بوستان	«
و	ضمهٔ ثقیله	بور	كچید	«
ۋ	ضمهٔ مبسوط	دۋر	اوزاق	«
ۆ	« خفیفه	كۆر	اوغلی	«
ی	كسرهٔ ثقیله	بیر	قویو	«
ێ	كسرهٔ متوسطه	بێر	كورەك	«
ێ	« خفیفه	بێر	كوتورده	«

حروف صامته [*]

ا ب [١] پ ت ث ج چ چ ح خ د ذ ر ز

ژ س ش ص ض ط ظ ع غ ف ق ك ڭ*

گ ل م ن و ه ی

---

[*] اشارتلی حرفلرەرف كردجەیە مخصوص اولوب دیكر لسانلردهٔ بولنمز برنجیسنك صداسی اینك مناسنەكلن « چێل » كلمەسنك تلفظندە ایكنجیسنك پارچە مناسنە كلن « كەر » كلمەسنك تلفظندە . اكلاشیلیر بو مخرج كوردجەدە پك چوق مستعملدر .

[١] (ب ، پ) حرفلری آرەسندە ایری بر مخرج اولوب مذكور مخرج ایچون آیری بر جرف احضار ایدلمكدەدر .

برنجی سنه — ۱۸ حزیران ۱۳۳۵ — عدد ۲۲

سنه‌لکی ۲۰۰ غروشدر
آلتی آیلغی ۱۳۰ غروشدر

سالك ۲۲۰ قروش
نیف سال ۱۳۰ «

مسلکمزه موافق مقالات
مع‌الممنونیه درج اولنور.

درج اولونمیان مقاله‌لر
اعاده ایدلمز

ژین

حیات

دین، ادبیات، اجتماعیات و اقتصادیاتدن بحث ایدر تورکجه ـ کوردجه مجموعه‌در

مندرجات

تورکجه قسمی

کوردجه قسمی

نسخه‌سی ۵ غروشدر

نجم استقبال مطبعه‌سی

برنجی سنه ۱۸ حزیران ۱۳۳۵ عدد ۲۱

سنه‌لکی ۲۲۰ غروشدر.
آلتی آیلغی ۱۳۰ غروشدر

مسلکمزه موافق مقالات
مع الممنونیه درج اولنور.

ژین

مجله‌سی

سنالك ۲۲۰ قروشه
نیف سال ۱۳۰ «

درج اولونمیان مقاله‌لر
اعاده ایدلمز

دین، ادبیات، اجتماعیات واقتصادیاتدن بحث ایدر تورکجه-کوردجه مجموعه‌در.

ISBN 91-970702-6-2